

ზურაბ კიკნაძე

ძველი
აღთმშობის
წყობისათვის

გაერთიანებული ბიბლიური საზოგადოებები
საქართველოს წარმომადგენლობა
თბილისი
2003

სარჩევი

შესავალი	3
სამყაროს შექმნა	9
ადამი	13
კაენი და აბელი	16
ნარლენა	18
„ბაბილონის გოდოლი“	21
„მერე დაიძრა აბრაამი...“	22
იაკობი და ესავი	28
ძეთა კურთხევა	35
გზა უდაბნოში. მოსე	36
მსაჯულნი	42
დებორა	48
დებორას სიმღერა	50
გედეონი	51
იფთახი	59
სამსონი	64
წინასწარმეტყველი სამუელი	72
საული	77
დავითი	81
საულის აღსასრული	91
დავითის განსაცდელი	94
სოლომონი	102
იუდას და ისრაელის მეფეები	108
დაბრუნება	128
წინასწარმეტყველნი	131
იონას მოქცევა	154
სიბრძნე	159
მოსეს სიტყვისგება	171
„თქვა იობმა...“	172
ბოლო თავი	184
ბიბლიური ქრონოლოგია	187
საძიებლები	188

ISBN 99928-13-63-6

© გაერთიანებული ბიბლიური საზოგადოებების
საქართველოს წარმომადგენლობა, 2003.

შესავალი

ბიბლია ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს „წიგნებს“, რომელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი, „ძველ აღთქმად“ წოდებული, დაწერილია ებრაულ ენაზე და ამ ენით მოგვითხრობს მისი შემქმნელი ხალხის ფიზიკურ და სულიერ თავგადასავალს. ამ წიგნებში გაცხადებული სამყარო ნაწილია ძველი აღმოსავლეთის ცივილიზაციისა; გარკვეული აზრით, ის მისი დაგვირგვინებაც არის, როგორც ერთი კერძო კაცობრიული შემოქმედების უმაღლესი გამოხატულება.

იშვიათია კულტურა, რომელიც მოქცეული იყოს ერთ წიგნში და მოწმობდეს საკუთარ თავზე უპირატესად სიტყვიერი შემოქმედების წყალობით. მართალია, არსებობს მატერიალური ძეგლები, რომლებიც, უთუოდ, ავსებენ ჩვენს ცოდნას ამ კულტურის შესახებ, მაგრამ, უნდა ითქვას, რომ ეს მონაპოვარი არსებითს და ახალს ვერაფერს გვეუბნება. არქეოლოგიური ნაშთი, უმეტესწილად, მხოლოდ ადასტურებს იმას, რაც მოთხრობილია წიგნში. სწორედ აქ არის არსებითი განსხვავება ძველი აღმოსავლეთის (შუმერი და აქადი, ფინიკია, ხეთები, ხურიტები, ეგვიპტე...) კულტურებისაგან; ისინი, უპირატესად არქეოლოგიური, შეიძლება ითქვას, ნამარხი და აღმოჩენილი კულტურებია. ბიბლიური სამყარო კი, თამამად ვამბობთ, არასოდეს ყოფილა მიწის მტვრით დაფარული, ბორცვებადქმნილ ნანგრევებში გაუჩინარებული, რომ დალოდებოდა მეცნიერების საუკუნეს და სწავლულთა თუ სიძველეთა მოყვარულთა მეცადინეობით აღმოჩენილიყო და კვლავ ენახა სამზეო ქვეყნები, სადაც, ბიბლიის ერთი წიგნის თანახმად, ახალი არაფერი ხდება. იგი ყოველთვის არსებობდა ცოცხალი და ცხოველყოფელი სულიერი კულტურის სახით იმ ერის ყოველდღიურ ყოფაში, რომელმაც ის შექმნა, ხოლო ქრისტიანობის წყალობით დასავლური ცივილიზაციის ერთ-ერთი საფუძველი შეიქმნა, რომლის გარეშე დღეს ვერავინ წარმოიდგენს მის სახეს.

თუ ძველი აღმოსავლეთის კულტურების ნაშთები დღესაც განაგრძობს არსებობას, როგორც მხოლოდ „წყალქვეშა დინებით“ შემოსული ელემენტები, ბიბლიური წიგნების კულტურა უშუალოდ და ცნობიერად არის ჩართული ქრისტიანული ცივილიზაციის ადამიანის შეგნებაში. თუმცა ამ ფუძემდებლურ წიგნში ძველი ადამიანის მსოფლგანცდა და თავგადასავალია გადმოცემული, ამ მსოფლგანცდას და

თავდასავალს, მის ეთოსს — მორალურ-ზნეობრივ მრწამსს და სულისკვეთებას ჩვენამდე მოაქვს ზოგადკაცობრიული სული, რომელიც გასაგებია დედამიწის ნებისმიერი კუთხის ადამიანისთვის.

„ბიბლიური“ ჩვენში, საზოგადო წარმოდგენაში, ბადებს რაღაც მონუმენტურის, ყოველდღიურობაზე ამაღლებულის ხატს, თუმცა ამ წიგნში მოთხრობილ ამბებს არ შეუძრავს იმდროინდელი მსოფლიო. ბაბილონისა და ეგვიპტის იმპერიათა და მათთან დაკავშირებულ გრანდიოზულ მოვლენათა ფონზე აშკარად იჩრდილება ბიბლიური სამყარო: პალესტინაში მოსახლე ებრაელთა ტომი მათი მეფეებითურთ ამ სახელმწიფოთა ისტორიაში და ომებში მხოლოდ ერთი ეპიზოდია. მათ მიწა-წყალზე თვალს ვერ მოგვრავთ ბაბილონური ზიკურათებისა თუ ეგვიპტური პირამიდების მსგავს არქიტექტურულ საოცრებებს; მის საზღვრებში არ აღმოჩენილა მათი დანატოვარი მონუმენტური ხელოვნების ნიმუშები, არც წერილობითი დოკუმენტების არქივები და ბიბლიოთეკები; მათ ანალებში მოთხრობილი ამბები — აღწერილი ბრძოლები — იშვიათად გაცხილებია მათი ქვეყნის საზღვრებს. ბიბლიური მონუმენტურობა და დიდებულება ნივთიერში არ არის გაცხადებული, მისი ღირსება და დიდება სხვაგან უნდა ვეძიოთ. ძველი აღთქმის ხალხი თავიანთ თავკაცებს — მოსე წინასწარმეტყველს და მეფე დავითს — არ წარმოიდგენდნენ იმგვარად, როგორც ეგვიპტელნი და შუამდინარელნი თავიანთ ფარაონებსა და მეფეებს „სამყაროს ოთხივ კუთხისა“. ბიბლიური კულტურა და, საზოგადოდ, მისეული შეგნება ძალმოსილებისა არ არის მატერიალური ხასიათის. ის, პირველ ყოვლისა, სულიერი მოვლენაა, იგი თავის წმინდა გამოსატულებას სიტყვაში, სიტყვიერ შემოქმედებაში ხედავს.

ჭეშმარიტად, გაოცებას იწვევს, თუ როგორ, რა ძალით მოხდა, რომ უდაბნოდან გამოსულმა ამ მცირერიცხოვანმა ხალხმა, რომელიც თითქმის არაფრით იყო გამოორჩეული მონათესავე ხალხებისგან — მოაბელთაგან, ედომელთაგან, ყამონიანთაგან, — რომელთა მეზობლად ის სახლობდა მთელი თავისი ისტორიის მანძილზე, არა მხოლოდ გადაირჩინა თავი, როგორც ეროვნულმა მთლიანობამ, არამედ ისტორიულ ქარტესილებში გამოტარებულმა, ორ „გველეშაპურ“ სახელმწიფოს შორის მოქცეულმა, რომელთაგან ხან ერთი — ეგვიპტე დასავლეთიდან, ხან მეორე — აშურ-ბაბილონი აღმოსავლეთიდან ემუქრებოდა შთასანთქმელად, საბოლოოდ დაქუცმაცებული და გაფანტულმა, შექმნა წიგნი, რომელიც სულ სხვა ეპოქაში, სხვა მოდგმის ხალხში ახალი ცივილიზაციის საფუძვლად დაიდო.

ბიბლია — ებრაელი ხალხის სულიერი კულტურის ძეგლი და წარსულში მათი არსებობის მოწმობა — იქმნებოდა ძველი წელთაღრიცხვის თითქმის ათი საუკუნის მანძილზე განსხვავებულ ისტორიულ ვითარებაში, განსხვავებული სულისკვეთებით. მისი ყველაზე სრული კრებული ორმოცდათერთმეტი სხვადასხვა ჟანრის და განსხვავებული მოცულობის (უმცირესი მათ შორის, „ქებათა ქება“, მხოლოდ ასრვიდმეტ სტრიქონს შეიცავს) წიგნისგან შედგება. ორი რელიგიის — იუდაიზმისა და

ქრისტიანობის – საღვთო წიგნი, ამავე დროს არის თვითმყოფადი პოეტური ქმნილება, ვრცელი ტილო, სადაც წარმოდგენილია სიტყვიერი შემოქმედების, დღესდღეობით არსებულის, თითქმის ყველა ჟანრი. იგი, შეიძლება ითქვას, თანამედროვე მსოფლიო მწერლობის უძველესი ქრესტომათია. აქ შევხვდებით ფოლკლორული წარმოშობის საწესრვეულებო სიმღერებს, იგავ-არაკებს, შეგონებებს, ფილოსოფიურ ნაკვესებს, მითოსის ფრაგმენტებს, საისტორიო და საყოფაცხოვრებო დოკუმენტურ პროზას, ნოველისტურ ამბებს, გოდებებს, საღვთო საგალობლებს, საგმირო ლექსებს, სატრფიალო ლირიკას, დიპლომატიურ მიმოწერას, ორატორულ სიტყვას, პუბლიცისტიკასაც კი.

აი, ბიბლიური, კერძოდ, „ძველი აღთქმის“ წიგნები სახელდებით:

პირველ ხუთ წიგნს სათაურები ებრაულ დედანში დასაწყისი სიტყვების მიხედვით აქვს მიცემული. პირველი – „დაბადება“ (ებრაულად *ბერეშით* „თავდაპირველად“); მეორე – „გამოსვლა“ (შემოთ „სახელები“); მესამე – „ლევიაწი“ (ვეიკრა „და მოუწოდა“); მეოთხე – „რიცხვნი“ (ბემიდბარ „უდაბნოში“); მეხუთე – „მეორე რჯული“ (ელლე ჰადეჟარიმ „აჰა სიტყვები“). ეს არის მოსეს ხუთწიგნეული ანუ ხუმაში, სადაც მოთხრობილია ქვეყნის შექმნისა და ადამიანის გაჩენის ამბავი, დედამიწის პირველ მკვიდრთა განფანტვის (განსახლების) და ებრაელი ხალხის ადრეული ისტორია იმ ხანამდე, ვიდრე პალესტინაში, „აღთქმულ ქვეყანაში“ დასახლდებოდნენ.

„ხუთწიგნეულს“ მოსდევს წიგნი „იესო ნავეს ძისა“, რომელშიც ასახულია ის ხანა, როცა ხალხი ეს-ეს არის მკვიდრდება „აღთქმულ ქვეყანაში“ და ინაწილებს მიწას. „მსაჯულთა წიგნი“ მოგვითხრობს ახლად დამკვიდრებული თორმეტი ტომის, თითოეულის ცალ-ცალკე და ერთად, ბრძოლებზე ადგილობრივ მოსახლეობასთან და მეზობელ ტომებთან ღვთივდადგენილი წინამძღოლების – მსაჯულების მეთაურობით. „რუთის“ წიგნში მოთხრობილია ერთი ისრაელიანი ოჯახის ძნელბედობაზე და აღორძინებაზე მსაჯულთა ხანაში.

„მეფეთა“ ოთხ წიგნში და „ნეშტთა“ ორ წიგნში, „პირველ ეზრაში“, „ნეემიაში“, „მეორე ეზრაში“, „ტობითში“, „ივდიითში“, „ესთერში“, „მაკაბელთა“ ოთხ წიგნში ბიბლია გვიამბობს მეფეთა ღვაწლზე – მათ დიდებაზე და მათ დაცემაზე, მთელი ერისა და ცალკეული ადამიანების თავგადასავალზე მეფობის გაუქმებამდე, ხალხის პირველ გადასახლებამდე „აღთქმული ქვეყნიდან“ ჯერ აშურში, მერე ბაბილონში (ბაბილონის ტყვეობა), ტყვეთა დაბრუნებაზე, თავგანწირულ ბრძოლებზე ქვეყნის მტრებთან.

„იგავნი სოლომონისა“, „სიბრძნე სოლომონისა“, „სიბრძნე ზირაქისა“ აცხადებენ ყოფაქცევის სიბრძნეს და მართალი ცხოვრების პრინციპებს.

„ფსალმუნნი“ (ებრ. *თეჰილიმ*) – საგალობელნი, ღვთის სადიდებელნი, ლოცვანი ღვთისადმი, ჩვენი ძველების შერქმევით „დავითნი“, რადგან მათი ავტორობა დავით მეფეს მიეწერება.

„ეკლესიასტე“ უნიკალურია ბიბლიურ წიგნთა შორის თავისი სკეპტიკური სულისკვეთებით: მეფე (ტრადიცია სოლომონს გულისხმობს) ამოეხად აცხადებს ადამიანურ ცხოვრებას.

„ქებათა ქება სოლომონისა“ ერთადერთი ნიმუშია სატრფიალო პოეზიისა.

„იობის წიგნი“ მართალი იობი, უსამართლოდ ჩაყარნილი სატანჯველში, ღმერთს იწვევს სამსჯავროზე, აღიარებს და იცავს თავის სიმართლეს.

„წინასწარმეტყველთა წიგნები“ დაცემულ-დაძაბუნებული ერის მამხილებელია და სამომავლო აღორძინების იმედის შთაბერგავი შემოქმედებაა. მათ შორის ოთხი ღიძნი – ესაია, იერემია, ეზეკიელი და დანიელი; და თორმეტნი მცირენი – ოსია, ამოსი და სხვანი.

ეს არის ერთიანი მონუმენტური შენობა, სადაც ყოველ ნაწილს თავისი ადგილი აქვს მიუთვრებული და ამ ადგილიდან აცხადებს ჭეშმარიტებას. ბიბლია იწყება ქვეყნის, ქვეყნიერების შექმნით და მთავრდება მისი დასასრულის ხილვებით – „მესამე ეზრა“ ანუ ეზრას გამოცხადება აბოლოვებს „ძველ აღთქმას“, როგორც იოანე ღვთისმეტყველის „გამოცხადება“ – „ახალ აღთქმას“ და მთელს ბიბლიას. ამ ორ ხილვას შორის მოქცეულია ბიბლიის ამბავთა და პერსონაჟთა ასპარეზი, მათი სამოქმედო სივრცე როგორც ერთი წუთისოფელი, თავისი ჭირ-ვარამით, სიბრძნით და ჭეშმარიტებით, სიცრუით და გაუტანლობით, უხანოებით, საცთურებით, დაცემით და ამაღლებით, ზეგარდმო მეხის ტეხით, ხილვებით, გამოცხადებებით, გლოვითა და ღვთისმეტყველებით, ნგრევითა და შენებით, განფანტვითა და შემოკრებით, სასოწარკვეთილებითა და სასოებით.

ბიბლიაში მოთხრობილია უამრავი ამბავი და ეპიზოდი, როგორც მთელი ერის, ისე ცალკეულ პიროვნებათა და მათ საგვარეულოთა თავგადასავალი; მონაწილეობს ასობით პერსონაჟი, რომელთა ბედი მთელი ერის ბედისწერასთან არის გადანასკვული.

ზოგი მათგანი ცნობილია ქართველი კაცისათვის. ვის არ გაუგონია წარღვნას გადარჩენილი ნოეს სახელი, სამოთხიდან გამოდგენის ამბავი კაცთა მოდგმის წინაპართა – ადამ და ევასი, პირველი მკვლელობა ძმისა ძმის მიერ – აბელ-კაენის ტრაგიკული ამბავი, აბრაამ მამამთავრის განსაცდელი, იოსების დრამატული თავგადასავალი. ძველ საქართველოში არ იყო მიუწვდომელი ბიბლიური ამბები; მათი ცოდნა, როგორც ერთი მთავარი ელემენტი, შედიოდა ხალხური განათლების სფეროში. როგორც ჩანს, არსებობდა ხალხური ზეპირსიტყვიერი ბიბლია წერილობითი ბიბლიის გვერდით: ხალხში ტრიალებდა ლექსად გადათქმული ამბავი ადამისა და ევასი, აბრაამისა, იობისა. ეკლესიის კედლებს შორის ამბიონიდან მოსმენილი ბიბლიური სიუჟეტები ამდიდრებდა ხალხის სულიერ სამყაროს და კვებავდა მის ფანტაზიას.

რალა უნდა ვთქვათ მწიგნობარზე თუ მწერალზე, რომლისთვისაც ბიბლია ყოველდღიური საკითხავი წიგნი იყო. ბიბლიური ხატები და სიმბოლოები განსაზღვ-

რავს ძველი ქართველი ავტორის მხატვრულ აზროვნებას, ბიბლიური ეთოსი კვებას მის სულიერებას, ბიბლიური პიროვნებები და მოვლენები ცოცხლობენ მის ხილვებში. მარტვილობათა, ჰაგიოგრაფიის თუ ჰიმნოგრაფიის სინამდვილე დახურული იქნება ჩვენთვის, დღევანდელი ადამიანისთვის, თუ მათი შთამაგონებელი პირველწყარო — ბიბლია — არ გადავშალებთ. ქართველი ჰაგიოგრაფის (გიორგი მცირის) სიტყვებში, რომლებითაც ის აღწერს გიორგი მთაწმინდელის გარდაცვალებას — „საბრვე შეიმუსრა, ხოლო სირი აღფრინდა, დაუტევა ეგვიპტე, რომელ არს ცხორებაჲ ესე ნივთიერი, და წიალ-ვლო არა თუ ზღუაჲ იგი მეწამული, არამედ შავი ესე და წყუდიადი ზღუაჲ ამის საწუთრომსაჲ, შევიდა ქუეყანასა მას აღთქუმისასა, რომელ არს ზეცათა იერუსალემი, მთასა მას ზედა სიბრძნის-მეტყუელებს ღმრთისა თანა, წარიკადა კამლი სულისაჲ—“, — თუ არ ვიცით, რას ნიშნავს „ეგვიპტე“, „მეწამული ზღვა“, „ქუეყანა აღთქმისა“, რას გულისხმობს „ზეცათა იერუსალემი“ ანდა ხამლის გახდა მთაზე ასვლისას ძველი აღთქმის ხალხის ისტორიაში და მის წინასწარმეტყველთა სიმბოლიკაში, სრულიად გაუგებარი იქნება სიღრმე იმ განცდისა (ზეციური სიხარული ადამიანის განსვლის გამო საწუთროდან), რომლის გამოხატვა სურდა ძველ ავტორს.

არა მხოლოდ სასულიერო მწერლობას ასაზრდოებდა ბიბლია; ჩვენი საერო პოეზიის გვირგვინში — „ვეფხისტყაოსანში“ — ტრიალებს ბიბლიური სული. განა ამ ეპოსის დასაწყისი „რომელმან შექმნა“ არ არის გამოძახილი ბიბლიის დასაწყისისა „დასაბამად შექმნა ღმერთმან—“? ან მისი დასასრული, გამოთქმული სასოებით „შიგან მათსა საბჭანისსა თხა და მგელი ერთად სძოვდეს“, არ ეხმიანება ძველი აღთქმის (და, ცხადია, ასევე ქრისტიანულ) ესქატოლოგიურ იდეალს?

განა „დავითიანიდან“ არ გვაწვდენს თავის ძლიერ ხმას პოეტის სახელმოდგამი და სულიერი წინაპარი დავით ისრაელის მეფე? განა არ ისმის „დავითიანში“ ქვეყნის დაცემით გულშეძრული წინასწარმეტყველის მამხილებელ-მოკიცხარი ხმა? განა არ გოდებს ის ძველი აღთქმის ქადაგივით?

განა „ეკლესიასტეს“ წარუვალი სიბრძნე არ ჩანს ბარათაშვილის პოეზიაში? „ფიქრნი მტკერის პირას“ ხომ ეხმაურება წუთისოფლის ამაოებით გულგასენილი მეფის ფიქრებს? სხვა ვინ არის ეს მეფე, თუ არა ბრძენი სოლომონი, რომელმაც დიდების ტახტზე განიცადა „აღუესებელი საწყაულის“ უფსკრული?

როცა ილიას პოეტი ამბობს, რომ მის გულში, როგორც ღვთის საკურთხეველზე, დანთებულა ციური ცეცხლი, რომ მას „ცა ნიშნავს“ და რომ ის „ღმერთთან ლაპარაკობს“, ერის საწინამძღვროდ, რომ პოეტისთვის არ კმარა „ტკბილ ხმათა“ მღერა, — განა არ გაგვახსენდება ღვთივშთაგონებული წინასწარმეტყველი, რომლის სულიერი სამშობლო ცაშია, განსაკუთრებით ღმერთთან მოლაპარაკე მოსე, რომელიც ღმერთმა დაადგინა ერის წინამძღოლად, მოსე და კიდევ სხვანი, მკვახე სიტყვებით (არ ეცალათ მათ „ტკბილ ხმათათვის“) რომ აფხიზლებდნენ ხალხს? განა

ილიას და აკაკის – „გარემოების საყვირთა“ და „შუაკაცთა“ უფლება საკუთარი ერის დაუნდობლად მხილებისა და კიცხვისა იმავე წყაროდან არ მოდის, საიდანაც წინასწარმეტყველნი იღებდნენ შთაგონებას?

შესაძლებელია, ძველი აღთქმის წიგნებში მკითხველი ვერ შეხვდეს ისეთ წარმტაც სიუჟეტებს, ელინურ მითებში რომ ვხვდებით. ხომ დაუფიქარია და მრავალფეროვანია პერაკლეს, ოდისეისის თუ იაზონის თავგადასავალნი, მაგრამ ბიბლიური ამბები თავისი ლაკონიზმით და „სიმშრალით“ ადამიანის ყოფიერების წარმოუდგენელ სიღრმეებს წარმოაჩენს. ბიბლიის შუაგულში ადამიანი დგას თავისი კერძო, განუმეორებელი ბედით. მართალია, მთავარი მოქმედი პირი ბიბლიური სამყაროსი არის ღმერთი, მაგრამ მის წინაშე, მის პირისპირ დგას მისი მოპაექრე ადამიანი, მოწამე თავისი დიდებისა და დამცრობისა. „მე ჭია ვარ და არა კაცი“ (ესაი. 21:7) ამბობს დაცემული ადამიანი, მაგრამ ეს სიტყვები ისეთი სიმაღლიდან არის ნათქვამი, სადამდისაც არ ასულა ელინური არც აზრი, არც განცდა. თუ სადმე, რომელიმე წიგნშია გატარებული პირუთენელი, მოუსყიდველი აზრი ღმერთზე, ადამიანზე, ერზე, ქვეყანაზე, ასეთი წიგნი, პირველ ყოვლისა, ბიბლიაა. იგი რელიგიური წიგნია, მისი ავტორები მისდევნ ჭეშმარიტებას, სიმართლეს, არც ცდილობენ შეაფერადონ, შეალამაზონ სინამდვილე; არ აძლევენ შელავათს ადამიანს – თვალს არ უხუჭავენ, არ ჩქმალავენ მის არც ერთ ზნეობრივ ნაკლს, თუნდაც იგი ღვთის რჩეული იყოს; არ პატიობენ თავის ერს ცოდვებს, პირში მიახლიან მხილების სიტყვებს, თუმცა დარწმუნებულნი არიან მის ღვთიერჩეულობაში.

ბიბლიის – „ძველი აღთქმის“ მკითხველის წინაშე ჩაივლის ცალკეულ ადამიანთა თავგადასავალი და ერის ისტორია; ერის ჩამოყალიბებისა და აღზრდის, მისი თვითშეგნების განუწყვეტელი ქმნადობის პროცესი, პერიოდები მისი ამაღლებისა და დაცემისა, მისი განფანტვისა და შემოკრებისა. თუმცა ეს წიგნი ერთი კონკრეტული ხალხის ისტორიულ ბედზე მოგვითხრობს, მაგრამ ყოველ ერს შეუძლია მასში საკუთარი თავის ამოცნობა. ამ მხრივ, ბიბლია სამაგალითო წიგნია.

„ძველი აღთქმის წითისოფელი“, რამდენადაც მისი შეზღუდული ფარგლები იძლევა საშუალებას, მკითხველს აცნობს ბიბლიური ხალხის, ბიბლიური ისტორიის სუბიექტის, თავგადასავალს და იმ ადამიანთა ინდივიდუალობებს, რომლებიც ჟამიდან ჟამზე უძღვებოდნენ მას. თუმცა წიგნი პოპულარული ხასიათისაა (იგი არ წარმოადგენს სამეცნიერო გამოკვლევას), მაგრამ ის არ არის გამიზნული ბიბლიაში სრულიად გაუცნობიერებული მკითხველისთვის. „ძველი აღთქმის წითისოფელი“ მოითხოვს მკითხველისგან ბიბლიური წიგნების მინიმალურ ცოდნას მაინც.

კაცობრიობის წარსული

სამყაროს შექმნა

ბიბლია, როგორც მემკვიდრე ძველი შუამდინარული ტრადიციებისა, ადამიანის, კაცობრიობის, ქვეყნის ისტორიას მთელი სამყაროს – უნივერსუმის შექმნით იწყებს. მაგრამ რაოდენ განსხვავდება ბიბლიური შესაქმე შუამერულ და ბაბილონურ კოსმოგონიებისგან, სადაც ქვეყნის შექმნა წარმოდგენილია ბრძოლად შემოქმედ ღმერთსა (დემიურგსა) და ზღვაური ქაოსის ურჩხულს შორის. მატერიალური სამყარო, მთელი ბუნება, კოსმოსი ურჩხულის ანუ გველეშაპის ძლევის შედეგია. გველეშაპი მარცხდება დემიურგთან ორთაბრძოლაში, განიწვალება და მისი განწვალებული სხეულისგან იქმნება ცა და მიწა. ბიბლიურ ტექსტში აქა-იქ არის შემორჩენილი ამგვარი კოსმოგონიის კვალი. „შენი ძალით გააპე ზღვა, თავი გაუხეთქე ზღვის გველეშაპს, თავი გაუჭეჭყე ლევიათანს..." (ფსალმუნი, 74, 13–14), „შენ დაამხე რაჰაბი განგმირულივით..." (ფსალმ. 89, 11). ასეთი ქმედება არის ძველი აღთქმის ღმერთის – იაჰვეს, შეიძლება ითქვას, „წარმართული“, პრეისტორიული წარსული ანუ ხსოვნა ამ წარსულისა, როგორც სამყაროს შექმნის შორეული მეტაფორა. მოხმობილ ფსალმუნთა ავტორის შეგნებაში, ზღვაური გველეშაპის – რაჰაბისა თუ ლევიათანის ძლევა მხოლოდღა გამოხატულებაა ღმერთის სიძლიერისა, მისი დაუსაზღვრელი ძლევამოსილებისა; ძველი კოსმოგონიური მითოსი – პოლითეისტური რელიგიური აზროვნების ნაყოფი დაწნეხილია ამ ფსალმუნებში, როგორც ანდაზა. ბიბლიურ წიგნებში მას აღარ განუცდია ხელახალი სიუჟეტური გაშლა.

წყალი (წყლები მაიმ), რომელიც გამოჩნდება „დაბადების“ წიგნის მეორე მუხლშივე, აღარ არის ცოცხალი არსება, როგორც მითოლოგიური პირი – კოსმოგონიური დრამის პერსონაჟი, არამედ უსიცოცხლო, ინერტული მასა. წყალი ის მატერიაა, რომლისგანაც „დასაწყისში ღმერთმა შექმნა ცა და მიწა“, გვამცნობს „დაბადების“ პირველი მუხლი; ანუ წყალი, როგორც დედრული წილი, ატარებდა ცისა და მიწის ჩანასახს. ეს ცა და მიწა არის ის ერთიანობა, ის

ყველაფერი, რომელიც წინ უძღვოდა ჩვენი ხილული ცისა და მიწის არსებობას. სხვა არის ის დასაბამიერი ცა-და-მიწა და სხვა – ეს ცა და ეს მიწა. როგორი იყო ის მიწა? „მიწა იყო უსახო და უდაბური“, გვამცნობს „დაბადების“ მეორე მუხლი. ქართული სიტყვები ოდნავადაც ვერ გადმოგვცემს იმ შთაბეჭდილებას, რის გამოსახატავად ებრაული დედნის სიტყვებია მოწოდებული. „მიწა იყო თოჰუ-ვა-ბოჰუ“ – ამბობს დედანი. ამ სიტყვებით მინიშნებულია ქვეყნიერების ქაოტური მდგომარეობა. ეს უაზრო სიტყვებია, ისინი არ არიან მოხმობილი რაიმე გარკვეულის, საზღვარჩენილის გამოსახატავად. პირიქით, ძველი მკითხველის განცდაში მათ უნდა აღედრათ იმ „რალაცის“ ხატი, რომელიც შექმნამდე არსებობდა და არც არსებობდა. სიტყვა, მართალია, უძღურია შექმნამდელის თუ ჯერაც შეუქმნელის გამოსახატავად, სიტყვამ თითქოს უნდა დაკარგოს სახე, რომ გამოხატოს „უსახო სახე“, – ასეთია თოჰუ – ნახევარსიტყვა და ბოჰუ ნახევარსიტყვა, რომელთა ერთიანობა უღვიძებს კაცს წარმოდგენას უქმნადზე. თოჰუ-ვა-ბოჰუს ბგერები ესმოდა იმ ხალხს, რომელმაც ცხოვრების გზაზე, ამოსულმა ეგვიპტის ოაზისიდან, კვლავ ოაზისში შესასვლელად, გაიარა უდაბნოს სტიქიონი, ჯერაც მოუწყობელი ნაწილი მიწისა, მართლაც „უ-სახ-ო და უ-დაბ-ური“; ხალხი აღიქვამს თავის წარსულს, როცა ის ჯერ კიდევ შუშდებოდა და იწრთობოდა, როგორც თოჰუ-ვა-ბოჰუს, რომელიც ამავე დროს დედამიწის და ცის წარსულიცაა, რასაც ჯერ არ შეხებია შემოქმედის ხელი. ღმერთმა იმ უსახობას სული (რუახ) შთაბერა და შექმნა მისგან ცა და მიწა, მაგრამ მიწაზე, ადგილ-ადგილ, უდაბნოც დარჩა და ასე დარჩება ქვეყნის დასასრულამდე, როგორც წუთისოფლის უსრულობის ნიშანი. როცა ბიბლიურ წინასწარმეტყველს სურს აღძრას მსმენელში ახალი, მეორედ შექმნილი ანუ გარდაქმნილი სამყაროს ხატი, ის მოუხმობს აყვავების მოლოდინში მყოფი უდაბნოს სურათს: „გაიხარებს უდაბნო და ტრამალი, გამხიარულდება უდაბური მიწა და აყვავდება როგორც შროშანი“, ვკითხულობთ ესაიას წინასწარმეტყველებათა წიგნში (35:1).

იმავე მუხლში, სადაც მოცემულია სახე შეუქმნელი დედამიწისა და ცისა, ნათქვამია: „ბნელი ეფინა უფსკრულს და სული ღვთისა იძვროდა წყლებზე“. ამ მუხლში შეფარვით, ერთ უნიკალურ სიტყვას შეფარებული, გატრუნულია ის, დასაბამიერი გველეშაპი, რომელიც, ძველალმოსავლური კოსმოგონიების მიხედვით, განასახიერებდა პირველყოფილ ქაოსს. ეს სიტყვა – „უფსკრული“ თეჰომ – მისი საკუთარი სახელია და მომდინარეობს ბაბილონური ზღვაური ურჩხულის სახელიდან თი(ჰ)ამათ, რომელიც „ზღვასაც“ ნიშნავს ამ ენაში. მაგრამ იმ მითოლოგიური პერსონაჟიდან მხოლოდ სახელი შემორჩა ბიბლიის ამ მუხლში. მკითხველი მასში ვეღარ ხედავს სამყაროს შემოქმედის მტერს, რომელსაც ძველ მითოსში ებრძოდა იგი კოსმოსის შესაქმნელად. ბიბლიური „სუ-

ლი ღვთისა" (რუახ ელოჰიმ) არ ებრძვის წყალს, არამედ, როგორც კრუხი, დაბუდებულია მასზე, რათა წინილივით გამოჩეკოს სამყარო. ეს ბნელში ხდება, ნათელი ჯერ არ არის გაჩენილი.

ნათელის გაჩენაზე ლაპარაკია მესამე მუხლში: „თქვა ღმერთმა: იყოს ნათელი! და იქმნა ნათელი“. ღმერთი არ იბრძვის – ვის უნდა ებრძოლოს? მისი შექმნილია ისიც, რისგანაც სამყაროს ქმნის, – ის ქმნის თავისუფალი ნებით, არა იძულებით, ძველი კოსმოგონიების დემიურგისგან განსხვავებით, რომელიც შექმნილისგან არის წარმოშობილი, თავად არის შექმნილი და არა აქვს არჩევანი – უნდა შეებას გველეშაპს, რათა იხსნას თავი, რადგან გველეშაპი, როგორც პირაშკმული უფსკრული, შთანთქმით ემუქრება მას. „თქვა ღმერთმა: იყოს... და იქმნა“ აი, შესაქმის ფორმულა, რომელიც შვიდგზის გაისმის „დაბადების“ პირველ თავში ნათელის გაჩენიდან დაწყებული; ცხოველთა სამყაროს შექმნით დამთავრებული. ვერც მკლავმოღერებულს, ვერც მახვილით ხელში ვერ წარმოიდგენს ბიბლიის მკითხველი ბიბლიურ კოსმოგონიურ გმირს შესაქმის დასაბამში. თუ რამ ფიზიკური ქმედება წარმოუდგება მას თვალწინ, ეს იქნება ბაგეთა ძვრა შემოქმედებითი, ჭეშმარიტად ქმედითი სიტყვის წარმოსათქმელად. სამყაროს შემოქმედის „განკარგულებაშია“ სული (სული ღვთისა) და სიტყვა – თაურსახე სიტყვიერი შემოქმედებისა პირველად ადამში და მერე ყოველ ადამიანში. ოღონდ პირველი სიტყვა, ღვთისგან წამოთქმული, შეუზღუდველი, უსასრულო ძალისაა, რადგან ღვთის აქტივობაში ერთია თქმა და ქმნა.

ბიბლიური კოსმოგონია გრძელდება ექვს დღეს – ექვს პერიოდს. რა მიაჩნია მის ავტორს აღნიშვნის ღირსად ქმნილებათა შორის? ან რას ანიჭებს იგი ბუნებაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას? რა შეიქმნა პირველად, რაზეც ითქვა, „იყოს?“ ეს არის, როგორც ზემოთ ითქვა, „ნათელი“. როცა ნათელი შეიქმნა, მაშინ გამოჩნდა „ბნელიც“, რომელიც, როგორც ვიცით, თავდაპირველადვე „ეფინა უფსკრულს“. სიბნელე არ შექმნილა, ის დასაბამიერია, რომლის ფონზე ნათელი აჩენს თავის დიდებას. ეს მოხდა პირველ დღეს.

მეორე დღეს ღმერთმა განკვეთა (ეს ძველი დემიურგის ქმედების კვალია, როცა ის შუაზე კვეთდა გველეშაპს) ერთიანი წყალი ზემო და ქვემო წყლებად, და საზღვარს, მათ შორის გავლებულს, უწოდა ცა.

მესამე დღეს შეიქმნა მიწა. მიწა ეწოდა იმ „მშრალს“ (იაბაშაჰ), რომელიც გამოჩნდა ქვემო წყლების ერთად შემოკრების შემდეგ, როცა „თქვა ღმერთმა: შეგროვდეს ერთგან ცისქვეშეთის წყალი“. ერთგან შემოკრებილ წყალს ეწოდა ზღვა. ასე რომ, მიწა ზღვამ გამოაჩინა და დააპირისპირა თავის თავთან. ამავე დღეს შეიქმნა ღმერთმა მიწის საფარველი: მცენარეულობა – ბალახი და ხე. მოაწყო ისე, რომ ყოველ მათგანს შეძლებოდა, თავადვე წარმო-

ეშვა და დაეგდო მინაზე, თავისივე გვარის მცენარის შემცველი თესლი, რათა მისგან კვლავ – შეუქმნელად – აღმოცენებულიყო.

მეოთხე დღეს შექმნა ღმერთმა მზე და მთვარე, და ვარსკვლავები – პირველ დღეს შექმნილი ნათელის ნივთიერი გამოვლინებანი.

მეხუთე დღეს იქმნება სულდგმულთა სამყარო – წყლის ბინადარნი და ცის ფრინველები.

მეექვსე დღეს ღმერთმა გააჩინა ცხოველთა სამყარო – მიწის სულდგმული: გარეული ცხოველები, შინაური პირუტყვი (ან უკეთ: ის ცხოველები, რომელთა ბუნებაშიც იმთავითვე ჩადებული იყო ადამიანთან სიახლოვის შესაძლებლობა) და ქვეწარმავალი. ამ დღეს შეიქმნა კაციც ყოველივე მანამდე შექმნილის პატრონად.

მეშვიდე დღეს არაფერი შეუქმნია ღმერთს: ექვს დღეში შექმნა მან მთელი ბუნება – მისი სამივე საფეხური: მინერალური სამყარო, მცენარეულობა, ცხოველთა სამყარო; მეშვიდე დღეს კი დაისვენა მან და აკურთხა და წმიდაპყო მეშვიდე-დღე – შაბათი (შაბათ „შენყვეტა“, „გასრულება“).

ყოველი შექმნა აღინიშნება მნიშვნელოვანი ფრაზით: „დაინახა ღმერთმა, რომ კარგია“. ხუთგზის აღინიშნება, რომ კარგია, ხოლო მეექვსედ, შესაქმნის ბოლო დღეს, შექმნილის მთლიანობაში მოხილვის შემდეგ, როგორც შეჯამება შემოქმედებითი აქტებისა, აღმატებით ხარისხშია ნათქვამი: „დაინახა ღმერთმა ყოველივე, რაც შექმნა, და, აჰა, ძალიან კარგია“. ტობ ნიშნავს „კეთილსაც“ და „მშვენიერსაც“ – ქართული კარგი მოიცავს ორივე მნიშვნელობას. ამრიგად, ღვთის შექმნილ სამყაროში, ბიბლიური კოსმოგონიის თანახმად, განხორციელებულია ზნეობრივ-ესთეტიური პრინციპი, რომელიც ანდაზურად გამოხატა რუსთაველმა: „ღმერთი კარგსა მოავლინებს და ბოროტსა არ დაბადებს“.

თუმცა ძველი აღთქმის ენაში არ მოიპოვება ბერძნული კოსმოსის სემანტიკურად მონათესავე ცნება, მაგრამ ის თვალთახედვა, რამაც ჩამოქნა იგი – კოსმოს „მშვენება“, „სამკაული“, „წესრიგი“, „სამყარო“, – არ ყოფილა უცხო ბიბლიურ წიგნთა ავტორებისთვის. განა შორს არის ელინური მსოფლგანცდისგან ეს სიტყვები „გასრულდა ცა და მიწა მთელი მათი მორთულობითურთ“?

ადამი

მიუხედავად იმისა, რომ ბიბლია არსებითად რელიგიური წიგნია და მისი მთავარი მოქმედი პირი, მასში მოთხრობილ ამბავთა და მოვლენათა წარმართველი არის ღმერთი, მაინც იგი არის წიგნი ადამიანის და ხალხის შესახებ – ამბავი მის წარმოშობაზე, აღზრდაზე, ზნეობრივ ჩამოყალიბებაზე, მის ბედზე ამ წუთისოფელში, მის განსაცდელზე, მის ტანჯვა-წვალებაზე და საბოლოო იმედზე. ადამიანის თავგადასავალი სამყაროს შესაქმნეს ებმის უშუალოდ და ამ კონცეფციაში, რომელიც სიუჟეტურად ცხადდება, მნიშვნელოვანი აზრია ჩაქსოვილი. თუ რაიმე შექმნილზე ითქვა, რომ კარგია, ეს ადამიანზეც, პირველ ყოვლისა, იმ არსებაზე ითქვა, რომელიც ღმერთმა თავისი შემოქმედების დამაგვირგვინებელ, მეექვსე დღეს შექმნა. ადამიანი ბიბლიის ავტორების ყურადღების შუაგულშია მოქცეული და, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ეს წიგნები ადამიანით იწყება და ადამიანითვე სრულდება.

ბიბლიური თვალსაზრისით, რაც შექმნა ღმერთმა, ყველაფერი ადამიანისათვის შექმნა. „თქვა ღმერთმა: შევქმნათ კაცი ჩვენს ხატად, ჩვენს მსგავსებად. ეპატრონოს ზღვაში თევზს, ცაში ფრინველს, პირუტყვს მთელს დედამიწაზე და ყველა ქვემძრომს, რაც კი მიწაზე დახოხავს. შექმნა ღმერთმა კაცი თავის ხატად, ღვთის ხატად შექმნა იგი...“ (დაბ. 1:26-7). ამრიგად, გამზადებული სამყაროში იქმნება ადამიანი შექმნილის პატრონად და მეფედ ბუნებისა. მაგრამ, რაც მთავარია, პირველად ამ წიგნში და, შესაძლებელია, მხოლოდ აქ, ადამიანი მიჩნეულია ღვთისდარ არსებად, ხაზგასმულია მისი მაღალი ღირსება დაბადებითვე, თუმცა ის, როგორც „დაბადების“ წიგნის მეორე თავიდან ჩანს, მიწის მტვერისაგან არის შექმნილი. „გამოსახა ღმერთმა კაცი (ადამი) მიწის მტვერისაგან და შთაბერა მის ნესტოებს სიცოცხლის სუნთქვა და იქცა ადამი ცოცხალ არსებად“ (დაბ. 2:7). ადამი შეიქმნა ღვთის „ხატად, მსგავსებად“, მაგრამ ის გამოისახა მოკვდავი მატერიისგან, როგორც უკვდავი იდეის ხორცშესხმა. სიცოცხლის სუნთქვამ (იგივე რუახ ელოჰიმ „სული ღვთისა“) ცოცხალ არსებად აქცია ადამი, რომლის სახელი „მიწის“ სახელს (ადამაჰ) უკავშირდება. იმავე სულმა, რომელიც წყლის ბნელ უფსკრულებზე დაბუდრებული „ჩეკავდა“ სამყაროს, შექმნა ადამი სულიერ არსებად.

ღვთის ხატად და მსგავსებად შექმნა, კერძოდ, იმას ნიშნავს, რომ ადამი შეიქმნა თავისუფალ არსებად, თავისუფალი ნების მყოფელად და შემოქმედად მსგავსად თავისი გამჩენისა. ადამის უპირატესობაზე ქმნილებათა შორის მოწმობს მისი ადგილ-სამყოფელი, რომელიც მას გამჩენმა მიუჩინა. „უფალმა ღმერთმა ბალი გააშენა ედემში, აღმოსავლეთში, და დასვა იქ ადამი, რომელიც გამოსახა“ (დაბ. 2:8). როგორც მომდევნო აღწერილობიდან

ჩანს, ედემის ბალი, თუმცა ის აღმოსავლეთში მდებარეობს, ქვეყნის შუაგულშია (მისი წიაღიდან დასაბამს იღებს ოთხი მდინარე, რომლებიც დედამიწის ოთხივე კუთხისაკენ მიედინებიან), ამავე დროს ის უმაღლესი ადგილია დედამიწის ზურგზე. „აიყვანა უფალმა ღმერთმა ადამი და დაასახლა ედემის ბალში მის დასამუშავებლად და დასაცავად“ (დაბ. 2:15). ამრიგად, ღმერთმა ადამი საუკეთესო ადგილზე დაასახლა, ქვეყნიერების წალკოტში, სადაც მას უნდა გაეგრძელებინა სამყაროს შემოქმედის მიერ დაწყებული საქმე; აქ უნდა განხორციელებულიყო მისი თავისუფალი შემოქმედება. ედემის ბალში ცხოვრება, როგორც „დაბადების“ წიგნის მეორე თავში ჩანს, არ მოითხოვდა ადამიანისაგან არსებობისათვის ბრძოლას, ოფლის ღვრას თავის გამოსაკვებად. „დაასახლა ედემის ბალში მის დასამუშავებლად და მის დასაცავად“ არ გულისხმობს სალუკმაპურო შრომას, იმგვარ მუშაკობას, რომელიც მოუხდა ადამს ედემის კარიბჭის გარეთ – წუთისოფელში, არამედ შემოქმედებას, რომლის მიზანი მასშივეა და რომლის განსახორციელებლად შრომა მხოლოდ საშუალებაა. ბუნების პატრონობა (და არა ბატონობა მასზე) შემოქმედების ტოლფასი უნდა ყოფილიყო.

„გამოსახა უფალმა ღმერთმა მიწის ყველა ცხოველი და ცის ფრინველი და მოჰგვარა ადამს, რომ ენახა; რას დაარქმევდა. რომელ სულდგმულს რასაც დაარქმევდა ადამი, მისი სახელიც ის იქნებოდა. დაარქვა ადამმა სახელი ყველა პირუტყვს, ცის ყველა ფრინველს და ველის ყველა ცხოველს...“ (დაბ. 2:19-20). ადამი აგრძელებს უფლის შემოქმედებას; თავის, ადამისეულ წვლილს სდებს უფლის დაბადებულში. ის თითქოს ხელახლა ქმნის უკვე შექმნილს ანუ ადამურს, ადამიანურს ხდის მას, რადგან ძველების რწმენით სახელის დარქმევა, სახელდება რაიმეს გაჩენის ბადალია. „რასაც დაარქმევდა ადამი, მისი სახელიც ის იქნებოდა“. ცხადია, რომ აქ სახელდება უმაღლესი შემოქმედებითი პრინციპია – განმეორება სიტყვით შექმნის ღვთიური აქტისა. სახელთა დარქმევით, სახელდებით, ადამს არსებითად შემოქმედებითი სიახლე შემოაქვს სამყაროში, რომელიც მას დახვდა, და ეს სიახლე ადამისეული ბეჭედი უფლის ქმნილებაზე, რასაც ვერავინ წაართმევდა ადამს.

როგორც ვხედავთ, ადამი თავისუფალია თავის შემოქმედებაში, რაც არსებათა სახელდებაში გამოიხატა. ღმერთი, აბსოლუტური ნების მჩენელი ელის ადამისგან სიტყვის წარმოთქმას, ის არ ერევა ამ აქტში, არ ზღუდავს ადამის თავისუფალ ნებას – „...რომ ენახა, რას დაარქმევდა... რასაც დაარქმევდა, მისი სახელიც ის იქნებოდა“. ადამისეულ სახელდებას შესწორება და ღვთისგან სრულყოფა არ უნდა დასჭირვებოდა. ღმერთი არ ჩარეულა სახელდებაში ცოცხალ არსებათა, რომელთაც ადამის სამწყსო უნდა შეედგინათ, როგორც არ ჩაერია მაშინაც კი, როცა საკუთარი ნებით დაჰყვნენ ადამი და ევა გველის,

„ყველაზე ცბიერი“ არსების რჩევას, ეჭამათ აკრძალული ხის ნაყოფი, რათა თვალი ახელოდათ და ღმერთებივით გამხდარიყვნენ.

ედემი ქვეყნიერების შუაგული იყო, ხოლო ამ შუაგულის შუაგულში იზრდებოდა ორი ხე – „ხე სიცოცხლისა“ (ანუ უკვდავებისა) და „ხე კეთილისა და ბოროტის შეცნობისა“. მთელი ედემის ბაღი მისი ნაყოფებითურთ ეკუთვნოდათ ადამს და ევას. კაცობრიობის პირველ წყვილს მიცემული ჰქონდა უფლება ყოველი ნაყოფის გემოსხილვისა, გარდა ერთისა, რომლის ჭამასაც უკრძალავდა ღმერთი... „გააფრთხილა უფალმა ღმერთმა ადამი და უთხრა: ყველა ხის ნაყოფი გეჭმევა ამ ბაღში. მხოლოდ კეთილისა და ბოროტის შეცნობის ხის ნაყოფი არ შეჭამოთ, რადგან, როგორც კი შეჭამ, მოკვდები“ (დაბ. 2:16-7). ადამს უნდა შეეჭამა უკვდავების ხის ნაყოფი, რომ უკვდავი ყოფილიყო ედემის ბაღში; უკვდავების ხილი უნდა ყოფილიყო მისი ერთადერთი საზრდელი, მისი ფიზიკურ-სულიერი სიმრთელის წყარო. მაგრამ ისწრაფა გველმა და მისი შეგონებით მან მეორე ხის ნაყოფი აირჩია და მოკვდა. ადამი არა იმდენად იმის მიზეზით მოკვდა, რომ „სიკეთისა და ბოროტების შეცნობის ხის“ ნაყოფი შეჭამა, არამედ უფრო იმ მიზეზით, რომ ვერ მოასწრო უკვდავების ნაყოფის შეჭმა.

„სიკეთისა და ბოროტების“ ნაყოფის გემოსხილვამ არსებითად შეცვალა ადამის ბუნება. „დაუძახა უფალმა ღმერთმა ადამს და უთხრა: ადამ, სადა ხარ? მიუგო: შენი ხმა შემომესმა ბაღში და შემეშინდა, შიშველი რომ ვარ, და დავიმალე. უთხრა (ღმერთმა): ვინ გითხრა, შიშველი რომ ხარ? იმ ხის ნაყოფი ხომ არ გიჭამია, მე რომ აგიკრძალე?“ (დაბ. 3:9-11). ადამს თვალი კი აეხილა, როგორც გველი ჰპირდებოდა, მაგრამ რა იხილა, გარდა თავისი სიშიშველისა? ადამმა დაკარგა უბინოება, ბუნების უშუალო განცდა. მისმა ახელილმა თვალმა იხილა, უფრო სწორად, შექმნა სიკეთედ და ბოროტებად გახლეჩილი სინამდვილე, როგორც სურდა ყოფილიყო სამყარო კაცობრიობის მტერს, გველის სახით გამოცხადებულს. კიდევ რომ არ განდევნილიყო ადამი ედემიდან, მას უკვე დაკარგული ჰქონდა ედემში ცხოვრების ძალა. ის უკვე იყო ნაკლოვანი არსება, რომელიც აღარ შეესაბამებოდა ედემის სრულყოფილებას. „აეხილათ თვალი ორივეს და მიხვდნენ, რომ შიშველები იყვნენ. შეკრეს ლელვის ფოთლები და არდაგები გაიკეთეს“ (დაბ. 3:7).

ბიბლია მოგვითხრობს ორი ადამის – სამოთხეში მყოფის და სამოთხიდან განდევნილი ადამის ამბავს. სამოთხის ადამს, ერთი არაბიბლიური თქმულების თანახმად, ნათლის სამოსელი ემოსა, რომელიც აეხადა აკრძალული ნაყოფის გემოსხილვის შემდეგ. ამრიგად, ის ფიზიკურადაც შეიცვალა, ნათელი მის სხეულში ბნელმა შეცვალა: „გაუკეთა უფალმა ადამს და მის დედაკაცს ტყავის სამოსელი და შემოსა“ (დაბ. 3:21). აქ მინიშნებულია ედემიდან განდევ-

ნილი ადამის ფიზიკური სახეცვლილება – ეს ნიშანი მისი „ტყავის სამოსელია“, რომელიც სიშიშვლეს და მისგან გამოწვეულ სირცხვილს ფარავს. სირცხვილი იმის ნიშანი იყო, რომ მაღალმა არსებამ, როგორიც ადამი იყო (და ის გრძნობდა ამას), დაინახა თავისი ფიზიკური მსგავსება ცხოველებთან. ადამს შეიძლება მოჩვენებოდა, რომ მან დაკარგა ღვთის ხატი, მაგრამ არ იყო ასე. ღვთის ხატი კი შეინარჩუნა, მაგრამ ის მოსწყდა ღვთის კალთას, მფარველობას. ადამი გრძნობდა, რომ დაეცა, რომ ეცემოდა, მაგრამ მასში გაჩენილმა სირცხვილის გრძნობამ შეაჩერა დაცემა ცხოველამდე, და ასეა დღემდე.

უკვდავის ხელით შექმნილი ადამი და ევა თავადაც უკვდავი უნდა ყოფილიყვნენ, მაგრამ მათ იმ ნაყოფის გემოსხილვით თავიანთ ბუნებაში მოკლეს ის, რაც უკვდავების მატარებელი იყო. ამიერიდან, თუკი ისინი შექმნიდნენ რასმე ან შობდნენ, მათი გაჩენილი მხოლოდ მოკვდავი შეიძლებოდა ყოფილიყო.

კაენი და აბელი

სამოთხეში ჩადენილი ცოდვა თავისი დამლუპველი შედეგით გამოჩნდა კაენში, ადამის პირმშოში, ედემის გარეთ დაბადებულ პირველ ადამიანში (ადამიანი ნიშნავს „ადამის ძეს“ – ბენ ადამ). კაენი დაიბადა როგორც მოკვდავი, მაგრამ შესაძლებელი შეიქნა, რომ ის მკვლელად დაბადებულიყო. ეს იმას ნიშნავს, რომ ადამის ძე არა მხოლოდ უნდა მოკვდეს, არამედ შეიძლება მოიკლას, ანუ დაიღვაროს მისი სისხლი. ბიბლია გვეუბნება, რომ პირველი მკვდარი იყო მოკლული, ის თავისი ბუნებრივი სიკვდილით არ მომკვდარა. ბიბლია იმასაც გვეუბნება, რომ პირველი დაღვრილი სისხლი ძმის ხელით იქნა დაღვრილი. მოიკლა ძმა ძმის ხელით – ძმათა ომის პირველი თესლი დაითესა ველზე, სადაც კაენმა გაიყვანა თავისი უმცროსი ძმა აბელი. „უთხრა კაენმა თავის ძმას, აბელს: გავიდეთ ველად. და, როცა ველად იყვნენ, დაეცა კაენი აბელს და მოკლა“ (დაბ. 4:8).

დაიღვარა აბელის სისხლი ისევე, როგორც იღვრებოდა იმ მსხვერპლის სისხლი, რომელსაც აბელი სწირავდა ღმერთს, რადგან აბელი მწყემსი იყო. სისხლი სისხლის წილ? კაენი მიწის მუშაკი იყო, „ვეგეტარიანელი“, და მიწის ნაყოფები მიჰქონდა მსხვერპლად, უსისხლო მსხვერპლი. კაენს არასოდეს შეუსვრია ხელი შესაწირავზე, მაგრამ ძმის სისხლით კი შეისვარა ხელი და წაიბილწა ის მიწაც, რომელიც ნაყოფს აძლევდა მას. აბელი – სისხლიანი მსხვერპლის შემწირველი თავად შეინირა როგორც სისხლიანი მსხვერპლი. რას გვეუბნება ბიბლია ამ ტრაგიკული ეპიზოდით?

იყო ორი ძმა – ერთი მწყემსი, მეორე მინის მუშაკი, და იყო მათ ზემოთ ღმერთი, რომლისთვისაც თითოეულ მათგანს მიჰქონდა თავისი შესანიშნავი, მინის მუშაკს – მინის ნაყოფები, მწყემსს – „თავისი ფარის ნათავარი და რჩეული პირუტყვი“. მაგრამ ერთხელ მოხდა ისე, რომ „მოჰხედა უფალმა აბელსა და მის ძღვენს, ხოლო კაენსა და მის ძღვენს არ მოჰხედა. ძალზე გამწარდა კაენი და თავი ჩაღუნა“ (დაბ. 4:4-5). როგორც ვხედავთ, აბელ-კაენის ტრაგიკულ ამბავში ერთმანეთს დაუპირისპირდა არა ორი ძმა, როგორც ძმა – უმცროს-უფროსი, არამედ ორი, ერთმანეთთან შეუთავსებელი კულტურა – მწყემსობა და მინათმოქმედება. ეს წინააღმდეგობა, რომელიც მკვლელობით დასრულდება, ბიბლიური თქმულების თანახმად, დასაბამიერია, რადგან ის კაცობრიობის გარიჟრაჟიდანვე დაიწყო, ადამის მეორე თაობაში. ცხადია, ეს არ იყო უბრალო შურიტ გამოწვეული მკვლელობა. შური აქ მხოლოდ საბაბია, ფსიქოლოგიური მოტივი იმის აღსასრულებლად, რაც უნდა აღსრულებულიყო.

უფალი უარყოფს მინათმოქმედს და ირჩევს მწყემსს. მინათმოქმედი მინის მკვიდრია, მწყემსი – მოხეტიალე, მინათმოქმედი მზის შემყურეა, მწყემსი – მთვარისა. ღმერთმა შეიყვარა აბელი მწყემსი და, რაკი შეიყვარა, მის საქმიანობას და ცხოვრების ნირსაც დასცა დასტური, კაცობრიობას დაუსახა იგი ყოფის იდეალად. პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, რომ ხეტიალი – მწყემსური მიმოსვლა (და არა წრიალი დედამინის ზურგზე, რომელიც სასჯელად დაუნესა უფალმა კაენს), მიჩნეულია კაცობრიული ცხოვრების იდეალად. უფალი არ სცემს დასტურს მკვიდრ ცხოვრებას, თუმცა საბოლოოდ კაცობრიობა ვერ ასცდება მინაზე მყარად დამკვიდრებას. ეს ერთგვარი ანტინომიაა ძველი აღთქმის ხალხის ცხოვრებაში. უფალმა რჩეული ერის წინაპრად აირჩია მოხეტიალე აბრაამი, რომელიც გამოიყვანა მან მთვარის ქალაქიდან, ახეტიალა ის ქანაანში, არადა არ დაამკვიდრა, მხოლოდ მის შთამომავლობას ჰპირდებოდა დამკვიდრებას. ასევე ახეტიალა იაკობი ქანაანიდან არამში (სირიაში), სირიიდან ქანაანში, ქანაანიდან ეგვიპტეში, მხოლოდ მისი ძვლები დაამკვიდრა აღთქმულ ქვეყანაში. დავით მეფეც ახეტიალა, აწრიალა უცხოობაში და დევნილებაში და როცა დაამკვიდრა, მაშინ შეექმნა მეფეს საცთურის საშიშროება, მაშინ დაეცა. ასევე ახეტიალებდა იგი მთელს რჩეულ ერს და ეს ხეტიალი – ეს ხანა, მისი სიჭაბუკის ხანად იყო შერაცხილი. დაბოლოს, ხეტიალობდა ტომიდან ტომში ისრაელის სინმიდე – რჯულის კიდობანი, ვიდრე არ დაამკვიდრეს ერთ ადგილზე, სადაც აუგეს მას ტაძარი და სწორედ აგების „მეორე დღიდანვე“ შეირყა რწმენა, რასაც სოლომონის მეფობის მეორე, ტაძრისშემდგომ პერიოდში ვხედავთ.

აშკარაა, რომ უფალი უპირატესობას ანიჭებს მოხეტიალეს ცხოვრებას, – მეც ხომ კარავში, მუდამ კარავში ვიმყოფებოდით, პასუხობს უფალი, როცა

ტადრის აგებას ჰპირდებოდნენ, – აქ ხედავს ის თავისუფლების სულს, ასეთი ცხოვრება სხვა სულდგმულთა საზოგადოებაში აურჩია მან და უკურთხა ადამიანს იმ საბედისწერო დღეს, როცა აბელის მსხვერპლს იწონებდა. მაგრამ ილუპება მწყემსი და კაცობრიობა ერთხელ კიდევ (სამოთხის ბაღში ადამის არჩევანის შემდეგ) ირჩევს თავისი ნებით გზას – მინათმოქმედებიდან ქალაქთა შენებისკენ. „გააშენა კაენმა ქალაქი და უწოდა ამ ქალაქს შვილის სახელი – ხანოქი (დაბ. 4:17). ეს იყო პირველი ქალაქი, რომელსაც ახსენებს ბიბლია, და ის მკვლელის ხელით იყო აშენებული. მკვდარია რჩეული და კურთხეული აბელი, ცოცხალია უფლისგან დანყევლილი კაენი. აბელი უმემკვიდროდ გადაშენდება მიწის პირისაგან (მისი სახელი ჰაბელ აღნიშნავს „ქროლვას“, „სუნთქვას“, „ამაოებას“; ჰაბელ ჰაბალიმ „ამაოება ამაოებათა“, ნათქვამია „ეკლესიასტეს“ წიგნში), კაენი კი თავისი შთამომავლობით ჩაებლუჯება მიწის პირს და, როგორც ნიშანსვეტი მისი მოდგმის დეგრადაციის გზაზე, კვლავ მკვლელობაა: „ჰო, მოვკალი კაცი ჩემდა სატკივარად და ყმანვილი – ჩემდა ჭირად. თუ შვიდგზის მიეზღვება კაენის გამო, ლამექის გამო სამოცდაჩვიდმეტგზის მიეზღვებათ“ (დაბ. 4:23-24).

საბოლოო საფეხური, რომელსაც ახსენებს ბიბლია კაენიანთა მოდგმაში, თუბალ-კაენის ხანაა (აქ აღდგა მკვლელის სახელი!), რომელიც სახელდებულია „რვალისა და რკინის ყოველგვარ საჭურველთა მჭედლად“ (დაბ. 4:22). ასე დადგა ტექნიკის საუკუნე და ბიბლია დუმს თუბალ-კაენის შთამომავალთა ბედზე.

წარღვნა

„დაბადების“ ამ მე-4 თავში ბიბლია კვლავ უბრუნდება ადამის ხანას და უშუალოდ ადამისგან გამოჰყავს კაენიანთაგან განსხვავებული, უმჯობესი კაცობრიობა.

„კვლავ შეიცნო ადამმა თავისი ცოლი. შვა ქალმა ვაჟი და უწოდა სახელად შეთი, რადგან: მომმადლაო უფალმა სხვა ნაშიერი ნაცვლად აბელისა, კაენმა რომ მოკლა“ (დაბ. 4:25).

შეთი მესამე ადამიანია ანუ ძე ადამისა, რომელიც სამოთხიდან განდევნის შემდეგ იშვა. მის მშობლებს იმედი ჰქონდათ, რომ შეთი დალუპული აბელის სანაცვლო იქნებოდა და განახორციელებდა მისი ცხოვრების წესს, აღდგებოდა აბელური ყოფა-ცხოვრება, რომელიც უფალმა მოიწონა. მაგრამ დალუპული იყო არა კერძოდ აბელი, არამედ ის დვრიტა, რომელიც აბელურ ცივილიზაციად უნდა გაფუჭებულიყო. იქნებ აბელის გზა იქნებოდა უმოკლესი გზა დაკარგული ედემის კარიბჭისაკენ. მაგრამ ადამის პირველჩადენილი ცოდვა,

როგორც ჩანს „დაბადების“ მე-6 თავში მთელი სიძლიერით ამოქმედდა შეთის მოდგმაში, რომელსაც ახალი კაცობრიობა უნდა დაეფუძნებინა. ადამიდან მე-ათე თაობა (ეს იყო თაობა ნოესი) იმკის დასაბამში დათესილის მოსავალს. „დინახა უფალმა ღმერთმა, რომ იმატა ადამიანთა უკეთურებამ ამქვეყნად... ინანა უფალმა, რომ შექმნა ადამიანი ამქვეყნად, და შენუხდა“ (დაბ. 6:5-6).

კაცობრიობა ხომ დაეცა, – მასში გაფუჭებულმა ადამის ცოდვამ დასცა იგი, – მაგრამ მასთან ერთად დაეცა ცხოველთა სამყაროც, რომელიც ადამიანისთვის და ადამიანის საპატრონოდ იყო შექმნილი. „თქვა უფალმა: მიწის პირისაგან აღვგვი ადამიანს, რომელიც შევქმენი, ადამიანიდან მოყოლებული პირუტყვამდე, ქვეწარმავლამდე, ცის ფრინველამდე, რადგან ვნანობ, რომ გავაჩინე“ (დაბ. 6:7). ბიბლია გვეუბნება, რომ ადამის ცოდვამ ბუნებასაც უნია, რომ მასთან ერთად დაეცა მთელი ფიზიკური სამყარო, რომლის მეფე ადამიანი უნდა ყოფილიყო. „გადმოხედა ღმერთმა მიწას და, აჰა, წარყენილიყო იგი, რადგან გაერყვნა ყოველ ხორციელს თავისი ზნე ამ მიწაზე“ (დაბ. 6:12). ბიბლია ამბობს, – როგორი ზნეცა აქვს ხორციელ სულდგმულს ამ მიწაზე, ისეთივე სახე ექნება მიწას.

ასეთი განაჩენი გამოუტანა ღმერთმა მიწას და ყველაფერს, რაც მას ავსებს; რაკი „წაირყვნა მიწა ღვთის წინაშე“ და ყოველი მისი მკვიდრი. ერთადერთი გამოსავალი მისი განადგურება უნდა ყოფილიყო, რათა ახალი მიწა და ახალი კაცობრიობა, ახალი ხორციელობა აღმოცენებულიყო. ნუთუ სრულიად უნდა მოსპობილიყო ყველაფერი, რაც გააჩინა ღმერთმა, ნუთუ ყველაფერი თავიდან უნდა შექმნილიყო, ნუთუ უნდა განმეორებულიყო შესაქმნის დღეები და ყოველი დღის ბოლოს გაჩენილის ხილვისას თქმულიყო – კარგია? ნუთუ ის თავდაპირველი კარგი ისე წარიხოცა კაცობრიობიდან, რომ მას ველარაფერი გადაარჩენდა? ბიბლია გვეუბნება, რომ ყოველთვის არის ხსნა და ხსნის იმედი შეიძლება ერთ ადამიანზე იყოს დამყარებული. როგორც მარილის ზოდს შეუძლია ააცილოს ხრწნილება ნივთიერებას, ასევე ერთ მართალ ადამიანს ძალუძს იხსნას კაცობრიობის არსებობა. თუნდაც ის იყოს ერთადერთი ადამის ძეთა შორის, ის მაინც ხომ ინახავს ღვთის ხატს თავის თავში. ამიტომაც ღირს მისი სახით კაცობრიობის თესლის გადარჩენა.

ამ საყოველთაო გადაგვარებაში და გახრწნილებაში ერთადერთი ნოე იყო, რომელიც გამოარჩია უფალმა. „მხოლოდ ნოეს ეპოვა მადლი უფლის თვალში. ეს არის ამბავი ნოესი: მართალი, სრული კაცი იყო ნოე თავის თაობაში, ღმერთთან დადიოდა ნოე“ (დაბ. 6:8-9). „სრული“ ნოეს დახასიათებაში ნიშნავს, რომ მის ბუნებას არ შეხებოდა ნუთისოფლის ბინი, რომ ის იყო შენახული როგორც საღი ნაყოფი ამ საყოველთაო ხრწნილებაში. „ღმერთთან დადიოდა“ ნიშნავს, რომ ნოე იქცეოდა ადამიანის დაცემული ბუნების სანი-

ნააღმდეგოდ, რომ ის წუთისოფლის საწინააღმდეგო დინებით მიდიოდა; რომ მისი ზნეობა – გზა (დერეხ) იყო აღმასვლა ღვთისაკენ, სრულყოფისაკენ, ედემისკენ; „ღმერთთან სიარული“ ნიშნავს არსებობას განსხვავებულ ზნეობრივ ყოფაში, არა იქ, სადაც „გაერყვნა ყოველ ხორციელს თავისი ზნე („გზა“ დერეხ) მიწაზე“. სიმართლისათვის, სისრულისათვის და სწორ გზაზე სიარულისათვის ღმერთმა წარმოცელი წარღვნის წყლებში ცოცხლად გამოატარა ნოე და შექმნა იგი განახლებული კაცობრიობის მამამთავრად. ამავე დროს, ნოე არის პირველი რჩეული უფლისა, რომელსაც ხსნის აღთქმა დაუდო უფალმა: „შენ კი აღთქმას დაგიდებ და შეხვალ კიდობანში შენ და შენი შვილები, შენი ცოლი და შენს ძეთა ცოლები. ყოველგვარი ცხოველი, ყოველგვარი ხორციელი, ყველა წყვილ-წყვილად შეიყვანე კიდობანში, რათა შენთან ერთად გადარჩნენ. დედალ-მამალი იყოს! ყოველი გვარის ფრინველი, ყოველი გვარის პირუტყვი, ყოველი გვარის ქვეწარმავალი, ყველა წყვილ-წყვილად შეიყვანე კიდობანში, რათა გადარჩნენ“ (დაბ. 6:18-20).

ამრიგად, უფლის რჩევით ნოეს მიერ აშენებული კიდობანი უნდა ყოფილიყო ხსნის ჭურჭელი; ამავე დროს, კიდობანი იყო ყველაფრის შესაკრებელი, რაც ღმერთმა გააჩინა ცისქვეშეთში; მასში უნდა შენახულიყო ადამიანი და ყველაფერი, რაც ადამიანისთვის იყო გაჩენილი. როგორც ადამს ედო წილი მათ შექმნაში მათთვის სახელების შერქმევით, ახლა ნოე, რომელიც ადამის მონაცვლეა ამ საბედისწერო მიჯნაზე, მონაწილეობას იღებს მათ გადარჩენაში.

კიდობანი ცისქვეშეთის განსახიერებაა. კიდობანი აგრეთვე წარმოადგენს საშოს, საიდანაც წარღვნის დამთავრების შემდეგ ხელახლა უნდა შობილიყო დაბადებული ძველი ქმნილება. წარღვნის წყლები, რომელმაც აატივტივა და ასორმოცდაათი დღის განმავლობაში დაატარებდა კიდობანს, წარმოცელი წყლები ინარჩუნებენ განმწმედელ ძალას. წყალმა გარეცხა მიწა, მოაშორა, წარხოცა მისგან ყოველი ბინი და, განახლებული კვლავ ამოვიდა სამზეოზე წყლების დაკლებისას. რომ შეძლებოდა ნოეს ამ ასორმოცდაათი დღის მანძილზე კიდობნიდან გამოხედვა, ის დაინახავდა სამყაროს შექმნის სურათს, იმ ქაოსს, რომელიც უძლოდა წინ უფლის სიტყვას „იყოს ნათელი!“ რის შემდეგაც „იქმნა ნათელი“, როცა „გააჩინა ღმერთმა მყარი და გაჰყარა ერთმანეთისგან წყალი, რომელიც არის მყარს ქვემოთ, და წყალი, რომელიც არის მყარს ზემოთ“ (დაბ. 1:7). ნოე იხილავდა ერთმანეთისგან განუყოფელ წყლებს და მათში „უსახოს და უდაბურს“ რასმე, მომავალი დედამიწის ემბრიონს, რასაც თოჰუ-ვა-ბოჰუდ სახელდებს ბიბლია. ამიტომ არის, რომ წარღვნის მოვლინება შესაქმემდელი ქაოსის მობრუნების, ხოლო წარღვნის დასასრული სამყაროს შექმნის სიმბოლური სახეა.

ხოლო ის ორი მოვლენა, რისი ხილვაც შეეძლო ნოეს, ასევე სიმბოლურ მნიშვნელობას იძენს ძველი აღთქმის ხალხის შეგნებაში – ზეთისხილის ნედლი რტოთი მობრუნებული მტრედი ნიშანია წარღვნის დასრულებისა და მშვიდობის დასადგურებისა ცისქვეშეთში, ხოლო ცისარტყელა ნიშანია აღთქმისა, რომელიც დაუდო უფალმა გადარჩენილ ნოეს, რომ აღარასოდეს მოახდენდა წარღვნას ქვეყნის დასალუპავად. ცისარტყელა ხომ წვიმის გადღების ნიშანია და რომელ მოვლენას შეეძლო მასზე უკეთ გამოეხატა შინაარსი იმ მსასოებელი აღთქმისა, უფლის ბაგეებიდან რომ მოისმინა ნოემ? აი, ეს სიტყვები, რომლითაც ბიბლიამ სიმბოლური აზრით დატვირთა ცისარტყელა – ეს მანათობელი ხიდი, ცასა და მიწას შორის გადებული:

„ვდებ ჩემს ცისარტყელას ღრუბელში ნიშნად აღთქმისა ჩემსა და მიწას შორის. როდესაც მიწას ღრუბლით დავღრუბლავ და გამოჩნდება ღრუბელში ცისარტყელა, მაშინ გავიხსენებ აღთქმას ჩემსა და თქვენს შორის, ყოველ ხორციელ სულდგმულს შორის, და აღარ გადაიქცევა წყალი წარღვნად ყოველი ხორციელის დასალუპად. გამოჩნდება ჩემი ცისარტყელა ღრუბელში, დავინახავ მას და გავიხსენებ მარადიულ აღთქმას ღმერთსა და ყოველ ხორციელ სულდგმულს შორის, რაც კი არის ამქვეყნად“ (დაბ. 9:13-16).

„ბაბილონის გოდოლი“

ბიბლიას შემოუნახავს ხსოვნა ერთიან კაცობრიობაზე, ხსოვნა იმ ხანაზე, როცა ადამის მოდგმა ერთ ენაზე მეტყველებდა, ერთად ხეტიალობდა, ერთი იმედით საზრდოობდა და ერთი შიშით იყო შეპყრობილი – არ გაფანტულიყო დედამიწის ზურგზე და არ გამქრალიყო, როგორც ქრება უდაბნოში დაღვრილი წყალი. ძენი ადამისნი, – ესენი იყვნენ ნოეს შთამომავალნი, – ამ ერთიანობის რღვევის წინათგრძნობით აღძრულნი, ერთიანი ძალით აშენებდნენ საერთო სამკვიდრებელს, რათა უსაფრთხოდ და იმედიანად ეგრძნოთ თავი. აი, რას მოგვითხრობს „დაბადების“ მე-11 თავი:

„ერთპირი იყო მთელი ქვეყანა და ერთ ენაზე მეტყველი“. როცა დაიძრნენ აღმოსავლეთიდან, ჰპოვეს ველი შინყარის ქვეყანაში და იქ დამკვიდრდნენ. უთხრეს ერთმანეთს: მოდი, მოვზილოთ თიხა და გამოვნვათ. აბა, ავაშენოთ ქალაქი და გოდოლი, და ცას მივუწვდინოთ მისი თავი. აღვმართოთ ნიშანსვეტი, რომ არ გავიფანტოთ დედამიწის ზურგზე“ (11:1-4).

რა იყო იმაზე ბუნებრივი, რასაც ეს ხალხი აკეთებდა? ველზე გასულებს, თუკი აქ ისინი დამკვიდრებას გადაწყვეტდნენ, უნდა „აღმოეჩინათ“ სამყაროს შუაგული, სადაც ააშენებდნენ ქალაქს და აღმართავდნენ წარმოსახვით სვეტს, ცისა და მიწის შემაერთებელს. ამგვარი ნიშნის გარეშე განა მათ შეეძლოთ და-

მაგრებულიყვნენ ამ თვალუნვდენელ ტრამალზე? მაგრამ ღმერთს არ მოეწონა ხალხის საქმიანობა. მათ საქციელში ღმერთმა იმ ურჩობის გამოვლინება დაინახა, რისთვისაც მათი წინაპრები განდევნა სამოთხიდან. ურჩობას აქ, ქალაქისა და გოდოლის შენებისას, კადნიერების სახე აქვს: ეს ხალხი ღვთის შემწეობისა და სასოების გარეშე იკაფავს გზას ცისკენ, რათა „აილოს“ ცა და გაუტოლდეს ღმერთს. ამ საქმეზე კი, რადგან ეს ჯანყია, ღმერთი არ სცემს დასტურს. ბიბლია გვეუბნება ამ თქმულებით, რომ ეს კაცობრიობა ამზადდება რაღაც მკრეხელურს და საშინელს, რაკი უფალმა გადანყვიტა დაერღვია მათი ერთობა, რომ ველარ ეშენებინათ ქალაქი და გოდოლი. „აბა, ჩავალ და ენას ავურევ მათ, რომ ვერაფერი გააგებინონ ერთმანეთს. გაფანტა ისინი უფალმა იქიდან მთელს დედამიწის ზურგზე და მათაც შეწყვიტეს გოდოლის შენება“ (დაბ. 11:7-8).

ამრიგად, უფალმა ძირშივე აღკვეთა იმ კულტურის გეზი, რომელიც ადამიანურ სიამაყეს და ამპარტავნობას ეფუძნებოდა. მართალია, „ენათა აღრევამ“ (უფრო სწორად, ენათა გათავთავადებამ) დასაბამი მისცა ხალხთა და კულტურათა მრავალფეროვნებას, ბიბლია გვეუბნება „ბაბილონის გოდოლის“ თქმულებით, რომ ეს ადამიანის დაცემისა და მასზე დაკისრებული სასჯელის შედეგი იყო და არა გარდაუვალი მიმართულება კაცობრიობის განვითარებისა.

ერის სიყრმე

„მერე დაიძრა აბრაამი...“

იმავე თავში, სადაც მოთხრობილია ბაბილონის გოდოლისა და ენათა აღრევის, ანუ ერთიანი კაცობრიობის დაშლის ამბავი, ვეცნობით ნოეს პირველი შვილის შთამომავლობას. სემის მოდგმა კაცობრიობის ერთ-ერთი შტოა, რომელზეც ყურადღებას აცოვნებს ბიბლია, რადგან აქედან არის წარმოშობილი მისი ავტორების უშუალო წინაპარი – აბრაამი. თუმცა გენეალოგიაში დასახელებულია ვინმე ებერი (დაბ. 19:25), რომელსაც აბრაამი თვლიდა თავისი ტომის – ებრაელების წინაპრად, მაგრამ ბიბლიას მისი სახე არ ახსოვს. თუმცა მისი სახელი (სრული გამოთქმით ყებერ) მისი მნიშვნელოვანი ნაბიჯის – „მდინარის გადალახვის“ ხსოვნას ინახავს, რაც მისი შორეული შთამომავლების თავგადასავალში რამდენჯერმე მოხდა.

აბრაამი ის ადამიანია, ვინც თავისი განუმეორებელი ინდივიდუალობით და ბედით პირველად გამოჩნდა ძველი აღთქმის ისტორიაში, როგორც პიროვნება. გაუგებარია, რისთვის გამოარჩია ის ღმერთმა მისი სანათესაოდან, ან

რა იყო უშუალო მიზეზი მისი აყრისა „ქალდეველთა ურიდან“ (ებრ. ურ ქაშ-დიმ) და ჩრდილო შუამდინარეთის ქალაქში, ხარანში დასახლებისა (კულტურულ-ისტორიული აზრით კი, აქ ჩანს ძველი ალთქმის კულტურის კუთვნილება შუამდინარული ცივილიზაციისადმი, და, შეიძლება ითქვას, მისგან „ხორციელი“ წარმომავლობა). რა ვიცი მასზე იმ ღირსშესანიშნავ და საბედისწერო შემთხვევამდე, როცა მოესმა ხმა, რომელმაც ახალი მიმართულება მისცა მის ცხოვრებას? თითქმის არაფერი. ის ამოდის უცნობობიდან, როგორც ახალი დინასტიისა თუ მოდგმის ყოველი დამწყები. ცნობილია მხოლოდ, რომ ის იყო ძე თერახისა, ქალდეველთა ურის მკვიდრისა, რომლის სახელში შეფარულია მთვარის სახელი (თერახ – იარეახ „მთვარე“). მთვარის თაყვანისმცემელი თერახი სტოვებს ურს, შუამდინარული მთვარის ღვთაების მთავარ ქალაქს და მკვიდრდება ხარანში, რომელიც აგრეთვე მთვარის საკულტო ქალაქი იყო. სახელი ამ ქალაქის ხარან აქადურ ენაზე ნიშნავს „გზას“ (მასზე გადიოდა საქარავნო გზა), მაგრამ თერახისათვის და მისი მონაგრისათვის ეს იყო დასასრული გზისა. ამ მონაგარში გამონაკლისი იყო აბრაამი, რომელსაც წინ ედო გზა, განყვეტილი მამის მიერ, გზა ქანაანის ქვეყნისაკენ.

„უთხრა უფალმა აბრამს: ნადი შენი ქვეყნიდან, შენი სამშობლოდან, მამაშენის სახლიდან იმ ქვეყანაში, რომელსაც მე გარჩენებ. გაგზადი დიდ ხალხად, გაკურთხებ და განვადიდებ შენს სახელს და კურთხეული იქნები“ (დაბ. 12: 1-2). ტრანსცენდენტური (მთელი სამყაროს გარეთ მყოფი), ჯერეთ გამოუცნობი ღვთის მონოდეებას ის თავის შიგნით ისმენდა და მიჰყვებოდა. მას უნდა გამოეცვალა სამშობლო და მოეძებნა ახალი ქვეყანა, რომელიც მისი მოდგმის სამშობლო უნდა გამხდარიყო. მას უნდა გამოეცვალა აგრეთვე რჯული, რომელიც მისი მონაგრის რჯული უნდა გამხდარიყო. ღვთის სიტყვებზე, რომელიც მას ჩაესმა, დაფუძნებულია ერის ისტორია და მისი მამამთავრის, აბრაამის მნიშვნელობა იუდაურ-ქრისტიანული ესქატოლოგიის (დასასრულის მოძღვრების) სიმბოლიკაში. აბრაამიდან უნდა გამოსულიყო ურიცხვი ხალხი – ასეთი იყო ალთქმა ღვთისა – და ამრიგად, იგი კაცობრიობის წიაღი უნდა შექმნილიყო – „წიაღი აბრაჰამისა“, საითკენაც უნდა მიქცეულიყო მინიერთა მოდგმა.

როგორც „მრავალი ხალხის“ მამას, მას სახელი უნდა გამოცვლოდა. ახალ სახელში უნდა ასახულიყო მისი მატარებლის მისია. მამამ დაარქვა აბრამ, ღმერთმა კი – აბრაჰამ „მამა მრავლისა“ (დაბ. 7:5).

ამრიგად, გამოეყო აბრაამი თერახს – თავის მამას და მთვარის ხალხს და გაჰყვა უცნობი ღვთის ძახილს უცნობი ქვეყნისაკენ. „...წავიდა აბრაამი, როგორც უბრძანა მას უფალმა... თან წარიტანა აბრაამს სარაი, თავისი ცოლი, ლოტი, თავისი ძმისწული, მთელი დოვლათი, რაც კი მოხვეჭილი ჰქონდა და

ყოველი ყმა, რომელიც კი ხარანში შეიძინეს; დაადგნენ ქანაანის ქვეყნის გზას და მივიდნენ ქანაანის ქვეყანაში" (დაბ. 12:4-5). აბრაამის ნიშანი უსამშობლოობაა: ის მწირობდა იმ მიწაზე, რომელიც მისი შორეული შთამომავლების სამშობლო უნდა გამხდარიყო. მწირობდა არა მხოლოდ აბრაამი, არამედ მწირობდნენ მისი უშუალო შთამომავლებიც – ისაკი და იაკობი, ვიდრე რამდენიმე საუკუნის შემდეგ, სხვა თაობაში, რომელმაც ხელახლა მოიპოვა თუ გაიხსენა მამა-პაპის ღმერთი, საბოლოოდ არ დაიმკვიდრებდა აღთქმულ მიწას, რისთვისაც მამამთავარმა დატოვა მთვარის ქვეყანა. აბრაამი მთელი თავისი ცხოვრებით გამოხატავს მწირი და მოხეტიალე ადამიანის სახეს; იმ ქვეყანას, სადაც ის ცხოვრობს, „მდგმურობის ქვეყანა“ ეწოდება, თუმცა იმედიანი აღთქმა აქვს მოცემული: „მოგცემ შენ და შენს შთამომავლობას შენი მდგმურობის ქვეყანას სამარადისო საკუთრებად..." (დაბ. 17:8). აბრაამის მდგმურობას ქანაანის ქვეყანაში აშკარად აქვს სიმბოლური სიღრმე: ეს ქვეყანა, როგორც წუთისოფელი, მისი დროებითი სამყოფელია; ქანაანი წუთისოფლის ხატია, აბრაამი კი მისი მდგმურია, ის სტუმარია, როგორც ყოველი ადამიანი. მაგრამ უფალი ჰპირდება, რომ ამ წუთისოფელს, ქანაანში განხორციელებულს, სამარადისო სამკვიდრებლად შეუქმნის მას.

ალბათ ბიბლია არის ერთადერთი წიგნი ძველ სამყაროში, სადაც გაცნობიერებულია „სამშობლოს“ იდეა. „სამშობლო“ – მშობელთა ქვეყანა, შობის ადგილი, მამის სახლი, „მამული“ – გარკვეული ცნებებია ძველ აღთქმაში და რაც განსაკუთრებულია, გვხვდება იმ ადგილას, სადაც ადამიანს ევალება მიატოვოს ის. „წადი შენი ქვეყნიდან, შენი სამშობლოდან, მამაშენის სახლიდან..." – ეუბნება უფალი აბრაამს. ეს ხმა განსაკუთრებულ მდგომარეობაში აყენებს მას – მან უნდა განყვიტოს დასაბამიერი ტრადიცია და საფუძველი დაუდოს ახალ ტრადიციას. ის გზაჯვარედინზე დგას, როგორც ზღაპრის გმირი, რომელსაც ასევე შინაგანი ხმა ეწევა უცნობი ქვეყნისაკენ. აბრაამის ისტორიიდან ირკვევა, რომ სამშობლო იწყება არა მაშინ, როცა ადამიანი იბადება, არამედ როცა კვდება. სამშობლო დაიწყო ქანაანის ქვეყნის იმ უმცირესი მონაკვეთიდან, სადაც პირველად დაიფლა ადამიანი – წინაპარი. ეს იყო თესლი სამშობლოსი. ბიბლიური წარმოდგენით, რაც აბრაამის ცხოვრების გადამწყვეტ მომენტში აისახა, სამშობლოს განცდა საფლავით იწყება. იმ ადგილიდან, რომელიც აბრაამმა ადგილობრივ მკვიდრთაგან იყიდა თავისი ცოლის – სარას დასამარხავად, იწყება ქანაანის გამშობლიურება, რომლის მოსაპოვებლად მის შთამომავლობას სისხლი უნდა დაეღვარა.

მას უნდა გაეთხარა პირველი საფლავი უცხო მიწაზე, რომ იქ სამშობლოს თესლი დაეთესა; მკვდარი მიბარებოდა უცხო მიწას, როგორც მსხვერპლი, რომელიც მომავლის ქვეყნის საფუძველი გახდებოდა. აი, რა მისია ეკის-

რა მკვდარს ამ მდგმურისას, რომელმაც შთაგონების ძალით დატოვა წინაპართა ქვეყანა, რათა თავად სხვაგან გამხდარიყო წინაპარი. მან სთხოვა, იმ ქვეყნის წესისამებრ, ქვეყნის მკვიდრთ საფლავისთვის ადგილი. მათ თავიანთი სამარხი შესთავაზეს, – სადაც გენებოს, იქ დამარხე შენი მკვდარი. უთხრეს, ვინ იქნება, რომ საფლავის მიწა დაგიკავოსო. ისიც უთხრეს, რომ მათ მკვდრებს შორის დაემარხა თავისი მკვდარი. მაგრამ მდგმურს ასე არ უნდოდა: არ უნდოდა უსასყიდლოდ მიეღო მიწა ან მათ შორის ჰქონოდა სამარხი, როგორც ერთ მათგანს. მას უნდა შეეძინა სამარხი მიწა საკუთრებად და შეიძინა კიდევ. იგი მხოლოდ მღვიმეში იხდიდა საფასურს, მაგრამ ქვეყნის მკვიდრმა, ვის ადგილზეც მდებარეობდა ეს მღვიმე, მინდორიც გაატანა მღვიმესთან ერთად. „არა, ბატონო, მომისმინე, – ეუბნებოდა ეფრონ ხეთელი აბრაამს, – მინდორიც მომიცია და მღვიმე, იქ რომ არის: ჩემი ხალხის თანდასწრებით მომიცია. დამარხე შენი მკვდარი“ (დაბ. 23:11). აბრაამი ერთ გამოუსადეგარ მღვიმეს ყიდულობდა სამარხად და მღვიმეს მინდორიც, შესაძლოა, ასევე გამოუსადეგარი, მოჰყვა. მაგრამ ვერც მდგმური და ვერც ქვეყნის მკვიდრნი ვერ იფიქრებდნენ, რა მოჰყვებოდა მომავალში ამ უბრალო გარიგებას. აქედან ჩანს, რომ აქ განგების ხელი იყო ჩარეული. დღევანდელი მინდორი, რომელიც ასე ადვილად დათმო პატრონმა (მასში ოფლი ჯერ არ ჩალვრილიყო) და, იქნებ, აბრაამსაც არაფრად სჭირდებოდა, ხვალ შეიძლება, და ასეც მოხდა, გადაქცეულიყო ყანად, სადაც ოფლი დაილვრებოდა. ჩანს მდგმურმა შეიძინა ის მიწა, საიდანაც უნდა წარმოქმნილიყო ქვეყანა, რომელშიც წუთისოფლის მანძილზე დაიბადებოდნენ მისი შთამომავლები, იშრომებდნენ და დაიმარხებოდნენ როგორც ქვეყნის მკვიდრნი. მანამდე კი აბრაამისთვის სამშობლო ქვეყნის მხოლოდ ვიწრო თვალსაწიერი ჩანდა: „...მინდორი მახფელაში, მამრეს წინ რომ არის, მინდორი და იქ მდებარე მღვიმე, ყოველი ხე, რომელიც კი ამ მინდორზე და მის საზღვრებში დგას ირგვლივ...“ (დაბ. 23:17).

უფრო ადრე აბრაამს ჰქონდა სხვა ხილვა და სიტყვის გამოცხადება. კარვიდან გამოსულმა დაინახა ცაში ვარსკვლავები და ჩაესმა ხმაც, რომელიც ეუბნებოდა, რომ მისი წიაღიდან ურიცხვი ხალხი გამოვიდოდა. ან შეიძლება სწორედ ამ ხმამ გამოიყვანა კარვიდან და ვარსკვლავებისკენ აახედა. მაშინ მან დაინახა ის, რასაც კარავში ანუ თავის თავში ჯერ ვერ იხილავდა, არამედ უნდა ერწმუნა (ვარსკვლავებით სავსე ცის ანალოგია არწმუნებდა) – ეს იყო საკუთარი წიაღი, რომელიც მომავლით იყო სავსე, მაგრამ ამ წიაღიდან უნდა გამოსულიყო ჯერ ერთი ვინმე. ეს იყო ისაკი – აღთქმული იმ სამი სტუმრის მიერ, რომლებიც ეწვივნენ მას მამრეში, მუხასთან, როცა „კარვის კართან იჯდა დღის პაპანაქებაში“ (დაბ. 18:1). ეს კაცები, რომლებიც უფლის ან-

გელოზები (ანუ მაცნენი) აღმოჩნდნენ, სოდომის დასასჯელად მიდიოდნენ. აი, რა დროს აღუთქვეს ხანგადასულ მასპინძელს მემკვიდრის შობა.

აბრაამის წინაშე დადგა მისთვის დაუძლეველი, როგორც მამისთვის, პრობლემა. ჰყავდა ორი შვილი – ერთი ძე მხევლისა, ისმაელი; მეორე ძე ქალბატონისა, ისაკი, „სიბერის შვილი“. არჩევანი, რომელიც გაუძნელდა მას, ისევ ქალმა – სარამ გააკეთებინა. მან უთხრა: „გააგდე ეს მხევალი და მისი შვილი, რადგან ვერ დაიდებს წილს ამ მხევლის შვილი ჩემს შვილთან, ისაკთან ერთად“ (დაბ. 21:10). აბრაამმა გულისტკივილით გააკეთა არჩევანი: „მეტისმეტად შეანუხა აბრაამი ამ ამბავმა თავისი შვილის, ისმაელის გამო“ (დაბ. 21:11). გარდა სარას დედობრივი მიკერძოებისა, აქ მთავარი ის იყო, რომ ისაკი ცოლ-ქმრისათვის იყო დანაპირები შვილი, „ძე აღთქმისა“, რომლის გზითაც უნდა შესრულებულიყო აღთქმა ცის ვარსკვლავებით ურიცხვი შთამომავლობის მოცემაზე. ხომ აშკარად იყო თქმული, რომ აბრაამს – თუმცა მას ჰყავდა უკვე პირმშო ისმაელი, „ისაკით დაენწყებოდა შთამომავლობა“ (დაბ. 21:12) და არა ისმაელით. „ძე აღთქმისა“ უნდა ყოფილიყო შვილი დედოფლისა და არა მხევლისა; და სარასაც ამიტომ შეეცვალა სახელი – ერქვა „სარაჲ“, დაერქვა სარაჰ, რაც აბრაამის თავდაპირველი სამშობლოს ენაზე, ბაბილონურად, ნიშნავდა „დედოფალს“. ამრიგად, უპირატესობა მიენიჭა უმცროსს უფროსის წინაშე, რაც ბედისწერად დაჰყვა აბრაამის მოდგმას ყველა თაობაში – უმრწემესის უპირატესობა თითქოს აუცილებელიც შეიქნა.

ისაკით, „აღთქმული ძით“, უნდა შესრულებულიყო აღთქმა, ვარსკვლავიან ღამეში მიცემული. მასში, როგორც „სიბერის შვილში“, იყო აბრაამის მთელი სასოება, მომავლის იმედი, რადგან ისმაელი განდევნილი და უარყოფილი იყო (თუმცა ითქვა წინასწარმეტყველება, რომ ისიც გახდებოდა ურიცხვი ხალხი, მაგრამ ეს ხალხი არ იქნებოდა „რჩეული ერის“ – ძველი აღთქმის ისტორიის სუბიექტი). შიში ამ უკანასკნელი იმედის დაკარგვისა, შეიძლება ითქვას, „გასაგნებულია“ ერთ საიდუმლოებრივ ეპიზოდში, რომელიც „დაბადების“ 22-ე თავშია მოთხრობილი უკიდურესი, ბიბლიური თხრობისათვის ნიშანდობლივი „სიმშრალით“. ამ ეპიზოდში გამოვლინდა ერთხელ კიდევ აბრაამის პიროვნება. ისევე უყოყმანოდ, როგორც მან წინაპართა ქვეყანა მიატოვა უფლის ერთ დაძახილზე და გასწია უცნობი ქვეყნისაკენ, ასევე უყოყმანოდ, სიტყვის უთქმელად შეუდგა უფლის სასტიკი ბრძანების შესრულებას. ამბის მთხრობელმა იცოდა, რომ უფალს აბრაამის გამოცდა სურდა, აბრაამმა კი ეს არ იცოდა. მან გაიარა საშინელი განსაცდელი, როგორიც იშვიათად თუ ვისმე გაუვლია.

„ამ ამბების შემდეგ იყო, რომ გამოსცადა აბრაამი ღმერთმა და უთხრა: აბრაამ! მიუგო: აქა ვარ. უთხრა: მოჰკიდე ხელი შენს შვილს, შენს მხოლოდ-

შობილს, რომელიც გიყვარს, ისაკს, და წადი მორიას ქვეყანაში. იქ შესწირე აღსაულებელ მსხვერპლად ერთ მთაზე, რომელსაც მე გიჩვენებ. ადგა დილაადრიანად აბრაამი, შეკაზმა სახედარი, თან წაიყოლა ორი მსახური ბიჭი და ისაკი, თავისი შვილი; დაჩეხა სამსხვერპლო შეშა, ადგა და წავიდა იმ ადგილისაკენ, რომელიც ღმერთმა მიუნიშნა" (დაბ. 22:1-3). ბიბლიური ავტორი, საზოგადოდ, არ გამოხატავს ადამიანის შინაგან სამყაროს, მის განცდებს. მისი გმირი მდუმარედ დგას ტრაგიკული განსაცდელის წინაშე. არ ბობოქრობს აბრაამიც, ის დუმს, მაგრამ მის დუმილში ცხადდება წუთისოფლის წარმავალობა, სიმყიფე, რალაც იდუმალის წინათგრძნობაც, გაისმის იობისეული „უფალი იძლევა, უფალს მიაქვს" (იობ. 1:21) და ისიც, რომ – იობისავე სიტყვებით – „სატანჯველად იბადება ადამიანი". მთელი ტრაგიზმი ამ ეპიზოდისა იმაში მდგომარეობს, რომ ისაკის სახით ეს ეული მდგმური უცხო ქვეყნისა სწირავდა არა მხოლოდ საყვარელ შვილს, არამედ მთელი თავისი სიცოცხლისა და ცხოვრებისა სასოს, რისთვისაც, როგორც შემდეგ გაირკვა ვარსკვლავიან ღამეში გამოცხადებისას, დატოვა წინაპართა ქვეყანა. რადგან ეს ნანატრი შვილი აღთქმული ქვეყნის ანუ მომავლის ცოცხალი სიმბოლო იყო, რადგან დაპირებული შვილი და აღთქმული ქვეყანა ერთი მომავლიდან აფენდა შუქს მის აწმყოში.

ამ ღირსშესანიშნავ ეპიზოდს უმართებულოდ იყენებენ თითქოს უძველესი საკულტო პრაქტიკის – ადამიანის მსხვერპლშენიშვნის ცხოველთა შენიშვნით შენაცვლების „ისტორიული" მომენტის საილუსტრაციოდ. ასეთი თვალსაზრისი სრულიად უგულებელყოფს ამ ეპიზოდის ზნეობრივ აზრს. ამავე დროს, იჩქმალება ის ფაქტი, რომ ეს არის განსაკუთრებული შემთხვევა აბრაამის ცხოვრებაში – მისი ინდივიდუალური განსაცდელი. უსიტყვო მორჩილება ამ უღმობელი და გაუგებარი მოთხოვნისადმი, ერთი მხრივ, არის რეაქცია ადამის დამლუპველი ურჩობის მიმართ (რაც წითელ ხაზად გასდევს მთელ ბიბლიას), ხოლო, მეორე მხრივ, დასტური აბრაამისა და მისი უფლის მჭიდრო ურთიერთობისა, ღვთისგან მიუტოვებლობისა. ეს ეპიზოდი უნდა გავიაზროთ როგორც ადამიანისა და მისი ღვთის დიალოგის ახალ ფაზაში შესვლა, რაც არ შეიძლება არ ყოფილიყო აღნიშნული ტრაგიკული ნიშნით. თუ ადრე ღმერთი მას ეჩვენება მწყალობელისა და აღმთქმელის სახით, ახლა ევლინება მას თავისი საშინელი სახით, რომელიც თავისი მოულოდნელი მოთხოვნით აუქმებს თავის მიერვე მოცემულ აღთქმას. მაგრამ აბრაამის რწმენის სიძლიერე (ის ითვლება ქრისტიანულ მწერლობაში „რწმენის მამად") იმაში მდგომარეობს, რომ ის უშიშრად შედის განსაცდელში, უსიტყვოდ ეცდევინება ღმერთს, განიცდის რა ამ საშინელ მოთხოვნას ადრე მიღებული აღთქმის პარადოქსულ გაგრძელებად და, შესაძლოა, განმტკიცებად.

აბრაამი დაკლავდა ისაკს, სრულადდასანველ მსხვერპლად აღუვლენდა უფალს და დაკარგავდა ყველაფერს – პირმშოსაც, იმ ურიცხვ ხალხსაც, თუმცა მისთვის უცნობს, რომელიც ისაკის მეშვეობით უნდა გამოსულიყო მისი საზარდულიდან; მაგრამ სრულიად მარტოდ მყოფი ადამიანთა შორის, ამ არა-ადამიანური საქმის ჩამდენი, დარჩებოდა უფლის ახლობლად და მეგობრად (როგორც იწოდა იგი. იხ. 2 ნემ. 20:7), დარჩებოდა ღვთის ანაბარა, ამ გამოთქმის დასაბამიერი მნიშვნელობით, და თუმცა კრინტი არ დაუძრავს დანითა და ცეცხლით ხელში სამსხვერპლო მთისაკენ მიმავალს, მისი სულის მოძრაობა შეგვიძლია მასავით ღმერთს მინდობილი იობის სიტყვებით გამოვხატოთ: „კიდევ რომ მომკლას, მისი იმედი მაქვს – მაინც დავიცავ ჩემს გზებს მის წინაშე. ისიც ხსნა იქნება, რომ უღვთო კაცი არ მივა მის წინაშე“ (იობ. 13:15-16).

დანიელი მოაზროვნე სორენ კირკეგორი, რომელსაც აბრაამის ამ საქციელმა შთააგონა პარადოქსული მოძღვრება ადამიანის ტრაგიზმზე და ხსნაზე, მიმართავს „მამას მრავალთა“, თითქოს განუმარტავდეს მისი ბედის განუმეორებლობას: „ღირსეულო წინაპარო აბრაამ, მორიას მთიდან დაბრუნებულს აღარ დაგჭირდა ქება-დიდება, რათა შენი დანაკარგის გამო ნუგეში გცემოდა; შენ მოიხვეჭე ყველაფერი და შეინარჩუნე ისაკიც. განა ასე არ არის? უფალმა აღარ მოისურვა შენი გამოცდა და შენც შევებით მიუჯექი სუფრას მასთან ერთად შენს კარავში, და ასე გრძელდება უკუნისამდე...“

იაკობი და ესავი

თუ აბრაამი ის მამაა, რომელსაც დანა ჰქონდა აღმართული შვილის დასაკლავად, ისაკი არის ის შვილი, რომელმაც ადრეულ ყრმობაში საკუთარი ზურგით ზიდა შეშა, მის დასანველად რომ უნდა დადებულიყო სამსხვერპლობე. ისაკი უნდა შეწირულიყო ისეთი მსხვერპლშენირვის წესით, რომელიც ითვალისწინებს მსხვერპლის მთლიანად დანვას უფლისათვის, როცა მსხვერპლი მთლიანად ეკუთვნის უფალს, კვამლად ადის მისკენ. ეს არის ე.წ. „აღსავლენი“ (ებრ. ყოლაჰ) მსხვერპლი. ისაკი უნდა შეწირულიყო, როგორც უფლისადმი აღსავლენი მსხვერპლი. გარკვეული აზრით, აღსავლენი მსხვერპლი ზეგარდმო წყალობის შესატყვისია. შეშაც დაიდო და დანაც აღიმართა მის თავზე. თუმცა მსხვერპლად უფლის მიერ სასწაულებრივ მოვლენილი ვერძი იქნა შეწირული ისაკის სანაცვლოდ, მაგრამ ის ღმერთი, რომელმაც მამას აღარ დაანება შვილის დაკვლა, „შიშის“ სახით შთაიბეჭდა მის შეგნებაში და ასე გადავიდა მომდევნო თაობის ცნობიერებაშიც; ყოველ შემთხვევაში, იაკობისთვის მამაპაპეული ღმერთი, რომელიც პირველად აბრაამს გამოეცხადა, არის „ღმერთი მამაჩემისა, ღმერთი აბრაამისა, შიში ისაკისა“ (დაბ. 31:42).

როგორც ვხედავთ, ეს განსაცდელი ისაკის ყრმობაში დაკავშირებულია რელიგიურ გამოცდილებასთან. აბრაამს გამოეცხადა ღმერთი ალთქმის სიტყვებით, ისაკს კი – სიკვდილ-სიცოცხლის ზღურბლზე, ბავშვობაში, საშინელი განსაცდელით, როგორიც მხოლოდ მსხვერპლშენიერვის დროს თუ არის შესაძლებელი. ამ ეპიზოდმა სხვა ბეჭედი დაასვა ისაკის პიროვნებას... ის გამორჩევა აბრაამისაგან და იაკობისაგან პასიურობით, ინიციატივის უქონლობით; მისთვის არ არის დამახასიათებელი აბრაამისა და იაკობის ქმედითობა და, შეიძლება ითქვას, სიცოცხლისუნარიანობა; მის ბედს განაგებენ არა მხოლოდ ღმერთი, მისი შიში, არამედ მშობლები და, შეიძლება ითქვას, შვილებიც კი. საკმარისია გავიხსენოთ მისი ქორწინებისა (დაბ. 24, მამა-პაპის ქვეყნიდან მას მოჰგვრიან ცოლს, მაგრამ მისი ძე იაკობი იმავე ქვეყნიდან თავად მოიყვანს ცოლებს) და შვილებთან ურთიერთობის ეპიზოდები. აშკარაა, რომ მამის – აბრაამის ავტორიტეტი უპირატესობს მასზე. ის იყო იარაღი მის ხელში, როგორც მსხვერპლი ღვთისადმი მორჩილებისა და ერთგულების, თვითუარყოფის დასადასტურებლად, რითაც აბრაამის პიროვნებამ პატივი მოიპოვა ღვთის თვალში, ხოლო ისაკი დაიჩრდილა. თუ ისაკზე გადმოდის ალთქმა და კურთხევა, აბრაამის გამო გადმოდის. „გამოეცხადა იმ ღამით უფალი (ისაკს) და უთხრა: მე ვარ აბრაამის, მამაშენის ღმერთი. ნუ გეშინია, რადგან შენთანა ვარ. გაკურთხებ, გაგიმრავლებ შთამომავლობას აბრაამის, ჩემი მსახურის გამო“ (დაბ. 26:24). აქედან ჩანს, რომ ისაკი იყო საშუალება, ხიდი, რომლის წიაღ გადასვლით აბრაამი უნდა შეექმნილიყო ურიცხვი ხალხის მამამთავრად. შეიძლება ითქვას, რომ მას „მიბარებული“ ჰქონდა მხოლოდ თესლი აბრაამისგან, რომ შემდეგ თაობაში (როგორც მოხდა) განხორციელებულიყო ალთქმა. ის არის შუალედური, გარდამავალი რგოლი რჩეული მოდგმის გენეალოგიაში, თითქოს არათავისთავადი, როგორც ამას წარმოაჩენს დანტე ალიგიერი, როცა ის „ჯოჯოხეთის“ IV კანტოში ლაპარაკობს ძველი ალთქმის დროს გარდაცვლილთა სულების ამოყვანაზე ჯოჯოხეთიდან; იქ, სხვათაშორის, ნათქვამია, რომ ქრისტემ „ამოიყვანა ისრაელი (იგივე იაკობი) თავისი მამით და თავისი მონაგრით“, მამა ისაკი არც არის სახელდებით ხსენებული, ის თითქოს „მინერილია“ იაკობს, თავის შვილს, მის შთამომავლობასთან ერთად; ამრიგად, თითქოს ისაკი იაკობით არის განსაზღვრული (აქ გვახსენდება ვერგილიუსის „ენეიდას“ გმირი ენეასი, რომელსაც მამა ანქიზე ზურგზე მოკიდებული გაჰყავს აღმოდებული ილიონიდან).

ისაკის არასრულყოფილება, ნაკლულობა გამოიხატა იმაშიც, რომ მართებულად ვერ აირჩია მემკვიდრე, რომელშიც უნდა გადასულიყო „ალთქმის ძეობა“ მისი. როგორც აბრაამმა აირჩია, მართალია, სარას შეგონებით და სწავლებით, ისაკი (უკუაგდო რა მხევლის ძე) ასევე ისაკს უნდა აერჩია, მაგ-

რამ მისი არჩევანი გართულებული იყო იმით, რომ მისი ორი ძე – ორივენი კანონიერი ცოლის საშოდან იყვნენ გამოსულნი, ტყუპები – ესავი და იაკობი, მაშასადამე, ორივენი თავისუფალნი. მაგრამ ჯერ ბუნებამ (ამაში მდგომარეობდა ალბათ ისაკის „ბიოლოგიური“ დანაშაული) დაუშვა შეცდომა, როცა ამ ტყუპთაგან პირველად დაიბადა ესავი, რომელიც დაბადებიდანვე ტყავფუჩით იყო შემოსილი – ასეთი იყო პირმშო ისაკისა, ხოლო იაკობი იშვა სრულყოფილ კაცად. „დაბადების“ 25-ე თავში ამგვარად არის დახასიათებული ეს ორი ძმა: „წამოიზარდნენ ყმანვილები, შეიქნა ესავი მარჯვე მონადირე, ველების კაცი. იაკობი კი იყო სრული კაცი, კარვებში მცხოვრები“ (დაბ. 25:27). როცა იაკობზე, უმცროსზე, ნათქვამია, რომ ის იყო „სრული“, ამით ისიც არის ნათქვამი, რომ ესავი „უსრულია“, თუმცა მისი პორტრეტი საკმაოდ მეტყველებს მისი, როგორც ადამიანის, დაუმთავრებელ ბუნებაზე. ის არის ფაჩვნიერი, როგორც ნახევარკაცი ენქიდუ (იხ. „გილგამეშინი“) და მისდევს უძველეს საქმიანობას – მონადირეობას, მაშინ, როცა მამა-პაპა მწყემსები იყვნენ, თითქოს ის აგრძელებს წინაისტორიული ნებროთის (დაბ. 10:8-9), არა აბრაამის ხაზს. მის საწინააღმდეგოდ იაკობი იშვა როგორც „კარვებში მცხოვრები“ ანუ მკვიდრი კაცი („კარავი“, აქ ცხადია, სახლის სინონიმია). სწორედ ასეთი კაცი უნდა ყოფილიყო პირმშო, პირველშობილი ძე, რათა მას მიეღო რჩეული დინასტიის მემკვიდრეობა. მაგრამ, ბუნებამ, როგორც ვხედავთ, შეცდომა დაუშვა, რომ პირველად ესავს გამოალებინა საშოს კარი. განგებამ, რომელიც ამზადებს „ურიცხვ ხალხს“ ერთი წინაპრისაგან, უნდა გამოასწოროს ეს შეცდომა. იმის ნათელ დადასტურებად, რომ „ფაჩვნიერი“ ესავი, მონადირე, არ გამოდგებოდა ხალხის ერთ-ერთ წინაპრად, დაბადების 25-ე თავში მოთხრობილია ამბავი, თუ როგორ იყიდა იაკობმა პირმშოება ესავისგან ერთი კერძი შეჭამადის წილ. „მოამზადა იაკობმა შეჭამადი და ესავიც დაბრუნდა ველიდან დაღლილი. უთხრა ესავმა იაკობს: შემახვრეპინე წითელი, ეგ წითელი, რადგან დაღლილი ვარ. ამიტომაც ეწოდა სახელად ედომი (წითური). უთხრა იაკობმა: ახლავე მომყიდე შენი პირმშოება. თქვა ესავმა: სიკვდილის პირას ვარ და რაღად მინდა პირმშოება. უთხრა იაკობმა: ახლავე შემომფიცე. შეჰფიცა და მიჰყიდა იაკობს პირმშოება. მაშინ მისცა იაკობმა ესავს პური და ცერცვის შეჭამადი. ჭამა, სვა, ადგა და წავიდა. არად ჩააგდო ესავმა პირმშოება“ (დაბ. 25:29-34).

არაბიბლიურ ტრადიციაში ეს ეპიზოდი განსხვავებული, უფრო შთამბეჭდავი რედაქციით არის წარმოდგენილი. პირმშოებას აქ ცელის უფლება საფლავზე. იაკობი – უმცროსი ძმა უცხოობაში მონაგები ოქროთი გამოისყიდის უფროსისაგან წინაპართა სამარხს. „რად მინდა საფლავი? – კითხულობს ესავი – ყველგან მოიძებნება საფლავის ადგილი“. ის მიიღებს ოქროს და დატო-

ვებს წინაპართა ქვეყანას. აქ ცხადდება ჭეშმარიტება: ვინც უარს ამბობს წინაპართა საფლავზე, მას აღარ ეკუთვნის ეს ქვეყანა. კაცი მთელი თავისი ახალგაზრდობის ნაჭირნახულევს (ის თოთხმეტი წელიწადი შრომობდა სხვისთვის) გაიღებს იმისთვის, რათა გამოისყიდოს წინაპართა მიწა, მათ საფლავებში განსხეულებული, რომ ეს მიწა მისი საკუთარი მიწა გახდეს, მისი სისხლი და ხორცი, როგორც პირველწინაპრის – ადამის მიწა (ადამაჰ), საიდანაც ის აღებული იყო.

ამ არჩევანში დადასტურდა იაკობის თანდაყოლილი (თუმცა არაბიოლოგიური) ღირსება პირმშოებისა და მკვიდრობის უნარი. როცა „სრული კაცი, კარვებში მცხოვრები“ სამარხის უფლებას ყიდულობდა, ის მომავლისკენ იხედებოდა, მაგრამ სიკვდილის წინ (ის უცხო ქვეყანაში კვდებოდა) წარსულში იყო გადასული; ის უანდერძებდა თავის შვილებს: „მივდივარ ჩემს ხალხთან; დამმარხეთ ჩემი მამა-პაპის გვერდით, მღვიმეში... მახფელას მინდორში რომ არის, მამრეს პირდაპირ, ქანაანის ქვეყანაში, აბრაამმა რომ იყიდა ეფრონ ხეთელისგან მინდორთან ერთად საკუთარ სამარხად. იქ დამარხეს აბრაამი და მისი ცოლი სარა, იქ დამარხეს ისაკი და მისი ცოლი რებეკა. იქ დავმარხე მე ლეა... ეს მინდორი და მღვიმე...“ (დაბ. 29:29-32). იაკობი ამ სიტყვებით უნებურად განსაზღვრავდა სამშობლოს ცნებას: ის იმეორებდა აბრაამის სიტყვას და საქმეს; მასში ერთი თაობის წიაღ გადმოვიდა სამშობლოს ცოდნა – „მინდორი და მღვიმე“ – ანუ მინდორი და საფლავი, აი, სამშობლო, ადამიანთა სიკვდილ-სიცოცხლის ასპარეზი. „იქ დავმარხე“ ამით ეუბნება შთამომავლობას, რომ ისინიც იქ დამარხავდნენ თავისიანებს, რომ ისინი იქ იცხოვრებდნენ და დაიმარხებოდნენ; მახფელას მღვიმე იყო ის აკვანი, სადაც ჩანვებოდა, თუნდაც უცხოობაში მომკვდარიყო, მისი შთამომავალი. ასეთი იყო ძველი თქმულება ბიბლიის სულისკვეთებით შექმნილი, – თუნდაც ათასი წლის შემდეგ. ქვეყნის დასასრულამდე იგორებდა ქვეყნის მკვიდრის თავის ქალა და გორვა-გორვით მაინც მიაღწევდა მახფელას მღვიმეს, „მამრეს პირდაპირ რომ არის“, და შეეხლებოდა წინაპართა ძვლებს. ასეთ შეგნებას ატარებდა უმცროსი იაკობი და არა ესავი – რომელიც, როგორც პირმშო, უნდა ყოფილიყო აღთქმის მემკვიდრე.

იაკობისა და ესავის ამბავი იმეორებს, ერთი მხრივ, აბელისა და კაენის ამბავს, ხოლო მეორე მხრივ, ისაკისა და ისმაელის ამბავს. ყველგან კურთხეულია უმცროსი ვაჟი, რაც ეხმაურება ზღაპრის ეთოსს (არ არის გარკვეული, არსებობს თუ არა ზღაპარი თავისი კლასიკური სახით ძველი აღთქმის ხანაში). უარყოფილია კაენი, უარყოფილია ისმაელი, უარყოფილია ესავი, მაგრამ ესავი – პირმშო უყვარს მამას, ისაკს. „უყვარდა ისაკს ესავი, რადგან ნანადირევი იყო მისი საჭმელი...“ (დაბ. 25:28). ეს იყო ისაკის სისუსტე, რი-

თაც მას ჰგავს მისი პირმშო ესავი, რომელმაც საყვარელი შეჭამადისთვის დათმო პირმშოება. იმისთვის, რომ იაკობს მიეღო მემკვიდრეობა და კურთხევა მამისაგან, განგებამ ქალის ხელი აამოქმედა. „უყვარდა ისაკს ესავი... ხოლო რებეკას იაკობი უყვარდა“. რებეკამ გადანყვიტა რჩეული ხალხის მომავალი, როცა მოტყუებით აკურთხებინა ისაკს იაკობი; ისაკის „სისუსტე“ ფიზიკურად თვალის ჩინის დაკლებაში გამოიხატა: მამა აკურთხებდა თავის შვილს, მაგრამ ვერ ხედავდა მას. დედის რჩევით იაკობმა ხელები და უბალ-ნო კისერი თიკნის ტყავით დაიფარა, რომ ესავს დამსგავსებოდა, რომელსაც მამისათვის მისი საყვარელი კერძი უნდა მიერთმია. „უთხრა ისაკმა იაკობს: მომიახლოვდი, ხელი მოგისვა, შვილო, მართლა ჩემი შვილი ხარ თუ არა. მიუახლოვდა იაკობი მამამისს, ისაკს, მან ხელი შეავლო და თქვა: ხმა იაკობის ხმაა, ხელები კი ესავის ხელებია. ვერ იცნო, რადგან ხელები თავისი ძმის, ესავის ხელებით ბანჯგვლიანი ჰქონდა, და აკურთხა იგი“ (დაბ. 27:21-23). იაკობი ესავად გარდაისახა, ისაკის საყვარელ შვილად, რომ მიეღო კურთხევა. ამრიგად, აღსრულდა ნება არა ისაკისა, არამედ ნება განგებისა, რომელიც ეძებდა რჩეული ხალხის უკეთეს წინაპარს და არჩევანში, როგორც აბრაამის დროს, დედაკაცს ჰქონდა გადამწყვეტი ხმა.

ერთი მნიშვნელოვანი თვისება ჩანს იაკობის პიროვნებაში, რაც შემდეგ მის უმრწემეს ძეში – იოსებში გადადის მემკვიდრეობით. მართალია, იაკობი მამისაგან იღებს აუცილებელ კურთხევას (რომელიც ფაქტიურად აბრაამისგან მოდის), მაგრამ ის თავიდან იწყებს ყველაფერს, თითქოს არც ჰყოლოდეს წინაპარი. შეიძლება ითქვას, ის თავისი აქტივობით სჭედს საკუთარ ბედს, როცა ერთი არგნის ამარა გადის მამის სახლიდან იმ მიზეზით, რომ გაეცალოს მოტყუებული, კურთხევადაკარგული ესავის რისხვას. ის, უპირველეს ყოვლისა არის მსხემი – სახლიდან გასული, უცხო ქვეყანაში დავაჟ-კაცებული, მსგავსად უმცროსი ვაჟიშვილისა, რომელიც გამარჯვებული და დოვლათით სავსე ბრუნდება შინ. ის, დედის შვილი უპირატესად, ვიდრე მამისა, გააგზავნა დედამ ხარანში თავის ძმასთან, ლაბანთან, რათა ესავის შურისძიებისაგან დროებით დაეფარა თავი. მამამ კი იმ მიზნით გაგზავნა ხარანს, რომ წინაპართა ჩვეულებისამებრ იქაური ქალი – სანათესაოდან მოეყვანა ცოლად. „ადექი და წადი შუამდინარეთში, დედაშენის მამის ბეთუელის, სახლში და მოიყვანე იქიდან ცოლად დედაშენის ძმის, ლაბანის ასული. ყოვლადძლიერი ღმერთი გაკურთხებს, ნაყოფიერს გაგხდის, გაგამრავლებს და ხალხთა კრებულის მამამთავარი შეიქნები. მოგვცემს აბრაამის კურთხევას შენ და შენს შთამომავლობას შენთან ერთად, რათა დაიმკვიდრო შენი მდგმურობის ქვეყანა, რომელიც აბრაამს მისცა ღმერთმა“ (დაბ. 27:2-4). როგორც ვხედავთ, იაკობს თან სდევს განსაკუთრებით აბრაამის

კურთხევა, მაგრამ მას თან ახლავს, როგორც ირკვევა მომავალში, „ღმერთი აბრაამისა და შიში ისაკისა“, რომელიც შეუცთომლად წარმართავს მის ნაბიჯებს. გზად მიმავალს, მას ჰქონდა ისეთი გამოცდილება, როგორიც არ შეიძლება ჰქონოდა მის ძმას ესავს, „ველების კაცს“. მართალია, არა ცხადში, როგორც ჩვეულებრივ ღმერთი ეცხადებოდა აბრაამს და ესაუბრებოდა, მასაც ჰქონდა ჩვენება ღვთისა სიზმრად, როცა ერთ უდაბურ ადგილზე ჩაეძინა. „ესიზმრა, – მიწაზე კიბე დგას და თავით ცას სწვდება; უფლის ანგელოზები ადი-ჩამოდიან კიბეზე. აჰა, უფალი დგას კიბეზე და ეუბნება: მე ვარ უფალი, ღმერთი აბრაამისა, მამაშენისა, და ღმერთი ისაკისა. ეს მიწა, რომელზედაც წევხარ, შენთვისა და შენი შთამომავლობისათვის მომიცია... აჰა, შენთანა ვარ და ყველგან დაგიფარავ, სადაც კი წახვალ, კვლავ დაგაბრუნებ ამ მიწაზე, არ მიგატოვებ, ვიდრე არ აგისრულებ ყველაფერს, რაც გითხარი. გამოიფხიზლა იაკობმა ძილისაგან და თქვა: ნამდვილად უფალია ამ ადგილას, მე კი არ ვიცოდი! შეშინდა და თქვა: რა საშიში ყოფილა ეს ადგილი! სხვა რა უნდა იყოს, თუ არა უფლის სახლი. ეს ცათა კარიბჭეა! ადგა დილა-ადრინად იაკობი, აიღო ლოდი, სასთუმლად რომ ედო, აღმართა სვეტად და ზედ ზეთი დაღვარა...“ (დაბ. 29:12-18). ასეთი გამოცდილება შეიძლება მხოლოდ მამამთავარს ჰქონოდა, ისეთ კაცს, რომელიც აფუძნებს არა მხოლოდ ახალ შთამომავლობას, არამედ რელიგიას (ასევე წმიდა მიწაზე მოხედა სინაის მთაზე ასული მოსე – მამა-პაპის ღმერთის აღმდგენელი და გამახსენებელი თავისი ხალხისათვის).

მეორე განსაცდელი იაკობს მოევლინა, როცა ის ორი ცოლით, ორი მხევლით და თერთმეტი შვილითურთ უკან ბრუნდებოდა. მდინარე იაბოკის ფონთან, როცა გაღმა გადაიყვანა თავისი მონაგარი, მას შეება უფლის ანგელოზი, რომელსაც სძლია იაკობმა. „მარტო დარჩა იაკობი და ერკინებოდა მას კაცი ვინმე გათენებამდე. როცა შეატყო, რომ ვერ ერეოდა, შეეხო იგი მის თეძოს სახსარს, და ელრძო იაკობს თეძოს სახსარი მასთან შერკინებისას. უთხრა: გამიშვი, უკვე თენდება. უთხრა: არ გაგიშვებ, სანამ არ მაკურთხებ. უთხრა: რა გქვია? მიუგო: იაკობი. უთხრა: ამიერიდან აღარ ითქვას შენს სახელად იაკობი, არამედ ისრაელი, რადგან ღმერთს და ადამიანებს შეებრძოლე და სძლიე. ჰკითხა იაკობმა: მითხარი შენი სახელი. უთხრა: რისთვის მეკითხები სახელს? და იქვე აკურთხა. უწოდა იაკობმა იმ ადგილს სახელად ფენუელი, რადგან თქვა: პირისპირ ვიხილე ღმერთი და გადავრჩი. ამოუვიდა მზე როგორც კი ფენუელს გასცდა. და კოჭლობდა იგი ცალი თეძოთი“ (დაბ. 32:24-31).

ძველი აღთქმის ამ ღირსშესანიშნავ ადგილს მიიჩნევენ ღმერთმებრძოლობის იდეის ერთ-ერთ უძველეს დადასტურებად. მაგრამ ეს აზრი არ არის მართებული. ამ ეპიზოდის ავტორს, ან იმას, ვინც ეს თქმულება ხალხის პატ-

რიარქზე შეიტანა ერის ისტორიაში, არ ამოძრავებდა ეს იდეა. იაკობი აქ გადის გამოცდას, ის იცდება როგორც ხალხის მამამთავარი. აქ ჩანს იაკობის უშიშრობა, „ვითარცა უხორცოსი“ (ის ხომ უხორცო ანგელოზს ებრძოდა), შეუპოვრობა, რომლის ბადალი სულიერ-ზნეობრივ სფეროში გამოიჩინა მრავალტანჯულმა იობმა (იხ. იობის წიგნი), როდესაც მან ღმერთს გაუმართა სასამართლო და გამართლდა. ეს მომენტი გამომდინარეობს ძველი აღთქმის თეოლოგიიდან, მისი საერთო ღვთისშემეცნებითი იდეოლოგიიდან, ისევე, როგორც იაკობის სიტყვები ბრძოლის ადგილის სახელდების შემდეგ: „პირსპირ ვიხილე ღმერთი და გადავრჩი“.

იაკობს მუდამ ახლავს ღვთის დავლათი, ის უფლის ხელშენახებია, რისი ნიშანიც არის მისი კოჭლობა. დავლათი ახლავს მას გზაში, შრომაში, ადამიანებთან ურთიერთობაში, კერძოდ, ანგარიშსწორებაში, როცა გონიერებით სძლია თავის ცბიერ სიმამრს ლაბანს, რომელიც თოთხმეტი წლის განმავლობაში ატყუებდა მას. ეს თოთხმეტი წელიწადი განსაკუთრებულია მის ცხოვრებაში; გარდა იმისა, რომ ეს არის უცხოობაში გატარებული წლები მოთმინებისა და სიყვარულისა. იაკობი ბიბლიის ერთადერთი პერსონაჟია (ყოველ შემთხვევაში, ის ამით განსხვავდება სხვა მამამთავრებისაგან), რომელიც ავლენს სიყვარულის ძლიერ გრძნობას, თუმცა ეს ამბავი – ამბავი მისი სიყვარულისა რახელისადმი, ბიბლიური სტილისამებრ, საკმაოდ ძუნწად არის მოთხრობილი.

აბრაამიდან იაკობამდე ბიბლია ერთი ოჯახის ისტორიას, თავგადასავალს მოგვითხრობს. იაკობის ხანა გარდამავალი ხანაა – მისი თორმეტი შვილი მისი ოჯახის წევრებიც არიან და ამავე დროს მომავალი ერის სურათია მათში მოცემული. იაკობი ანუ ისრაელი არის უშუალო წინაპარი ხალხისა, რადგან სწორედ მისი წიაღიდან („საზარდულიდან“) გამოსულმა თორმეტმა ძემ შეადგინა ებრაელთა ტომი, რომელიც ბიბლიურ მატრიანეებში ატარებს ისრაელიანთა, ისრაელის ძეთა (ბენ ისრაელ) სახელს. ასევე „იაკობის სახლი“ დამკვიდრდა მთელი ერის, მისი განუყოფელი და თანაც დანაწილებული სხეულის სახელწოდებად („ასე უთხარი იაკობის სახლს და ძეთა ისრაელისა...“). იაკობმა არა მხოლოდ შვა ისინი, არამედ დაუსაზღვრა მათ – თითოეულს საკუთარი ბედი, როცა „თითოეული მისი კურთხევით აკურთხა“. ამ კურთხევებში გამოჩნდა მათი წარსული და გამოისახა მომავალიც, როგორიც უნდა ყოფილიყვნენ ისინი, და რა ადგილი უნდა სჭეროდა თითოეულ მათგანს თორმეტტომოვანი ერის სხეულში.

ძეთა კურთხევა

„მოუხმო იაკობმა შვილებს და უთხრა: შეიკრიბეთ, რომ გაგიმხილოთ, რა შეგემთხვევათ მომავალ დღეებში. თავი მოიყარეთ და ისმონეთ, იაკობის ძენო! ისრაელს, მამათქვენს, უსმინეთ!

რეუბენ! პირმშო ხარ ჩემი, ძალი ჩემი და სათავე ჩემი კაცობისა, შეუდრეკელი და შეუპოვარი. ზღვასავით ბობოქარობ, მაგრამ არ აღზევდები, რადგან ახვედი მამის სანოლზე, მაშინ შებღალე ჩემი სარეცელი.

სიმონ და ლევი! ღვიძლი ძმები, ძალადობის ჭურჭელია მათი გული! მათ თათბირზე ნუმც მისულა სული ჩემი, მათ საკრებულოს ნუმც ზიარებულა ღირსება ჩემი! რადგან რისხვით მოკლეს კაცი და ბოროტი ნებით გამოძარღვეს ხარი. წყეულიმც იყოს მათი რისხვა, რადგან შეუპოვარია, და მათი გულისწყრომა, რადგან სასტიკია! დავაქუცმაცებ მათ იაკობში და მიმოვფანტავ ისრაელში.

იუდა! გადიდებენ ძმები; მტრების ხერხემალს დათრგუნავ ხელით. გეთაყვანებიან მამაშენის ნაშიერნი. ლომის ბოკვერია იუდა! ნამომართულხარ, შვილო, ნადავლით ხელში. ნაიხარა, განვა ლომივით, ვინ გაბედავს მის ნამოგდებას? არ წაერთმევა კვერთხი იუდას, არც არგანი ფერხთა შუიდან, ვიდრე არ მოვა მისი მფლობელი და ის იქნება ხალხების სასო. ვაზზე უბია თავისი ჩოჩორი, ვენახის ლერწზე – თავისი ვირის ნაშიერი; ღვინოში რეცხავს თავის სამოსელს და ყურძნის სისხლში – თავის ტანსაცმელს. თვალები მისი – ღვინის უწითლესი, კბილები მისი – რძის უთეთრესი.

ზებულონი ზღვის პირას იმკვიდრებს, ნავსაყუდელთან ექნება სადგომი, ციდონს მისწვდება საზღვარი მისი.

ისაქარი – ძვალმსხვილი ვირი, ბაკში მწოლარე. ხედავს, კარგია მოსვენება, მიწა – საამური. ქედი წაუხრია ტვირთის წასაღებად, ხარკისთვის შრომობს.

დანი – მსაჯული თავისი ხალხის, როგორც ერთი შტო ისრაელისა. გველი იქნება დანი გზაზე, უნასი – ბილიკზე, დამგესლავი ცხენის ქუსლისა, გადაექანება უკან მხედარი...

გადს მოადგებიან ურდოები, თავადაც კვალში ჩაუდგება.

აშერისგან – პური ნოყიერი და გასცემს იგი სამეფო ნუგბარს.

ნაფთალი ფეხმარდი ირემი, სასიკეთო სიტყვათა მომტანი.

ნაყოფიერი ნერგი იოსები, ნაყოფიერი ნერგი, წყაროსპირს დარგული, რტოებით გაღავანზე გასული. გაამწარეს, დაისრეს, მტრობდნენ მოისარნი. შეურჩა მშვილდის ძლიერება, არ მოსდუნებია ხელის ძარღვები, იაკობის ღმერთისგან ძალამოცემული. აქედან არის მწყემსი, კლდე ისრაელის. მამაშენის ღმერთი შეგენიოს და გაკურთხოს ყოვლადძლიერმა ზეცათა კურთხე-

ვით ზეგარდმო, უფსკრულის კურთხევით, ქვეგანთხმულისა, ძუძუთა და საშოს კურთხევით, მამაშენის კურთხევით, რომელიც უფრო ძლიერია, ვიდრე კურთხევა ჩემი მშობლებისა, ვიდრე მადლი საუკუნო მათათა. იყოს ეს იოსების თავზე და ძმათაგან გამორჩეულის თხემზე.

ბენიამინი მგელია მტაცებელი, დილით ჭამს, საღამოთი იყოფს ნადავლს.

ყველა ესენი ისრაელის თორმეტი რტოა. ეს უთხრა მათმა მამამ, როცა აკურთხა ისინი, თითოეული მისი კურთხევით აკურთხა" (დაბ. 49:1-28).

გზა უდაბნოში. მოსე

აბრაამის მოდგმისაგან, საკუთრივ, იაკობის ძეთაგან, შექმნილი ერის თავგადასავალში ცენტრალური ადგილი უჭირავს ეგვიპტიდან გამოსვლას. ამას მოგვითხრობს ბიბლიის მეორე წიგნი – „წიგნი გამოსვლისა“. ეგვიპტიდან გამოყვანა ხალხისა არის ბიბლიური ღმერთის ძირითადი ქმედება; ეს იგივე ღმერთი იყო, რომელმაც სამყარო შექმნა და გამოეცხადა ხალხის მამა-პაპას; იგივე ღმერთი, რომელიც იღწვოდა თავდაპირველად, როცა „ცას და მიწას ქმნიდა“, აცხადებს თავს ხალხის ისტორიაში მისი ცხოვრების გადამწყვეტ ჟამს, რითაც ის ძირეულად განსხვავდება ქანაანელთა ბაალისაგან, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ ბუნებაში მოქმედებს, ხშირად როგორც მისი ტყვე, დამორჩილებული წელიწადის ბრუნვას.

როგორ მოხვდა ძველი აღთქმის ხალხი ეგვიპტეში? ეს შემთხვევა დაკავშირებულია იაკობის უმცროსი ვაჟის – იოსების განსაკუთრებულ ბედთან, რომელიც თავისი უჩვეულობით ამოვარდნილია ბიბლიური პატრიარქალური ყოფიდან. მაგრამ, გარკვეული აზრით, ის თავისი დაცემისა და აღზევების რიტმით წარმოსახავს იაკობის სახლის საერთო ბედს. იოსები იყო იაკობისა და რახელის პირმშო, იმ ქალისა, ვისთვისაც იაკობმა განირა საუკეთესო წლები – თოთხმეტი წელი ემსახურა თავის ცბიერ სიმამრს. თუ ისაკი იყო აბრაამის აღთქმის შვილი, იოსები იყო იაკობის სიყვარულის შვილი. ეს კი განსაკუთრებულ მდგომარეობაში აყენებს მას: მამის გადამეტებული სიყვარულის გამო ათი ძმა შურიტ აღიძვრება იოსების მიმართ. ამას ისიც ემატება, რომ თავისი ბუნებითი სინრფელითა თუ ნორჩი ასაკისათვის ჩვეული გულუბრყვილობით ის ყველას გასაგონად ყვება სიზმრებს, რომლებიც მეტისმეტად გამჭვირვალე სიმბოლიკით (ისე, რომ ახსნაც არ სჭირდება) მოასწავებენ მის განსაკუთრებულ ხვედრს და გამორჩეულობას დანარჩენ ძმებს, სხვა დედის შვილებს შორის.

„დაესიზმრა იოსებს სიზმარი და უამბო თავის ძმებს და კიდევ უფრო შეიძულეს ის ძმებმა. უთხრა მათ: მოისმინეთ ეს სიზმარი, რომელიც მესიზმრა.

აჰა, ძნებს ვკონავთ შუაგულ ყანაში. აჰა, წამოდგა ჩემი ძნა და აღიმართა, გარსშემოადგნენ თქვენი ძნები და თაყვანისცეს ჩემს ძნას. უთხრეს ძმებმა: ნუთუ ჩვენზე იმეფებ? ნუთუ პატრონად გაგვიხდები? და კიდევ უფრო შეიძულეს იგი მისი სიზმრისა და სიტყვების გამო. კვლავ დაესიზმრა სხვა სიზმარი და უამბო ძმებს და უთხრა: აჰა, მზე და მთვარე და თორმეტი ვარსკვლავი მცემენ თაყვანს. უამბო მამას და ძმებს და გაკიცხა ის მამამ და უთხრა: რა არის ეს სიზმარი, რომ დაგესიზმრა? ნუთუ მე და დედაშენი და შენი ძმები უნდა გეახლოთ და თაყვანი გცეთ?...“ (დაბ. 37:5-11). არ შეიძლება აქ არ გავიხსენოთ ერთი კოლხური მითოსური შინაარსის ლექსი, რომლის გმირი თითქოს იოსების სიზმარს მღეროდეს: „მზე დედაა ჩემი, მთვარე მამა ჩემი, მოჩახჩახე ვარსკვლავები და და ძმაა ჩემი“.

ბოლოს ძმებმა სამწყესურში, მამისაგან შორს, მოიხელთეს იოსები და მიჰყიდეს ეგვიპტეში ჩამავალ ვაჭრებს. მისი ჭრელი სამოსელი, მამის ნაჩუქარი, თხის სისხლში ამოსვარეს და მიუტანეს იაკობს, რომელმაც „იცნო კვართი და თქვა: ჩემი შვილის კვართია! ნადირს შეუჭამია, ნადირს დაუგლეჯია იოსები! ტანზე შემოიხია იაკობმა, ჯვალს შემოირტყა წელზე და დიდხანს გლოვობდა შვილს“ (დაბ. 37:33-34).

თუ შთამომავალთაგან ვისმე გადაეცა მამა-პაპის დავლათი, – ჯერ აბრაამისა, რადგან ის სვიან კაცად ითვლებოდა (დაბ. 23:6) და მერე თავად იაკობისა, – ეს იოსები იყო. იოსების დავლათი, პირველ ყოვლისა, იმაში გამოვლინდა, რომ ის ბოროტება, რაც ძმებმა უყვეს, სასიკეთოდ შემოუტრიალდა მას (როგორც ზღაპრის ობოლს, რომელსაც დედინაცვლისგან მიყენებული სატან-ჯველი სადედოფლოდ ამზადებს) და მთელ მოდგმას – ისრაელს. „უფალი იყო იოსებთან და ყველაფერში ხელი ჰქონდა მომართული“ (დაბ. 39:2). და გადაკარგეს შურიანმა ძმებმა შორეულ ქვეყანაში (ჯერ ჭაში ჩააგდეს, რომ იქიდან ველარ ამოსულიყო), რომ უკან ველარ დაბრუნებულიყო, მკვდრებში აგულებინეს მისი თავი მამას, რომელსაც „არ სურდა ნუგეში და ამბობდა: მგლოვიარე ჩავალ ჩემს შვილთან შავეთში“ (დაბ. 37:35). ეგვიპტეშიც თითქოს სამუდამოდ გამოკეტეს დილეგში უდანაშაულოდ, ცილდანამებული, რომ დღის სინათლე ველარ ეხილა, მაგრამ ის აღდგა მკვდრეთით უცხო მხარეში, ეგვიპტეში, აღზევდა და მისი ხელმწიფის (ფარაონის) მარჯვენა ხელი შეიქნა. იოსები დავლათმა იხსნა, რომელიც მისი მამა-პაპის ღვთისაგან იყო მასზე გადმოსული; მაგრამ მას ჰქონდა ერთი თვისება, რომელიც მხოლოდ მას ეკუთვნოდა. იოსები იყო ერთადერთი ძველი აღთქმის ადამიანთა შორის, რომელიც ახორციელებდა მაღალზნეობრივ პრინციპს, შემდგომ ქრისტიანობის ქვაკუთხედად ქმნილს – „გიყვარდეს მტერნი თქვენნი და კეთილსა უყოფდით მოძულეთა თქვენთა“. მსოფლიო შიმშილობის დროს ეგვიპტეში პურის საშოვრად

ჩასულ ძმებს, რომელთაც ის გაყიდეს, იოსები – ეგვიპტის გამგებელი ეუბნება: „ამიერიდან ნულარ წუხხართ და ნურც რისხავთ თქვენს თავს, რომ აქ გამოყიდეთ...“ (დაბ. 45:5). იოსებმა აპატია ძმებს დანაშაული თავისი პიროვნული გულმონყალების ძალით, თუმცა ეს პატიება აუცილებელიც იყო, ისევე, როგორც აუცილებელი გამოდგა მისი ეგვიპტეში გადაკარგვა. „თქვენ ბოროტი განიზრახეთ ჩემთვის, – ეუბნება ძმებს, – ხოლო ღმერთმა სიკეთედ მოაქცია, რათა ისე მომხდარიყო, როგორც მოხდა: მრავალი ხალხის სიცოცხლე ეხსნა“ (დაბ. 50:20). ასე გადაეჭდო ერთმანეთს იოსების პიროვნული ბედი და იაკობის სახლის ანუ მთელი ხალხის ბედი. „თქვენი სიცოცხლის სახსნელად გამომგზავნა ღმერთმა. – ეუბნებოდა შეხვედრისას ძმებს, როცა თავი გამოუცხადა. – ...გამომგზავნა ღმერთმა თქვენს წინაშე, რომ გიხსნათ ამ ქვეყნად, სიცოცხლე შეგინარჩუნოთ და მოგიტანოთ დიდი სახსარი...“ (დაბ. 45:5-7). იოსებმა ჩაახედა ძმები განგების სადუმლოში და ამით წარმოცა მათ შეგნებაში ძველი დანაშაული და სამომავლო იმედი ჩაუნერგა, სასო იმისა, რომ მამა-პაპისადმი ღვთისგან მიცემული აღთქმა არ გაცუდდებოდა.

ეგვიპტეში ჩასვლით, სადაც ის სიცოცხლის სახსარს ეძებდა, გამრთელდა იაკობის სახლი: ძმებმა კვლავ პპოვეს მათგან განწირული ძმა, მამას დაუბრუნდა მკვდრეთით აღმდგარი საყვარელი შვილი. ძმების შეხვედრის და შერიგების სცენა უნიკალურია; ის ესქატოლოგიურ ჟღერადობას იძენს, როგორც „გილგამეშიანის“ აფორიზმი „განა სამუდამოდ იყრებიან ძმები?“ ან ფსალმუნის „ეჰე, რა კარგია, რა საამურიია ძმათა დამკვიდრება ერთად!“ (ფს. 132:1).

ბიბლიურ მსოფლგანცდაში პარადოქსულად აისახა ეგვიპტის მოვლენა: ეგვიპტე რომ არა, სადაც იოსებმა პურის მარაგი შექმნა, შიმშილით ამოწყდებოდა იაკობის სახლი. მაგრამ ეგვიპტეში სიცოცხლის სახსრის საძიებლად ჩასული იაკობის სახლი, რომელიც რამდენიმე თაობის შემდეგ უკვე აღარ იყო ერთი ოჯახი, არამედ მთელი ხალხი, თორმეტი ტომისაგან შემდგარი, დაიმონა ეგვიპტემ. თუმცა ის ხომ ეგვიპტეში გადაურჩა ფიზიკურ გადაშენებას და აქვე შეიქნა მრავალრიცხოვან ერად, თანახმად აღთქმისა.

ზნეობრივ პარადოქსზეა აგებული იოსების თავგადასავალი. მისი რჩეულობა, სიკეთე და გულწრფელობა ხდება უცხო მხარეში გადაკარგვისა და ტანჯვის მიზეზი. ეგვიპტის დილეგი (როგორც ზოგადად ეგვიპტე), სადაც ის ჩააგდეს, გახდება მისი აღზევების საწყისი, შეიძლება ითქვას, მეორედ შობის ადგილი და, რამდენადაც ღრმა იყო დაცემა, იმდენადვე მაღალი იყო აღზევება. ეს რიტმი პოულობს რელიგიურ-ფილოსოფიურ განზოგადებულ გამოხატულებას ერთ ებრაულ სიმღერაში: „რისთვის, რისთვის ილტვის სული უფსკრულებიდან მწვერვალებისაკენ? რისთვის, რისთვის ილტვის სული მწვერვალებიდან უფსკრულებისაკენ?“ იაკობის სახლი – ისრაელი გამრავლ-

და ალთქმისაებრ, მაგრამ ეს გამრავლება ხდება მიზეზი მისი სატანჯველისა. ეგვიპტელი ჩაგრავს თავის ქვეყანაში გამრავლებულ უცხოთესლს, „მაგრამ რაც უფრო ჩაგრავდნენ, მით უფრო მრავალრიცხოვანი ხდებოდა და ვრცელდებოდა ხალხი...“ (გამ. 1:12). ჩაგვრამ გააძლიერა გამრავლების იმპულსი – გადარჩენის ერთადერთი სახსარი ამ უცხო ქვეყანაში. მაგრამ ხალხის ისტორიის ამ მომენტში მთავარი ის იყო, რომ ამ დროს აღდგა დაკარგული ღვთის შემეცნება, რაც საერთო გააზრებით ერის თვითგამორკვევის შესატყვისია. უკიდურეს გასაჭირში ხალხს აღმოხდა კვნესა და მათი მამა-პაპის ღმერთმა მოძებნა ისინი უცხო ქვეყანაში. „მოესმა ღმერთს მათი კვნესა და გაიხსენა ღმერთმა აბრაამთან, ისაკთან და იაკობთან დადებული ალთქმა. მოხედა ღმერთმა ისრაელიანებს და იცნო ისინი ღმერთმა“ (გამ. 1:24-25).

ამ დროს გამოჩნდა ერის წინამძღოლი და სჯულმდებელი მოსე და გაჩნდა ეგვიპტიდან გასვლის იდეა, როგორც ერის ხსნის ერთადერთი სახსარი. მართალია, ღმერთმა გაიხსენა თავისი ხალხი და იცნო უცხო ქვეყანაში, მაგრამ იმისთვის, რომ ხალხს ეცნო თავისი ღმერთი, ხალხი უნდა გასულიყო ეგვიპტიდან და მის გარეთ უნდა ეცა თაყვანი მისთვის. ეს იქნებოდა ეგვიპტიდან – ფარაონის ხელიდან დაღწევის საბაბი და, ამავე დროს, ღვთის შემეცნების პირობაც: თავისი ღმერთი ხალხს უნდა ეხილა წმიდა, ხელუხლებელ, ფეხდაუდგმელ მინაზე და არა ბილწი ღმერთებით აღსავსე ეგვიპტეში. ასეთი ადგილი იყო უდაბნო.

„მწყემსავდა მოსე თავისი სიმამრის, მიდიანელი მღვდლის, ითროს ცხვარს. წაასხა ცხვარი შუაგულ უდაბნოში და მიადგა ღვთიურ მთას – ხორებს. გამოეცხადა უფლის ანგელოზი ცეცხლის ალად შუაგულ მაყვლოვანში. ხედავ, ცეცხლი უკიდია მაყვლოვანს, მაგრამ არ ინვის მაყვლოვანი. თქვა მოსემ: მივალ, ვნახავ ამ დიდებულ სანახავს, რატომ არ ინვის მაყვლის ბუჩქი. დაინახა უფალმა, რომ მოდის მოსე სანახავად და დაუძახა ღმერთმა შუაგულ მაყვლოვანიდან: მოსე! მოსე! მიუგო: აქა ვარ. უთხრა (უფალმა): ახლოს ნუ მოხვალ. გაიძვრე ფეხსამოსი, რადგან ეს ადგილი, სადაც შენ დგახარ, წმიდა მინაა...“ (გამ. 3:1-5). ასე შემოვიდა უდაბნო ხალხის ცხოვრებაში, მის ცნობიერებაში, მის მსოფლგანცდაში, მის რელიგიაში. „გაუშვი ჩემი ხალხი, რომ დღესასწაული გამიმართონ უდაბნოში“ (გამ. 5:1), მოსეს პირით უთვლიდა ხალხის ღმერთი ფარაონს, რომელსაც არ უნდოდა ხალხის გაშვება ეგვიპტის ტყვეობიდან.

ეს უდაბნო, სადაც აღმართული იყო სინაის მწვერვალი ხორები – ღვთის გამოცხადების ადგილი, აუცილებლად უნდა გაეცლო ეგვიპტიდან გამოსულ ხალხს. ის უნდა მისულიყო თავის ქვეყანაში არა იმ საქარავნო გზით, რომლითაც ჩაიყვანეს ეგვიპტეში გასაყიდად ტყვე იოსები ან რომლითაც დამპყველელი იაკობის სახლი ჩადიოდა, არამედ უდაბნოს უკაცრიელი გზით და ამაში დიდი

აზრი იყო ჩამარხული. უდაბნო იყო არა უბრალოდ გზა, რომელიც გაიარა სამშობლოსკენ მიმავალმა ხალხმა, არამედ მთელი ეპოქა მის ისტორიაში. ხალხის ისტორიულ შეგნებაში ის ჩაბეჭდილია როგორც ადგილი და ხანა, სადაც და როდესაც ხალხი იშვა, ჩამოყალიბდა და შედუღდა ერთიან ერად. ეგვიპტიდან ამოვიდა ბრბო, ქრელი ხალხი, რომელმაც არ იცოდა ღმერთი და დავიწყებული ჰქონდა თავისი წარსული, – უდაბნოში „მას ჟამს“ კი იშვა ხალხი თავისი რჯულით და წარსულით; ეგვიპტიდან ამოვიდა დამონებული ხალხი, – უდაბნოში კი იშვა თავისუფალი ხალხი. ეს პერიოდი, რომელიც უძველეს საგაზაფხულო დღესასწაულს შეერწყა, სიყმანვილის ხანად აისახა ხალხის ცნობიერებაში. უდაბნოში გატარებული სიყმანვილის ხატი ცოცხლდება წინასწარმეტყველთა ნაქადაგარში, როცა მათ ხალხის მომავალ ბედზე უხდებოდათ ქადაგება. „აჰა, დავიყოლიებ მას, უდაბნოში წავიყვან და მოვინადირებ მის გულს. იქ მივცემ ვენახს და ყაქორის (მწუხარების) ველს იმედის კართან. და იქ იმღერებს ის, როგორც თავის ყმანვილქალობისას, როცა ეგვიპტელთა ქვეყნიდან გამოდიოდა“ (ოს. 2: 16-17). ღვთისა და მისი რჩეული ერის ურთიერთობა უდაბნოში მეფე-დედოფლური საქორწინო ურთიერთობით დაიწყო. უფალი – მეფე, პერიოდულად ახსენებს თავის ხალხს – დედოფალს წინასწარმეტყველთა პირით მისი ცხოვრების გაზაფხულს, როცა პირველად გაინასკვა მათი კავშირი. „მე მახსოვს შენი ყმანვილური ერთგულება, პატარძლური სიყვარული, როცა უდაბნოში – დაუთესველ მიწაზე მომყვებოდი...“ (იერ. 2: 1). მართალია, უდაბნო მწირი და უკაცრიელი იყო, მაგრამ ის იდეალური ქვეყნის ხატი შეიქნა, რადგან მასში იმ ხანას ხედავდნენ, როდესაც ისრაელი ღვთის წინამძღოლობით შეუცდომლად დადიოდა და ცხოვრობდა; ის იყო სასწაულთა ხანა, როდესაც მათ შეეძლოთ ეთქვათ, – მაშინ ჩვენს შორის იყო... „უფალი, რომელმაც ეგვიპტიდან ამოგვიყვანა, გვატარებდა უდაბნოში – შიშველ და დამსკდარ მიწაზე, გვალვიან და პირქუშ ქვეყანაში, სადაც კაციშვილს არ გაუვლია, სადაც ძეხორციელს არ უცხოვრია“ (იერ. 2: 6). ამ დროს უფალს ის „ხელში ჰყავდა აყვანილი და დიდხანს დაატარებდა, როგორც შვილს დედა“ (ეს. 63: 9). ამ დროს ხალხს აწვიმდა ზეციური პური – მანანა (ებრ. მან), სახესულიერი საზრდოსი და მაშინ გადმოიცა რჯული და დაიდო ხელახალი აღთქმა განთავისუფლებულ ხალხთან.

მაინც რეალურად უდაბნოში გატარებული ორმოცი წელიწადი (ერთი თაობის განმავლობა) მძიმე, სასტიკი განსაცდელი იყო ხალხისათვის, რომელიც მიჩვეოდა „მონობის სახლში“ უსაფრთხო და მაძლარ ცხოვრებას. მას ზურგი უნდა შეექცია ასეთი აწმყოსათვის უხილავი მომავლის იმედით, რასაც უფალი ჰპირდებოდა მოსეს პირით, მაგრამ ხალხი ნატრობდა ხორციით სავსე ქვაბებს: „ნეტავ უფლის ხელით გავმწყდარიყავით ეგვიპტის ქვეყანაში, როცა

ხორციტ სავსე ქვაბებს ვუსხედით და გაძლომამდე ვჭამდით პურს! მოგვიყვანე ამ უდაბნოში, რომ შიმშილით ამოგვწყვიტო მთელი კრებული!" (გამ. 16:3).

ხალხი, რომელმაც სიხარულით და ტრიუმფით დააღწია თავი ეგვიპტეს, გზაში მოუთმენლობას და სულმოკლეობას იჩენდა; ის „ქედფიცხელი“, ჯიუტი და თვითრჯული აღმოჩნდა და მოსე ხშირად მზად იყო, სასოწარკვეთილს უარი ეთქვა თავის მისიაზე. „უთხრა მოსემ უფალს: რისთვის ტანჯავ შენს მსახურს? რისთვის ვერ ვპოვე მადლი შენს თვალში, ტვირთად რომ დამაკისრე ეს ხალხი? მე ხომ არ მიტარებია მუცლით მთელი ეს ხალხი? მე ხომ არ მიშობია, რომ მეუბნები, შენი უბით წაიყვანეო, – როგორც გამზრდელი ატარებს ძუძუთა ბავშვს, – იმ მიწისკენ, რომელიც მის მამა-პაპას აღუთქვი ფიცით? სადა მაქვს ხორცი, რომ მივცე მთელს ამ ხალხს? რადგან შემომტირიან და ამბობენ: მოგვეცი ხორცი, რომ ვჭამოთ! მარტო მე ვერ წაიყვან მთელ ამ ხალხს, რადგან მძიმეა ჩემთვის. თუ ასე მექცევი, მომკალი ბარემ, თუ მადლი მიპოვნია შენს თვალში, რომ არ ვუყურებდე ჩემს სატანჯველს“ (რიცხ. 11:11-15).

მოსეს უმძიმდა ამ რჩეული ხალხის წინამძღოლობა და თავისი რჩეულობაც. რატომ მაინც და მაინც მოსე აირჩია უფალმა ხალხის წინამძღოლად? ის ხომ უცხო იყო თავისი ხალხისათვის, ის ხომ ფარაონის კარზე იზრდებოდა, მშობლიური ხალხის წიაღს მოწყვეტილი? ხალხი უცხოდ თვლიდა მას, არავინ იცნობდა მას; „ის კაცი მოსე“, – ასე იხსენიებდნენ. შესაძლებელია, მან თავისი ხალხის ენაც არ იცოდა სრულყოფილად (ალბათ ამაზე უნდა მიგვანიშნებდეს მისი ენაბრგვილობა. ის, შეიძლება სრულიად გათქვეფილიყო ეგვიპტელებში, როგორც მთელი მისი ხალხი; მაგრამ მან დატოვა ფარაონის კარი, ფუფუნება, რაც მთელი ხალხის ეგვიპტიდან გამოსვლის სანინდარი უნდა ყოფილიყო. მან თავის თავზე გამოსცადა ხალხის სიმდაბლე და გაუტანლობა). თვისტომის გამოსარჩლებისას მას ეგვიპტელი შემოაკვდა და თვისტომმაცე წამოაძახა ეს მკვლელობა. ის მაინც უფლის შთაგონებით ცხერის ფარასავით მირეკავდა მათ საუკეთესო საძოვრებისაკენ, ხოლო თვისტომნი ურჩობდნენ, უკან, ეგვიპტისკენ იწევდნენ სულმოკლეობით. ის კი იტანდა მათ სიჯიუტესა და ქედფიცხელობას, მზად იყო ხშირად თავიც გაეწირა მათი გულისთვის. „ახლა მიუტევე ცოდვა, – ემუდარებოდა უფალს, – არადა, ამომშალე შენი დაწერილი წიგნიდან“ (გამ. 32:31). თუმცა ამბობდა, მე ხომ არ მიშობია ეს ხალხიო, მაგრამ ეს ხალხი სწორედ მას უნდა ეშვა სულიერად.

მოსე იყო მოვლენილი სული, რომელსაც უნდა გაეღვიძებინა ამ ხალხში ეროვნული შეგნება და მიენვდინა მათთვის მათი მამა-პაპის ღვთის სიტყვა. აქ იჩენს თავს უდაბნოს ერთი ასპექტი, რომელმაც განსაზღვრა ხალხის ეთნოგენეზი და მომავალი. უდაბნო იმისთვის იდო მათ გზაზე, რომ მარტო დარჩენილიყვნენ თავის თავთან, რომ შეეცნოთ საკუთარი თავი არა სხვა ხალ-

ხების გარემოცვის ფონზე, არა მათთან შედარებით, არამედ უშუალოდ, აბსოლუტურად ისევე, როგორც აბსოლუტური, შეუდარებელი, ერთადერთი იყო ის ღმერთი, რომლის იდეალების მისაღებად უნდა გარდაქმნილიყო მისი შეგნება. ის ისევე უნდა დარჩენილიყო მარტოდმარტო უხილავი ღვთის წინაშე, როგორც თავის დროზე აბრაამი, რომლის ცხოვრებაში იყო გამოსვლის გადამწყვეტი ეპიზოდი (ოლონდ ინდივიდუალური – გამოსვლა ქალდეველთა ურიდან); და როგორც მოსე, მათი თანამედროვე (განსაცდელი სინაის მთაზე. გამ. 3).

უდაბნო, როგორც გზა („ზნეობა“), სულიერებით იყო აღბეჭდილი და უპირისპირდებოდა ხორციელ ეგვიპტეს, რომელშიც ქრისტიანულმა ტრადიციამ წუთისოფლის სიმბოლო დაინახა. „საბრხე შეიმუსრა, ხოლო სირი აღფრინდა, დაუტევა ეგვიპტე, რომელ არს ცხოვრება ესე ნივთიერი... და შევიდა ქუეყანასა მას აღთქუმისასა...“ წერდა ერთი ქართველი ათონელი ჰაგიოგრაფი ქართველი მოღვაწის გარდაცვალებაზე. ხალხს უნდა „ჩამოეფერთხა“ ეგვიპტის ხორცი, რომ შესულიყო აღთქმის ქვეყანაში მის დასამკვიდრებლად.

მსაჯულნი

„და რაჲლა-მე ეთქუა? რამეთუ დამაკლებს მე ჟამი
ესე მოთხრობად გედეონისთჳს, ბარაკისთჳს და
სამსონისთჳს და იეფთაესთჳს...“ (ებრ. 11:32)

მსაჯულთა ხანა არსებითად განსხვავდება წინამავალი ხანისაგან, ძლიერი ხანისაგან, რომელიც მთავრდება მოსეს საქმის გამგრძელებლის, იესო ნავეს ძის სიკვდილით. ამ დროს ვეღარ ვხედავთ უფლის მაგარ ხელს, რომელიც წინათ ყველას – მთელი ისრაელის კრებულის თვალწინ მოქმედებდა. იმ წინა თაობაში უფლის ხელი განუწყვეტლივ, აუღებლივ იყო აღმართული ხალხს ზემოთ და ხალხი, ყოველ შემთხვევაში, მისი წინამძღოლნი, განიცდიდნენ ამას. შეიძლება ითქვას, რომ მოსეს თაობაში ისრაელის კრებული განიცდიდა უფლის განუწყვეტელ გამოცხადებას: ეს იყო უდაბნოში, იმ ძნელ და უვალ გზაზე, და მერე ახლადდასამკვიდრებელ ქვეყანაში; აქ იყო საჭირო მუდმივი წინამძღოლობა, როგორც უფლის, ასევე მინიერი ბელადის მხრივ; რომ ეგვიპტიდან დაწყებული საქმე ბოლომდე მიყვანილიყო; რომ გათავისუფლებული („ამოსული“) ხალხი გზას არ აცდენოდა, გზაში არ გამქრალიყო, როგორც ქვიშაში დაღვრილი წყალი.

დასრულდა მისია მოსესი და მისი მსახურის, მისი გაზრდილის იესოსი. ხალხი დამკვიდრდა ქვეყანაში, თითოეულ ტომს თავისი წილხვდომილი ერ-

გო, თუმცა ზოგიერთი ტომის ნაწილი მსაჯულობის ხანაშიც ეძებდა თავის წილხედომილს, საიდანაც ჯერ კიდევ არ იყო ძირძველი მოსახლეობა აყრილი. ახალ დროში, იორდანეს გაღმა, დასავლეთით დამკვიდრებულ ხალხს უნდა მოეგერიებინა მტერი, რომელიც მრავლად ერტყა გარშემო, როგორც მკვიდრი მოსახლეობა, ისე მომთაბარენი.

თუ იმხანად, უდაბნოში მოხეტიალე ხალხი უფლის მუდმივი თვალყურის ქვეშ იყო და ნაკლებად ჰქონდა გასაქანი მის ბუნებრივ ურჩობას და გარეშე მტერიც არ ჩანდა, ამ ახალ ხანაში მთელი პერიოდები ხალხის ცხოვრებისა ისე გადიოდა, რომ არ ჩანდა გამოცხადება. ხალხიც მიიღრია ბუნების ღმერთების – ბაალების თაყვანსაცემად და დაივიწყეს უფალი. იესოს შემდგომი ხანა ამგვარად არის დახასიათებული „მსაჯულთა წიგნში“:

„მოკვდა იესო ნავეს ძე, უფლის მორჩილი, ას ათი წლისა... მთელი ის თაობაც გადავიდა მამა-პაპასთან; მოვიდა სხვა თაობა, რომელსაც არ გაეგონა უფალი, არც მისი საქმენი, ისრაელისთვის რომ აღასრულა. უკუღმართად იქცეოდნენ ისრაელიანები უფლის თვალში და ემსახურებოდნენ ბაალებს, დაივიწყეს უფალი, თავიანთი მამა-პაპის ღმერთი, რომელმაც ეგვიპტიდან გამოიყვანა ისინი, მიიქცნენ უცხო ღმერთებისკენ, მეზობელ ხალხთა ღმერთებისკენ და თაყვანს სცემდნენ მათ. დაივიწყეს უფალი და ემსახურებოდნენ ბაალებსა და აშთაროთებს. ალიგზნო უფლის რისხვა ისრაელიანთა მიმართ, ხელში ჩაუგდო ისინი მძარცველებს და აძარცვინა. ხელში ჩაუგდო გარშემორტყმულ მტერს და ველარ უმკლავდებოდნენ მათ. სადაც არ უნდა წასულიყვნენ, ავბედითად წარმართავდა მათ უფლის ხელი, როგორც უთხრა მათ უფალმა და დაემუქრა მათ უფალი. დიდად შეაჭირვა ისინი. დაუდგინა მათ მსაჯულები, რომლებიც მძარცველებისაგან იფარავდნენ მათ, მაგრამ არც მსაჯულებს უჯერებდნენ, უზნეობდნენ უცხო ღმერთების კვალზე. თაყვანს სცემდნენ მათ და მალევე უხვევდნენ იმ გზიდან, რომლითაც დადიოდა მათი მამა-პაპა, უფლისმცნებათა მორჩილი. ესენი იმათ მსგავსად არ იქცეოდნენ. მას შემდეგ, რაც მსაჯულები დაუდგინა მათ უფალმა, უფალი იყო მსაჯულთან და მტრებისაგან იფარავდა მათ მსაჯულთა სიცოცხლეში, რადგან ებრალებოდა ისინი უფალს, როცა ესმოდა, როგორ გმინავდნენ მჩაგრელთა და შემავინრობელთა ხელში. მაგრამ მოკედებოდა თუ არა მსაჯული, მამებზე უარესს ჩადიოდნენ, მიიქცეოდნენ ღმერთებისკენ და თაყვანს სცემდნენ მათ. არ ეშვებოდნენ თავიანთ ბოროტ საქმეს და ურჩობის გზას არ სტოვებდნენ“ (მსაჯ. 2:8–20).

როგორც ამ ადგილიდან ჩანს, იყო დრო, როდესაც განყვეტილი იყო კავშირი წინა თაობასთან, იმ თაობასთან, რომელმაც განუწყვეტელი ტრადიციის ძალით იცოდა უფალი და ის საქმეები, რომლებიც მან მოიმოქმედა ხალხის

გადასარჩენად. უნდა გამრთელებულიყო ტრადიციის განყვეტილი ჯაჭვი, ამისთვის კი საჭირო იყო ხელახალი გამოცხადება, ხალხისთვის მისი ვინაობის კვლავ გახსენება. შექმნილი ვითარება არ იყო უნიკალური ისრაელის ცხოვრებაში: ეგვიპტის ხანა სწორედ ამ დავინწყების ნიშნით იყო აღბეჭდილი, ხალხი გმინავდა ეგვიპტის მონობაში და არ იცოდა, რომ ჰყავდა უზენაესი პატრონი – თავისი მამა-პაპის ღმერთი (აბრაამის გამომყვანი ქალდეველთა ურიდან); ამ ხალხს, მონობაში მყოფს, დავინწყებული ჰქონდა ზეციური მამაც და მინიერი მამა-პაპაც. მაშინ გამოუჩნდა მათ მოსე, მაგრამ მის გამოჩენას წინ უძღოდა ხალხის თვითშეგნების, თუნდაც მბუუტავის, გაღვიძება; რომ არ გაკვესებულიყო მათში ეროვნული თვითშეგნების ნაპერწკალი, ხალხი ვერ შეძლებდა იმ უბრალო, ბუნებრივ აქტსაც კი, რაც მოიმოქმედა: ხალხმა შეჰლაღადა უფალს და სწორედ ამ დროს ჩავარდა მათ წიაღში ხსნის თესლი, უფალმა იცნო ისინი და მოუვლინა მათ მოსე.

ამ ხანაშიც, ახალ ქვეყანაში მოხვედრილი ხალხი, რომელიც ეს-ეს არის დამკვიდრდა მიწაზე, როგორც მიწათმოქმედი ხალხი, გარეშე მტრებისგან შენუხებული, მუდმივ შიშში მყოფი, შეჰლაღადებს უფალს და ეს იქნება სწორედ განყვეტილი ტრადიციის ერთგვარი გამრთლება, თითქოს ხელახლა უნდა გამოცხადებულიყო დავინწყებული რჯული, რომელსაც გამოუცხადებს მათ მოვლენილი უფლის ანგელოზი. უფლის მაცნე გამოჩნდა ყველას თვალწინ და ლაკონურად გამოკვეთა რჯულის არსებითი მცნებანი.

„მოვიდა უფლის ანგელოზი გილგალიდან ბოქიმში და ბეთელში ისრაელის სახლთან და თქვა: ასე ამბობს უფალი: გამოგიყვანეთ ეგვიპტიდან და მოგიყვანეთ ამ ქვეყანაში, რომელიც თქვენი მამა-პაპისთვის მქონდა აღთქმული. ვუთხარი, არ დავარღვევ-მეთქი თქვენთან დადებულ აღთქმას უკუნისამდე. ოღონდ ნუ შეკრავთ-მეთქი კავშირს ამ ქვეყნის ხალხთან, ნუ იწამებთ მათ ღმერთებს, დაამსხვრიეთ მათი კერპები, დაანგრით მათი სამსხვერპლოები. თქვენ კი არ ისმინეთ ჩემი... როცა უფლის ანგელოზი ამ სიტყვებს ეუბნებოდა ისრაელიანებს, ხმამაღლა ტიროდა ხალხი. ამიტომ უწოდეს ამ ადგილს სახელად ბოქიმი („მტირალნი“). მსხვერპლი შეწირეს აქ უფალს“ (მსაჯ. 2:1-2).

აი, რა გაახსენა უფლის ანგელოზმა შეშინებულ ხალხს. ეს ტირილიც, ცხადია, მათი ქვადქცეული გულების სასიკეთოდ შემობრუნების ნიშანი უნდა ყოფილიყო. ძველი აღთქმის წიგნებში ხშირად ვერ შევხვდებით ტირილს (არ ვგულისხმობ უბრალო დატირებას), მაგრამ როცა ვინმე ტირის, უნდა დარწმუნებული ვიყოთ, რომ ადამიანის სულში იღვიძებს რაღაც ახალი და რომ ის გარდაქმნის ზღვარზე იმყოფება. აქ ატირდა მთელი ხალხი, რადგან მას გაახსენდა ყველაზე სანუკვარი რამ, რაც მოდიოდა მისი წარსული ცხოვრების ყველაზე ძლიერი ხანიდან, რადგან ის მისი სიყმანვილის ხანა იყო. იმდე-

ნად ძლიერი იყო ეს წუთები, ეს განცდა ისტორიული მეხსიერების გაცოცხლებისა, რომ ის აღიბეჭდა მინაზე ტოპონიმის სახით – უსახელო ადგილს შეერქვა სახელი.

უფლის ანგელოზმა ხალხს გაახსენა ეგვიპტიდან ამოსვლა, აღთქმის რეალური შინაარსი და მცნება, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყო და როგორ არ უნდა მოქცეულიყო. ამ მცნებათა შესრულება-არშესრულებით განისაზღვრა ისრაელის მთელი ისტორიის რიტმი და, კერძოდ, მისი ცხოვრება მსაჯულთა ხანაში.

ვინ იყო მსაჯული, რა ფუნქცია ეკისრა მას ხალხის ისტორიულ ბედში? მსაჯული არ იყო არც წინასწარმეტყველი, არც მეფე, მაგრამ ის იყო რაღაც შუალედური მათ შორის. ის არ იყო რჯულის მასწავლებელი, მაგრამ უფლის სული გადმოსული იყო მასზე და ის მოქმედებდა უფლის სულით აღძრული. ის არ იყო ცხებული, როგორც მეფე, მაგრამ ის იყო ერის წინამძღოლი უკიდურესი შეჭირვებისას. მსაჯული, რომელსაც ევალეობდა ქვეყნად და ხალხში სიმართლისა და სამართლის აღდგენა, იერთებდა თავის თავში ფუნქციებს წინასწარმეტყველისა და მეფისა ამ გარდამავალ ხანაში. „იმ დროს ისრაელს მეფე არ ჰყავდა...“ ასე იწყება „მსაჯულთა“ მე-18 თავი, სადაც მოთხრობილია ერთი უსამართლობის ამბავი; „იმ დროს, როცა ისრაელს მეფე არ ჰყავდა...“ იწყება მე-19 თავი, სადაც მოთხრობილია არნახული შემთხვევა ისრაელის ცხოვრებაში.

„იმ დროს ისრაელს მეფე არ ჰყავდა და ვისაც რა უნდოდა, იმას სჩადიოდა“ (მსაჯ. 17:6). აი, ფორმულა მსაჯულთა ხანისა. ეს სიტყვები ამგვარადაც შეიძლება გავიგოთ: ისრაელის შეგნება, სინდისი, არ ცნობდა მეფეს ან მის ცნობიერებაში გამქრალი იყო მეფის სახელი; ცხადია, იგულისხმება უფალი, ანუ იაჰვე – მათი ღმერთი. მკაცრი აზრით, მხოლოდ იაჰვე უნდა ყოფილიყო და იყო კიდევ მთელი წარსული ისტორიის მანძილზე, საბედისწერო თავგადასავალში, ისრაელის მეფე; ყველა სხვა მეფე კი მის მიერ დაყენებული, მხოლოდ მისი სახელმოდგამი იყო, რომელიც მხოლოდ პირობითად თუ იწოდებოდა მეფედ. ის მეფე, რომელიც სინაის მთაზე გამოეცხადა მოსეს ჭექა-ქუხილში, ირჩევს ამქვეყნიურ მეფეს, რომელსაც მხოლოდ წარმავალი არსებობა ჰქონდა, მეფობა მისთვის მიმადლებული იყო მხოლოდ და არ იყო მისი შინაგანი ბუნება.

აქაური მეფე აცხადებს იქაური მეფის ნებას და აძლევს ხალხს გზას, მიმართულებას; მუდმივად ახსენებს მცნებას, მიჰყავს ის, დაატარებს მას სწორი გზით. როცა ვკითხულობთ ტექსტში, რომ „იმ დროს ისრაელს მეფე არ ჰყავდა“, მეფეში არ იგულისხმება მაინც და მაინც მეფობის ინსტიტუტი, რომელიც მხოლოდ მსაჯულთა ეპოქის დასასრულს გახდა შესაძლებელი თუ აუცილე-

ბელი. მეფეში გულისხმობს ყოველ უფლის რჩეულს, რომელსაც გამოარჩევს უფალი თავისი ერიდან და დააკისრებს ხალხის ხსნას, რადგან არჩევა მხოლოდ მაშინ ხდება, როცა გადასაწყვეტია მნიშვნელოვანი საქმე, ხოლო ერის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი სხვა რა უნდა ყოფილიყო, თუ არა ხსნა.

ხსნა ძირითადი კატეგორიაა ისრაელის ისტორიისა; მისი რიტმი გასდევს მთელს მის თავგადასავალს. ხსნის, გათავისუფლების იმედით არის აღვსილი წინასწარმეტყველთა ხილვები და გამოცხადებანი. მაგრამ ყველაზე თვალსაჩინოდ მისი რიტმი იგრძნობა მსაჯულთა ხანაში. „სიკვდილამდე ისრაელის მსაჯული იყო აოდი... მან იხსნა ისრაელი“, „დაისვენა ქვეყანამ ორმოცი წელი“, „და მერე დაისვენა ქვეყანამ ორმოცი წელი გედეონის სიცოცხლეში“ – ასეა აღნიშნული ხსნის პერიოდები „მსაჯულთა წიგნში“. ხსნის ძალა მემკვიდრეობით არ გადადიოდა მსაჯულიდან მსაჯულში, როგორც სამეფო მემკვიდრეობა; რადგან წინამძღოლობის პრინციპი, უნარი, არ იყო მოქცეული ფიზიკურ თესლში, რომელსაც ის შეეძლო გადაეტანა მამიდან შვილში. პირველცხებული მეფის, დავითის მადლი გადადიოდა მის თესლში – მოდგმაში, თუმცა ისინი აკნინებდნენ ამ მადლს, რადგან თავად თესლი იყო გამოცხადებული მეფური პრინციპის მატარებლად (ასე იყო მეფეთა ხანაში), მაგრამ ყოველი მსაჯული უშუალო შთაგონებას იღებდა უფლისგან, როგორც ქარიზმას (მადლს), რომლის მემკვიდრეობით გადაცემა შეუძლებელი იყო, რადგან ის არ იყო მისი, ასე ვთქვათ, სუბსტანციური უნარი; ამავე დროს, ის იყო მისი პიროვნული ნიჭი, უფრო ტვირთი, და არ ვრცელდებოდა მის მოდგმაზე. ქარიზმა, ჩვენებურად დავლათი, ტოვებდა მას სიკვდილის შემდეგ. დავლათი მიეზარებოდა მას, როგორც ხსნის იარაღი მის ხელში და წაერთმეოდა, როცა ხსნა აღსრულდებოდა. „უფალი იძლევა, უფალსვე მიაქვს“, – აღმოხდა ამოძირკვეულ, სახლკარდაქცეულ იობს. ასეთივეა დავლათიანის განცდა, ტრაგიკულია მისი ბედი.

როგორც ითქვა, მსაჯულის გამოჩენა კრიზისულ ვითარებაში ხდება, როცა ხალხს თავისი ძალით არ შეუძლია იხსნას თავი გარეშე მტრისაგან, რადგან მას დავინწყებული ჰყავს მხსნელი. ხოლო თავის მხრივ, ეს კრიზისული ვითარება – მტრის მოძალება სწორედ უფლის დავინწყების შედეგია. როგორც სასჯელი ანუ შედეგი: ხალხმა ზურგი შეაქცია თავის უფალს და უცხო ღმერთებს დაუწყო სამსახური. იქმნება მოჯადოებული წრე, საიდანაც გამოსავალი არ ჩანს. მაგრამ უნდა გაირღვეს ეს წრე. ამ წრეს გაარღვევს მსაჯული, რომელიც ერთიანი აქტით უკუაქცევს ხალხს უცხო ღმერთებისაგან მამაპაპის უფლისაკენ და გარეშე მტრებისაგან იხსნის მას. მაგრამ ვიდრე მსაჯული გამოჩნდებოდა, ქვეყნის გასაჭირმა უკიდურეს ზღვარს უნდა მიაღწიოს და ხალხმა გაიხსენოს, რომ არის უფალი. პირველი, სახელით ცნობილი

მსაჯულის გამოჩენა ასეა აღწერილი „მსაჯულთა წიგნის“ მე-3 თავში: „... მაშინ შეჰღალადეს ისრაელიანებმა უფალს და გამოუჩინა მათ მხსნელი, რომელმაც იხსნა ისინი: ლოთონიელი... უფლის სული იყო მასში და შეიქმნა იგი ისრაელის მსაჯული... დაისვენა ქვეყანამ ორმოცი წელი. მერე მოკვდა ლოთონიელი, კენაზის ძე. კვლავ უკულმართად იქცეოდნენ ისრაელიანები უფლის წინაშე და ამძლავრა უფალმა ისრაელზე ყეგლონი, მოაბის მეფე, რადგან უკულმართად იქცეოდნენ ისინი უფლის თვალში“.

როგორც ამ ნაწყვეტიდან ჩანს, ხსნის პერიოდი არა მხოლოდ ხალხის ფიზიკურად გადარჩენის და მტრის ძლევის პერიოდია, არამედ ის არის უფლის წინაშე სიმართლით ცხოვრების ხანა, რომელიც გრძელდება, ვიდრე მსაჯული ცოცხალია. მსაჯულს უჭირავს ეს ხანა, ეს არის მისი სიცოცხლის დრო, როდესაც მის მიერ მოხდენილი ხსნის სასწაულები ხალხის შეგნებაში ამტკიცებენ რწმენას, რომ უფალი მყოფობს მათ შორის, რომ ეგვიპტისდროინდელი მხსნელი და ახლანდელი მხსნელი ერთი და იგივე უფალია. ასე რომ, მსაჯული არის ერთსა და იმავე დროს გმირიც და რელიგიურ-ზნეობრივი წინამძღოლიც, ხალხის ზნეობის გამსწორებელი. ის მოქმედებს უფლის სახელით, გრძნობს თავის თავზე მისი სულის ქროლვას და თავის თვისებებსაც აგრძნობინებს.

როგორ ირჩევს უფალი მსაჯულს? რა ნიშნით გამოარჩევს სამსაჯულოდ კაცს თავისი წრიდან? „მსაჯულთა წიგნში“ მსაჯულად არჩევის ცხრა შემთხვევაა დადასტურებული – თითოეულს თავისი ინდივიდუალობა აქვს იმისდა მიხედვით, თუ ვინ არის ასარჩევი მსაჯულად. მაგრამ მემადტიანე არასოდეს ამზადებს მკითხველს ამ შემთხვევისთვის: მსაჯული მოულოდნელად შემოდის ასპარეზზე (ერთადერთი გამონაკლისია სამსონი, რომელიც დაბადებამდე „ნაზორეველად“, მონმიდარად იყო შეწირული მშობლებისაგან უფლისათვის). ვინ გამოჩნდება მხსნელად, ყოველთვის გაუთვალისწინებელია, არ მოელის ხალხი და არც თავად ის, ვინც აირჩევა. გარკვეული აზრით, ყოველ ისრაელიანშია შესაძლებლობა მსაჯულად გახდომისა, რადგან ამისათვის არ არის აუცილებელი რაღაც განსაკუთრებული თვისებები ადამიანში. მსაჯულმა უნდა იმოქმედოს არა თავისი პირადი ფიზიკური ძალით, არამედ უფლის სულის მეოხებით, ის უნდა იყოს იარაღი მის ხელში და, რაც უფრო „შეუხედავი“ იქნება ეს იარაღი, რაც უფრო უძლურ შთაბეჭდილებას სტოვებს იგი, მით უფრო აშკარა ხდება უფლის გამარჯვება (აოდი ცაცია იყო, მამგარმა სახრით გაიმარჯვა გადამწყვეტ შეტაკებაში, სამსონმა შემთხვევით ნაპოვნი ვირის თავყბით დახოცა ათასი კაცი); აქამდე სრულიად შეუმჩნეველ ადამიანს „ასწევს“ უფლის სული, რაც უპირველეს ყოვლისა, უაღრესად პირადული განცდაა. უფრო ხშირად ან, როგორც წესი, უცაბედი და მოულოდნელი, დაუჯერებელიც

კი (როგორც ეს ნაჩვენებია გედეონის მაგალითზე). ამ ზეგარდამო შთაგონების გამოსახატავად შემუშავებულია სტერეოტიპული გამოთქმა: „უფლის სული იყო მასზე და შეიქნა ის ისრაელის მსაჯული“ (3:10).

„მსაჯულთა წიგნში“ ნახსენებ ცხრა მსაჯულს შორის მხოლოდ ოთხია მკვეთრად გამოკვეთილი ინდივიდუალური ნიშნებით და ბედით. დანარჩენებზე ან სრულიად არაფერია შემორჩენილი ხსოვნაში ან უმნიშვნელო, თითქოს არაფრისმთქმელი ფრაგმენტი: აოდი ცაცია იყო, მაგრამ სწორედ ამ ნაკლმა გაამარჯვებინა მას; მამგარის შესახებ ხსოვნაში შემონახულია მხოლოდ ის ფაქტი, რომ უფლის სულმა მის ხელში სახრე ძლევამოსილ იარაღად აქცია: „(აოდის) შემდეგ იყო მამგარი, ანათის ძე, რომელმაც სახრით დახოცა ექვსასი ფილისტიმელი, და მანაც იხსნა ისრაელი“ (3:31). გავეცნოთ ამ ოთხ მსაჯულს, რომელთა ამბავნი საგმირონი კონკრეტული ეპიზოდების სახით შემოინახა მატთანემ.

დებორა

„იმჟამად ისრაელის მსაჯული იყო წინასწარმეტყველი დებორა, ლაფიდოთის ცოლი. დებორას ფინიკის ქვეშ ცხოვრობდა იგი რამასა და ბეთელს შორის, ეფრემის მთაში, და მოდიოდნენ მასთან ისრაელიანები რჯულის საქმეზე“ (4:4-5).

დებორა, რომლის სახელი ნიშნავს „ფუტკარს“, იყო ერთადერთი ქალი მსაჯულთა შორის. საგულისხმოა, რომ ის თავისი მოწოდებით წინასწარმეტყველიც იყო და, ალბათ სწორედ ამის გამო ის ოჯახისაგან განცალკევებით ცხოვრობდა, როგორც ღვთის მოწმიდარები. მისი ღვაწლი შემოინახა სიმღერამ – ებრაული პოეზიის ერთ-ერთმა უძველესმა ნიმუშმა, რომელიც ცნობილია „დებორას სიმღერის“ სახელით, და ადგილის სახელმა – „დებორას ფინიკმა“ (თომერ დებორაჰ). ამავე სიმღერამ შემოინახა მისი წოდება, ერთად ერთი მთელს ძველ აღთქმაში, „დედა ისრაელში“, რომელიც, შესაძლებელია, დედა-ფუტკრის ასოციაციით იყოს გაჩენილი: მან, როგორც დედა-ფუტკარმა, შემოიკრიბა თავის გარშემო ისრაელის მთელი სკა და ამ შემოკრებით იხსნა იგი. მემატიანე არ ლაპარაკობს დებორას მსაჯულად არჩევაზე უფლის სულის გარდამოსვლით; მისი აღძვრა მსაჯულად და მხსნელად გადმოცემულია მისივე სიტყვებით „დებორას სიმღერაში“, რომელიც მას მიეწერება. ის მღერის გადაშენებამდე მისულ ისრაელის სკაზე და თავის თავზე: „სიცოცხლე ჩამკვდარი იყო ისრაელის დაბა-სოფლებში, ჩამკვდარი იყო, ვიდრე არ აღვდექი მე, დებორა, ვიდრე არ აღვდექი მე დედა ისრაელში“ (5:7).

განსხვავებით სხვა მსაჯულთაგან, დებორა არ იბრძვის უშუალოდ, არამედ ის აღძრავს სხვას, ვისმა ხელმაც უნდა მოიტანოს ხსნა. ფინიკის ქვეშ მან მიიღო შთაგონება, როგორც მსაჯულმა და წინასწარმეტყველმა, და იმის რწმენა, რომ ხსნა უსათუოდ იქნება, ვისი ხელითაც არ უნდა აღსრულდეს იგი. დებორას ჰქონდა უფლის გამოცხადება, რომ ბარაკ აბინოამის ხელით უნდა ძლეულიყო მტერი – ქანაანის მეფის ლაშქარი მხედართმთავარ სისარას წინამძღოლობით; მაგრამ ბარაკს არ ჰქონია ამის შინაგანი რწმენა, რადგან მას არ ჰქონია უფლის გამოცხადება; ამიტომაც გამართლებულია ბარაკის სიტყვები, რომლითაც ის მიმართავს მსაჯულ ქალს: „თუ წამომყვები, წავალ; თუ არ წამომყვები, არ წავალ, რაკი არ ვიცი, რა დღეს მომივლენს უფალი თავის ანგელოზს“ (4:8). ბარაკი მართალია, მაგრამ მართალია დებორაც, რომელმაც უთხრა: „წამოყოლით წამოგყვები, ოღონდ, იცოდე, შენი აღარ იქნება დიდება ამ გზაზე, რომლითაც მოდიხარ, რადგან უფალი დიაცის ხელში ჩააგდებს სისარას“ (4:9).

მართლაც ისე მოხდა, როგორ უწინასწარმეტყველა ბარაკს დებორამ. მტერი, მართალია, იძლია, მაგრამ საბოლოო გამარჯვება მაინც წაუვიდა ხელიდან ბარაკს; ბარაკი დაედევნა ჩამოქვეითებულ მხედართმთავარ სისარას, სრულიად მარტო დარჩენილს, ედევნებოდა მოსაკლავად, რომ მოეხვეჭა დიდება და მისით დაგვირგვინებულიყო ეს უფლისმიერი ძლევა მტრისა, მაგრამ სისარა ქალის კერძი გახდა, ხებერ კენიელის ცოლის, იაყელისა, რომელმაც სტუმარმასპინძლური წმიდა წესის შელახვით მოკლა მის კარავში შემოხვენილი სისარა, დანდობილად შემოხვენილი, რაკი იცოდა, რომ მის მეფესა და ხებერ კენიელის სახლს შორის მშვიდობა და კეთილგანწყობილება სუფევდა. „აჰა, მოდის ბარაკი სისარას კვალზე. გაეგება იაყელი და უთხრა: „შემობრძანდი, დაგანახო ის კაცი, შენ რომ ეძებ.“ შევიდა და, აჰა მკვდარი აგდია სისარა, პალო აქვს გარჭობილი საფეთქლებში“ (4:22).

სასტიკი და, ალბათ უღვთო იყო ხებერ კენიელის ცოლის მოქმედება, მაგრამ ამ სისასტიკით შეძლება გაიზომოს ის უკიდურესი შეჭირვება, რაც ადგა ხალხს იაბინ ქანაანის მეფისგან. ამ ეპიზოდზე წყდება დებორას მსაჯულობის ამბავი. ამ ერთმა ბრძოლამ, როგორც ჩანს, განუთქვა მას სახელი. მაგრამ დებორა არ იყო მხოლოდ მსაჯული, არც მხოლოდ წინასწარმეტყველი, არც მხოლოდ მხსნელი, ხალხში მეომრული სულის ჩამდგმელი; ის იყო ამასთანავე, ჩვენი სიტყვით რომ ვთქვათ, პოეტიც, როგორც ხშირად იყვნენ წინასწარმეტყველნი, ღვთის სიტყვის ქადაგნი და სწორედ სიტყვიერ-შემოქმედებითი უნარით აღწევდნენ მიზანს. იმ ძლევის ამბავი, რომელიც დებორას შთაგონებით და გამხნევებით მოახდინა ისრაელმა, ორგზის არის მოთხრობილი „მსაჯულთა წიგნში“, ერთხელ პროზაულად მეოთხე თავში, მეორეგზის – სიმღერით მეხუთე თავში. ეს სიმღერა ეკუთვნის თავად დებორას.

დებორას სიმღერა

ასე იმღერა იმ დღეს დებორამ, და ბარაკმა, აბინოამის ძემ: „ამხედრდნენ დიდებულნი ისრაელში, თავი გამოიდოო ხალხმა; აკურთხეთ უფალი! ისმინეთ, მეფენო, ყური მომაპყარით მთავარნო! ეს მე ვარ, მე ვუმღერი უფალს, მე ვუგალობ უფალს, ისრაელის ღმერთს! როცა სეყირიდან გამოხვედი უფალო, როცა ედომის ველზე გაიარე, მიწა შეირყა, ცაც კი გადმოიღვარა, ღრუბლებიც კი წყლად იღვრებოდნენ; მთები მოიდრიკნენ უფლის წინაშე, თავად ეგ სინაიც კი, უფლის წინაშე, ისრაელის ღვთისა. მამგარის ხანაში, ანათის ძისა, იაყელის ხანაში დაცარიელდა შარაგზები, სწორზე ველარავინ ბედავდა სიარულს, შორიდან არჩევდნენ შემოვლას. სიცოცხლე ჩამკვდარიყო ისრაელის დაბა-სოფლებში, ჩამკვდარიყო იგი, ვიდრე არ აღვდექი მე, დებორა, ვიდრე არ აღვდექი მე, დედა ისრაელში. ახალი ღმერთები აირჩიეს, ამიტომაც შემოადგნენ კარიბჭეს. თუ უჩანს ფარ-შუბი ორმოცი ათასს ისრაელში? ისრაელის მთავრებს ჩემი გული, ხალხში თავგამოდებულებს! აკურთხეთ უფალი! თეთრ სახედრებზე ამხედრებულნო, ხალიჩებზე ფეხმორთხმულნო, გზებზე ქვეითად დამავალნო, თქვით საგალობელი! იქ, სადაც დასარწყულებლად თავს უყრიან ნახირს, უფლის სიმართლეს იმღერებენ, ისრაელის წინამძღოლთა სიმართლეს! კარიბჭესთან მოზღვავდა მაშინ უფლის ერი.

აღიძარ, აღიძარ, დებორა! აღიძარ, აღიძარ, თქვი საგალობელი! აღდექ, ბარაკ, დაატყვევე შენი დამატყვევარი, აბინოამის ძეო! მაშინ ძლიერთა ნატამალს დაუმორჩილა მან ხალხი; უფალმა დამიმორჩილა ვაჟკაცები. ეფრემიდან მოვიდნენ ყამალეკში დამკვიდრებულნი, ბენიამინიც შენთანაა, შენს ხალხს შორის. მაქირიდან მოვიდნენ თავკაცები, ზებულონიდან – წინამძღოლთა კვერთხის მპყრობელნი. ისაქარის მთავარნიც დებორასთან არიან; ბარაკის კვალდაკვალ მოიჭრა ველზე ისაქარი; რეუბენის წყაროებთან დიდი თათბირია. რას დამჯდარხარ საჩიხეთა შორის და უსმენ ნახირის ბლავილს? რეუბენის წყაროებთან დიდი თათბირია. გალაადი იორდანეს გაღმა დავანებულა; რატომ შეეუუულა დანი ხომალდებში? ზღვის პირას დამჯდარა აშერი და თავის სანაოებთან დავანებულა. არად მიაჩნია სიკვდილი ზაბულონის ხალხს, ტრამალის ზეგნებზე ნეფთალია.

მოვიდნენ მეფენი, შეიბნენ. მაშინ შეიბნენ ქანაანის მეფენი თანაახში, მეგიდოს წყლებთან, მაგრამ მცირედი ვერცხლიც ვერ ჩაიგდეს ხელში. ციდან ებრძოდნენ, თავიანთი გზებიდან ებრძოდნენ ვასკვლავები სისარას. კიშონის ხევმა წაიღო ისინი, ძველმა ხევმა, კიშონის ხევმა. დათრგუნე, სულო ჩემო, მძლავრობა! მაშინ სრბოლისაგან იმსხვრეოდნენ ცხენთა ფლოქვები, მისი ვაჟკაცების სრბოლისაგან! „დანყევლეთ, მეროზი“, ამბობს ანგელოზი უფ-

ლისა, დაწყევლეთ მისი მკვიდრნი, რადგან არ გამოვიდნენ უფლის საშველად, უფლის საშველად ვაჟკაცებთან ერთად!

კურთხეულ იყოს დიაცთა შორის იაყელი, ხებერ კენიელის ცოლი! კარავში მცხოვრებთა შორის კურთხეულ იყოს! წყალი მოსთხოვა და რძე მიართვა, სეფეთასით მიართვა მოუხდელი რძე. მარცხენა ხელით პალოს დასწვდა, მარჯვენით – უროს; მოუქნია სისარას, თავში დაჰკრა, გაუპო, საფეთქელი შეუღენა. მის ფეხებთან ჩაიკეცა, დაეცა, ველარ ადგა; მის ფეხებთან ჩაიკეცა; სადაც ჩაიკეცა, იქვე დაეცა განგმირული. სარკმლიდან იყურება, კანკლედოდან გაჰკივის სისარას დედა: „რატომ იგვიანებს მისი მხედრობა, ბორბლები მისი ეტლისა რამ შეაფერხა?“. პასუხობენ გონიერი სეფექალები და თავადვე ამბობს თავისი სიტყვების პასუხად: „ნადავლს იშოვნინდნენ და იყოფენ: თითო მხევალი, ორ-ორი მხევალი – თითო მეომარს; ნაალაფარი ფერადი სამოსელი – სისარას, ნაალაფარი ფერადი სამოსელი, ორხოულად ნაქსოვი, მტრის ტანზე შემოძარცვული!“.

ყველა მტერი ასე დაგელიოს, უფალო! უფლის მოყვარულნი ამომავალ მზესავით გაძლიერდნენ!”

და დაისვენა ქვეყანამ ორმოცი წელი.

გედეონი

გედეონის მსაჯულობა ქარიზმატული რჩეულობის მკაფიო მაგალითია. ეჭვი არ უნდა იყოს, ისრაელში ბევრი იქნებოდა მაგარი ვაჟკაცი, პიროვნული მამაცობითა და სიმხნევით სავსე; მაგრამ უფალმა მოისურვა ერთი უჩინარი და სხვათაგან გამოურჩეველი კაცის ხელით მოეხდინა ხსნა.

„მოვიდა უფლის ანგელოზი და დაჯდა აბი-ყეზრელი იოაშის მუხის ქვეშ, ყოფრაში, როცა მისი ვაჟი გედეონი საწნახელში ცეხავდა ხორბალს მიდიანელთაგან ფარულად. გამოეცხადა უფლის ანგელოზი და უთხრა: უფალი შენთანაა, მაგარო ვაჟკაცი!“ (მსაჯ. 6:11-12).

ეს ის დრო იყო, როცა მიდიანელთა და სხვა მომთაბარე ტომების შიშით დაბეჩავებულ ისრაელს ვერ გაებედა სააშკარაოდ მშვიდობიანი შრომა. მსაჯულის გამოჩენას, როგორც წესი, წინ უძღვის უკიდურესი ძნელებელობა, რაც თავის მხრივ გამოწვეული იყო უფლის სარწმუნოების დაცემით ხალხში: „უკუღმართად იქცეოდნენ ისრაელიანები უფლის წინაშე და უფალმა მიდიანის ხელში ამყოფა ისინი შვიდ წელიწადს. დამძიმდა მიდიანის ხელი ისრაელზე, იხიზნებოდნენ ისრაელიანები მიდიანისაგან მთებში, გამოქვაბულებში და მიუვალ ადგილებში. როგორც კი მოამთავრებდა ისრაელი ხვნა-თესვას, მოვიდოდნენ მიდიანი, ყამალეკი და კედემი და მოედებოდნენ ისრაელს. ჩამო-

სახლდებოდნენ მათ მიწაზე, გააჩანაგებდნენ მთელს მოსავალს ღაზამდე, ალარაფერს უტოვებდნენ ისრაელს თავის სარჩენად – არც ცხვარს, არც ძროხას, არც სახედარს. მოდიოდნენ ჯოგებიან-კარვებიანად, მოდიოდნენ კალიასავით ურიცხვნი, თვლა არ ჰქონდათ არც მათ და არც მათ აქლემებს. შეესუოდნენ და აჩანაგებდნენ ისრაელის ქვეყანას" (მსაჯ. 6:1-5).

ამ დროს ეს „მაგარი ვაჟკაცი“ (გიბორ ხაილ), როგორც მას უწოდა უფლის ანგელოზმა, მტრის თვალს მოფარებული შრომობდა თავისთვის და ფიქრადაც არ მოსდიოდა, რომ შესაძლებელი იყო ხსნა; მითუმეტეს, ვერ წარმოიდგენდა, თუ ხსნა მისი ხელით უნდა აღსრულებულიყო; არც იმას, რა თქმა უნდა, რომ მისი ხელით უნდა დანგრეულიყო ბაალის საკურთხეველი და ხალხი უფლისკენ შემოებრუნებინა. უფლის ანგელოზის გამოცხადებამდე გედეონი ვერ გრძნობდა თავის თავში განსაკუთრებულ ფიზიკურ ძალას, ვერც უჩვეულო რელიგიურ მოწოდებას და ვერც თავის საგვარეულოში ხედავდა რაიმე განსაკუთრებულ ღირსებას. უფლის ანგელოზის სიტყვებზე: „ნადი მაგ შენი ძალით და იხსენი ისრაელი მიდიანის ხელიდან“, მთელი გულწრფელობით, და ალბათ, სინანულის გრძნობით პასუხობს: „ვაგლახ, ბატონო, მე როგორ უნდა ვიხსნა ისრაელი? ჩემი საგვარეულო ყველაზე მცირეა მენაშეს ტომში, მე კი მამაჩემის სახლში ყველაზე უმცროსი ვარ" (მსაჯ. 6:14-15). აქ უნდა დავძინოთ, რომ თავად მენაშე ყველაზე უმცროსი ტომი იყო ისრაელში.

გედეონისთვის სრულიად დაუჯერებელია, რომ ესოდენ კნინი კაცი, როგორადაც თავი მიაჩნდა აქამდე, „გუშინ და გუშინწინ“, რომელიც არაფერს განსაკუთრებულს არ გრძნობს თავის თავში, აირჩია უფალმა. გედეონი ითხოვს უფლის ანგელოზისგან, რომელიც ვერ იცნო მან უფლის ანგელოზად, ნიშანს იმის დამადასტურებელს, რომ ეს კაცი ნამდვილს ლაპარაკობს, რომ ის ნამდვილად უფლის გამოგზავნილია. მას ესაჭიროება შინაგანი დარწმუნებულობისათვის უხილავი ნოდების ხილული ნიშანი. ნიშნის მოლოდინში გედეონი ძღვენს გამოუტანს სტუმარს – ასრულებს სტუმარმასპინძლობის საყოველთაო ჩვეულებას (როგორც აბრაამი იმ სამი სტუმრის მიმართ): გამოაქვს მისთვის ხორცი და ხმიადები, რასაც ტექსტში ეწოდება „ძღვენი“ (მინჰა – საკულტო ტერმინი), რადგან ეს სასტუმარმასპინძლო „პურმარილი“ სტუმრისაგან, რომელიც ნამდვილად უფლის ანგელოზია და უფლის ნებით მოქმედებს, შეინირება როგორც ძღვენი, შესანიშნავი. ეს მოხდება გედეონის თვალწინ. ის, რაც უხილავად ხდება მსხვერპლშენიშნისას, ხილულ სახეს იღებს გედეონის წინაშე. „გაიშვირა უფლის ანგელოზმა კვერთხი, რომელიც ხელთ ეპყრა, და მერე წვერი ხორცსა და ხმიადებს შეახო, ავარდა ქვიდან ცეცხლის ალი და შთანთქა ხორცი და ხმიადები. მერე თვალს მიეფარა უფლის ანგელოზი" (მსაჯ. 6:21). ამრიგად, გედეონის თვალწინ გაცხად-

და მსხვერპლშენიერვის საიდუმლო, რომელიც არც ერთ მღვდელმთავარს აარონიანთაგან არ გამოცხადებია; ამ სასწაულმა დაუდასტურა მას არა მხოლოდ ეჭვმიუტანლობა სტუმრის მისიისა, არამედ შეაცნობინა თავის თავში რელიგიური წინამძღოლობის უნარი, რომელსაც დასაბამი მოსეს პიროვნებაში აქვს. სასტუმრო სუფრა გადაიქცა სამსხვერპლო ტრაპეზად და გედეონი მოეწვინა თავის ტომს და მთელს ისრაელს დავინწყებული მამაპაპეული კულტის აღმდგენელად, იმ დიდი მოსეს ხატად ამ დაკნინებულ ხანაში. გედეონმა გაბედა, შეიქნა „მკადრე“ იმისა, რასაც სხვა დროს, „გუშინ და გუშინწინ“, ვერ იკადრებდა – მან დაანგრია ბაალის სამსხვერპლო და ააშენა უფლის სამსხვერპლო, რომელზეც შესწირა კურატი ალბათ დიდი ხნის დავინწყებულ აღსავლენ „სრულადდასანველ“ მსხვერპლად. ეს უჩვეულო ამბავი იყო, უკიდურეს კადნიერებად აღიქვეს გედეონის მოქმედება მისმა თვისტომებმა:

„ადგნენ დილით ქალაქის მკვიდრნი და რას ხედავენ: ბაალის სამსხვერპლო დანგრეულია, გვერდით რომ ხემხვივანი იდგა, მოჭრილია და აღსავლენი კურატი იწვის ახლადაგებულ სამსხვერპლოზე. უთხრეს ერთმანეთს – ვინ ჩაიდინა ეს საქმე? მიმოდგნენ, გამოიკითხეს და თქვეს: „გედეონს ჩაუდენია, იოაშეს ძეს“. უთხრეს ქალაქის მკვიდრებმა იოაშს:

„გამოგვიყვანე შენი ვაჟი, სიკვდილით უნდა დაისაჯოს, რადგან დაუნგრევია ბაალის სამსხვერპლო და გვერდით რომ ხემხვივანი იდგა, მოუჭრია“. უთხრა იოაშმა ყველას, ვინც მას მიუხდა: რა თქვენი დასაცავია ბაალი, რა თქვენი საპატრონოა? მისი დამცველი ამ დილითვე სიკვდილით დაისჯება. თუ ღმერთია, თავად დაიცვას თავი, რადგან გედეონის დანგრეულია მისი სამსხვერპლო. უწოდეს იმ დღიდან (გედეონს) იერობაალი, რადგან თქვეს: თავად გაუსწორდეს ბაალი თავისი სამსხვერპლოს დანგრევისათვის“ (მსაჯ. 6:28-32).

გედეონის ახალი სახელი, რა აზრიც არ უნდა იდოს მასში (თითქოს: „ბაალი დავობს“), მისი ფერისცვალების გამოხატულებაა, ახალი სახელი ყოველთვის ნიშნავს ადამიანის ახალ დაბადებას. ამ კერძო შემთხვევაში იმასაც მოწმობს, რომ ხალხმა დაადასტურა მისი განახლება; ანუ გედეონის შინაგანი რწმენა, დარწმუნებულობა, განცდა რჩეულობისა, ობიექტურ აღიარებას პოულობს. ახალი სახელი, რომელიც თუმცა ხალხმა შეარქვა მას და არა უფალმა, დაგვირგვინებდა ყოველივე იმისა, რაც მოხდა მანამდე საწნახელთან, რაც ჩაიდინა, გაბედა გედეონმა, როცა იტვირთავდა რჯულმდებლის ფუქციას. აქ ისიც ნიშანდობლივია და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ძველი აღთქმის კონცეფციით, რომ ხსნა მხოლოდ მაშინ მოხდება, როდესაც ხალხი ზურგს შეაქცევს ბაალს, რწმენა-წარმოდგენათა და საკულტო წესთა თუ ზნე-ჩვეულებათა მთელს ერთობლიობას, რაც ბაალის ქანაანურ კულტშია დაუნჯებული, და როცა, რაც მთავარია, გამოჩნდება, „აღდგება“, რო-

გორც გამოთქვამს ტექსტი, კაცი, უფლის სულით აღძრული, და დარაზმავს ხალხს ბაალისა და მომხდური მტრის წინააღმდეგ.

ქარიზმატული ბელადი მხოლოდ მაშინ გადის ბრძოლაში, როცა ის შინაგანად გრძნობს უფლის სულის მყოფობას თავის თავში; როცა უფალი იძლევა ისეთ ნიშანს, რომელიც თავისი დამარწმუნებლობით აღემატება ყოველგვარ სასწაულს ფიზიკურ პლანში. „უფლის სულმა მოიცვა (ანუ „შეიმოსა“) გედეონი, ბუკსა ჰკრეს და გამოვიდნენ აბიყეზერელნი მის დაძახილზე“ (მსაჯ. 6:34). აქ უნდა ითქვას, რომ ხსნის ბელადის ქარიზმატულობის პირობა მისი ბუნებრივ-ადამიანური უძლურებაა, ისევე როგორც გარეშეთა თვალში გამოურჩევლობა აპირობებს უფლის რჩეულობას, რაც შეადგენს ძველი აღთქმის სამხსნელო მოძღვრების თავისებურებას. ეს ამგვარად გამოიხატება: უფალს სურს მოახდინოს ხსნა უძლურის ხელით და მცირერიცხოვანი მხედრობით, ზოგჯერ სრულიად უმნიშვნელო რაზმით, რისთვისაც მას საკმარისი საფუძველი აქვს. მას შემდეგ, რაც გედეონი „მოიცვა უფლის სულმა“ და ოთხი ტომის ხალხი – მეგრძოლები, ოცდათორმეტი ათასი კაცი, დაბანაკებული იყო ბრძოლის მოლოდინში, უფალი გამოეცხადა გედეონს და ეუბნება: „ძალზე ბევრი ხალხი გყავს. არ ჩავაგდებ ამათ ხელში მიდიანს, რომ არ გამიდიდგულდეს ისრაელი, არ თქვას, ჩემმა ხელმა მიხსნაო“ (მსაჯ. 7:2).

წარმატებისგან თვითგანდიდების არაერთი მაგალითი შეიძლება დავადასტუროთ ძველ აღთქმაში. განსაკუთრებული წარმატება, რაც ხშირად სასწაულს უდრის, გამოჩენილი პიროვნების ტრაგიზმის მიზეზი ხდება. გამონაკლისი არც მსაჯულები არიან, მათ შორის არც გედეონი, მაგრამ მის პიროვნებაში დაძლეული თუ მიჩქმალული თვითგანდიდება მის შთამომავლობაში გადადის და იქ ქმნის ტრაგიზმს. ამ კერძო შემთხვევაში, რაც გედეონის მისიას შეეხება, უფალს სურს, რომ ისრაელმა უმნიშვნელო მხედრობით სძლიოს მიდიანს, რათა გამოჩნდეს უფლის დიდება და მისდამი რწმენა გამყარდეს ხალხში. ასე რომ ეს ბრძოლა ფაქტიურად რელიგიური ომია, რომლის აღსასრულმა რელიგიურ-ზნეობრივი აღმავლობა უნდა მოუტანოს ხალხს. ხსნა გულისხმობს არა მხოლოდ და არა იმდენად ხალხის ფიზიკურ გადარჩენას, რამდენადაც ზნეობრივ გადახალისებას. ამიტომაც ხსნა, თუნდაც ასეთი ეფემერული და უმნიშვნელო მასშტაბში აღსრულებული, ესქატოლოგიურია თავისი არსით. სხვანაირად თუ ვიტყვით, ეს ხსნა მიდიანელთა ხელიდან იმ საყოველთაო მეტაისტორიული ხსნის ანარეკლია ამ წუთისოფლად ისტორიულ ხანაში.

საბოლოოდ გედეონი, თუმცა უფლის რჩეულია, მაგრამ მისი ხელი, როგორც კერძო კაცისა, არ არის გამმარჯვებელი: ის მხოლოდ იარაღია უფლის ხელში, იმავე „მაგარ ხელში“, რომელმაც ეგვიპტიდან იხსნა ხალხი; „ხელი“ უფ-

ლის სულის მეორე სახელია. იმ სულისა, რომელმაც „მოიცვა გედეონი“. გედეონის მხრივ აქ არ უნდა ყოფილიყო გაუგებრობა, რომ უფლის სული თავის საკუთარ სულად, მასში ბუნებრივად დაბადებულ მხნეობად მოჩვენებოდა; რადგან მხნეობა თანდათანობით არ წარმოიშვება მისი გულის სიღრმეში, არამედ ეს იყო როგორც მოვარდნის ტალღა ან ძლიერად მობერილი ნიავექარი, რომლის წინააღდგომა შეუძლებელია. გედეონი მინდობილია მასში მობერილ სულს, ხალხი კი დანდობილია მასზე და თითქმის აიგივებს მას უფალთან. გედეონის სახით ის ხედავს უფალს, უფლის „მაგარ ხელს“, ამიტომაც არის შესაძლებელი თითქოსდა მკრეხელური ძველი აღთქმის რელიგიის ფონზე სიტყვები „უფლისათვის და გედეონისათვის!“, რომელთაც გაიძახის საბრძოლო ყიჟინად ის მცირე რაზმი, უფალმა რომ გამოარჩევინა და დაუტოვა გედეონს.

იმდენად მცირეა ადამიანის ფიზიკური ძალის წვლილი უფლისმიერ ხსნაში, რომ მტერზე გამარჯვებას გროტესკული სახე აქვს მიცემული: გედეონის ლაშქარი იმარჯვებს ბუკისცემით და ანთებული კვარებით, რომლებიც დოქებში ჰქონდა დამალული სამასი მეგრძოლს. სამასი ანთებული ჩირალდნის მოულოდნელმა გამოჩენამ სამასი ბუკის ხმაზე იმდენად დააბნია მიდიანის ბანაკი, რომ მათ ერთმანეთზე აღმართეს მახვილი და მერე უწესრიგოდ გაიფანტნენ სხვადასხვა მხარეს. გროტესკულია ის ნიშანიც, რომლითაც შეირჩა სამასი მეგრძოლი საომრად შეკრებილი ათი ათასამდე ისრაელიანიდან. თავის მხრივ, ეს ათი ათასი კაცი ოცდაორი ათასიდან დარჩა. როცა უფლის სიტყვამ გამოაცხადა, რომ ვისაც ომის შიში ჰქონდა, უკან გაბრუნებულიყო. ასე რომ, ეს ათი ათასი რჩეული, გულადი მეომრები იყვნენ. მაგრამ ათი ათასიც ბევრი იყო უფლის თვალში. „მაინც ბევრია ხალხი, ეუბნება უფალი გედეონს; წყალზე ჩაიყვანე და იქ გამოგიჩვენებ მათ. ვისზეც მე გეტყვი, გამოგყვეს-მეთქი, ის გამოგყვეს; ვისზეც გეტყვი, ნუ გამოგყვება-მეთქი, ნუ გამოგყვება“ (მსაჯ. 7:4).

როგორც ვხედავთ, საბოლოო არჩევანი უფალზეა: მან უნდა ამოარჩიოს საუკეთესო, ის ნარჩევი, რომლის საშუალებით უნდა განხორციელდეს ხსნა. მაგრამ ირჩევს კი უფალი თავის საყმოდან საუკეთესოს, როცა მას სურს უძღურში გააცხადოს თავისი დიდება? იყო თუ არა საუკეთესო არჩევანი, როცა მან აირჩია გედეონი, რომელიც თავადვე ადასტურებდა თავის უღირსობას და უმნიშვნელობას; ან როცა აირჩია მოსე, რომლისთვისაც ასევე მოულოდნელი იყო ეს არჩევანი და ისიც უღირსად გრძნობდა თავს (ასეთი იყო მათი შინაგანი განცდა და არ უნდა მივანეროთ ის თავმდაბლობას ან ყალბ თავპატიუხს მათი მხრიდან)? ნიშანდობლივია, რომ როგორც წინამძღოლს არ ირჩევს საკუთარი არჩევანით ხალხი, ასევე მეგრძოლებიც არ არიან მისი არჩეულნი; გედეონიც უფლის კაცია და ის სამასიც, რომელიც უცნაურად გამოარჩია ათი ათასიდან უფალმა.

უფლის სიტყვისამებრ, გედეონმა „ჩაიყვანა ხალხი წყალზე. უთხრა უფალ-
მა გედეონს: ვინც ენით შესვლეს წყალს, როგორც ძაღლები სვლეპენ, ცალკე
დააყენე, აგრეთვე ისინიც, ვინც ჩაიმუხლებს და ისე დალევს. ენით მსვლე-
პელთა რიცხვი სამასი იყო, დანარჩენმა ხალხმა ჩაიმუხლა და ისე დალია წყა-
ლი. უთხრა უფალმა გედეონს: სამასი მსვლეპელი გიხსნით და ხელში ჩაგაგ-
დებიან; დანარჩენი ხალხი შინ წავიდეს“ (მსაჯ. 7:5-7).

ათი ათასი კაციდან სამასი კაცი – ისიც მსვლეპელი! რა მოტივით? იქნებ
იმის გამო, რომ მსვლეპელში ნაკლებად ივარაუდება ადამიანური (გავიხსე-
ნოთ ველური, ნახევარკაცი ენქიდუ, რომელიც გარეულ მხეცებთან ერთად
პირით ენაფება წყალს) და უფრო მეტად მხეცური, რაც თითქოს სამკვდრო-
სასიცოცხლო ბრძოლაში წარმატების სანინდარი უნდა ყოფილიყო. მაგრამ
ეს სამასი ხომ თავის ძალით და მხეცური გაბედულებით (რომელსაც სოკრა-
ტე განარჩევს ნამდვილადამიანური სიმამაცისაგან) არ იმარჯვებს; არამედ
ბუკისცემით, დალენილი ქოთნების გრივლით და მოულოდნელად გამოჩე-
ნილი ცეცხლით; ყოველივე ამას ისინი – ეს მსვლეპელნი ასრულებენ გედე-
ონის დარიგებით. აქ არც მათი ძალა ჩანს, არც მხედრული სული, არც გან-
საკუთრებული სიმამაცე, არც გონიერება და არც ბრძოლაში გამოსადეგი
გამჭრიახობა. ისინი მხოლოდ მსვლეპელნი არიან და მეტი არაფერი, შესაძ-
ლოა, უარესი ნარჩევი ანუ უნარჩევესი იმ ოთხი ტომიდან ისრაელისა, რომ-
ლებიც შეკრებილნი იყვნენ გალაადის მთაზე.

მიდიანის ძლევამ, რომელიც გედეონის ხელით მოხდა – თუმცა მეტისმე-
ტად კურიოზული, სრულიად არა მეომრული საშუალებით, თითქოს ზღაპრუ-
ლი ხერხით (როგორც ზღაპრებში ხდება, როგორც ნაცარქექია ამარცხებს
დევს ნაცრის ბუჩით), – დიდი შთაბეჭდილება დატოვა ხალხის ხსოვნაში. ეს
ისტორიული მოვლენა, რომელიც შემონახულია მთელი თავისი კონკრეტუ-
ლობით, წინასწარმეტყველთა ქადაგებებში იგავურ მნიშვნელობას იძენს. წი-
ნასწარმეტყველ ესაიას ხანაში (ძვ.წ. VIII ს.) მიდიანელთა მტრობა, ცხადია, არ
იქნებოდა აქტუალური, სამაგიეროდ, „მიდიანის დლე“ (ეს. 9:3), „მიდიანის ძლე-
ვა“ (ეს. 10:26), გაარღვევს რა ვიწრო დრო-ჟამულ ფარგლებს და ისტორიულ
კერძობას, ესქატოლოგიური მომავლის სიმბოლო ხდება – საბოლოო მტრის
უკანასკნელი ძლევის ნიშანი. ამავე დროს, „მიდიანის დლე“, როგორც დლე ხსნი-
სა, გათანაბრებულია ხალხის ეგვიპტიდან გამოხსნის გენეზისურ დღესთან,
როცა მხსნელმა „კვერთხის მოღერებით“ გააპო მეწამული ზღვა, როგორც და-
საბამიერი ურჩხული, და გზა-სავალი გაუხსნა ხალხს. ამ აზრით „მიდიანის
ძლევას“ ესაიას წინასწარმეტყველებაში კოსმოგონიური შეფერილობაც აქვს.

როდესაც ისრაელიანები ეუბნებიან გედეონს, „შენ გვიხსენი მიდიანის ხე-
ლიდან“, ამ ნათქვამში უფრო მეტია ნაგულისხმევი, ვიდრე დღევანდელმა

მკითხველმა შეიძლება დაინახოს. საქმე ის არის, რომ ხსნა, როგორც ვიცით, ისრაელის ღმერთის, როგორც სამყაროსა და ისტორიის შემოქმედის, მთავარი ატრიბუტია: ის არის მხსნელი – მოშიაყ – უპირატესად, ამ წოდებაშია მოქცეული მთელი მისი ღვანლის შინაარსი. ის არის მხსნელი კაცთა მოდგმისა ურჩხულისაგან – კოსმოსის მტრისგან და ისრაელისა მისი ისტორიის გარიჟრაჟზე ეგვიპტის ტყვეობიდან. ამგვარი შეგნებით და მოშიაყის ამგვარი გააზრებით, გედეონის, როგორც მხსნელის, პიროვნება ხალხის თვალში ზეადამიანური ღირსებით უნდა შემოსილიყო. ამ შეგნებას სავსებით გამოხატავდა საომარი ყიჟინა, რომლითაც სამასი მსვლელები ჩაება ბრძოლაში: „უფლისათვის და გედეონისათვის!“ ხალხი არ იქნებოდა კმაყოფილი, რომ მისი მხსნელი ჩვეულებრივ ადამიანად (რიგით ისრაელიანად) დარჩენილიყო, საკუთარი ხელით მომკილი პურის მცეხველად სანახელში, ან ეფემერულ მსაჯულად, რომლის ფუნქცია მხოლოდ უკიდურეს გასაჭირში თუ იჩენდა თავს. გედეონი მათ თვალში ერთი თავით უნდა ამალლებულიყო. ხალხი ფიქრობდა, რომ მან ეს დაიმსახურა მიდიანის ძლევით. ის მეფე უნდა გამხდარიყო. ამავე დროს, ხალხს სურდა მისი მეფედ ცხებით მოეპოვებინა მუდმივი მხსნელი ეფემერული მსაჯულის ნაცვლად, რაც მას მუდმივ უსაფრთხოების გარანტიას შეუქმნიდა. მაშინ მის პიროვნებაში შეერთდებოდა ორი პრინციპი წინამძღოლობისა: ერთი, რასაც გულისხმობს მოშიაყ (მხსნელი) და მეორე, რასაც გულისხმობს მაშიახ (მესია, ცხებულის). ხალხს სურდა ერთ პიროვნებაში ეხილა ამ ორი ფუნქციის დამთხვევა, რომელიც ისედაც არსებობდა ამ ორი სიტყვის ფონეტიკაში.

გედეონი განსაცდელის, უფრო საცთურის, წინაშე იდგა და მან სძლია საცთურს. „უთხრეს ისრაელიანებმა გედეონს: იბატონე ჩვენზე შენც და შენმა შვილმაც, რადგან შენ გვიხსენი მიდიანის ხელიდან. გედეონმა უთხრა: მე ვერ ვიბატონებ თქვენზე და ვერც ჩემი შვილი იბატონებს თქვენზე. უფალი ბატონობს თქვენზე“ (მსაჯ. 8:22-23). ამ პასუხში გამოჩნდა გედეონის სიმტკიცე და ერთგულება უფლისადმი, პირდაპირ უნდა ითქვას, მისი თეოლოგიური მრწამსი, ღვთისშემეცნება. საქმე ის არის, რომ მეფობის ინსტიტუტი, რომელიც ისრაელიანებმა გარშემო ხალხების წაბადვით შემოიღეს, ჩათვლილია მათ ეროვნულ ცოდვად, ლალატად უზენაესი პატრონისადმი, რადგან მათი ერთადერთი მეფე (მელები) უფალი ღმერთი უნდა ყოფილიყო. გედეონის პასუხში მეფობის უარყოფით დადასტურდა მისი სინრფელე, მაგრამ მას ჰქონდა მეორე განსაცდელი და ცთუნება, მან ჩაიდინა საქციელი, რომელზეც ნათქვამია, რომ ის „მახედ ექცა გედეონს და მის სახლს“. გედეონის მოქმედება, რაზეც ახლა გვექნება საუბარი, აშკარად მოგვაგონებს „ოქროს ხბოს“ შექმნის ეპიზოდს, რომელიც მოუშორებელ წყევლად გასდევს ერის რელიგიურ შეგნებას აარონის ხანიდან მოყოლებული. მაშინ სტიქიური რელიგიური შურით აღესილმა

ხალხმა, რომელსაც სურდა ეხილა ეგვიპტიდან გამოყვანი ღმერთის სახე, აი-ძულა აარონი ხალხში მოკრებილი ოქროულობისაგან ჩამოესხა მათთვის ხბოს ქანდაკება. ცხადია, ეს იყო უკანგადადგმული ნაბიჯი იმ გზაზე, რომელზეც მოსეს მიჰყავდა ხალხი. ამ ხალხს სურდა ეხილა უხილავი ღმერთი და იხილა ის ხბოს სახით. მართალია, გედეონს ხალხისთვის არ მიუცია მათი ღვთის ზომორფული სახე, მაგრამ უფლის ხატის შექმნა მასაც ცოდვად ჩაეთვალა და არა მხოლოდ პიროვნულად მას.

როდესაც გედეონმა უარი თქვა მეფობაზე იმ სიმართლით, რომ „უფალი ბატონობს მათზე“, მას გაუჩნდა იდეა უფლის რაღაც ნიშანი მიეცა ხალხისთვის. ეს ნიშანი ოქროსი უნდა ყოფილიყო უდაბნოდან გამოყოლილი ტრადიციით. აარონის კვალზე გედეონმა აკრიფა ხალხში ნადავლად ჩაგდებული მიდიანელთა ოქროულობა, გააკეთა მისგან ეფოდი და თავის ქალაქში, ყოფრაში, გამოფინა (მსაჯ. 8:24-27). გედეონს არ გაუკეთებია ოქროს ხბო, არც სხვა სახის რამ კერპი, რომ ხალხისათვის ღვთის სახე დაენახებინა. მან შექმნა ეფოდი, სამღვდელმთავრო შესამოსელი – ოქრომკედით, ლურჯი, ძონეული და მენამული ძაფებით მოქსოვილი (თითოეულ ფერს თავისი სიმბოლური მნიშვნელობა ჰქონდა), რომელიც მღვდელმთავრის ღვთისმსახურებას გამოარჩევდა ჩვეულებრივი კულტმსახურებისაგან. ეს იყო ყველაზე ნმიდა სამოსელი, თავისი ოქროს ბრწყინვალეობით უფლის დიდების გამომხატველი, ურომლისოდაც მღვდელმთავარი ნმიდათა ნმიდაში ვერ შევიდოდა. გედეონს არ ჩამოუსხამს კერპი აარონით, მაგრამ ეფოდი – ნმიდა საგანი, შექმნა კერპად, როცა გამოფინა ის თავის ქალაქში, რომ გამარჯვებულ ისრაელიანებს თაყვანი ეცათ მისთვის. ეს, ცხადია, კერპთაყვანისმცემლურ მოქმედებას ჰგავდა: „უზნეობდა იქმთელი ისრაელი მის (გედეონის) კვალზე და მახედ ექცა ეს გედეონსა და მის სახლს“.

გედეონს არ შეუმოსავს ეფოდი, არ გამოუყენებია ის თავისი პირდაპირი დანიშნულებით, რაც უთუოდ მღვდელმთავრის ფუნქციის უზურპაცია იქნებოდა; მაგრამ დანაშაული ეფოდის კერპადქცევაში მდგომარეობდა; ის, რაც დაფარული იყო ერის თვალთაგან, გარეშეთაგან, და მხოლოდ ნმიდათა ნმიდაში სანთლების შუქზე იხილვებოდა უფლის მიერ, ახლა საყოველთაოდ იქნა მზის შუქზე გამოფენილი, გამოქვეყნებული. ამ სახით არსებული ეფოდი დაუპირისპირდა ისრაელის ერთადერთ სინმიდეს – რჯულის კიდობანს ანუ ღვთის კიდობანს, რომელიც უტაძრობის ხანაში (ასეთი იყო მსაჯულთა ხანა) სილოამში, იმჟამად ისრაელიანთა ერთადერთ საკრებულო ადგილზე იმყოფებოდა. გედეონის მშობლიური ქალაქი ყოფრა, სადაც მან ეფოდი გამოფინა სათაყვანოდ, დაუპირისპირდა სილოამს, როგორც საღვთო ადგილი. გაჩნდა ორი საღვთო ადგილი, რომელთაგან ერთ-ერთი ყალბი უნდა ყოფილიყო, სახელდობრ, ის, რომელიც არ იყო ქარიზმატული არჩევის შედეგი. საღვთო ად-

გილი საფუძველს აცლიდა მოსეს რჯულს და მონოთეიზმს, რომელიც არა მხოლოდ ერთღმერთიანობაში, არამედ ერთი წმიდა ადგილის აღიარებაში მდგომარეობდა. საბოლოოდ, ეს იყო ერთი რელიგიური შუაგულიდან განდგომა და თვითნებური შუაგულის შექმნა, ძველი აღთქმის ენით „უზნეობა“, „გარყვნილება“ (ზონაჰ), რაც მახედ ექცა გედეონს და მთელს მის სახლს.

„მსაჯულთა წიგნი“ არაფერს ამბობს იმის თაობაზე, თუ რა კონკრეტული გამოხატულება ჰქონდა ამ „მახეს“ გედეონისათვის, ყოველ შემთხვევაში, გედეონზე ნათქვამია, რომ ის მოკვდა „კეთილ სიბერეში“, რაც იმას მოწმობს, რომ მას სამაგიერო არ მიზღვია ეფოდის გაკერპებისთვის. მაგრამ მისი სახლის ბედი კი უკუღმა დატრიალდა: იერუბაალ-გედეონის სამოცდაათი კანონიერი ვაჟიშვილი „ერთ ქვაზე“ დახოცა მისი ხარჭის ნაშობმა აბიმელექმა, რომელიც ამის შემდეგ მეფედ დასვეს ისრაელზე არა მსაჯულად, როგორც მამამისი, არამედ მეფედ. შესაძლებელია, მეფობის უზურპაცია, ღვთის ნების გარეშე გამეფება, იყო მისთვის მახე, რადგან აბიმელექი კვდება არა როგორც მეფეს შეშვენის, არამედ როგორც ერთი ვინმე უკანასკნელი მდაბიოთაგანი: ერთ-ერთი ქალაქის ალყის დროს, ვილაც ქალმა გალავნიდან დოლაბის ნატეხით თავისქალა ჩაუმტვრია მას (მსაჯ. 9:53).

იფთახი

გედეონის ხანიდან რამდენიმე თაობის შემდეგ მსაჯულად გამოჩნდა იფთახი (ძვ. ქართ. იეფთაე), გალაადელი, როგორც ჩანს, იმავე მენაშეს ტომიდან, რადგან გალაადის მხარეში ჰქონდა სამკვიდრო ისრაელიანთა ამ შტოს. თუ გედეონს ერცხვინებოდა მენაშეს ტომობა და თავისი საგვარეულო ყველაზე კნინად მიაჩნდა ამ ტომში, რა უნდა ეთქვა საეჭვო წარმომავლობის იფთახს, რომელიც როგორც მეძავის შვილი, სამშობლოდან განდევნეს მისი მამის შვილებმა, რათა მემკვიდრის წილი არ ჰქონოდა მამისეულ ქონებაში. არც მამა იყო ცნობილი კაცი, რომლის სახელიც კი არ ახსოვს მატთანეს. იგი იწოდება გალაადად, იმ ვრცელი მხარის სახელით, რომლის მკვიდრი იყო.

მართალია, იფთახი ამბის დასაწყისშივე იხსენიება როგორც „მაგარი ვაჟ-კაცი“ (გიბორ ხაილ), მაგრამ მის სიმაგრეს ხელი არ შეუშლია ნახევარძმებისთვის, მოეშორებინათ იგი თავიდან. იფთახმა დაკარგა ყველაფერი, რაც შეიძლება მას მამისაგან გადმოცემოდა; არ შერჩა არც მამული, არც მამისეული რჯული, რადგან იძულებული შეიქნა გალაადის განაპირა მხარეში გადასახლებულიყო და თარეშით ერჩინა თავი. მატთანეში ნათქვამია, რომ მის გარშემო თავი მოიყარა „ცარიელმა ხალხმა“ და იწყეს მასთან ერთად სათარეშოდ გასვლა გალაადის საზღვრებს გარეთ. „ცარიელი“ კარგად გამოხატავს ამ უმ-

კვიდრო, მამულიდან ალბათ სხვადსხვა მიზეზით დევნილი ხალხის მდგომარეობას. ამ ხალხს არაფერი ებადა ამ ქვეყანაზე გარდა საკუთარი მკლავისა და დავლათისა, რომელსაც ხანგამოშვებით უფალი უწყალობებდა მათ. ტრადიციულ საზოგადოებაში წარმოუდგენელი იქნებოდა უფრო დაბალი დონე დაცემისა, როგორც დაცემულნი იყვნენ, ცხადია, სოციალურად, ეს „ცარიელი ხალხი“ – ანაშიმ რეკიმ. მარტოობისა და საზოგადოებისგან მოწყვეტილობის წყველა იყო მათზე და მათ, შესაძლოა, გაუბოდნენ კიდევ როგორც კეთროვნებს. ეს სიტყვა „ცარიელი“ – რეკ – საგინებელი სიტყვა უნდა ყოფილიყო იმხანად, რომლის კვალმა ჩვენი წელთაღრიცხვის პირველ საუკუნემდე მოაღწია. ყოველ შემთხვევაში, სახარება იცნობს სიტყვას რაკა სალანძღავ სიტყვად: „რომელმან პრქუას ძმასა თვსსა რაკა (რომელ არს საძაგელ), თანა-მდებ არს იგი კრებულისაგან განსლვად“ (მ. 5:22).

მაგრამ მაშინ, მსაჯულთა ხანაში, განიდევნა არა ის, ვინც თავის მოყვასს უთხრა რაკა, არამედ ის, ვისაც უთხრეს, რომ უმემკვიდრო ყოფილიყო მამისეული ქონებისგან. ამ კაცს თავიდან უნდა დაენყო სახლის შენება, თუმცა უდაბნოში, სადაც ის სათარეშოდ გადიოდა, სახლს ვერ ააშენებდა. ის თავს ირჩენდა როგორც ველური კანჯარი, რომელიც ადრე თუ გვიან უნდა დაღუპულიყო (შუამდინარული იგავის თანახმად, კანჯარი ადამიანური ცხოვრების ანტიპოდია). ცარიელ-ტარიელად დარჩენილი იფთახისთვის ნამდვილად ხსნა იყო გალაადის უხუცესთა წინადადება – გამხდარიყო ისრაელის მხსნელი ყამონელთაგან, რომლებიც იმხანად პრეტენზიას აცხადებდნენ გალაადის ებრაელთა მიწა-წყალზე. გალაადის უხუცესებმა წინასწარ იგრძნეს, რომ იფთახი, ეს „ცარიელი კაცი“, რომლის გარშემო თავს იყრიდა იმ არემარის ყველა „ცარიელი“ (ანაშიმ რეკიმ), უფლის სულით უნდა ავსებულიყო. ამაში დარწმუნებულობის საფუძველს იძლეოდა იფთახის დავლათი, რომელიც ამკარად შეენოდა მას, თავის „კანჯარულ“ ცხოვრებაში. ის უკვე იყო თავკაცი, თუნდაც მის მიერ გაძლოლილნი მასავით ცარიელნი ყოფილიყვნენ. ხოლო თავკაცი, წინამძღოლი, როგორც მსაჯული, აკლდა ისრაელს, არ ჩანდა იმხანად ხალხში. იფთახის დავლათი და წინამძღოლობა ისრაელის ხსნის საქმეს უნდა მოხმარებოდა. ასეთი იყო გალაადის უხუცესთა გეგმა, როცა ისინი ეწვივნენ იფთახს წინადადებით: „მოდით, გახდით ჩვენი წინამძღოლი და შევებრძოლოთ ყამონელებს“ (მსაჯ. 11:6). ამ სიტყვებიდან ჩანს, რომ გალაადის უხუცესობა სრულიად დაჯერებულია, რომ იფთახის წინამძღოლობა გამარჯვების უეჭველი გარანტია იქნება; წინააღმდეგ შემთხვევაში, ცხადია, ისინი არ დაიმცირებდნენ თავს და თხოვნით არ მიმართავდნენ იმ კაცს, რომლის განდევნაში მათაც მიუძღოდათ ბრალი, რადგან იფთახის ნახევარძმები მათი დასტურის გარეშე ვერ განდევნიდნენ ძმას.

უფრო მეტად, ცხადია, თავად იფთახია დაჯერებული გამარჯვებაში, რომ მისი მეშვეობით უნდა აღსრულდეს ხსნა. ეს არის მისი შინაგანი დარწმუნებულობა, რადგან მას ჰქონდა დავლათის მოსვლის გამოცდილება. მაგრამ იფთახს სურს დარწმუნებული იყოს იმაშიც, რომ გამარჯვების შემდეგ ის გალაადის მცხოვრებთა წინამძღოლადვე დარჩება ანუ მუდმივად შეასრულებს მსაჯულობას. იფთახმა უკეთ უნყის, რომ ქარიზმა – უფლის სულის გადმოსვლა ეფემერულია. სული მოქმედებს მასში მხოლოდ ბრძოლის დროს და გამარჯვების შემდეგ დატოვებს მას, მუდამყამ არ არის მასზე დადგრომილი. ამიტომ ის იმ პირობით თანხმდება გალაადში დაბრუნებაზე და ყამონელთა წინააღმდეგ წინამძღოლობაზე, თუ მას მაშინაც აღიარებენ წინამძღოლად, როცა უფლის სული არ იქნება მასთან და მხოლოდ საკუთარი მხნეობისა და მკლავის იმედი ექნება. „თუ დამაბრუნებთ ყამონელებთან საბრძოლველად და უფალმა მომცა მათი თავი, კიდევ ვიქნები თქვენი წინამძღოლი?“ გამოსთხოვს იფთახი გალაადის უხუცესებს პირობას. ისინი პასუხობენ: „უფალი იყოს მოწმე ჩვენს შორის, რომ შენი სიტყვისაებრ მოვიქცევით“ (მსაჯ. 11:9-10).

მართალია, იფთახი უხუცესობამ და ხალხმა თავის წინამძღოლად და მსაჯულად დაადგინა და ეს, როგორც ჩანს, რიტუალურად გაფორმდა უფლის წინაშე ფიცის წარმოთქმით გალაადის ქალაქ მიცვაში, მაგრამ ის მსაჯულისგან განსხვავებით პოლიტიკურ ბელადად და დიპლომატად ევლინება ისრაელს. პირველი მისი მოქმედება წინამძღოლად დადგინების შემდეგ ქვეყნის მეფის მოქმედებაა და არა მსაჯულისა: იფთახი მოლაპარაკებას გამართავს ყამონელთა მეფესთან, როგორც ტოლი ტოლთან. ის ლაპარაკობს არა როგორც მსაჯული ან კერძო კაცი, მეომარი, არამედ წარმოადგენს მთელს ისრაელს, მთელს მის ისტორიას ეგვიპტიდან გამოსვლის დროიდან მის ხანამდე. იფთახი ავტორიტეტულად იწყებს, თითქოს მისი პირით მეტყველებს ისტორიული ჭეშმარიტება: „უთხრას: ასე ამბობს იფთახი: ისრაელს არ მიუტაცებია მოაბელთა ქვეყანა და ყამონელთა ქვეყანა. როცა ეგვიპტიდან გამოსულმა უდაბნოში იარა მენამულ ზღვამდე და კადემს მიაღგა...“ (მსაჯ. 11:15-16). ამას მოჰყვება მოკლე გადმოცემა ისრაელის მოძრაობისა ადგილიდან ადგილზე, მისი მარშრუტისა იმ ტერიტორიამდე, რასაც ყამონელთა მეფე ედავება მას. ისტორიული ფაქტების მოშველიებით იფთახი უმტკიცებს ყამონელთა მეფეს ისრაელის სიმართლეს. მაგრამ, როგორც ამ დიპლომატიური დოკუმენტის დასკვნაში ჩანს, ეს სიმართლე არ არის ადამიანური სიმართლე, არამედ ღვთაებრივია:

„ხომ ფლობ იმას, რაც დაგიმკვიდრა ქამოშმა, შენმა ღმერთმა? ჩვენც ვფლობთ ყველაფერს, რაც უფალს, ჩვენს ღმერთს, დაუმკვიდრებია ჩვენთ-

ვის" (მსაჯ. 11:24). ეს არის უკანასკნელი ძლიერი არგუმენტი: ისრაელს საკუთარი ნება-სურვილით არ აუარჩევია თავისი ტერიტორია, ისევე როგორც ყამონელები არ დასახლებულან საკუთარი ნებით თავიანთ ქვეყანაში. ერთს იაპვემ აურჩია სამკვიდრებელი, მეორეს – ქამოშმა. ეს ერთადერთი ადგილი უნდა იყოს მთელს ძველ აღთქმაში, როცა ისრაელის ღმერთი თანაბარი უფლებით არის ნახსენები სხვა ღმერთის გვერდით. მით უმეტეს, თუ ეს სხვა ღმერთი მტრული ქვეყნის მფარველია. არავითარი უპირატესობა აქ არ ჩანს. არ ჩანს იფთახის განცხადებაში, რომ იაპვეს ნების წინაშე უნდა დაიხიოს ქამოშმა, რომ იაპვე ერთადერთია. ქამოში ისევე თავგამოდებულია თავისი ხალხისთვის, როგორც იაპვე. იფთახი ვერ მოიტანს თავისი სიმართლის დასადასტურებლად იაპვეს ერთადერთობას, მის ძლევამოსილებას. იფთახი მტერს დიპლომატიის ენაზე ელაპარაკება – მისი არგუმენტები ისტორიული ხასიათისაა. იფთახმა უნდა გაიხსენოს ის ვითარება, თუ როგორ მოხდა, რომ ისრაელს უჭირავს სადავო ტერიტორია. იფთახმა უნდა გაიხსენოს გამოსვლათა ხანა, როცა ისრაელის ერი შემოდოდა ქვეყანაში. იფთახი დღეს ვერ შეაშინებს იაპვეთი ყამონის ქვეყანას. მაგრამ ის მაინც იმონებს იაპვეს: ის ტერიტორია, რომელიც სადავო გამხდარა ყამონელთა და ისრაელიანთა შორის, იაპვემ დაუმტკიცა ისრაელს, აჰყარა რა იქიდან ამორეველები, რომელთაც ისრაელი არ გაატარეს თავინთ მიწაზე. იფთახი არ ამბობს, ჩვენ, ისრაელის ხალხმა დავიპყარითო ეს ტერიტორია. არა, ის ამბობს, იაპვემ დაგვიმკვიდრაო. გარდა ღვთაებრივი ავტორიტეტისა, აქ მოქმედებს დროის ავტორიტეტიც, სიძველის ავტორიტეტი: „სამასი წელია, რაც ცხოვრობს ისრაელი ხეშბონში და მის სოფლებში, ყაროყერში და მის სოფლებში, ყველა ქალაქში არნონის გაღმა-გამოღმა. რატომ იმთავითვე არ დაიბრუნე ისინი?“ (მსაჯ. 11:26). აი, როგორ პასუხობს იფთახი ყამონელთა ულტიმატუმზე და როგორ აბოლოებს თავის დიპლომატიურ სიტყვას: „უფალი (იაპვე) იყოს ახლა მსაჯული ისრაელიანებსა და ყამონელებს შორის!“ (მსაჯ. 11:27).

ამიტომ ბრძოლა ამ ორ, მონათესავე, თუმცა სულისკვეთებით განსხვავებულ ტომს შორის, რომელთაც განსხვავებული ბუნების ღმერთები მფარველობენ, საბოლოოდ წარმოდგენილია ბრძოლად ორ ღმერთს შორის – იაპვესა და ქამოშს შორის. იფთახი იარაღია იაპვეს ხელში, რომლის მეშვეობითაც მან უნდა დაამტკიცოს თავისი ძლევამოსილება და ამ კერძო შემთხვევაში, უპირატესობა ქამოშის წინაშე. იაპვემ თავისი ქვეყნიდან განდევნილი, მოძულებული კაცის ხელით უნდა მოუტანოს გამარჯვება თავის ხალხს.

მაგრამ იფთახი არ ყოფილა ცარიელ-ტარიელი ამ ქვეყანაზე. როგორც ირკვევა ცნობილ ტრაგიკულ ეპიზოდში, მას ჰქონდა რაღაც თავის ქვეყანაში,

რომელიც ყველაფერს ერჩია. მართალია, იფთახი გრძნობდა, რომ უფლის სული გადმოვიდოდა მასზე, როცა მცირე რაზმით შეებრძოლებოდა ქამოშის ხალხს – ყამონელებს, – „გადმოვიდა უფლის სული იფთახზე და მან გაიარა გალაადი და მენაშე, გაიარა გალაადის მიცფა და გალაადის მიცფადან ნავიდა ყამონელებზე...“ (მსაჯ. 11:29), მაინც იფთახი დგამს საბედისწერო ნაბიჯს – გამარჯვების შემთხვევაში, თუ მას გამარჯვებინებს უფალი, აღუთქვამს უფალს აღსავლენ მსხვერპლად იმას, ვინც პირველი გამოეგებება სახლის ჭიშკრიდან ბრძოლიდან დაბრუნებულს. „უფლის იყოს, ამბობს იფთახი, და შევწირავ აღსავლენ მსხვერპლად“ (მსაჯ. 11:31).

რატომ აღუთქვა იფთახმა უფალს ასეთი უცნაური აღთქმა? რას გულისხმობდა პირველ შემხვედრში? ვინ უნდა გამოეგებებოდა იფთახს, რომელსაც არავინ ჰყავდა, გარდა ერთადერთი ასულისა? უფრო ნაკლებს მსხვერპლს არც აკადრებდა იფთახი უფალს გამარჯვების საზღაურად, თუმცა ალბათ მას ფიქრადაც არ მოუვიდოდა, რომ ერთადერთი ასულის შეწირვას აღუთქვამდა უფალს. მაინც ვინ უნდა ყოფილიყო შეწირული, ვინ იქნებოდა ასულზე ძვირფასი? მაინც ხომ ყველაზე ძვირფასი და ერთადერთი, როგორც ისაკი აბრაამისთვის, უნდა შეეწირა უფლისათვის, სხვანაირად რა გამართლება ექნებოდა აღთქმას და მსხვერპლს? გულის სიღრმეში იცოდა იფთახმა გამარჯვების საზღაურის ფასი, მაგრამ მთელი ტრაგიზმი ამ მსხვერპლისა მაშინ გაიზარა, როცა, თითქოს ახდენილ სიზმარში ყოფილიყო, შინმობრუნებულს „როკვით გამოეგება თავისი ასული დაირით ხელში“ (მსაჯ. 11:34).

მაგრამ სიდიადე ამ ეპიზოდისა არ მდგომარეობს მხოლოდ იმაში, რომ იფთახმა არ გადათქვა უფლისადმი კრიზისულ წუთებში მიცემული აღთქმა („ბაგე გავხსენი უფლის წინაშე და ვერ გადავალ სიტყვას“), არამედ თავად განწირული ასულის მზადყოფნაში, აღსრულებულიყო მამის მიერ დადებული აღთქმა და იმის შეგნებაში, რომ არის რალაც მეტი თავისი ღირებულებით, ვიდრე ადამიანის სიცოცხლე:

„მამაჩემო, რაკი ბაგე გავხსენი უფლის წინაშე, მიყავი ის, რაც შენმა ბაგემ წარმოთქვა, როცა უფალმა სამაგიერო მიაგო შენი ხელით შენს მტრებს, ყამონელებს“ (მსაჯ. 11:36).

ყოველი უჩვეულო, პირველქმნილი საქციელი ანდრეზის ძალისაა. ის აფუძნებს, დასაბამს აძლევს ჩვეულებას, რომელიც რიტუალით არის განმტკიცებული თაობების ხსოვნაში. თუმცა სახელი იფთახის სახელგანთქმული ასულისა არ შემოინახა ხალხის ხსოვნამ, მაგრამ ისრაელის ასულნი თავიანთი მოქმედებით ინახავენ მის ხსოვნას. „წესად დაიდო ისრაელში, რომ წელიწადში ერთხელ, ყოველ წლისთავზე, წავიდოდნენ ისრაელიანი ქალიშვილები და ოთხი დღე დასტიროდნენ იფთახ გალაადელის ასულს“ (11:40).

სამსონი

სახელგანთქმული სამსონი უკანასკნელია იმ მსაჯულთა შორის, რომელთა საქმენი საგმირონი შემოინახა „მსაჯულთა წიგნმა“. იგი უკანასკნელია და თითქოს აბოლოებს მსაჯულთა რიგს, მაგრამ მისი პიროვნება, მისი ცხოვრება და ბედი ფოლკლორული ნიშნებით არის შეთხზული. ის თითქოს არც არის ისტორიული პირი, არ არის განსაზღვრული რომელიმე ისტორიული დროით და ის ბრძოლები, რომლებიც მან გადაიხადა თავისი ხალხის ხსნისათვის ფილისტიმელთა მძლავრობისაგან, ზღაპრული ბუმბერაზების ბრძოლებს უფრო ჰგავს, ვიდრე რეალურ გალაშქრებებს მტრის წინააღმდეგ. თავად ჩასახვა მისი დედის მუცელში როგორც აღთქმული შვილისა (ასეთები იყვნენ, როგორც ვიცით, ძველ დროში ისაკი და სამუელი) გამოარჩევს მას სხვა მსაჯულებისაგან, რომლებიც მონიფულ ასაკში სრულიად მოულოდნელად იღებდნენ მხსნელის ქარიზმას. სამსონის ჩასახვა და მხსნელად მონოდება კი ერთდროული აქტი იყო.

მის ბერნ დედას (დედის ხანგრძლივი სიბერნე, როგორც წესი, მოასწავებს შობილის დიდებას და განსაკუთრებულობას) გამოეცხადება უფლის ანგელოზი და აღუთქვამს: „აჰა, დაორსულდები და ვაჟი შეგეძინება; სამართებელი არ უნდა მიეკაროს მის თავს, რადგან ღვთის მოწმიდარი იქნება დედის მუცლიდანვე და შეუდგება ისრაელის დახსნას ფილისტიმელთა ხელიდან“ (მსაჯ. 13:5). რომ დაერწმუნებინა უფლის ანგელოზს აღთქმის ჭეშმარიტებაში ცოლ-ქმარი – მანოახი და მისი ბერნი ცოლი, რომლის სახელს არ ახსენებს „მსაჯულთა წიგნის“ ავტორი, მან სასწაული მოახდინა მათ თვალწინ: სამსხვერპლო ცეცხლი თავისთავად აიგზნო საკურთხეველზე და შთანთქა შეწირული მსხვერპლი და, რაც ყველაზე უფრო შთამბეჭდავი და ზარდამცემი იყო, „უფლის ანგელოზი ზეაჰყვა სამსხვერპლო აღს“ და ცაში გაუჩინარდა. აი, ასეთ ვითარებაში ემცნო მათ, რომ მათი შვილი უფლის მოწმიდარი უნდა ყოფილიყო დედის მუცლიდანვე.

უფლის მოწმიდარობა, ჩვეულებრივ, თავად ადამიანის ნებაზეა. მისი რჯული ანუ წესები „რიცხეთა წიგნშია“ განმარტებული: „თუ კაცმა ან ქალმა აღთქმა დადო, რომ უფლის მოწმიდარი გახდება, ღვინისა და თაფლუჭისაგან უნდა იწმიდოს; არც ღვინის ძმარი და არც თაფლუჭის ძმარი არ დალიოს, არც ყურძნის წვენი არ დალიოს, არც ახლადმოკრეფილი ყურძენი და არც ჩამიჩი არ ჭამოს. თავისი მოწმიდარობის მთელ დროს ყურძნისაგან დამზადებული არაფერი ჭამოს – წიპნიდან კანამდე. მოწმიდარობის აღთქმის მთელ დროს სამართებელი არ უნდა შეეხოს მის თავს. ვიდრე უფლის მოწმიდარობის ვადა არ გაუვა, წმიდაა იგი. თმა უნდა მოიზარდოს თავზე. უფლის

მონმიდარობის მთელ დროს მკვდარს არ მიეკაროს. არ უნდა გაუნმიდურდეს მამის, დედის, ძმისა და დის გამო – მათ გამოც კი მათი სიკვდილის შემთხვევაში, რადგან მისი ღმერთის მონმიდარობაა მის თავზე. თავისი მონმიდარობის მთელ დროს უფლის ნმიდაა იგი" (რიცხ. 6:2-8).

მონმიდარობა ისრაელიანის შინაგანი მოთხოვნილებაა – აღთქმა, დადებული შეგნებულად მონიფულობის ასაკში. ადამიანი გრძნობს, რომ რაღაც მნიშვნელოვანი საქმის აღსასრულებლად არ არის საკმარისი სულიერი და ფიზიკური მონაცემები, უნარები; რომ აუცილებელია თავის მოზღუდვა უფლის მიერ მომადლებული (რაკი ყველაფერი უფლისაგან მოდის) უნარების შესანარჩუნებლად. მონმიდარობა ისრაელიანის რჩეულობის გარეგანი გამოხატულებაა. როგორც მთელი ისრაელი, ერთიანი ერი არის გამორჩეული მის გარშემო ხალხებში, ასევე ერთი კერძო ისრაელიანი, როცა ის მონმიდარობის აღთქმას დებს, გამორჩეული ხდება თავის წრეში, თავის ხალხში. მონმიდარი თავისი ცხოვრებით ცოცხლად ატარებს და ახორციელებს იმ პრინციპს, რითაც ისრაელი განსხვავდება იმ ხალხებისაგან, რომლებიც მას დახვდა აღთქმულ ქვეყანაში, ქანაანში, ეგვიპტიდან გამოსვლისას, თუმცა ეს ხალხები მისი მონათესავენი იყვნენ და მის მონათესავე ენაზე ლაპარაკობდნენ. შემთხვევითი და ნებისმიერი არ არის მცენარეული საკვების, განსაკუთრებით კი ღვინისა და სხვა მაგარი სასმელების აკრძალვა. უდაბნოში შობილი ისრაელი მონოდებით მწყემსი იყო და ქანაანში შესვლისას უნდა დაპირისპირებოდა ქვეყნის მკვიდრთა სამინათმოქმედო კულტურას, რათა თავისთავადობა შეენარჩუნებინა. უდაბნოში შეცნობილი ტრანსცენდენტული ღმერთის იდეა არ უნდა შებღალულიყო ორგიასტული კულტით, რომელიც ბუნებაში განზავებული ღვთაებების თაყვანისცემას გულისხმობდა. მართალია, ისტორიულ ხანაში ისრაელი მიწას ამუშავებდა, თესდა, ვენახს აშენებდა, – მისი სიმბოლოც კი იყო ვაზი, უდაბნოში ნაპოვნი (იერ. 2:21), – ღვინოს ნურავდა, სვამდა, მაგრამ მაინც მწყემსობა იყო მისი იდეალური ყოფა, ამიტომაც უფლის მონმიდარი, როგორც ისრაელიანის უმაღლესი ტიპი, რჩეულთა რჩეული, ამ საწყისს უნდა ახორციელებდეს.

სამსონის ბედი, როგორც მონმიდარისა, განსაკუთრებულია. მისი მონმიდარობა არ არის მისი ნებით არჩეული, არამედ თანდაყოლილია; შობითგანვე მას თან დაჰყვება საიდუმლო, რომელსაც ისევე ესაჭიროებოდა შენახვა, როგორც მონმიდარობას მარხვა. თმის მოზრდა მონმიდარობის ერთ-ერთი პირობაა, მაგრამ სამსონისთვის ეს უფრო მეტია, ვიდრე პირობა: მის თმაშია განივთებული მისი ფიზიკური ძალა, რომელიც უფალმა მისცა მას ფილისტიმელთა დასამარცხებლად. ეს გამოცდაც იყო და განსაცდელიც. საიდუმლო მისი ძალისა, რომელიც მის თმაშია დამარხული, იციან მისმა მშობ-

ლებმა, იცის მანაც და სწორედ ეს ცოდნა შეიქნა საბედისწერო მისთვის. ცოდნის ანუ საიდუმლოს გაცემა, როცა არსებობს აკრძალვა, აუცილებელი ეპიზოდია ზღაპრული გმირის ცხოვრებაში. ზღაპრული გმირი არღვევს აკრძალვას, რათა დაკარგოს ძალა, მაგრამ კვლავ დაიბრუნოს იგი. ეს არის მისი გამოცდილება. სამსონიც კარგავს ძალას და კვლავ იბრუნებს, რათა ამ ძალით საბოლოოდ მტერთან ერთად საკუთარი თავიც გაანადგუროს. მას უსათუოდ – ეს იყო მისი ბედისწერა – უნდა გაეცა საიდუმლო, ჩასახული ჯერ კიდევ მის დაბადებამდე დედის საშობში. დედამ აღთქმული ძის ჩასახვამდე იცოდა ეს საიდუმლო და წილიც კი ჰქონდა მის შექმნაში, რაკი მუცლადღებულს თავი მოწმიდარად უნდა შეენახა. „...ვაჟი შეგეძინება, – უთხრა მას უფლის ანგელოზმა, რომელმაც სახელის გაცხადება არ ინება, – ოღონდ ფრთხილად იყავი, არ დალიო ღვინო და თაფლუჭი, უწმიდურიც არაფერი ჭამო“ (მსაჯ. 13:3-4). დედა ფრთხილად იყო, მაგრამ ვაჟი არ იყო ფრთხილად და ეს შეიქნა მისი ტრაგიკული აღსასრულის მიზეზი: რამდენადაც მაღალი უნდა ყოფილიყო მოწმიდარის დიდება, იმდენად ღრმა იყო მისი დაცემა (თუმცა მან საკუთარი სიცოცხლის ფასად მაინც შეძლო თავისი ადამიანური ღირსების დაცვა).

სამსონის ცხოვრებაში საბედისწერო როლი ითამაშეს ქალებმა. თიმნა, ღაზა, სორეკისხევი – აი, ადგილები, საითკენაც ის მიისწრაფოდა როგორც ნადირი ხაფანგისაკენ. აქ ჰქონდა მას განსაცდელი, ცთუნება, რომელიც უნდა დაეძლია, მაგრამ ვერ დაძლია.

როდესაც ის მიდის თიმნაში, ფილისტიმელთა ქალაქში ცოლის სათხოვრად, ის სრულიადაც არ იქცევა ისე, როგორც შეეფერება მსაჯულს, რომელიც „უფალმა აკურთხა“ (მსაჯ. 13:24); ის მიდის როგორც კერძო კაცი, თავისუფალი თავის არჩევანში, რომელსაც მოეწონა ფილისტიმელი ქალი. მშობლები უშლიან („ქალი დაილია შენს საგვარტომოში და მთელს შენს ერში, წინდაუცვეთელ ფილისტიმელთაგან რომ თხოულობ ცოლს?“), მაგრამ ავტორი ამართლებს სამსონის არჩევანს, თითქოს ეს „უფლისაგან იყო“, თითქოს ამ ქორწინებით უნდა შეელწია სამსონს ფილისტიმელთა წიაღში და გაემარჯვა. მაგრამ აქ ვხედავთ (ეს იყო მისი პირველი გასვლა) დამარცხებულ სამსონს: აქ, თიმნაში, განიცადა მან პირველი ხელის მოცარვა, აქ პირველად გამოჩნდა, რომ მას არ შეძლებია საიდუმლოს შენახვა. რა იყო ეს საიდუმლო? ეს იყო იგავი, რომელიც სამსონს თიმნასკენ მიმავალ გზაზე შეემთხვა.

ქალის დასაწიპნად მიმავალს გზად ლომი შემოეყრება. უიარალო სამსონი, უფლის სულით მოცული, შუაზე გახლეჩს ლომს. რამდენიმე ხნის შემდეგ მშობლებთან ერთად იმავე გზაზე გავლისას, ამჯერად უკვე საქორწინოდ მიმავალი, გაუხვევს იმ ადგილისკენ, სადაც ლომი მოკლა; ხედავს, ლომის გვამში ფუტკარი დაბინავებულია და თაფლი გაუკეთებია: სამსონმა შეჭამა თაფ-

ლი და მშობლებსაც აჭამა, რომლებმაც არ იცოდნენ საიდან იყო გამოღებულ-
ლი თაფლი. ამ შემთხვევამ სამსონის გონებაში დაბადა იგავი-გამოცანა, რო-
მელიც მას, როგორც სასიძოს, უნდა მიეტანა გამოსაცნობად, წესისამებრ,
ქალის მაყრებისთვის. „მჭამელიდან საჭმელი გამოვიდა, ძლიერიდან ტკბი-
ლი გამოვიდა“ – ასე უცნაურად გარდასახა ეს საკვირველი შემთხვევა სამ-
სონმა, რომლის შემსწრე მხოლოდ თავად იყო. გამოცანა თავისებური ორ-
თაბრძოლა იყო, რომელიც სამსონმა შესთავაზა ფილისტიმელ მაყრებს. მისი
ამოცნობა ოცდაათი ხელი ტანისამოსით იყო შეფასებული ქალის მაყართა
რიცხვის მიხედვით, თუმცა ამოცნობა უფრო ღირსების საქმე უნდა ყოფი-
ლიყო – აქ ებრძოდა ერთმანეთს ორი მოშულარი ტომი, ისრაელი და ფილის-
ტიმელი, და რა უნდა ყოფილიყო უფრო შესაფერი სარბიელი ამ ბრძოლისა,
ვიდრე ქორწილი? სამსონმა მაყრებს შვიდი დღე მისცა გამოცანის ამოსაც-
ნობად, შვიდი დღე ქორწილისა. ეს შვიდი დღე სამსონისათვის ლხინის დღე-
ები უნდა ყოფილიყო, მაგრამ მას, როგორც გამოცანის შემთავაზებელს და
ამ შეთავაზებით ფილისტიმელთა გამომწვევს, განსაცდელად ექცა.

ოცდაათი მაყარი ქალს აიძულებდა გამოეტყუებინა სამსონისთვის იგა-
ვის საიდუმლო, ქალი კი, თავის მხრივ, „შვიდი დღე შესტიროდა სამსონს,
რამდენ ხანსაც ლხინი გრძელდებოდა“. ბოლოს, მეშვიდე დღეს სამსონმა გა-
უმხილა პასუხი; მზის ჩასვლამდე კი ეს უკვე იცოდნენ ფილისტიმელმა მოყ-
მეებმა. ასეთი იყო გამოცანის პასუხი: „რა არის თაფლზე ტკბილი და ლომზე
ძლიერი?“ დამარცხდა სამსონი და ეს თავისი მარცხი კვლავ იგავურად გა-
მოთქვა: „ჩემი ფური რომ არ გეხნათ, ვერ გამოიცნობდით ჩემს გამოცანა-
სო“. „ფური“ ანუ თავისი არჩეული საცოლე საცთურად ექცა მას: მისი ფუ-
რით ამოთხარეს ფილისტიმელებმა მისი საიდუმლო.

ღირსების შესანარჩუნებლად სამსონს ისლა დარჩენოდა, რომ სანაძლეო
გადაეხადა მაყრებისათვის: ჩამოერიგებინა ოცდაათი კაცისთვის თითო ხე-
ლი ტანისამოსი. ქორწინება კი ჩაიშალა, მაგრამ სამსონმა გადანყვიტა, შუ-
რი ეძია ფილისტიმელებზე – სამასი მელა ერთმანეთს გადააბა კუდით, თი-
თო მაშხალა მიაბა და მიუშვა ფილისტიმელთა სავარგულებზე, გადაბუგა
ძნები, სამკალი, ვენახები, ზეთისხილის ბალები. აქდან დაიწყო აშკარა მტრო-
ბა სამსონსა და ფილისტიმელებს შორის. ისინი უკვე სდევნიდნენ სამსონს
და ცდილობდნენ მის ხელში ჩაგდებას, რადგან უფლის ძალას ხედავდნენ
მასში. თუ მას ბოლოს მოულებდნენ, ებრაელობაც კარგა ხანს ძლეული იქ-
ნებოდა. სამსონი იმალება იუდას ტომის მინა-წყალზე, ეტამის ეხში, ხოლო
ფილისტიმელები შეესევთან იუდაელებს და აწიოკებენ, მოითხოვენ სამსონს.
სამასი იუდაელი მივიდა ეტამის ეხთან და სამსონიც ჩაბარდა მათ, რათა მი-
სით გამოესყიდათ ფილისტიმელთაგან მშვიდობა.

აუხსნელია, რატომ მოხდა ასე, რატომ გახდა აუცილებელი სამსონის გაცემა. სამასი კაცით, სამასი „მსვლელებით“, როგორც გვახსოვს, გაიმარჯვა მსაჯულმა გედეონმა მიდიანელებზე, რომლებიც ჭარბობდნენ მათ რიცხვით. ესენიც სამასნი იყვნენ, იუდას ხალხი, და ჰყავდათ მსაჯულად დაუოკებელი ფიზიკური ძალის მქონე კაცი, დედის მუცლიდანვე მონმიდარი, რომლის დავლათიანობა არ შეიძლება არ ჰქონოდათ გაგებული იუდას ტომში, რომლის მეზობლადაც ესახლა დანის ტომი. როგორ არ უნდა მისწვდენოდა იუდას ყურს მისი ამბავი, როცა „უფლის სულმა იწყო მისი აღძვრა დანის ბანაკში, ცორასა და ეშთაოლს შორის“ (მსაჯ. 13:25), როცა დაიწყო ჩენა მისმა ქარიზმამ. სამასი კაცი ერთი მსაჯულის წინამძღოლობით მოუტანდა მშვიდობას იუდას მხარეს, მაგრამ ამ სამასმა კაცმა ორმაგი ახალი თოკით შეკრა სამსონი და მიუგდო ფილისტიმელებს.

აქ ისმის კითხვა: როგორ მოახერხეს იუდაელებმა შეებოჭათ სამსონი, რომლის ძალა დაუსაზღვრელი იყო, რადგან ის უფლის წყაროდან მოედინებოდა? ან რა აუცილებელი იყო მისი შებორკვა, როცა მას შეეძლო თამამად წასულიყო ფილისტიმელთა წინააღმდეგ – ერთი ათასზე, როგორც მოხდა შემდეგ? პასუხად შეიძლება ითქვას, რომ სამსონი გამუდმებით ვერ გრძნობდა ზებუნებრივ ძალას თავის თავში. ძალა უფლისა იყო და უფალი მაშინ ამოქმედებდა მას, როცა საჭიროდ დაინახავდა. ძალა თითქოს ყოფილიყო დენთი, რომლის აფეთქებას ნაპერწკალი სჭირდება. ეს ნაპერწკალი კი უფლისგან მოდის და არავინ იცის, როდის მოვა. ამ ნაპერწკლის გარეშე სამსონი ჩვეულებრივი ადამიანია, რომელიც არაფრით განსხვავდება თითოეულისგან იმ სამასში, რომელიც მას ბორკავდა. უიმნაპერწკლოდ რომ თავის დაცვა არ შეეძლო სამსონს, ეს მათ შორის გამართული მოკლე დიალოგიდანაც ჩანს: „უთხრეს (იუდაელებმა): მოვედით, რომ შეგიპყროთ და მიგცეთ ფილისტიმელებს. სამსონმა უთხრა: შემომფიცეთ, რომ არ მომკლავთ“ (მსაჯ. 15:12). ეს არ არის იმ კაცის სიტყვები, რომელიც გამუდმებით გრძნობს ძალას. მართალია, მას განუცდია „აღძვრა“ უფლის სულისაგან, ძალის მონოლა, მაგრამ ახლა ამ განცდის ნატამალიც არ იყო მასში, შესაძლოა, არც მოლოდინი; შესაძლოა, განწირულადაც თვლიდა თავს; მზად იყო შებოჭილს გაეტარებინა მთელი სიცოცხლე ტყვეობაში, ოღონდ არ მოეკლათ.

აი, დგას უძლური სამსონი მარტოდმარტო გამძვინვარებული, შურისგებით აღძრული მტრის წინაშე. უფლის განგებამ მოაწყო ისე, რომ ის მარტო აღმოჩენილიყო ათასის წინ; მარტოს – არა სამასი კაცის წაძლოლით, როგორც იქცეოდა მისი წინამორბედი მსაჯული – მოეტანა ხსნა. მაგრამ ჯერ თავად უნდა გადარჩენილიყო, ჯერ მას უნდა მოვლენოდა ხსნა, რომელსაც არ ელოდა (ეს განსაცდელიც – განცდა უმწეობისა უნდა გადაეტანა); უნდა

დახსნილიყო საგულდაგულოდ დაგრეხილი თოკები, მისმა სულმოკლე თანამემამულეებმა რომ შემოახვიეს. უფალი არ მიატოვებდა, სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე მიუსწრებდა თავის მოწმიდარს.

„ლესთან რომ მივიდა (სამსონი), ყიჟინით შემოეხვივნენ ფილისტიმელები და უფლის სული გადმოვიდა მასზე, თოკები, რომლებითაც ხელები ჰქონდა შეკრული, დამწვარი სელივით შეიქნა, და დასცვივდა საკერელები ხელებიდან. ვირის ახალი ყბა იპოვა, ხელით დასწვდა, აიღო და ათასი კაცი დახოცა იმით“ (მსაჯ. 15:14-15).

ეს გამარჯვება, რომელიც უფრო ზღაპრული გმირის გამარჯვებას გვაგონებს, როცა უბრალო საგანი რამ სასწაულებრივ საბრძოლო იარაღად იქცევა მის ხელში, ასეთი სიტყვებით უკვდავყო სამსონმა:

ბილესი ჰახამორ ხამორ ჰახამორათაიმ

ბილესი ჰახამორ ჰიქეთი ელეფ იმ (მსაჯ. 15:16).

რომლის ქართული თარგმანი დაახლოებით ასეთი იქნება: „ვირის ყბით ვირთა დასი, ვირის ყბით ვხოცე ათასი“. ეს სიტყვები რომელიღაც ძველისძველი, დაკარგული პოემის ფრაგმენტად მიაჩნიათ. მაგრამ ისინი მას აღმოხდა როგორც საკუთარი შემოქმედება, როგორც თიმნასკენ მიმავალ გზაზე გამოცანა და მისი პასუხი. და როცა აღმოხდა როგორც დასკენა გადახდილი ბრძოლისა, ხელიდან გააგდო ნაბრძოლი ყბა – ლესი და უწოდა იმ ადგილს რამათ-ლესი („ბორცვი ყბისა“ ან, ხალხური ეტიმოლოგიით, „ნაგდები ყბა“, რაკი აქ დააგდო სამსონმა ყბა). ასე აღიბეჭდა მისი ღვანლის კვალი იუდას მინა-წყალზე.

ამ გამარჯვების შემდეგ სამსონს კვლავ ფილისტიმელთა ქალაქში ვხედავთ. ეს არის ღაზა, ხალხმრავალი ქალაქი და საკულტო ცენტრი, სადაც სამსონი ერთი მეძავის სახლში ათევს ღამეს. შურისმაძიებელი ღაზელები ქალაქის გარეთ, კარიბჭესთან უდარაჯებენ სამსონს, დილით ვარაუდობენ მის გამოსვლას. სამსონი კი შუალამისას გამოვიდა ქალაქიდან, მაგრამ თან გაიყოლა კარი თავისი ბჭეებითურთ და ერთ მაღალ მთაზე აიტანა, ღაზიდან შორს, იუდაელთა ქალაქ ხებრონს იქით. რაღაც საარაკო და გაუგონარი უნდა ჩაედინა სამსონს, რომ ასეთი დაუჯერებელი ეპიზოდით შემორჩენილიყო მისი გმირობის ამბავი. ფიქრობენ, თითქოს აქ სამსონი მზის როლში გვევლინებოდეს (მისი სახელი შიმშონ ხომ „მცირე მზეს“ ნიშნავს): ის იმეორებს თითქოს მზის მითოსურ გზას ქვესკნელიდან (რომლის განსახიერება ღაზაა, მტრის ქალაქი), როცა მზე გამოლენავს შიგნიდან შავეთის კარიბჭეებს და სამშვიდობოზე გავა ქვეყნის გასანათლებლად.

ღაზაში აჩვენა სამსონმა ქვეყანას – თავისას და მტრისას საარაკო ძალა და ღაზაშივე მიიყვანა იგი საბოლოოდ ბედისწერამ, რათა ტრაგიკულად გასრულებულიყო მისი დაუოკებელი სიცოცხლე. ღაზაში ელოდა მას საპყრო-

ბილე, შავეთი – აქ წაართვეს მას თვალისჩინი და აქვე გაბრწყინდა საბოლოოდ მისი დიდება.

„ამის შემდეგ ერთი ქალი შეუყვარდა (სამსონს) სორეკის ხევში, სახელად დალილა“ (მსაჯ. 16:4). ფილისტიმელებს შეეძლოთ დარწმუნებით ეფიქრათ, რომ სამსონი უკვე მათ ხელში იყო. ოღონდ მათ უნდა „ეხნათ მისი ფურით“, რომლის ტყვეობიდან ის თავს ვერ აღწევდა. როგორც მაშინ, ქორწილის დღეებში, ქალის ხელით რომ გამოსტყუეს სამსონს მისმა მაყრებმა იგავის პასუხი, რომლის ამოცნობა მხოლოდ ღირსების საქმე იყო, ახლაც ამავე გზას დაადგნენ ფილისტიმელი მთავრები: ათას-ათას ვერცხლს დაჰპირდა თითოეული მის ახლანდელ ფურს – დალილას, რომ გამოეტყუებინა მათთვის სამსონის ძალის საიდუმლო, რათა შეეკრათ კაცი და დაემორჩილებინათ. საიდუმლოს გამოტყუების პროცესი პირნმინდად ზღაპრულია. ასე გამოსტყუებენ გულუბრყვილო დევებს ადამიანთაგან მოტაცებული ცოლები მისი სასიცოცხლო სულის ადგილსამყოფელს. დევი სამგზის ტყუის, მეოთხეგზის წამოსცდება სიძარტლე. შეუჩნდა სამსონს დალილა და მოსვენება არ მისცა, სანამ სწორი პასუხი არ მიიღო. გაიმართა ძნელი ბრძოლა, უფრო ძნელი, ვიდრე ოდესმე გადაეხადა სამსონს, ორთაბრძოლა, როცა ადამიანს აიძულებენ „სხვათა მსგავსი“ გახდეს, ადამიანი კი ცდილობს შეინარჩუნოს განსაკუთრებულობა. სხვათაგან გამორჩეულობა; ჯერ არ ტყდება, არ სურს გასცეს მიბარებული, არ უღალატოს საკუთარ თავს, მაგრამ... უმჯობესია წავიკითხოთ ეს საბედისწერო ეპიზოდი.

„უთხრა სამსონს დალილამ: მითხარი, საიდან გაქვს ეს დიდი ძალა? რითი უნდა შეგკრას კაცმა, რომ დაგიმორჩილოს? უთხრა სამსონმა: შვიდი ახალთახალი, ნედლი ლარით უნდა შემკრა, დავძაბუნდები და სხვათა მსგავსი შევიქნები. მოატანინა ფილისტიმელთა მთავრებს შვიდი ახალთახალი, გამოუმშრალი ლარი და იმით შეკრა დალილამ სამსონი. ოთახში კი ხალხი ჰყავდა ჩასაფრებული. უთხრა სამსონს დალილამ: სამსონ, ფილისტიმელები მოდიან შენზე! ისე დანყვიტა სამსონმა ლარები, როგორც ძენძის ძაფი წყდება ხოლმე, ცეცხლი რომ დაყნოსავს. და ვერ ამოიცნეს მისი ძალა. უთხრა სამსონს დალილამ: აჰა, ხომ მომატყუე და გამაბრიყვე, ახლა მაინც მითხარი, რითი შეიძლება შენი შეკვრა? უთხრა სამსონმა: ახალთახალი, უხმარი თოკებით უნდა შემკრან, დავძაბუნდები და სხვათა მსგავსი შევიქნები. აიღო დალილამ ახალთახალი თოკები, შეკრა იგი და უთხრა: სამსონ, ფილისტიმელები მოდიან შენზე! ოთახში ეს ხალხი იყო ჩასაფრებული. ძაფებივით შემოიწყვიტა მკლავებზე. უთხრა სამსონს დალილამ: აქამდე ხომ მატყუე და მაბრიყვე. მითხარი, რითი შეიძლება შენი შეკვრა? მიუგო: თუ ჩემი თმის შვიდ კონოლს საძახველში ჩაგრეხ. პალო დაასო და უთხრა: ფილისტიმელები მო-

დიან შენზე, სამსონ! გამოელვიდა სამსონს და ამოგლიჯა საძახველის პალო ნაძახვიანად. უთხრა დალილამ: როგორღა მეუბნები, მიყვარხარო, თუ გულით არა ხარ ჩემთან? აჰა, სამჯერ მომატყუე და არ გამიმხილე, საიდან გაქვს ეგ დიდი ძალა. რაკი ყოველდღე ამ სიტყვებს ჩასჩიჩინებდა და საშველს არ აძლევდა, სიცოცხლე მოსძულდა სამსონს. გამოუტყდა და უთხრა: სამართებელი არ გაპკარებია ჩემს თავს, რადგან დედის მუცლიდან ღვთის მოწმიდარი ვარ. თავი რომ გადამპარსონ, ძალა გამომეცლება, დავძაბუნდები და სხვათა მსგავსი შევიქნები. დაინახა დალილამ, რომ გული გადაუხსნა მან. შეუთვალა ფილისტიმელთა მთავრებს: ახლა კი ამოდით, გამომიტყდა. ამოვიდნენ ფილისტიმელთა მთავრები და ვერცხლიც ამოიტანეს. კალთაში ჩააძინა იგი დალილამ, კაცი იხმო და მისი თმის შვიდივე კონოლი მოაპარსვინა. იწყო სამსონმა დაძაბუნება, გამოეცალა თავისი დიდი ძალა. უთხრა დალილამ: ფილისტიმელები მოდიან შენზე, სამსონ! გამოელვიდა და იფიქრა: ავდგები და წინანდებურად დავიხსნო თავს, მაგრამ არ იცოდა, რომ ღმერთმა პირი იბრუნა მისგან..." (მსაჯ. 16:6-20).

გულისხმობდა თუ არა სამონმიდარო პირობები ამ საიდუმლოს შენახვას? ამის თაობაზე გარკვევით არაფერია ნათქვამი. მაგრამ, როგორც ამ დრამატული ეპიზოდის ბოლოში გამოჩნდა, სწორედ ეს დუმილი საიდუმლოს შესახებ უნდა ყოფილიყო საფუძველი მოწმიდარობისა, მისი თავი და თავი, რადგან ეს იყო ღვთის საიდუმლო ადამიანში, რომელიც უნდა შენახულიყო როგორც თვალისჩინი. „ღმერთმა პირი იბრუნა მისგან“, ამიტომ არის ნათქვამი, თმა კი მხოლოდ ნიშანი იყო ამ საიდუმლოსი. ღმერთმა სახე შეაქცია მას არა იმის გამო, რომ თმა აღარ ჰქონდა, არამედ იმ მიზეზით, რომ საიდუმლო გასცა.

დაუძლურებული, „სხვათა მსგავსად“ შექმნილი სამსონი „შეიპყრეს ფილისტიმელებმა და თვალები დასთხარეს, ჩაიყვანეს ღაზაში, სპილენძის ხუნდები დაადეს და იყო სატუსალოში მეხელსაფქვავედ“ (მსაჯ. 16:21). თვალისჩინი წაართვეს მას, ვინც ატარებდა მზიურ სახელს (შიმშონ); მტრული ქალაქი ღაზა შავეთად ექცა და, მართლაც, განასახიერებდა ქვესკნელში ჩამავალ, ჩამქრალ მნათობს. ბორკილდადებული უფლის მოწმიდარი მონად ემსახურებოდა ფილისტიმელებს, რომელთა ხელიდან ქვეყნის ხსნისათვის დედის საშოშივე იყო მოწოდებული. მაგრამ უფალს ბოლომდე არ მიუტოვებია თავისი მოწმიდარი:

„ამასობაში იწყო თმამ წამოზრდა მის გადაპარსულ თავზე“ (მსაჯ. 16:22). – ავტორს ამ ფრაზით მხოლოდ იმ უბრალო ფაქტის აღნიშვნა როდი სურს, რაც თმის მოზრდაში მდგომარეობს. თმა, ცხადია, ბუნებრივად წამოიზრდებოდა. მას იმის თქმაც სურს ამ ტევადი ფრაზით, რომ სამსონი იკრებს ძა-

ლას. ავტორს კიდევ იმის თქმა სურს და, შესაძლოა, ეს იყოს მისი ძირითადი სათქმელი, – რომ უფალმა მოინახულა უსინათლო მონა მის შავეთში, რომ მან შეუნდო შეცოდება, ღალატი, დაცემა; რომ მისცემს სახსარს გამოსყიდვისა. ამის ნიშანია თმის მოზრდა.

სამსონის აღსასრული – ტრაგიკული ტრიუმფი დაემთხვა ფილისტიმელთა მთავარი ღვთაების – დაგონის დღესასწაულს. გამოიყვანეს სამსონი ტაძართან შეკრებილი ხალხის წინაშე გასამასხრებლად და დაგონის სადიდებლად, რომელმაც, მათი ფიქრით, ხელში ჩაუგდო მათი ქვეყნის ამაოხრებელი. სამსონი ორ სვეტს შუა იდგა, სახლი კი სავსე იყო ფილისტიმელებით და ელოდნენ მის გაპამპულებას. ახლა მის ძალას მტრების ხელში ჩავარდნილი და სამასხროდ აგდებული კაცის ღირსება უნდა დაეცვა, ღირსება ისრაელიანისა, მით უმეტეს, მოწმიდარისა, წინდაუცვეთელი ფილისტიმელების წინაშე; რადგან სამსონის ორი დავსებული თვალი მხოლოდ მის საკუთარ უბედურებას არ გამოხატავდა, ისინი ისრაელისა და მისი უფლის დამცირებისა და სირცხვილის ნიშანიც იყო. სამსონმა განიცადა, შეიცნო წამის განუმეორებლობა და შეჰღალადა უფალს, რომ ამ ერთხელაც და უკანასკნელად გაეძლიერებინა იგი. უფალმაც არ დააყოვნა და, როცა სამსონმა იგრძნო თავის თავში ძალა, ხელგაპყრობით მოსინჯა ორი სვეტი, რომლებზედაც სახლი იყო დაყრდნობილი, და განწირული ძახილით „მოკედი, სულო ჩემო, ფილისტიმელებთან ერთად!“ მიანვა მათ. სახლი ჩამოიქცა და ქვეშ მოიყოლა სამსონი და შიგმყოფი ხალხი.

„იგი ოცი წელი იყო ისრაელის მსაჯული“ – ამ სიტყვებით მთავრდება სამსონის ამბავი. ის იყო უკანასკნელი მსაჯული, რომლის ხსოვნა შემოინახა „მსაჯულთა წიგნმა“.

მეფენი

წინასწარმეტყველი სამუელი

მსაჯულობა არ იყო შთამომავლობითი, ვერც იქნებოდა იმ მიზეზით, რომ იგი ქარიზმატული იყო, დამოკიდებული იყო დავლათზე, რომელიც უფლისაგან მოდიოდა. ქარიზმა, დავლათი შვილზე არ გადადიოდა, ისევე, როგორც ყოველი პირადი თვისება, თუ უფალი ამას არ მოისურვებდა. გედეონმა უარი თქვა ერის წინადადებაზე, მათი მეფე გამხდარიყო: არა, მე ვერ ვიმეფებ თქვენზე. ეს იყო ჭეშმარიტი ისრაელიანის სიტყვები, რომელიც განიცდის ციურ წინამძღოლობას თავის ერზე და გამსჭვალულია იმ სულისკვეთებით, რომ მისი ერი გამორჩეული ერია და არ უნდა ჰგავდეს არაფერში სხვა ხალ-

ხებს. იმ ხალხებს, რომლებიც ქანაანში, ისრაელის დასამკვიდრებელ ქვეყანაში ცხოვრობდნენ, ყველას ჰყავდა მეფე – მელებ, რომელიც მართავდა მათ. თავის სირთულესთან ერთად, რაც მეფის ცნების განსაზღვრაში მდგომარეობს, ყველაზე ცხადი ნიშანი მეფისა ის არის, რომ იგი შთამომავლობითია, ის გადადის მამიდან შვილზე. ასე რომ, ის არ ჰგავს არც ერთ წინამძღოლობას, რომელიც კი განუცდია ისრაელის ხალხს. მას ახსოვდა, რომ უდაბნოში, იმ დინამიური ცხოვრების დროს, როცა იგი დადიოდა, მას ჰყავდა მოსე და მერე იესო (იეშუა), რომელმაც გამოიყვანა ისინი იორდანეზე და დაამკვიდრა ქვეყანაში. მაგრამ არც მოსე, არც იესო, მეფეებად არ იწოდებოდნენ. როცა ხალხი იქმნებოდა, მისი წინამძღოლი იყო წინასწარმეტყველიც, იყო მსაჯულიც, იყო ღვთისმსახურიც (შუაკაცი ღმერთსა და ხალხს შორის), იყო სარდალიც, მაგრამ არ იყო მეფე, რომელიც გულისხმობს მემკვიდრეობით გარდამავალ ძალაუფლებას და მოითხოვს პირად პატივს.

უმეფობა თითქოს ამ ხალხის განსაკუთრებული, თანდაყოლილი თვისება უნდა ყოფილიყო. როცა ის იქმნებოდა, თითქოს იმგვარად იქმნებოდა, რომ მთელი თავისი ისტორიის მანძილზე არ უნდა დასჭირვებოდა მეფე, რადგან ის ღმერთი, რომელმაც ისინი ეგვიპტიდან გამოიყვანა, მათი ერთადერთი მეფე უნდა ყოფილიყო. სწორედ ამ შეგნებით გასცა პასუხი მეფის მოსურნე ხალხს მსაჯულმა გედეონმა, მიაჩნდა რა თავისი თავი ქარიზმის დროებით მატარებლად, ქვეყნის დროებით მსაჯულად. გასაგებია ხალხის სულისკვეთება: მას სურს, რომ ჰყავდეს მუდმივი წინამძღოლი და არ იყოს დამოკიდებული ქარიზმაზე, დავლათზე, რომელიც მსგავსად სულისა და ქარისა არავინ იცის საიდან და როდის უბერავს და ქრის. ხალხს სურდა დამსგავსებოდა სხვა ხალხებს, რომ დამშვიდებული ყოფილიყო, რადგან მისთვის აუტანელი იყო სხვათაგან გამორჩეულის მარტოობა.

გედეონმა უარი თქვა მეფობაზე, მაგრამ მისმა შვილმა აბიმელექმა მამის სიკვდილის შემდეგ თვითნებურად გამოაცხადა თავი მეფედ. შუამავლად არ ყოფილა არც წინასწარმეტყველი, არც სხვა ვინმე, რომ გამოეთხოვა უფლის თანხმობა. ამიტომაც მისი მცდელობა გამეფებისა კრახით დამთავრდა: მან ვერ დაადგინა დინასტია. თუ უფალი არ იქნებოდა მომხრე მისი მეფობისა, რა იმედი ჰქონდა გედეონის ძეს, გარდა მამის ავტორიტეტისა, მეფედ გამოეცხადებინა თავი? ამას გაბედვა სჭირდებოდა და აბიმელექმაც გაბედა: მან ამოხოცა თავისი სამოცდაათი (!) ნახევარძმა და ამით „დაამტკიცა“, რომ მეფეა. სისხლი იყო ის მირონი, რომელიც მან იცხო, რათა მეფის უფლებები მოეპოვებინა. მაგრამ მასზე გადმოვიდა არა კურთხევა, არამედ მხოლოდ წყევლა. სამი მკრეხელური უზურპატორობის შემდეგ, ის დედაკაცის ხელით გადმოგორებულმა დოლაბმა მოკლა (მსაჯ. 9).

აბიმელექის გამეფებაში უფლის ხელი არ ერია, ამიტომაც ასე სამარცხ-
ვინოდ დაასრულა მან სიცოცხლე. და კელავ, როცა ისრაელმა იგრძნო გადა-
უდებელი საჭიროება მუდმივი წინამძღოლობისა, მან მიმართა წინასწარმეტ-
ყველს, დაესვა მათთვის მეფე: „დაგვიდგინე ახლა მეფე, რომ სხვა ხალხების
წესისამებრ განგვსჯიდესო“ (1მეფ. 8:5).

ვინ იყო ეს წინასწარმეტყველი, რომელსაც ისრაელის უხუცესობამ ასე-
თი თხოვნით მიმართა?

როგორც ყოველთვის, ასეთი კაცი კრიზისულ ხანაში იბადება, ის იქნებ
არც გაჩენილიყო ამქვეყნად, რომ მის უნაყოფო დედას, ხანას (ანას) წლიდან
წლამდე მხურვალე ლოცვა-ვედრება არ აღევლინებინა იმის წინაშე, ვინც იძ-
ლევა პირმშოს. ჯერ დედას სურდა ჰყოლოდა თავისი საშოს ნაშიერი; მერე
მას შვილი იმისთვისაც სურდა გასჩენოდა, რომ არ დაეკარგა ქმრის სიყვა-
რული და ამავე დროს აეცილებინა წყევლა უნაყოფობისა და სირცხვილი თა-
ვის ქმრის მეორე ცოლის წინაშე, რომელიც ამცირებდა მას მისი სიბერნის
გამო. შესაძლოა, ხანას რაღაც სასო გასჩენოდა სარასა და რახელის გახსე-
ნებისას, რადგან ეს ორთავენი ქმრების საყვარელი ცოლები იყვნენ, თუმ-
ცაღა ბერწნი გარვეულ დრომდე. სარამ სამი სტუმარი ანგელოზის დაპირე-
ბისამებრ შვა ისაკი – აღთქმის შვილი, ხოლო რახელმა იოსები – ისრაელის
ტომის მხსნელი ეგვიპტეში.

სამუელიც – ასე ერქვა იმ წინასწარმეტყველს, მეფობის დაწესება რომ
სთხოვა ხალხმა – აღთქმის შვილი იყო. ის ჩაისახა სასონარკვეთილი ქალის
საშოში, როგორც უფლის წყალობა, და ამიტომაც დედამ, როგორც კი მოსხ-
ლიტა იგი, უფლის სანმიდარს დაუტოვა ანუ შესწირა სილრამში, სადაც იმ-
ხანად მღვდელმთავრობდა წმიდა კაცი, სახელად ელი, და მღვდლებად იყ-
ვნენ მისი გარყვნილი შვილები, რომლებმაც „არც უფალი იცოდნენ და არც
მღვდლობის მოვალეობა ხალხის წინაშე“ (1მეფ. 2:12-13).

რაც დრო გადიოდა, ნათქვამია მატთანში, უფრო და უფრო სცოდავდ-
ნენ ელი მღვდელმთავრის შვილები უფლისა და ერის წინაშე, – მათი საქმე
უკვე გადანყვეტილიყო ცაში, – „ყრმა სამუელი კი იზრდებოდა და მშვენიე-
ბოდა, უფლისა და ერის თვალში“ (1მეფ. 2:26).

ამ ზნეობრივი დაცემისა და პოლიტიკური გასაჭირის ხანაში, – ფილის-
ტიმელები კელავ მძლავრობდნენ ქვეყანაზე და, როგორც ჩანს, მსაჯულიც
არ ჰყავდა ხალხს, – როცა თითქოს ცაც დახურული იყო ბერწნი ქალივით –
„უფლის სიტყვა იშვიათი იყო იმ ხანებში, ხილვები არ იყო ხშირი“ (1მეფ. 3:1),
გამოჩნდა სამუელი, ჯერ კიდევ ყრმა, რომლის მეშვეობით უფალმა დაიწყო
გამოცხადება და მხილება, და წინასწარმეტყველება და „ფუჭად არ ჩაუე-
ლია არც ერთ მის სიტყვას, და შეიტყო მთელმა ისრაელმა, დანიდან ბერ-

შებამდე, რომ სამუელი უფლის წინასწარმეტყველად იქნა დამტკიცებული" (1მეფ. 3:19-20).

სამუელის პიროვნებაში შეერთდა წინასწარმეტყველი და მსაჯული – მისი მსაჯულობით ისრაელმა საბოლოო გამარჯვება მოიპოვა ფილისტიმელებზე, დაიბრუნა წართმეული ქალაქები და „უფლის ხელი იყო ფილისტიმელებზე სამუელის სიცოცხლეში“ (1 მფ. 7:13). მაგრამ ის იყო უკანასკნელი მსაჯული, რომლის სიცოცხლეშივე გადაგვარდა მსაჯულობის ინსტიტუტი. ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ მან მოინდომა მსაჯულობა მემკვიდრეობით გადასულიყო მისსავე სიცოცხლეში: როცა მოხუცდა, „ისრაელის მსაჯულებად თავისი შვილები დაადგინა“ (1 მფ. 8:1); მეორეც ის, რომ ისეთი ღირსეული კაცის შვილები, როგორიც იყო სამუელი, არ გამოდგნენ მსაჯულებად: „არ გაჰყვნენ შვილები მამის გზას, ანგარებას მისდევდნენ, ქრთამს იღებდნენ და სამართალს ამრუდებდნენ“ (8:3).

მისი შვილების უღირსი მსაჯულობა იყო საბაბი იმისა, რომ ხალხმა სამუელს მოსთხოვა მეფე. ხალხს არ შეეძლო თავისი საკუთარი არჩევანით გამოერჩია მეფე თავისი წრიდან. ხალხი არც სამუელისგან მოელოდა, რომ ის თავისი ნებით აირჩევდა ისრაელიანთაგან მეფეს. სამუელი ღმერთს უნდა დაჰკითხებოდა ან ხილვაში უნდა მიეღო ნიშანი იმ ისრაელიანზე, რომლის მეფობასაც ღმერთი ინებებდა.

მაინც რას წარმოადგენდა მეფე ძველი აღთქმის იდეოლოგიის თანახმად, როგორ ესახებოდა მეფობის ინსტიტუტის არსი ძველი აღთქმის საზოგადოების იდეოლოგს?

პირველ რიგში, რამდენადაც უფალი იყო ერთადერთი ჭეშმარიტი მეფე, რომლის მორჩილება მართებდა ყველას, ვინც ეგვიპტიდან იყო ამოყვანილი და ახლადმოპოვებულ ქვეყანაში ჰქონდა წილი, ყოველი ხორციელი მეფე უნდა შერაცხულიყო იმ უხილავი, ტრანსცენდენტული მეფის ხილულ და ამქვეყნიურ გამოხატულებად. ეს კი სხვა არაფერი იქნებოდა, თუ არა კერპთაყვანისცემა იმავე „ოქროს ხბოსი“, რომელიც უდაბნოში მყოფმა ხალხმა თავისი უფლის ხატად იგულვა. რჯული ამბობდა, რომ ხალხს არ უნდა ჰყოლოდა კერპები და მხოლოდ ზეციურ უფალს უნდა დამორჩილებოდა. ამიერიდან კი ხალხი უნდა დამორჩილებოდა ხორციელ მეფეს. ამას გულისხმობდა უფლის პასუხი სამუელისადმი, რომელმაც ჩივილითა და გულისწყრომით აცნობა მას ხალხის სურვილი: „შეისმინე ხალხის ყოველი სიტყვა, რასაც გეტყვის, რადგან შენ კი არ უარგყვეს, არამედ მე უარმყვეს თავიანთ მეფედ“ (1მეფ. 8:7). ეს მოთხოვნა უარყოფა კი არა, უგულებელყოფა მაინც იყო თეოკრატიისა, როცა ხალხი უშუალოდ ღვთის სიტყვას უნდა დამორჩილებოდა და არა იმას, ვინც ამ სიტყვას უცხადებდა მას. მაგრამ უფალმა მიიღო ხალხის სურვილი, წინ არ

აღუდგა მის ნებას, რადგან თავისუფალ ხალხად ჰყავდა შექმნილი და გამოზრდილი თავისი უნჯი ერი. ოღონდ ხალხს უნდა სცოდნოდა, როგორ უღელში ებმებოდა მეფობის დაწესებით. სამუელის პირით ძველი აღთქმა, როგორც ყოველთვის, დაუფარავად ამხილებს მეფობის უარყოფით მხარეებს. აი, მეფობის რა საიდუმლო განუცხადა ხალხს სამუელმა:

„უთხრა: აი, რა უფლებები ექნება მეფეს, რომელიც იმეფებს თქვენზე: ნაიყვანს თქვენს შვილებს და თავის ეტლებთან და ცხენებთან დააყენებს; ირბენენ ისინი მისი ეტლის წინ. დანიშნავს მათ ათასისთავებად და ორმოცდაათისთავებად, თავისი ყანის მოსახნავად და თავისი სამკალის მოსამკელად, თავისი საბრძოლო საჭურველისა და ეტლების საკეთებლად. აიყვანს თქვენს ასულებს მენელსაცხებლებად, მზარეულებად და პურის მცხოვრებლებად. წაგართმევთ საუკეთესო ყანებს, ვენახებსა და ზეთისხილის ბალებს და თავის მსახურებს დაურიგებს. მეათედს აიღებს თქვენი ნათესებიდან და ვენახებიდან და თავის კარისკაცებსა და მსახურებს უწყალობებს. წაგართმევთ საუკეთესო ყმებს, მხეველებს, მსახურ ბიჭებს, სახედრებს და თავის საქმეზე ამსახურებს. წაიღებს მეათედს თქვენი ფარიდან და თქვენც მისი ყმები გახდებით. მაშინ მოჰყვებით წუნუნს თქვენს არჩეულ მეფეზე, მაგრამ არ მოგისმენთ უფალი“ (1მეფ. 8:11-18).

ხალხმა მოისმინა ეს სიტყვები, მაგრამ ყველაფრის ფასად მოითხოვა მეფე. მთავარი მაინც ის იყო, რომ მას სურდა სხვა ხალხებს დამსგავსებოდა:

„არა და არა, მეფე უნდა გვესვას: ჩვენც ისეთები უნდა ვიყოთ, როგორც სხვა ხალხები არიან. ჩვენი მეფე განგვსჯის ჩვენ, წინ წაგვიძღვება და ჩვენი გულისთვის იბრძოლებს“ (1მეფ. 8:9-20).

ახლა გადასანწყვეტი იყო, ვინ უნდა ყოფილიყო ისრაელის მეფე ანუ უფლის ხორციელი ნაცვალი ქვეყანაზე. მაგრამ განა შეიძლებოდა ადამიანის ნებით გადანყვეტილიყო, თუ ვინ იქნებოდა კონკრეტულად მეფე? საიდან, რომელი ტომიდან, რა ჩამომავლობისა? ან ჰქონდა თუ არა მნიშვნელობა შთამომავლობას, წინაპრებს, სიმდიდრეს ან პირად თვისებებს, ფიზიკურ ძალას თუ სულიერ სიმამაცეს? რაც უნდა ბრძენი და შორსმჭვრეტელი ყოფილიყო სამუელი, ის თავისი საკუთარი არჩევანით ვერ გამოძებნიდა მეფეს. აქ კვლავ უფლის ხმისთვის უნდა ესმინა მას.

უფლის შთაგონებით სამუელმა სამეფოდ გამოარჩია ისრაელიანთაგან ის შტო, სახელდობრ, ბენიამინისა, რომელიც ყველაზე ნაკლებად ელოდა ამ ღირსებას. თუმცა ის, ვინც არჩეულ იქნა, ობიექტურად – არა მხოლოდ სამუელის ფიქრით – საუკეთესო ნიშნებით არის წარდგენილი ძველი აღთქმის მკითხველის წინაშე: კიშს „ჰყავდა ვაჟი, გამორჩეული და მშვენიერი, სახელად საული. ისრაელიანთა შორის მასზე უკეთესი არავინ იყო: ერთი თავით მაღალი იყო

მთელ ხალხზე" (1მეფ. 9:2), მაინც არჩეულს, როცა გარკვევით ეცნობა მას ზეგარდმო მონიჭებული მისიის შესახებ, თავი არ შეურაცხავს მეფობის ღირსად. მისი პასუხი ისეთივე იყო სამუელისადმი, როგორიც პასუხი გედეონისა უფლის ანგელოზისადმი, რომელმაც მსაჯულობა მიულოცა მას. სამუელის სიტყვებზე, „ვის ეკუთვნის ისრაელის მთელი საუნჯე, თუ არა შენ და მამაშენის მთელ სახლსო“, ყრმა საული უპასუხებს: „მე ხომ ბენიამინელი ვარ, ისრაელის უმცროსი ტომის კაცი? ჩემი საგვარეულოც ხომ უმცირესია ბენიამინის ტომის საგვარეულოთა შორის? რისთვის მეუბნები ამასო" (1მეფ. 9:20-21). სამუელს აღარ დაუზუსტებია, აღარ გაუმხნევებია, არ გაუხსენებია მისთვის მისი საგვარეულოს ღირსებანი კნინი ბენიამინის ტომში. ცხადია, არც არსებულა რაიმე ღირსება, რომლის გულისთვისაც უფალი ირჩევდა კიშის ძეს. რა ჰქონდა მას გარდა სილამაზისა (რაც ასე იშვიათია ღირსებათა შორის ძველი აღთქმის ავტორთათვის) და გამორჩეული სიმაღლისა. საულის პასუხში უნდა დავიმახსოვროთ მხოლოდ სრული იგნორირება საკუთარი ღირსებებისა (თუკი რაიმე ჰქონდა) – სიმდაბლე ყრმა საულისა, რომელიც შემდეგ როგორც დავინახავთ, გამოიწვევს მასში არასრულფასოვნობის გრძნობას, დაბადებს ეჭვსა და შურს თავისი ერთგული ადამიანის მიმართ, რაც საბოლოოდ მისი ჯერ სულიერი, მერე კი ფიზიკური დაღუპვის მიზეზი შეიქნება.

საული

ახლა კი ეს ყრმა, რომელიც უფლის მისწავლებით უნდა გამოეძებნა სამუელს და ზეთი ეცხო მისთვის, რამდენიმე დღე მსახურ ბიჭთან ერთად დაეძებს მამამისის დაკარგულ ვირებს. განგებამ ისე მოაწყო, რომ ნაცვლად იმისა, რომ ვირები ეპოვა, საული შეხვდა წინასწარმეტყველ სამუელს, რომელმაც მეფობა „აპოვნინა“ მას. საულს სურდა მისგან, როგორც მისნისაგან, გამოეკითხა დაკარგული ვირების ამბავი, მისანს კი ერთი დღით ადრე ჰქონდა გამოცხადებული უფლისაგან: „ხვალ ამ დროს კაცს გამოგიგზავნი ბენიამინის მხარიდან და სცხებ მას ჩემი ერის, ისრაელის მეფედ..." (1 მეფ. 9:16).

აუცილებელი იყო, რომ ისინი – წინასწარმეტყველი და მეფედ ზეგარდმო განწესებული ერთმანეთს შეხვედროდნენ (ამისთვის ჯერ საჭირო იყო ვირები დაჰკარგოდა მამამისს, კიშს) იმ ადგილას, საიდანაც წინასწარმეტყველი არაფრის მომლოდინე ყრმას წაიყოლებდა გორაკზე, სახალხო მსხვერპლშენირვის ადგილზე და საკლავის საუკეთესო ნაჭერს მიაწოდებდა, მერე კი, დაიმარტოხელებდა თუ არა, ზეთს დაასხამდა თავზე, აკოცებდა და ეტყოდა: „აჰა, გცხო უფალმა თავისი სამკვიდროს მთავრად" (1 მეფ. 10:1). ყველაფერი წინასწარ არის გამზადებული ან, ყოველ შემთხვევაში, სამუელი ხედავს, რომ რაც

საულის თავს ხდება, ყველაფერი წინასწარ არის გადანწყვეტილი. მისგან წასულ საულს, ვინც შეხვდება, ყველა, შეგნებულად თუ შეუგნებლად, მონაწილეობს მის უჩვეულო თავგადასავალში: ის ორი კაციც, რომელიც რახელის საფლავთან ეტყვის მას, ნაპოვნია შენი ვირები, რომელთაც ეძებდიო, და ის სამი კაციც, რომელთაგან ერთი ორ პურს მისცემს და ისიც გამოართმევს; და, რაც მთავარია, ქალაქის შესასვლელთან გორაკიდან დაშვებული გუნდი წინასწარმეტყველთა ანუ ქადაგთა, რომლებსაც შეერევა საული, რათა მასზეც გადავიდეს ღვთის სული და მათთან ერთად ისიც აქადაგდეს (1მეფ. 10:2-6). თითოეული თავ-თავის საქმეზე დადის, მაგრამ საბოლოოდ, უფლის განგებით, ყველა ერთ საქმეში შეხვდება ერთმანეთს.

ეს შეხვედრები, რომელთაც სამუელი უწინასწარმეტყველებს საულს, იყო ნიშნები, რომელთაც უნდა დაედასტურებინა საულისთვის, რომ რაც მის თავზე ხდება, უბრალოდ არ ხდება, რომ ეს შეხვედრები სასწაულებია მის გზაზე, რომელიც საბედისწერო აღმოჩნდა მისთვის. ცხადია, ქადაგებთან შეხვედრის შემდეგ საული ისეთივე არ დაუბრუნდებოდა მამას, როგორც მან გამოისტუმრა ვირების საძებნელად. „ღვთის სული გადმოვა შენზე, უთხრა სამუელმა, და მასთან ერთად აქადაგდები. სხვა კაცად გარდაიქმნები“ (1 მეფ. 12:6).

აქედან, ამ გარდაქმნიდან იწყება საულის დრამა, რომელიც ტრაგიკული აღსასრულით ბოლოვდება. მართალია, ის უკვე ცხებული იყო სამუელის ხელით და მეფედაც გამოცხადებული ისრაელის ყველა ტომის წინაშე, მაგრამ პირველ გამარჯვებამდე ანუ პირველ ხსნამდე, რომელიც მან, როგორც მეფემ, მოუტანა ხალხს, საული რიგითი ისრაელიანის ცხოვრებას მისდევდა. ჯერ კიდევ არ იყო მასზე ქარიზმა, რადგან მადლი კრიზისულ წუთებში უნდა გადმოსულიყო მასზე. ქარიზმა არ ახლდა მას, ყანაში მხვნელ-მთესველს, როგორც კერძო კაცს, მაგრამ ის ყველასათვის მოულოდნელად იცვლება, როცა შეიტყობს ყამონელთა თავდასხმას ქვეყანაზე, სახელდობრ, ქალაქ იაბეშზე, რომელიც გალაადის მხარეში მდებარეობდა და ნაპირის ადგილი იყო, მტრისაგან ნაკლებად დაცული. როცა მოციქულები მოვიდნენ გიბყაში, სადაც საულის საგვარეულო ცხოვრობდა, და იქაურმა ხალხმა მათგან მოტანილ ამბავზე ტირილი მორთო, საული ამ დროს ხარებს მოჰყვებოდა ყანიდან. „ამ სიტყვების გაგონებაზე ღვთის სული გადმოვიდა საულზე და ძლიერ განრისხდა იგი. ადგა და აკუნა ორივე ხარი და მოციქულების ხელით დაგზავნა მთელს ისრაელში, შეუთვალა: ვინც საულსა და სამუელს არ გაჰყვება, ასე მოუვა მის ხარებსო“ (1 მეფ. 11:6-7).

ეს იყო ძველისძველი ნიშანი, რომელსაც კაცი უკიდურეს ვითარებაში იყენებს, როცა სიტყვა ისე ვერ გაჭრის, როგორც მოქმედება. ეს არ არის მსხვერპლშენიერვა და მით უმეტეს შთამბეჭდავია, რომ ხარები მსხვერპლად

კი არ იწირება, კი არ იკვლის, არამედ იკუნება. ეს სიმწრის გამომხატველია. ამის ჩამდენი გამბედავია, შესაძლოა, ის თავისი ნებითაც არ მოქმედებდეს. საულის შემთხვევაში კი აშკარა იყო, რომ მას ღვთის სული ამოქმედებდა, ამიტომაც „უფლის შიში დაეცა ხალხს და გამოვიდნენ როგორც ერთი კაცი“ (1მეფ. 11:7).

ეს შიში, საღვთო შიში, იმის გამოხატულება იყო, რომ ხალხმა ირწმუნა მისი მეფობა, იმათაც კი, რომლებიც ამბობდნენ, „ეგ ჩვენ როგორ გვიხსნისო, და შეიძულეს იგი და ძღვენი არ მიართვეს“ (1მეფ. 10:27), ანუ არ აღიარეს იგი თავიანთ მეფედ. საულმა მოიმოქმედა, აღასრულა პირველი ხსნა და ჩაიდინა პირველი მეფური დიდსულოვნება, როცა არ დასაჯა ის ხალხი, ვინც ეჭვის თვალთ უყურებდა მის მეფობას, თუმცა მისი ერთგულები მოითხოვდნენ მათ დასჯას. საულის პასუხი კი ასეთი იყო: „ერთი კაციც არ მოკვდება დღეს, რადგან ხსნა მოავლინა უფალმა დღეს ისრაელში“ (1მეფ. 10:13). ამ სიტყვებში გამოჩნდა არა მხოლოდ სულგრძელობა ახლადდადგენილი მეფისა, არამედ იმის შეგნებაც, რაც ჭეშმარიტი მსაჯულებისათვის იყო ნიშანდობლივი, რომ ხსნა უფლისგან არის, წინამძღოლი კი მხოლოდ იარაღია მის ხელში. საგულისხმოა, რომ სწორედ ამ სიტყვების შემდეგ იყო, რომ სამუელმა შეჰყარა ხალხი გილგალში, ისრაელის ისტორიის ღირსშესანიშნავ ადგილას (აქ დაიბანაკა ხალხმა პირველად, როცა იორდანე გადალახა ქვეყნის დასამკვიდრებლად), რათა განემტკიცებინა საულის მეფობა: „უთხრა სამუელმა ხალხს: ნამოდით, წავიდეთ გილგალში და განვაახლოთ იქ მეფობა. წავიდა მთელი ხალხი გილგალს და გაამეფეს საული უფლის წინაშე იქ, გილგალში. შესწირეს სამადლობელი მსხვერპლი უფლის წინაშე და ძლიერ გაიხარეს იქ საულმა და ყველა ისრაელიანმა“ (1მეფ. 11:14-15).

მაგრამ სწორედ გილგალშივე მიიღო საულმა უფლისგან პირველი საყვედური, აქედან დაიწყო უფალმა მისი მოძულება: „ინანა უფალმა, საული რომ გაამეფა ისრაელში“ (1მეფ. 15:35). საულმა ორი დანაშაული ჩაიდინა, რისთვისაც დაიმსახურა რისხვა სამუელისა და უფლისა, თუმცა თანამედროვე მკითხველისთვის ძნელი განსაცდელია მათი სიმძიმე. მაგრამ საული საღვთო სამართლით იქნა განსჯილი.

ეს მოხდა მისი მეფობის მეორე წელს, გილგალში. საული მასთან შემოკრებილ ხალხთან ერთად სამუელს ელოდებოდა, რათა ბრძოლის წინ მსხვერპლი შეწირულიყო და ვედრება აღვლენილიყო უფლის მიმართ, სამუელი დათქმულ დროზე არ მოდიოდა, საულს კი ხალხი ეფანტებოდა და ფილისტიმელებიც, სადაც არის, უნდა დასხმოდნენ თავს. საულმაც გაბედა, რისი უფლებაც არ ჰქონდა მიღებული უფლისაგან – აღავლინა აღსავლენი, რათა ხალხი გაემხნეებინა და დაეკავებინა ბანაკში. „თავს ვიკავებდი, მაგ-

რამ მაინც აღვაკლინე აღსავლენი მსხვერპლიო", ასე იმართლა თავი საულმა დაგვიანებით მოსული სამუელის წინაშე. ძნელი სათქმელია, შემთხვევით დაიგვიანა სამუელმა თუ გამოსაცდელად, რაკი განწირული იყო საული, გაუძლებდა თუ არა განსაცდელს, მაგრამ ფაქტია, რომ ღვთისმსახურების უზურპაცია (გავიხსენოთ ალუდა ქეთელაურის განსაცდელი, როცა მან თვითნებურად შესწირა კურატი, რის გამოც მოიკვეთა კიდეც საზოგადოებისაგან) გახდა საბაბი მისი მოძულებისა. „უგუნურად მოიქეცი, რომ არ დაიცავი უფლის, შენი ღმერთის ნაბრძანები. ეს რომ არ გექნა, სამარადისოდ განამტკიცებდა უფალი შენს მეფობას ისრაელზე. ამიერიდან ველარ იმყარებს შენი მეფობა. გამოძებნის უფალი თავის სასურველ კაცს და თავისი ერის წინამძღოლობას უბრძანებს..." (1მეფ. 13:13-14).

მაგრამ უფალი აქარ განდგომია საბოლოოდ თავის ცხებულს. აქედან მხოლოდ დაიწყო განდგომა.

იყო ტომი ყამალეკი, რომელთა წინაპრები ერთ დროს აბრკოლებდნენ გზაზე ეგვიპტიდან აღთქმული ქვეყნისკენ მიმავალ ისრაელს. ახლა მოადგა ყამალეკი იუდაელთა ერთ-ერთ ქალაქს ასაოხრებლად და გასაძარცვავად. უფალმა საულს უბრძანა სამუელის პირით, გაენადგურებინა ყამალეკის მთელი საბადებელი, როცა დაამარცხებდა, არ დაენდო არც ადამიანი, არც პირუტყვი (1მეფ. 15:1-3). დედანში გამოყენებული სიტყვა „განადგურების“ გამოსახატავად (ხერემ) გულისხმობს მტრის ქონებისა თუ ცოცხალი ძალის მთლიანად მოსპობას, როცა ადამიანს არაფერი არ უნდა დარჩეს ნადავლად ანუ ეკრძალება ხელი ახლოს მტრის საბადებელს, რადგან ტოტალური განადგურებით უფლისადმია შეწირული. მისგან არაფერი არ უნდა დარჩეს, იგი განწირულია დასალუპად და ამ განწირულობით ის გამორიდებულია ჩვეულებრივ, ყოფით სფეროს და საკრალიზებულია, ამიტომაც მისი ხელყოფა დანაშაულია; ისევე, როგორც დანაშაულია აღსავლენი, ანუ სხვანაირად, მთლიანად დასაწველი მსხვერპლის გემოს ხილვა საღვთო ტრაპეზზე.

საულმა კი ხალხის შიშით, რადგან გამარჯვებულ ხალხს დაუოკებელი სურვილი ჰქონდა, დაპატრონებოდა მტრის დოვლათს, გასანადგურებლად არ გაიმეტა საუკეთესო საქონელი, სურსათ-სანოვაგე, ბალ-ვენახები, ხოლო უვარგისი რაც იყო, გაანადგურა. დაინდო აგრეთვე ყამალეკის მეფე აგაგი. ტექსტი არ ამბობს, რატომ დაინდო საულმა ყამალეკის მეფე. მაგრამ მან დაინდო იგი როგორც ადამიანმა და არა მეფემ, რომელსაც უსიტყვოდ მართებდა დამორჩილებოდა უფლის განკარგულებას. უფალი მეფისგან მოითხოვს მორჩილებას, რადგან მეფეზეა დამოკიდებული ქვეყნის კეთილდღეობა და ბედი და, რაც მთავარია, ხსნა. საული მოიქცა როგორც კერძო კაცი მოიქცეოდა, საკუთარ გულისპასუხს მინდობილი.

მღვდლობის ფუნქციის ხელყოფას ახლა დაერთო აკრძალულის ანუ ხერემის ხელყოფა და ამან გადანაცვლიტა მისი, როგორც მეფის, ბედი. მას ზურგი შეაქცია სამუელმაც, მისმა მოყვარულმა, და როცა მოსასხამის კალთაზე მოეჭიდა მას ვედრებით, „დაბრუნდი ჩემთან ერთად, რომ თაყვანი ვცეო უფალს“, რადგან სრულიად მარტო რჩებოდა, კალთა გაიგლიჯა, რაზედაც სიმბოლური სიტყვები მოესმა მოსასხამის პატრონისაგან: „გამოგგლიჯა დღეს უფალმა ისრაელის მეფობა და მისცა იგი შენს თვისტომს, შენზე უკეთესს“ (1მეფ. 15:26-28).

დავითი

საულს უკვე მეორედ ესმის წინასწარმეტყველის სიტყვები, რომ ის მოძულეებულია უფლისაგან, და რომ ისრაელის რომელიღაც ტომში, რომელიღაც საგვარეულოში, უკვე ამორჩეულია ღირსეული სამეფო კაცი.

მაგრამ ეს ამბავი მხოლოდ მან იცის და სამუელმა. მაგრამ საულმა არ შეიძლება იცოდეს, ვინ იქნება კონკრეტულად ის რჩეული. ამის ცოდნა მხოლოდ სამუელს შეუძლია, რადგან კვლავ მისი ხელით უნდა მოხდეს ცხება და კურთხევა მეფისა. არჩევანი კვლავ უჩინო საგვარეულოზე მიდგა, თუმცა იუდას ტომი, რომელსაც ეკუთვნოდა იესეს – დავითის მამის გვარი, არც ისე უჩინო იყო. მაგრამ ბეთლემს სწორედ დავითის მეფობის გამო ელოდა დიდება მომავალში. „ბეთლემელ იესესთან გგზავნი, რადგან მის შვილთა შორის დავიგულე ჩემთვის მეფე“, – ესმის სამუელს უფლის სიტყვები (1მეფ. 16:1). წინასწარმეტყველი და მღვდელმთავარი უნდა სტუმრებოდა ბეთლემში იესეს ოჯახს, შეენირა მსხვერპლი და საღვთო ტრაპეზზე მოეწვია ყველანი. იესეს კი რვა შვილი ჰყავდა, რვავე ვაჟი. „ჩამოატარა იესემ თავისი შვიდი ვაჟიშვილი სამუელის წინ“, მაგრამ არც ერთი მათგანი არ იყო უფლის რჩეული. მოგვიანო გადმოცემით, როცა სამუელმა იესეს ერთ-ერთ ვაჟიშვილს, ელიაბს, დაუპირა ცხება, ზეთი არ გადმოიღვარა რქიდან, იგივე განმეორდა სხვა ძმების მიმართაც; მაგრამ, როცა ჯერი დავითზე მიდგა, ზეთი თავისუფლად გადმოიღვარა და თავზე დაესხა ჭაბუკს.

თუმცა სამუელი წინასწარმეტყველი იყო და მისანი (ხოზეკ „მხილველი“), მაგრამ ის მაინც ადამიანი იყო და, როგორც ადამიანს სჩვევია, გარეგნობით არჩევდა სამეფო კაცს. პირველად მას თვალში მოხვდა ელიაბი – მაღალი, ტანადი, თანაც ყველაზე უფროსი ძმებში. როცა სამუელის თვალი მასზე შეჩერდა, მან ასეთი შეგონება მოისმინა უფლისაგან: „ნუ უყურებ მის გარეგნობას და ტანის სიმაღლეს, რადგან მე განვაყენე იგი...“ უფალი გულისხმობს განყენებას საულისას, რომელიც ერთი თავით მაღალი იყო მთელს ხალხში. მერე

კიდევ ჩაესმის ხმა სამუელს: „რადგან ისე არ არის, როგორც კაცი ხედავს. რადგან კაცი მხოლოდ იმას ხედავს, რაც თვალში ხვდება, ხოლო უფალი გულს ხედავს“ (1მეფ. 16:7).

შინაც რომ ყოფილიყო ამ დროს დავითი, ალბათ სამუელი ზედაც არ შეხედავდა, არც იესე წარუდგენდა უმრწემეს ძეს – ნაბოლარას. ამ დროს დავითი ცხვარში იყო და ეს გარემოება ორმაგად სიმბოლური შეიქნა: მეფე უნდა აღზევებულიყო იმ ადგილიდან, საიდანაც არავინ ელოდა მეფეს; და მეფე უნდა გამოსულიყო მწყემსობიდან უფლის ერის დასამწყემსავად. ეს იდეა მკაფიოდ არის გამოთქმული ფსალმუნში და ეზეკიელის წინასწარმეტყველებებში. 78-ე ფსალმუნში ვკითხულობთ:

„გამოარჩია დავითი, თავისი მორჩილი, და გამოიყვანა ცხვრის ფარებიდან, მწველავთაგან მოიყვანა იგი თავისი ერის, იაკობის და თავისი სამკვიდროს, ისრაელის დასამწყემსავად. და მწყემსავდა მათ წრფელი გულით და თავისი მარჯვე ხელით მიუძღვოდა მათ“ (ფსალმ. 78:70-72).

დავითი ბოლომდე ინარჩუნებს მწყემსობის სახელს – თავად სახელი „დავით“ და ტიტული „მწყემსი“ ესქატოლოგიური შინაარსით იტვირთება, ესენია: მესიის საკუთარი სახელი და ზედწოდება – როგორც წინასწარმეტყველებს ეზეკიელი:

„მე დავიხსნი ჩემს ცხვარს და აღარ იქნებიან დატაცებულნი... ერთ მწყემსს დავუყენებ მათ და ის დამწყემსავს მათ. დავითი, ჩემი მსახური, დამწყემსავს მათ: ის იქნება მათი მწყემსი. მე – უფალი, მათი ღმერთი ვიქნები, ხოლო დავითი, ჩემი მორჩილი, წინამძღოლი იქნება მათი“ (ეზეკ. 34:22-24).

ამრიგად, შვიდში არ აღმოჩნდა ის, რომელსაც ეძებდა სამუელი, მაშინ იესემ საძოვრებიდან დაიბარა უმცროსი ვაჟი, ნაბოლარა, რომელზედაც დამყარებული იყო ხსნის იმედი და, უფრო ფართო მასშტაბით, ესქატოლოგიური იმედი. მაგრამ არც ამ შემთხვევაში არაფერია ნათქვამი რჩეულის ღირსებებზე, თითქოს ერთადერთი მისი ღირსება უმრწემესობა ყოფილიყო. ერის ისტორიაში, გენეალოგიურ თქმულებებში ძლიერად იყო ჩაბეჭდილი უმცროსობის უპირატესობა. ეს უპირატესობა იმდენად ნამდვილი იყო მისი ისტორიაში რეალიზაციის ძალით, რომ ესაია წინასწარმეტყველის ბაგეებში ანდაზურ ჭეშმარიტებადაც კი ჟღერს: „მცირე ათასად გადაიქცევა და უმრწემესი – დიდ ხალხად“ (ეს. 60:22).

გარეშე დამკვირვებლისათვის გაუგებარია ეს არჩევანი – არავითარი ხილული ნიშანი ღირსებისა, არც რაიმე მინიშნება შინაგანი თვისებისა, რომლის მატარებელი უნდა იმსახურებდეს მეფობას თუ ხალხის წინამძღოლობას. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ უფალი ირჩევს მას ისეთს, როგორიც არის იგი. საულიც ისეთივე აირჩია, როგორიც იყო იგი თავისი ხილული და უხი-

ლავი ნაკლოვანებებით, რომლებიც შემდეგ გამოვლინდებოდა ან, შეიძლება, არც კი გამოვლენილიყო. უფალს არ გარდაუქმნია იგი, არ შეუცვლია მისი პიროვნება, არ შეხებია მის შინაგან ბირთვს, რომელიც ყოველ კერძო შემთხვევაში წარმოშობს საქციელს. უფალმა მასში დატოვა ხელუხლებლად თავისუფალი ნება, მორჩილებისაკენ თუ ურჩობისაკენ ადამიანის მიმდრეკელი. ყველა პოტენცია, რომელიც მერე იჩენს თავს საულის ცხოვრებაში, იმთავითვე იყო მასში. მეფედ ცხებამ, რაც მდგომარეობდა წმიდა ზეთის მეოხებით ღვთის სულის მასზე გადმოსვლაში, მას მხოლოდ ქარიზმა, დავლათი მისცა დასაზღვრული ვადით, რათა სასიკეთოდ წარემართა თავისი მოქმედება და მორჩილი ყოფილიყო უფლის ხმისა, რომელმაც უბოძა ეს სული, როგორც მეფეს და არა კერძო ადამიანს.

ასევე დავითიც არ იყო სრულყოფილი ადამიანი. იგი რჩება ისეთად, როგორიც იშვა იესესგან, ცოდვისკენ მიდრეკილი, როგორც ყოველი ადამიანი. ღვთის სული, რომელიც გადმოვიდა მასზე სამუელის ხელით ზეთისცხებისას, კი არ გარდაქმნის მას ახალ ადამიანად, სხვა ბუნების კაცად, არამედ აძლევს ძალას ხალხის გასაძლოლად, მეფობის წარსამართავად. ღვთის სული არ ეძლევა კერძო ადამიანს, არამედ მეფეს და ამიტომაც ეკრძალება მას მისი გამოყენება პირადი მიზნებისათვის.

დავითის ბედი, განსაკუთრებით მისი ცხოვრების პირველ პერიოდში, გადაჯაჭვულია საულის ბედთან. მათ ურთიერთობაში ვლინდება ორი განსხვავებული ტიპი ადამიანისა. ეს ურთიერთობა, რომელიც დრამატულია და სახიფათო ორივესათვის, გამოაჩენს თითოეულ მათგანში ისეთ თვისებებს, როგორნიც არასოდეს გამოვლინდებოდა, რომ მათი შეხვედრა არ მომხდარიყო. დავითი და საული ერთმანეთს ქმნიან, შეიძლება ითქვას, ეს ურთიერთობა ერთს ალაზევებს მაღალ ზნეობაში, რომლისთვისაც არც ერთ პიროვნებას ძველი აღთქმის განმავლობაში არ მიუღწევია, და მეორეს ისე გასტანჯავს შურით და ეჭვით, ისე დასცემს, როგორც მცირენი თუ დაცემულად მეფეთაგან.

დავითისა და საულის შეხვედრის ორი ვარიანტი შემოინახა ძველი აღთქმის ტრადიციამ. დავითი უნდა მოხედეს საულის კარზე, მაგრამ როგორ? კანონიკური ტექსტი (სხვა ტექსტი კი არ არსებობს) საულის ცნობილ შავნალვლიანობას ხსნის იმით, რომ „განემორა საულს უფლის სული და დაუნყო მას წვალება ბოროტმა სულმა უფლისაგან“ (1მეფ. 16:14). მისგან უფლის სულის განშორება კი უშუალოდ დაკავშირებულია დავითის მეფედ ცხებასთან ბეთლემში, რომელიც საიდუმლოდ უნდა მომხდარიყო, როგორც საულის მეფედ ცხება მოხდა. „აილო სამუელმა რქა და სცხო მას მისი ძმების თანდასწრებით. ამ დღიდან და მერეც უფლის სული წარმართავდა დავითს... განემორა საულს უფლის სული...“ (1მეფ. 16:13-14). ხომ არ შეიძლებოდა, რომ ღვთის სული ერ-

თდროულად ყოფილიყო დავანებული რჩეულზე და განყენებულზე? უფალმა მიატოვა საული და ბოროტი სულს გაუხსნა გზა მის ბუნებაში. ჩანს, ეს იყო ღვთის სასჯელი, მაგრამ საბედისწერო ის იყო, რომ საულის გვემული სულის შემსუბუქება დაევალა ახლადცხებულ დავითს:

„უთხრეს მისმა მსახურებმა საულს: აჰა, ბოროტი სული ღვთისაგან გამოფოთებს შენ. უბრძანოს ჩვენმა ბატონმა შენს მსახურთ, მოძებნონ კაცი, ქნარზე დამკვრელი, და, როცა შემოგანვება ბოროტი სული ღვთისაგან, დაუკრავს და შეება მოგეცემა. უთხრა საულმა თავის მსახურთ: მომიძებნეთ კაცი, კარგად რომ უკრავდეს ქნარზე, და მომიყვანეთ. მიუგო ერთმა მსახურთაგანმა და უთხრა: ბეთლემელი იესეს შვილი მეგულება, იცის ქნარზე დაკვრა, ქველი და მამაცი კაცია, სიტყვაგონიერი და ლამაზი. უფალია მასთან...“ (1მეფ. 16:15-18).

ასე მოხდა დავითი საულთან და „როცა კი შემოანვებოდა ბოროტი სული ღვთისგან საულს, აიღებდა დავითი ქნარს და უკრავდა. ამოისუნთქებდა საული, უკეთ ხდებოდა, გაეცლებოდა ბოროტი სული“ (1მეფ. 16:23). მაგრამ ყოველთვის ასე მშვიდობიანად არ მთავრდებოდა ბოროტი სულის შემოწოლა: უფრო ხშირად საულის შუბი განსაგმირავად ემუქრებოდა დავითს, რისთვისაც საულს საბაბად ჰქონდა ჯერ ეჭვი, რაკი ახსოვდა სამუელისაგან მასზე უკეთესი რჩეულის არსებობის შესახებ ისრაელში, და მერე შური. რაც შურს შეეხება, საამისო საბაბიც ჰქონდა საულს. ამ მოტივზეა აგებული მათი შეხვედრის, უფრო სწორად, დავითის საულის კარზე მოხვედრის მეორე ვერსია.

ეს არის ცნობილი ეპიზოდი, სადაც დავითი ამარცხებს ფილისტიმელთა ბუმბერაზს, სახელად გოლიათს, და იხსნის ისრაელის ლაშქარს სირცხვილისაგან და გადანყვეტს ბრძოლის ბედს. ეს ეპიზოდი მოთხრობილია მე-17 თავში, რომელიც უშუალოდ მოსდევს დავითის მეფედცხებისა და საულთან მისი მიყვანის ამბავს. მე-16 თავში ჩვენ ვეცნობით დავითს, როგორც ფარულ ცხებულს და მემუსიკეს. ახლა კი დავითმა როგორც მხსნელმა გამოიჩინა თავი.

არის აშკარად ზღაპრული ელემენტი ამ ეპიზოდში, თუმცა ეჭვს არ უნდა იწვევდეს ამის გამო მე-17 თავში გადმოცემული ამბავი. ყრმა, დარწმუნებული თავის დავლათში (ის, ცხადია, გრძნობდა უფლის სულს თავის თავში), გაბედულად ჩაება ორთაბრძოლაში, რომლის შედეგს უნდა გადაეწყვიტა ბედი ბრძოლისა ისრაელსა და ფილისტიმელთა შორის. აქ არაფერია დაუჯერებელი (მსგავსი ასპარეზობა „ბაში-აჩუკშიც“ არის მოთხრობილი), ოღონდ ყრმა დავითი გვაგონებს ზღაპრის გმირს, ხშირად გლეხის ბიჭს, გოლიათი-სამეფოზე მიჩენილ, მოურეველ ძალას, ხშირად გველემავს, საული კი - ქვეყნის მეფეს, რომელიც თავის ასულს ჰპირდება იმ გმირს, ვინც იხსნის ქვეყა-

ნას გველეშაპისაგან. ამ გმირს, რომელსაც ხშირად ძმებიც ჰყავს და, თუ ჰყავს, თავად უმცროსია და უფროსნი ვერ უყურებენ მას მაინც და მაინც ძმურად, აქვს რალაც ჯადოსნური საგანი, რალაც გაღებული მსხვერპლის სანაცვლოდ მოპოვებული, ან როგორც ჯილდო კეთილი სამსახურისა თუ მისი ბუნებრივი სიკეთისათვის, რაც არ ჩანს და, შესაძლოა, არც არასოდეს გამოჩნდეს; საგანი, რომლითაც ის ძლევს მასზე ათასწილად აღმატებულ ფიზიკურ ძალას, – ზღაპრის სიმბოლიკით, ეს საგანი ზღაპრის გმირის სწორედ ამ დაფარული, მისი მფლობელისთვის გაუცნობიერებელი სიკეთის გამოხატულებაა – გასაგნებული სიკეთე.

რა იმედით გადიოდა აშკარად უთანასწორო ორთაბრძოლაში დავითი, ეს მხოლოდ ერთმა ღმერთმა უნყოდა.

გოლიათის ეპიზოდში ავტორს ისე შემოჰყავს დავითი, თითქოს ის მკითხველისთვის უცნობი იყოს, თითქოს პირველად აცნობდეს მას;

„დავითი იყო შვილი იმ ეფრათელისა, იუდას ბეთლემიდან, რომელსაც სახელას ერქვა იესე და რვა შვილი ჰყავდა. საულის დროს მოხუცებული იყო ეს კაცი, ხანდაზმული. ნაჰყვა საულს ბრძოლაში იესეს სამი უფროსი ვაჟიშვილი; ომში წასული მისი ვაჟიშვილის სახელები იყო: პირმშოსი ელიაბი, მომდევნოსი ამინადაბი, მესამესი შამა. დავითი კი მათზე უმცროსი იყო. ნაჰყვა სამი უფროსი საულს...“ (1 მეფ. 17:12-14).

მამა აგ ზავნის ძმებთან უმცროსს, რომელიც უნდა იყოს მისი საყვარელი შვილი; მამა მოხუცებულია – ამას ხაზს უსვამს ტექსტი. უფროსი ძმები მაინც და მაინც არ უნდა იყვნენ კეთილად განწყობილნი უმცროსისადმი, რადგან სწორედ მათ თვალწინ გამოარჩია სამუელმა უმცროსი, როცა ზეთი სცხო მას, თუმცა ეს რიტუალი საიდუმლოდ უნდა შესრულებულიყო; მოხუცებული მამა კი, როგორც იაკობი იოსებს, აგ ზავნის ძმებთან – მათ მოსაკითხად და მათი ამბის მოსატანად სახლში. უფროსი ძმები – სამნი ორმოცი დღის განმავლობაში შემსწრენი არიან გაღაღებული გოლიათის საქციელისა – როგორ არცხვენს იგი და სასაცილოდ იგდებს უფლის რჩეულ ხალხს – და მათი მეფის უმწეობისა. ბანაკში მისული დავითი ისმენს გოლიათის თავხედურ სიტყვებს, მეფის პირობას, რომ გოლიათის მძლეველს აძლევს იგი თავის ასულს; და ისმენს აგრეთვე უფროსი ძმის გესლიან საყვედურს, დაუფარავი სიძულვილით ნათქვამს: „რისთვის ჩამოხვედი აქ? ვის დაუტოვე ის მცირე ფარა უდაბნოში? ვიცი შენი ამპარტავნებისა და შენი ავგულობის ამბავი; მხოლოდ ბრძოლის საყურებლად ხარ ჩამოსული“ (1 მეფ. 17:28).

საულის ყურამდე მიიტანეს სიტყვა, რომ დადის ბანაკში ტანმორჩილი ყრმა და ყველას ეკითხება, თუ რა ბედი მოელის კაცს, ვინც იმ ფილისტიმელს დაამარცხებს და სირცხვილს მოხოცავს ისრაელს; და კიდევ ამბობს

მუქარით და დარწმუნებით: „ვინ არის ეგ წინდაუცვეთელი ფილისტიმელი, ასეთ სირცხვილში რომ აგდებს დღეს ღვთის რაზმებსო?“ (1მეფ. 17:26). და, როცა წარუდგინეს საულს ეს უცნობი ყმანვილი, რომელიც განვეულიც კი არ იყო ჯარში, მეფეს ესმის მისგან ეს სიტყვები:

„ნურავის გული ნუ შედრეკება მის წინაშე. ნავა შენი მსახური და შეებრძოლება ამ ფილისტიმელს“ (1 მეფ. 17:32).

არც მახვილით ან შუბით (ისრაელიანი ჯარისკაცის ჩვეულებრივი იარაღით), არც ჯავშანში ჩამჯდარი და არც თავმუზარადიანი (მან უარი თქვა მეფის შემოთავაზებულ სრულ აღჭურვილობაზე) არ გასულა გოლიათის წინაშე დავითი. გავიდა ის გარეგნულად სრულიად დაუცავი, როგორც დადიოდა თავის სამწყესურში. რა იყო მისი იარაღი? კომბალი – მისი მწყემსობის ნიშანი და ხუთიოდე რიყის ქვა და შურდული. ასეთმა აღჭურვილობამ მოულოდნელად გამოარჩია დავითი მთელი ისრაელობიდან. თუ საული ერთი თავით მაღალი იყო ყველა დანარჩენ თავის თვისტომზე, დავითის სიქველე დაფარულია ყველასაგან, როგორც მწყემსის გუდაში ჩანყობილი საშურდულე ქვები. ერთადერთი საჩინო საგანი – კომბალიც (მას კვერთხის ღირსება უნდა მინიჭებოდა მომავალში) არ აღიქმებოდა საბრძოლო იარაღად, „ძალდი ხომ არა ვარ, ჯოხით რომ გამოდიხარ ჩემთანო“ მოესმა დავითს შეურაცხყოფილი ბუმბერაზის სიტყვები.

შურდული დავითის ხელში ის ჯადოსნური იარაღია, რომელსაც ზღაპრის გმირი იპოვებს თავისი შინაგანი ღირსების ჯილდოდ; ამავე დროს, შურდული გამოხატავს ადამიანური გონების ძლევამოსილებას, მის უპირატესობას ბრმა და უსახური ფიზიკური ძალის წინაშე. დავითი იმავე გზით – გამჭრიახობით და მახვილი გონებით – იმარჯვებს, როგორც იმარჯვებენ ჩვენთვის ნაცნობი ოდისეისი (ცალთვალა ბუმბერაზის მძლეველი), დევთან მებრძოლნი ჩვენი ჯვარ-ხატები (ღვთისშვილნი), ან თუნდაც ნაცარქექია, ამოუწურავ შესაძლებლობათა დამმარხველი, რომელიც გადამწყვეტ წამებში არადჩასაგდება, ყოფით საგნებს ძლევამოსილ იარაღებად აქცევს.

„ჩაყო ხელი დავითმა გუდაში და ამოიღო იქიდან ქვა, სტყორცნა შურდული და შიგ შუბლში მოარტყა ფილისტიმელს. შუბლში ჩაეჭედა ქვა და პირქვე დაემხო ფილისტიმელი“ (1მეფ. 17:49).

ამ ორთაბრძოლამ დასაბამი მისცა საულის ლაშქრის გამარჯვებებს ფილისტიმელებზე.

აი, მაშინ იკითხა საულმა (ეს არის მეორე ვერსია საულისა და დავითის დაახლოებისა) დავითის ვინაობა და ის მეორედ წარუდგინეს მეფეს, ამჯერად უკვე არა როგორც მემუსიკე – ქნარზე დამკვრელი, არამედ როგორც გმირი. მათი შეხვედრა გადმოცემულია უკიდურესი დაწურვით, თითქოს მხოლოდ და

მხოლოდ როგორც ცნობა, მაგრამ ამ სიმშრალეში და სიტყვიერ სიძუნეში ჩანს საულის მეფური, თან მამაშვილური ღირსება, ხოლო გამარჯვებული ყრმის თავმდაბლობა და მორჩილება. დასაწყისი საკეთილდღეო იყო.

„როცა დაინახა საულმა ფილისტიმელის წინააღმდეგ გამავალი დავითი, ჰკითხა აბნერს, მხედართმთავარს: ვისი შვილია ეს ყმანვილი, აბნერ? მიუგო აბნერმა: შენს თავს გეფიცები, არ ვიცი, მეფეო. თქვა მეფემ: იკითხე, ვისი შვილია ეს ჭაბუკი. როცა დაბრუნდა დავითი ფილისტიმელის დამარცხების შემდეგ, ხელი მოჰკიდა მას აბნერმა და წარუდგინა საულს; ხელში ფილისტიმელის თავი ეჭირა. უთხრა საულმა: ვისი შვილი ხარ, ყმანვილო? მიუგო დავითმა: შენი მსახურის, იესეს შვილი ვარ, ბეთლემელის“ (1მეფ. 17:55-58).

საულის კარზე გამოსცადა პირველად დავითმა საკუთარ თავზე შურისა და ეჭვის დაუძლეველი ძალა საულისაგან და ასევე დაუძლეველი მეგობრული სიყვარული მეფის ძის, იონათანისა. „შეეკრა იონათანის სული დავითის სულს და შეიყვარა იგი იონათანმა, როგორც საკუთარი თავი... შეეკრა იონათანმა დავითთან კავშირი, რადგან შეიყვარა იგი როგორც საკუთარი თავი. გაიძრო მოსასხამი იონათანმა, თან რომ ჰქონდა, და მისცა დავითს, აგრეთვე შესამოსელი, მახვილი, მშვილდი და სარტყელი“ (1მეფ. 18:1-4).

ძმადშეფიცვის ამ აქტმა, თითქმის რიტუალურმა და სიმბოლურმა მოქმედებამ, განსაზღვრა დავითის შემდგომი ბედი – მისი ურთიერთობა არა მხოლოდ იონათანთან, არამედ გააძლიერა მისი მოწინება საულის წინაშე, არა როგორც მხოლოდ მეფის, არამედ ძმადნაფიცის მამის წინაშეც.

ერთგულობდა დავითი საულს სიცოცხლეშიც და მისი სიკვდილის შემდეგაც პატრონობდა მის შთამომავლებს, ერთი სიტყვაც არ დასცდენია მის მიმართ სააუგო და არც საქმით ცდილა გაესწორებინა მისთვის ანგარიში, თუმცა საამისო შემთხვევა ბევრჯერ მიეცა მას. საულის სიცოცხლეში დავითი ავლენდა პატიოსნების, სიქველის, რაინდობის, მორჩილების და შვილობრივი სიყვარულის მაგალითს მეფისადმი, რომელიც თითქმის დღიდან გოლიათის დამარცხებისა მოსისხლე მტრად გადაეკიდა მას. საულში იძალა შურმა ჭაბუკი ქვეშევრდომის მიმართ, როცა ბრძოლიდან დაბრუნებულს მოესმა ქალების გუნდის მიერ სახელდახელოდ შეთხზული სიმღერა: „შემუსრა საულმა თავისი ათასი, ხოლო დავითმა თავისი ათიათასიო!“ ეს სიტყვები საკმარისი იყო შურის აღსაძვრელად და საულმა თითქოს იწინასწარმეტყველა: „მეფობალა აკლია!“ ეს ეჭვი, ცხადია, არ იყო უსაფუძვლო, მხოლოდ მისი ავადმყოფური გონების ნაყოფი. ხომ ნამდვილად ცხებული იყო დავითი და, ამგვარად, მისი მეტოქე, თუმცა საულს ეს ამბავი არ შეიძლება დაბეჯითებით სცოდნოდა. ის მხოლოდ გრძნობდა შინაგანად, რომ უფალს ჰყავდა მიტოვებული, და სამუელის, დავითის მცხებელიც, აღარ ეკარებოდა იმ შეხ-

ვედრის შემდეგ გილგალში, სადაც მან ამხილა იგი უფლის ურჩობაში და უფლის ნებაც გამოუცხადა, რომ „გამოგლეჯდა“ მეფობას, რომ უფალს ამორჩეული ჰყავს სამეფოდ მასზე ღირსეული.

ნება უფლისა, რომელიც მას გამოუცხადა სამუელმა, უკვე აღსრულებული იყო: სამეფო, მეფობა, უკვე წართმეული ჰქონდა მას, ხოლო უფლის სულის ნაცვლად, ბოროტი სული იყო მასზე მოვლენილი უფლისაგანვე. ის სამეფო დავლათი, რომელსაც იგი ველარ განიცდიდა საკუთარ თავში, ახლადმოვლენილ ყრმაში იყო გადასული. ამას გრძნობდა საული: „შეშინდა საული, რადგან უფალი იყო დავითთან, საულს კი განემორა“ (1 მეფ. 18:12).

საულის წინაშე სრულიად უდანაშაულო დავითს ჰქონდა ერთი დანაშაული: ის გულის სიღრმეში გრძნობდა – ეს არასოდეს არ ყოფილა გარკვევით გამოთქმული, – რომ ის ისრაელის მეფედ იყო მოწოდებული, ყოველ შემთხვევაში, შინაგანად განიცდიდა უფლის სულის შემწეობას არა მხოლოდ ცხების შემდეგ, არამედ მანამდეც, როცა მამამისის ფარას მწყემსავდა, რადგან მწყემსსაც ესაჭიროებოდა ღვთის შეწევნა. დავითის შინაგანი დარწმუნებულობა თავის დავლათში, რომ ეს ნამდვილად ღვთისაგან მობერილი ქარიზმა იყო, გამოჩნდა იმ სიტყვებში, რომლებიც საულმა მოისმინა მისგან. საული აკავებდა მას ფილისტიმელ ბუმბერაზთან ბრძოლისაგან, „რადგან ჯერ ბავშვი ხარ, ის კი მებრძოლია სიყრმითგანვეო“, მაგრამ როგორ პასუხობს დავითი? რა ჩანს დავითის პასუხში, რა მომავალი გამოკრთა მის პასუხში მეფის მამაშვილურ რჩევაზე?

„უთხრა დავითმა საულს: მწყემსავდა შენი მსახური თავისი მამის ფარას და, როცა დაეცემოდა ლომი ან დათვი და გაიტაცებდა ფარიდან ცხვარს, გავეკიდებოდი, ვკლავდი და პირიდან გამოვგლეჯდი ხოლმე... ლომსაც და დათვსაც ამარცხებდა შენი მსახური, ამ წინდაუცვეთელ ფილისტიმელსაც იგივე დაემართება, რადგან სირცხვილში აგდებს იგი ცოცხალი ღვთის რაზმებს. თქვა დავითმა: უფალი, რომელიც დამიხსნიდა ხოლმე ლომისაგან ან დათვისაგან, ახლაც დამიხსნის ფილისტიმელისაგან...“ (1 მეფ. 17:34-37).

ამ სიტყვებში ჩანს გამოუცდელი ჭაბუკის დარწმუნებულობა იმაში, რომ მწყემსობა მისთვის მოსამზადებელი საფეხურია ხალხის წინამძღოლობისაკენ. თუ წინათ ის მამის ფარას მწყემსავდა და უგერიებდა მტაცებელ მხეცებს, ახლა მას შეუძლია, შესაძლებელია, ვალდებულიც არის, დამწყესოს უფლის, თავისი ზეციური მამის სამწყსო – ისრაელი. დავითისათვის ეს ერთი და იგივე საქმიანობაა, ოღონდ სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა ასპარეზზე განხორციელებული. მწყემსობის ღირსება მისი ხალხის ისტორიაშია დადასტურებული: მწყემსი იყო მოსე, სანამ იგი ხალხს გამოიყვანდა ეგვიპტიდან; ის ჯერ თავისი სიმამრის ფარას მწყემსავდა უდაბნოში (სწორედ ამ სამწყესურში აღმოაჩინა

მან ღვთის გამოცხადების მთა) და მერე შეუდგა თავისი ხალხის მწყემსვას. როგორც მოსესათვის, ასევე დავითისათვის ხალხის წინამძღოლობა იყო იგივე მწყემსობა, მაღალ რანგში აყვანილი. წინასწარმეტყველთა ესქატოლოგიურ სიმბოლიზმში მწყემსი მეფის სინონიმია და ამ სიმბოლიკას ფესვი რეალურ ნიადაგში უდგას. ასე იყო მთელს ახლო აღმოსავლეთში: ჯერ კიდევ შუმერისა და შემდეგ ბაბილონისა თუ აშურის მეფეები ატარებდნენ მწყემსის ტიტულს, რომლის შინაარსი დაფუძნებული იყო ხალხის წინამძღოლობისა და პატრონობის იდეაზე. „რა არის ხალხი თვინიერ მეფისა? მხოლოდ ცხვრის ფარა, უმწყემსოდ შთენილი!“ ამბობს ერთი შუმერული ანდაზა.

ხალხი უფლის ერია, ხოლო მისი წინამძღოლი – მეფე უფლის ნებით დაყენებული მწყემსი. ის პერიოდი დავითის ცხოვრებისა, როცა დავითი მწყემსავდა თავისი ხორციელი მამის ფარას, უნდა გავიგოთ როგორც სიმბოლური წინასწარმოსწავება იმ პერიოდისა, როცა დავითი კვერთხით ხელში ჩაუდგება სათავეში თავის ზეციერი მამის ფარას. როგორც ცხვრის პატრონი ეძებს ერთგულ მწყემსს, ასევე უფალი – რჩეული ხალხის პატრონი ეძებს ერთგულ წინამძღოლს. ეს სულისკვეთებაა გამოხატული ზემომოყვანილ ესქატოლოგიურ ნაწყვეტში ეზეკიელის წინასწარმეტყველებიდან: „მე დავიხსნი ჩემს ცხვარს და აღარ იქნებიან დატაცებულნი... ერთ მწყემსს დავუყენებ მათ და ის დამწყემსავს მათ; დავითი, ჩემი მსახური, დამწყემსავს მათ, ის იქნება მათი მწყემსი...“

ამრიგად, გულმართალი ყრმის სიტყვებში მეფისადმი, გამოსჭვივოდა, რომ მისი კომბალი ერთ მშვენიერ დღეს სამეფო კვერთხად გარდაიქმნებოდა. საულის სასმენელნი დახშული არ ყოფილა ამ სიტყვების მიმართ.

როცა საულისთვის ცხადი გახდა, რომ დავითია მისი მეტოქე სამეფო ტახტზე – თუმცა დავითი არც აპირებდა რაიმე ელონა ზეთისცხების მეოხებით მიღებული პოტენციური მეფობის გასანაღდებლად, – ის უკვე აღარ ძალავდა თავის მტრობას მის მიმართ და ხელსაყრელ შემთხვევას ეძებდა მის მოსაკლავად, რისხავდა შვილს იონათანს, ჩააგონებდა მას: „ვიდრე ცოცხალია იესეს ძე ამქვეყნად, ვერც შენ განმტკიცდები და ვერც შენი მეფობა განმტკიცდებაო“ (1 მეფ. 20:31); იონათანი კი, მისი მეგობარი, რომელსაც საკუთარ თავზე მეტად უყვარდა იგი, ესარჩლებოდა მას მეფის წინაშე, თუმცა მანაც იცოდა, რომ სამომავლოდ ტახტი დავითსა და მის შთამომავლობას უნდა დარჩენოდა. დავითი ორჯერ დაუსხლტა საულის ნასროლ შუბს მისი გაშმაგებისას, როცა ბოროტმა სულმა შეიპყრო იგი, დავითი კი ქნარს უკრავდა დასამშვიდებლად. მაგრამ ამაო იყო ქნარის ხმა, „უნდოდა საულს კედელზე მიეგმირა შუბით, მაგრამ გაუსხლტა დავითი და კედელს მოხვდა შუბი. დავითი კი გაიქცა და ასე გადარჩა სიკვდილს იმ ღამეს“ (1 მეფ. 19:10). მეორედ დავითი მისმა ცოლმა, საულის ასულმა მიქალმა, რომელსაც უყვარდა, იხსნა. ბოლოს კი, იონათანმა,

რომელმაც ხელი შეუწყო საბოლოოდ გარიდებოდა საულს და სამეფო კარს, და დაეტოვებინა ქვეყანა, გადახვენილიყო უცხო მხარეში, სადაც საულის შუბი ვერ მისწვდებოდა.

ორი ხანაა დავითის ცხოვრებაში – ხეტიალისა და დამკვიდრებისა. ის ხეტიალობს როგორც კაენისაგან დევნილი მწყემსი აბელი. თავისი ცხოვრების ამ პერიოდში ის ახორციელებს იდეალს იმ დაღუპული აბელისა, რომელსაც სწყალობდა ღმერთი. ღმერთი დავითთან არის და არა საულთან, რომელიც დამკვიდრებულია მინათმოქმედი კაენივით, მაგრამ შინაგანად ხეტიალობს, ძრწის, იტანჯება ბოროტი სულისაგან, როგორც კაენი, რომელიც გადაიხვეწა „ძრწოლისა“ და „ხეტიალის“, „წრიალის“ მხარეში (ასე ითარგმანება ქვეყნის სახელი ნოდ, სადაც დამკვიდრდა კაენი).

დავითის დევნილება და გასვლა ქვეყნიდან გამოხატავს ისრაელის წარსულს, როცა ის უდაბნოს გზით მიდიოდა ქვეყნისაკენ, და მომავალსაც, როცა დადგა დიდი განფანტვის ხანა. ჭეშმარიტ მეფეს თითქოს უნდა გაემეორებინა თავისი ხალხის ისტორია, როგორც ძველ მითოსში მწყემსი იმეორებს ანუ, უფრო სწორად, იზიარებს თავისი სამწყსოს ბედ-ილბაღს; თითქოს ხეტიალი უნდა ყოფილიყო დავითისათვის სამეფოდ მზადება, უდაბნოს ქრონოტოპულ ვითარებაში უნდა დაბადებულიყო ის მეფედ, როგორც ისრაელი იშვა ხელახლა, როგორც უფლის ერი, უდაბნოში ორმოცი წლის ხეტიალისას.

მაგრამ ეს გასვლა ქვეყნიდან, რამაც განსაკუთრებული როლი შეასრულა დავითის, როგორც პიროვნების და როგორც მეფის, ჩამოყალიბებაში, სამძიმო ვითარებას უქმნიდა დავითს, როგორც ერთ კერძო ისრაელიანს, უფრო შორს რომ წავიდეთ ერის გენეზისამდე, აბრაამის წიაღიდან გამოსულს. ამ განდევნით დავითი წყდებოდა იმ მიწას, რომელიც უფლისაგან მიეცა მის მამა-პაპას და პირადად მასაც, როგორც წილის მქონებელს ამ მემკვიდრეობაში. იგი მოიკვეთა ქვეყნიდან არა მხოლოდ როგორც საცხოვრებელი ადგილიდან, არამედ საწმიდარიდან და ღვთის თაყვანისცემისაგან, რადგან სხვაგან, ამ ქვეყნის გარეშე, ისრაელიანისათვის წარმოუდგენელი იყო ეროვნული ღმერთის მსახურება; რადგან უფალი (იაჰვე) ღმერთი ჯერ კიდევ არ იყო მათ შეგნებაში უნივერსალური ღმერთი, რომ მისი სამსხვერპლო აღთქმული ქვეყნის გარდა სხვაგან სადმე აშენებულიყო. ამ განდევნით საულმა დავითს ფეხი ამოუკვეთა არა მხოლოდ სამკვიდროდან, არამედ საწმიდარიდან. ის უნდა დარჩენილიყო თავისი ღმერთის პატრონობის გარეშე და სხვა, უცხოთა ღმერთებს უნდა შეხიზნებოდა.

„ახლა ისმინოს მეფე ბატონმა თავისი მსახურის სიტყვები: თუ უფალმა წაგაქეზა ჩემს წინააღმდეგ, სურნელოვანი იყოს ეს მსხვერპლი; თუ ადამიანებმა – წყეულიმც არიან ისინი უფლის წინაშე, რადგან მათ განმდევნეს მე

დღეს, რომ წილი არ მქონოდა უფლის სამკვიდროში, და მითხრეს, წადი, უცხო ღმერთებს ემსახურეო" (1 მფ.26:19).

ეს სიტყვები გადასცა შორიდან საულს უდაბნოში, ბორცვიდან მას შემდეგ, რაც საულის ბანაკში იდუმალ პელნეულმა შუბი და მათარა აართვა მძინარე მეფეს და წაიღო იმის ნიშნად, რომ იგი არასოდეს აღმართავდა ხელს უფლის ცხებულზე. უდაბნომ, როგორც განსაცდელმა, წარმოაჩინა დავითის საუკეთესო ზნეობრივი თვისებები, მაგრამ ავიდა თუ არა ტახტზე, დაკარგა სიმაღლე. ტახტზე ასვლის შემდეგაც, როცა ის მყარად დამკვიდრდა იერუსალიმში, რომელიც მან პირველმა აქცია დედაქალაქად და სადაც განიცადა დევნილება, ამჯერად უკვე მოჯანყე შვილისა, და ესეც განსაცდელი იყო. ხეტიალსა და უმკვიდრობაში, რომლითაც ის თითქოს ახორციელებს ღვთის სათნო აბელის იდეალს თავისი ცხოვრების პირველ პერიოდში, დავითი თანაზიარია ისრაელის უდიდესი სინმიდის – უფლის კიდობნის ბედისა, რომელიც იესეს ძესავით უცხო ქვეყანაში იმყოფებოდა როგორც ტყვე და ტყვეობიდან თავდახსნის შემდგომ მიმოდითადა, იცვლიდა ადგილ-სამყოფელს, ვიდრე საბოლოოდ იერუსალიმში არ დამკვიდრდა გამეფებულ დავითთან ერთად.

საულის აღსასრული

ყველა თავისი ბედისწერით კვდება, ყველას თავისი განსაკუთრებული სიკვდილი აქვს. იაკობი მოკვდა ხანსრული, წლებით მაძლარი, ტკბილ სიბერეში, ვაჟიშვილებით და შვილთაშვილებით გარშემორტყმული, იმ შვილის ხელში, რომლის გამო ამბობდა, მგლოვიარე ჩავალო ჩემს შვილთან შავეთში. აბრაამი, ისაკი, იაკობი, – ერის მამამთავრები, მწყემსები, მშვიდობიანი ხალხი იყო და მშვიდად დატოვეს წუთისოფელი. როგორ მოკვდა საული, რომელმაც ბრძოლაში გაატარა მთელი ცხოვრება და ლხინის დროსაც კი, თავისი ერთგული ხალხით გარშემორტყმულს, შუბი ჰქონდა ხელში ჩაბლუჯული? თითქოს ელოდა ბოროტი სულის მობერვას, რომ ეჭვებით გასენილს თავისი მოყვასი გაეგმირა. შეიქმნებოდა თუ არა მისთვის ეს შუბი საბედისწერო?

„მეფეთა წიგნებმა“ საულის სიკვდილის ორი ვერსია შემოინახა, ორივე ჩანერილ იქნა ერთმანეთის მიყოლებით: ბიბლია არ უფრთხის გარეგან წინააღმდეგობებს; ის არ ფიქრობს, რომ რაც მოხდა, სწორედ ისე მოხდა, როგორც უნდა მომხდარიყო. ბიბლია უტოვებს შემთხვევას სხვა შესაძლებლობასაც, რომ უფრო ამომწურავად გამოჩნდეს შემთხვევის მნიშვნელობა და იქ მოხვედრილი ადამიანის უკანასკნელი საქციელი.

პირველი ვერსია.

„მიენივნენ ფილისტიმელები საულს და მის ვაჟებს და დახოცეს ფილისტიმელებმა იონათანი, აბინადაბი და მალქი-შუაყი – საულის შვილები. გაუძნელდა ბრძოლა საულს. ნიშანში ამოიღეს იგი მშვილდოსნებმა და მძიმედ დაჭრეს იგი მშვილდოსნებმა. უთხრა საულმა თავის საჭურველთმცვირთველს: იმიშვლე მახვილი და გამიყარე, რომ წინდაუცვეთელებმა არ მომკლან და არ შეურაცხმეონ. ვერ გაბედა საჭურველთმცვირთველმა, რადგან ძალიან ეშინოდა. მაშინ აიღო საულმა მახვილი და ზედ დაეგო. როცა დაინახა საჭურველთმცვირთველმა, რომ მოკვდა საული, ისიც ზედ დაეგო მახვილს და მოკვდა მასთან ერთად“ (1 მეფ. 31:2-5).

ვინ უნდა ყოფილიყო შემსწრე ამ ტრაგიკული სცენისა? ვის უნდა მოესმინა პატრონისა და მისი მორჩილის უკანასკნელი დიალოგი? როცა მეფისწულნი და მისი თანამდგომნი დახოცილნი ეყარნენ მათ წინ? ვინ მოიტანა ეს ამბავი, რომ ყმამ არ შეასრულა მეფის უკანასკნელი ბრძანება, როცა არავინ იყო მის მეტი ბრძანების შემსრულებელი? ვინ ჩახედა მას სახეში, როცა მახვილჩაბლუჯული ხელი აუკანკალდა და ვერ აღმართა იგი ცხებულზე? „რადგან ძალიან ეშინოდა“? მაშინ ხომ არ აუკანკალდა ხელი, როცა მეფის კვალზე გულში იყრიდა მახვილს იმის დასადასტურებლად, – ვის წინაშე? მისი პატრონი მკვდარი იყო უკვე, – რომ საკუთარი სიცოცხლე არ ენანებოდა?

მოდარაჯე თვალი დაჰყურებდა მათ ზემოდან. ამ თვალთ დანახულს აგვიწერს ბიბლია მეფეთა პირველი წიგნის დასასრულს.

მეფეთა მეორე წიგნი უბრუნდება ამავე ამბავს, არ ცნობს მას ამოწურულად. ეს ვერსია უნდა ავსებდეს წინამავალს, აზუსტებდეს საულის აღსასრულის სურათს.

„მოვიდა მესამე დღეს საულის ბანაკიდან კაცი, სამოსელი შემოგლეჯოდა და თავზე ნაცარი ეყარა. მოვიდა დავითთან, მიწაზე დავარდა და თაყვანი სცა. უთხრა დავითმა: საიდან მოდიხარ? მიუგო: ისრაელის ბანაკიდან გამოვიქეცი. უთხრა დავითმა: რა ამბავი მოხდა, მიამბე. უთხრა კაცმა: ხალხი გაიქცა ბრძოლის ველიდან. ბევრი ჩვენიანიც დაეცა და დაიხოცა, საულიც და მისი ვაჟიც, იონათანიც დაიხოცნენ. უთხრა დავითმა ყმანვილკაცს, ამბის მომტანს: როგორ გაიგე, რომ დახოცილან საული და მისი ვაჟი იონათანი? მიუგო ყმანვილმა კაცმა, ამბის მომტანმა: გილბოაყის მთაზე მოვხვდი და, ვხედავ, თავის შუბზეა საული წამოგებული და, აჰა, ეტლები და მხედრები უახლოვდებიან მას. უკან მოიხედა, დამინახა და დამიძახა. მივუგე: გისმენ, ბატონო-მეთქი. მითხრა: ვინა ხარ? მივუგე: ყამალეკელი ვარ-მეთქი. მითხრა: დამეცი თავს და მომკალი, რადგან საშინელ ტანჯვაში ვარ, ჯერ კიდევ მიდგას სული. მივედი და მოვკალი, რადგან ვიცოდი, რომ მაინც არ იცოცხლებდა დამარცხების შემ-

დეგ. მოვხადე გვირგვინი, თავზე რომ ეხურა, ავართვი სამაჯური, ხელზე რომ ეკეთა, და აქ მოვუტანე ჩემს პატრონს..." (2მეფ. 1:2-10).

ჭეშმარიტად ტრაგიკული სურათის შემსწრე შეიქნა ეს ყამალეკელი ყმანვილი: ცასა და მინას შორის, ყველასაგან მიტოვებული, თავის შუბს წამოგებული განწირული მეფე. ეტლები და მხედრები გრიალით უახლოვდებიან. ყამალეკელს ნამდვილად საულისაგან უნდა მოესმინა ეს სიტყვები, რომლებიც გამარჯვებულ დავითს მოახსენა. მან მოისმინა საულის შინაგანი ხმა, არა მეფური, არამედ უბრალოდ ადამიანური. რა პასუხი უნდა გაეცა უცხო ყამალეკელს მეფის გულის ამოძახილზე? მართალია, ყმანვილი, ისრაელს შეხიზნული ყამალეკელი, საულის მორჩილი იყო, მაგრამ მას არ შეშინებია მასზე ხელის აღმართვისა. თუ საჭურველთმცირთველი დაძლევდა შიშს და ხელს აღმართავდა ცხებულზე, ეს ხელი ხომ მასაც მოუღებდა ბოლოს, როგორც მოხდა. მაგრამ საჭურველთმცირთველმა ვერ აღმართა ხელი. საული წამოეგო თავისავე შუბს, მაგრამ სასიკვდილო არ ყოფილა ეს წამოგება, საჭურველთმცირთველმა კი ინიშნა საულის საქციელი და ხელი აღმართა საკუთარ თავზე – ისე რომ არც კი დაუცდია საულის სიკვდილისთვის. საული კვდებოდა და არც კვდებოდა, ცალკე საშინელი ტანჯვა ჭრილობისაგან, ცალკე მომდგარი მტერი, რომლის ხელით სიკვდილს გაურბოდა. ყმანვილი ცივი გონებით სჯიდა, შეუცდომლად გაერკვა ვითარებაში. „მივედი და მოვკალი, – თქვა მან, – ვიცოდი, რომ დამარცხების შემდეგ არ იცოცხლებდა.“ ასე თქვა მან, ვიდრე ერთი წამისყოფის შემდეგ მკვლელი გახდებოდა. საული, მართალია, არ იცოცხლებდა დაცემის შემდეგ, ის განწირული იყო, მაგრამ ვაი მას, ვინც პირველი აძგერებდა მახვილს. მოკლულ მეფეს სხვა ვინმეც აართმევდა გვირგვინს და სამაჯურს – სამეფო ნიშნებს და დავითს მიართმევდა; ამით ის ხილულ სახეს მისცემდა იმას, რაც სამუელმა საიდუმლო ზეთისცხებით მოიმოქმედა. საულიც დაიღუპებოდა, დავითიც მიიღებდა გვირგვინს, მაგრამ ვაი მას, ვინც სისხლიანი ხელით მიართმევდა გვირგვინს.

„ჰკითხა დავითმა ყმანვილკაცს, ამბის მომტანს: სადაური ხარ? მიუგო: ხიზანის შვილი ვარ, ყამალეკელი. უთხრა მას დავითმა: როგორ გაბედე და აღმართე ხელი უფლის ცხებულის დასალუპად? დაუძახა დავითმა ერთ მსახურთაგანს და უთხრა: აქ მოდი და მოკალი ეს კაცი. მანაც დაჰკრა და მოკვდა იგი. უთხრა მას დავითმა: შენს თავზეა შენი სისხლი, რადგან შენმავე ბაგემ გამხილა, როცა თქვი, მე მოვკალიო უფლის ცხებული“ (2მეფ. 1:13-16).

დავითს მიეცა შემთხვევა თავისი მოსისხლის სიხლი აელო და ეგლოვა იგი ომში დაღუპულთა გოდებით, სადაც ასეთი სიტყვებიც ისმის: „გილბოაყის მთებო! არ გელირსოს ცვარი და წვიმა, ნაყოფიერი მინდვრები, რადგან მანდ გაცუდდა ვაჟკაცთა ფარი, საულის ფარი, თითქოს არ ყოფილიყო ზეთით ცხე-

ბული! განგმირულთა სისხლისაგან, ვაჟკაცთა გულ-ღვიძლისაგან უკან არ ბრუნდებოდა იონათანის მშვილდი, საულის ხმალი ფუჭად არ ბრუნდებოდა! საულ და იონათან! საყვარელნი და სანატრელნი სიცოცხლეში, სიკვდილშიც განუყრელნი არიან... ისრაელის ასულნო, იტირეთ საული, თქვენი შემოსეული ძონეულით და ძვირფასეულით, ოქროს სამკაულებით რომ გიმშვენებდათ შესამოსელს. როგორ დაეცნენ ვაჟკაცები ბრძოლაში..." (2მეფ. 1:21-25).

დავითის განსაცდელი

ბიბლიურ ადამიანს თან სდევს განსაცდელი. შეიძლება ითქვას, ჩასაფრებულია და ელის მის ნაბიჯს. რომელი ასცდა თავის ცხოვრებაში განსაცდელს, ვინ იყო მისგან თავისუფალი? განსაცდელის მეოხებით არიან, როგორნიც არიან, რომ არაფერი ვთქვათ ადამზე, პირველკაცზე, რომელმაც გზა გაუხსნა მას კაცობრიობაში, აბრაამი, იაკობი, იოსები და სხვანი. განსაცდელი სასინჯი ქვაა, რომელიც გამოაჩენს ადამიანის დიდებას და სიმდაბლეს; ქურაა, რომელშიც უნდა გადადნეს კაცი და გამოვიდეს მისი ხინჯი. განსაცდელიდან ადამიანი შეიძლება არნახულ სიმაღლეზე ავიდეს ან ისე დაეცეს, როგორც არასოდეს დაცემულა.

იყო დრო, როცა დავითზე შეიძლება თქმულიყო: „სულ მალლა და მალლა მიდიოდა დავითი და უფალი, ცაბაოთ ღმერთი, მასთან იყო“ (2მეფ. 5:10). მაგრამ თუ შეინარჩუნა ტახტზე გამტკიცებულმა ის სიმაღლე, რომელსაც დევნილებაში – ესეც ხომ განსაცდელი იყო – ატარებდა? შესაძლოა ამ ხანაში თავისი ცხოვრებისა უფრო ძნელი განსაცდელი მოელოდა, ვიდრე მაშინ, როცა საულის შუბი ჰქონდა დამიზნებული. მაშინ დავითი აბელი იყო, თითქოს დასალუჰად განწირული; მაგრამ მასთან იყო უფალი, როგორც იოსებთან, და დევნილი იოსებივით, ისიც მასზე იყო მინდობილი. შესაძლოა, მას ტახტზე ასვლამდე, როგორც კერძო კაცს, ბევრი რამ ეპატიებოდა. მაგრამ ტახტზე მჯდომი მთელ ქვეყანაში ხელისგულივით მოჩანდა თავისი სიაყვარგით. მაშინ, როცა უდაბნოს მიწაზე და გამოქვაბულებში ათევდა ღამეებს, მისი ერთადერთი მამხილებელი საკუთარივე თავი იყო; სინდისს – „მამხილებელ გონებას“ მისას არ ეძინა, მაგრამ ტახტზე აღზევებულისთვის, როცა სასახლეში დაიდო ბინა, საჭირო შეიქნა გარეშე მამხილებელი. ეს იყო ნათანი, მისი სულიერი მოძღვარი, რომელიც მოწოდებული იყო ღვთის ცხებულში სინანულის გასაღვიძებლად. მაგრამ ნათანი, რაკი მეფესთან ჰქონდა საქმე, იგავებით გამოთქვამდა სამხილებელს, არა პირდაპირ – ასეთი იყო აღმოსავლეთში მიღებული წესი მხილებისა.

როცა დავითმა ბრძოლაში ღალატით მოაკვლევინა ურია ხეთელი, თავისი ერთგული ყმა და ცოლად შეირთო მისი ცოლი ბერშაბე (ბათ-შებაყ „ასული შვიდისა“ თუ „ასული ფიცისა“), „არ მოეწონა უფალს ეს საქმე“ და „მიუგზავნა უფალმა დავითს ნათანი და ისიც მივიდა მასთან და უამბო: ორი კაცი ცხოვრობდა ერთ ქალაქში, მდიდარი და ღარიბი. მდიდარს უამრავი ცხვარი და ძროხა ჰყავდა, ღარიბს კი არაფერი ებადა ერთი პატარა ბატკნის გარდა, რომელიც ნაყიდი ჰყავდა, და კვებავდა და ზრდიდა თავისთან, თავის ბავშვებთან ერთად. მის ლუკმას ჭამდა, მისი თასიდან სვამდა, მის უბეში ეძინა; როგორც ქალიშვილი, ისე ჰყავდა. ეწვია ერთხელ ვინმე მგზავრი მდიდარ კაცს. ვერაფერი გაიმეტა თავისი ცხვარ-ძროხიდან დასაკლავად, რომ გამასპინძლებოდა თავის სტუმარს, წამოიყვანა ღარიბი კაცის ბატკანი და გაუმზადა სტუმრებულ კაცს. დიდად განრისხდა დავითი ამ კაცზე და უთხრა ნათანს: უფალს ვფიცავ, სიკვდილის ღირსია ამის ჩამდენი! ბატკანი ოთხმაგად უნდა ზლოს, ასეთი საქმე რომ ჩაიდინა და შეუბრალებლად მოიქცა. უთხრა ნათანმა დავითს: შენ ხარ ის კაცი..." (2მეფ. 12:1-7).

ისე მოაწყო ბრძენმა ნათანმა, რომ მეფემ მანამდე გამოუტანა განაჩენი იმ უსამართლო მდიდარს, სანამ მასში თავის თავს ამოიცნობდა. ამ იგავმა გამოაფხიზლა მეფე თავისი ცოდვისაგან, თითქოს ავ სიზმარში ყოფილიყო. ცოდვა ჩადენილია: ბატკანი წართმეულია, მისი საბრალო პატრონი მოკლულია. დავითი არ ისჯება, ცოცხალი რჩება, მაგრამ ცოდვის შეგნება არ ნაშლილა მისი ცნობიერებიდან, სამუდამო სინანულად შერჩა მას, როგორც გამოითქვა ამ შემთხვევის გამო შეთხზულ ფსალმუნში: „ვიცი ჩემი დანაშაული და ჩემი ცოდვა მუდამ თვალწინ მიდგას" (ფსალმ. 51:5).

დავითის დანაშაული კიდევ უფრო ღრმავდება ურია ხეთელის ზნეობრივი სიმაღლის ფონზე. რაც უფრო დაცემულია მეფე, მით უფრო ამაღლებულია მისი ყმა. აი, როგორ მოხდა, რომ დაეცა მეფე, მისი მორჩილი კი ამაღლდა.

ბანზე მოსეირნე დავითი მობანავე ქალს დაინახავს, მოეწონება, დაიბარებს და დაუახლოვდება. ქალის ქმარი – ურია ხეთელი კი ამ დროს უფლისათვის და მისი ცხებულისათვის იბრძვის ისრაელის ძველი მტრების წინააღმდეგ. ქალტან სიახლოვის შემდეგ, იმავე დღეს, დავითმა ბრძოლის ველიდან თავისთან გამოიხმო მისი ქმარი, რათა ცოლთან შეხვედრის შესაძლებლობა მიეცა მისთვის.

მეფე მონმე ხდება იმ კაცის გამორჩეული სულიერი ღირსებისა, რომლის მიმართ ასეთი მუხანათობა ჰქონდა ჩადენილი. ბრძოლის ამბის გამოკითხვის შემდეგ მეფისგან დასაჩუქრებული და შინ გასტუმრებული ურია ხეთელი შინ არ წასულა, არამედ მეფის სახლის კართან გაათია ღამე. არც მეორე, არც მესამე ღამე სახლში არ გაუთევია მეფის მოყმეს, არ უნახავს თავისი ღამაზი

ცოლი. ეს საქციელი – ღამის გათევა თითქოს ბრძოლის ველზე, ცის ქვეშ – მისი ბუნებრივი მოთხოვნილება იყო, რომელიც ამგვარად გამოიხატა სიტყვიერად მეფისადმი პასუხში: „როცა უფლის კიდობანი, ისრაელი და იუდა კარვებში არიან, ჩემი ბატონი იოაბი (ჯარის სარდალი) და ჩემი ბატონის ხალხი ველზე დგანან, როგორ წავიდე ჩემს სახლში, როგორ ვჭამო და ვსვა, როგორ დავწვე ცოლთან? შენ თავს ვფიცავ, ვერ ვიზამ ამ საქმეს!“ (2მეფ. 11:11).

ბიბლიური ავტორი არასოდეს იძლევა ადამიანის საქციელის შეფასებას. იგი ალაპარაკებს გმირს ან აჩვენებს მის საქციელს. აქ ის არ გამოთქვამს აღტაცებას მეფის მორჩილის სიტყვების გამო, არამედ უპირისპირებს მეფის საქციელს, რისი განმსჯელიც აგრეთვე არ არის. „დილით დაწერა დავითმა წერილი იოაბისათვის და ურიას ხელით გაუგზავნა. წერილში ასე დაწერა: დააყენეთ ურია იქ, სადაც სასტიკი ბრძოლა მოგელით, და მერე მიატოვეთ, რომ გაიგმიროს და მოკვდეს“ (2მეფ. 11:14-15). ეს იყო პასუხი ერთგული მოყმის ქცევაზე, თითქოს სხვა გამოსავალი არ იყო. შესაძლოა, მართლაც არ იყო სხვა გამოსავალი: ბერძნებს სირცხვილი ალბათ სხვაგვარად ვერ ჩამოირეცხებოდა. როცა ბერძნებმ დაიტირა ქმარი წესის მიხედვით, როცა გავიდა გლოვის დაწესებული დღეები, დავითმა შეირთო ბერძნებ და დავითის სახლში მას შეეძინა ვაჟი. ავტორი არ ტვირთულობს მსაჯულის როლს, არ აძლევს თავს უფლებას გაკიცხოს მეფე, ის მხოლოდ გადმოგვცემს ღვთის განაჩენს: „არ მოეწონა უფალს ეს საქმე, რაც დავითმა ჩაიდინა“ (2მეფ. 11:27). თუმცა უფლის თვალსაზრისი ადამიანის საქციელზე ადამიანისავე უმაღლესი შეგნების გამომხატველია. და ბიბლიური მთხრობელის შეგნებაში იმდენად მძიმედ ჩანს დავითის ეს ცოდვა, რომელიც მიუტევებლობის შემთხვევაში სასიკვდილოა („უფალმა მოგიტევა ცოდვა, არ მოკვდები“, ეუბნება მეფეს მისი მოძღვარი ნათანი), რომ შემდგომი ტრაგიკული ამბები, რაც თავს დაატყდა დავითს, ამ ცოდვის შედეგად არის გააზრებული. თუმცა ცოდვა მიტევებულია, დავითი არ მოკვდება, მაგრამ მას ერთხელ და მეორეჯერაც შეემთხვევა ისეთი რამ, რომ სიკვდილიც კი სანატრელი გაუხდება კაენივით, რომელიც ცოცხლივ იხდიდა სიკვდილზე უარეს სასჯელს.

კაცი, რომელიც თავის მოსისხლე მტერს პატიობდა, ერთგულობდა მის სიცოცხლეში და მისი სიკვდილის შემდეგაც, არ აღმართავდა ხელს არც მასზე, არც მის შთამომავლობაზე; არათუ შურისგების სურვილიც არ ჰქონია მის მიმართ, პირიქით, სიკვდილითაც კი დასაჯა საულის მკვლელი, რომელმაც ახარა ეს ამბავი დავითს; კაცი, რომელსაც თავის ვალად მიაჩნდა საულის დანაშთომზე ზრუნვა, მიაგებდა კეთილს იმ ბოროტების წილ, რაც სიჭაბუკეში მისგან ჰქონია ნაწვნევი, – ეს კაცი სჩადის სასიკვდილო ცოდვას უფლის თვალში, რომელიც მუდამ მასთან იყო და მხარში ედგა. განა უფლის წყალობით არ იყო

იგი გადარჩენილი მრავალგზის საულის შუბისაგან თუ მის მორჩილთა მახვილისაგან? სინაის მთაზე მიღებული ცნებები „არა კაც კლა“ და „არა იმრუშო“ დაარღვია დავითმა, და მით უფრო მძიმე იყო მისი შეცოდება, რომ მან რჯული დაარღვია როგორც მეფემ, რომლის ყოველი საქციელი რჯულით უნდა ყოფილიყო განმტკიცებული.

მართლაც მძიმე იყო ჩადენილი ცოდვის საზღაური, უფრო მძიმე, ვიდრე საკუთარი სიკვდილი. ნათანმა უწინასწარმეტყველა ბერშაბესგან შეძენილი ძის, ცოდვის შვილის, სიკვდილი: „უფალმა მოგიტევა ცოდვა, არ მოკვდები. ოღონდ, რაკი ამ საქციელით აღანძვინე უფალი მის მტრებს, შვილი მოგიკვდება, რომელიც შეგეძინა“ (2მეფ. 12:13-14). შვილი მოკვდა და მწარე იყო მისი სიკვდილი დავითისათვის. ეს იყო მისი სასჯელი. უნდა ვიფიქროთ, რომ პირმშოს სიკვდილით თითქოს განიზმიდა დავითისა და ბერშაბეს ცოლ-ქმრული კავშირი, თითქოს უფალმა აკურთხა მათი შეუღლება, თითქოს წარიხოცა ცოდვა, რადგან მეორე ვაჟი – სოლომონი, რომელიც უშვა მას ბერშაბემ, „შეიყვარა უფალმა“ (2მეფ. 12:24). ეს კი იმას მოასწავებდა, რომ დავითის ძეთა შორის უპირატესობა მას მიენიჭებოდა და ტახტის ერთადერთი მემკვიდრე ის იქნებოდა.

დავითს კვლავ შეხვდა სიმწარე და კვლავ შვილისაგან. მამამ განიცადა შვილის ღალატი, შვილი აუჯანყდა მამას, უფლისწულმა მეფის სიცოცხლეში მოინდომა გამეფება, როგორც იმ სხივოსანმა ანგელოზმა, უფლის ტახტს რომ შეჰბედა. ეს იყო აბესალომი – აბ შალომ „მამა მშვიდობისა“, თუმცა კი იყო მამა ჯანყისა. „არავინ იყო მთელს ისრაელში ისეთი ნაქები კაცი სილამაზით, როგორც აბესალომი: თხემით ტერფამდე უნაკლო იყო. როცა თავს მოიკრეჭდა ხოლმე (წლიდან წლამდე იკრეჭდა თმას, რადგან ამძიმებდა), თმის მონაკრეჭი ორას შეკელს იწონიდა სამეფო სანონით“ (2მეფ. 14:25-26). ასეთი იყო აბესალომი, რომელიც გამორჩევით უყვარდა მეფეს, მსგავსი უფლის წინაშე მდგარი იმ ანგელოზისა.

ჯანყი შინაგანად განცდილი დამოუკიდებლობის, თავისთავადობის გარეგანი გამოხატულებაა და, ამდენად, ალბათ აქვს მას თავისი სიმართლე. აქ ვლინდება ადამიანის თავისუფალი ნება და გაბედება იმისა, რომ გზა მიეცეს თავისუფალ ნებას. და აი, აბესალომმა იგრძნო, რომ მას შეუძლია ჰყავდეს საკუთარი ეტლი (საომარი ეტლი) და ორმოცდაათი მალემსრბოლი ანუ მოყმე – პირადი გვარდია; აბესალომმა იგრძნო, რომ მას შეეძლო განეკითხა სამართალი ანუ აღესრულებინა მეფის უპირველესი ფუნქცია, ჯერ კიდევ მსაჯულთა ხანიდან წარმომავალი. „თაყვანის საცემად მოსულ კაცს ხელს გაუნვდიდა ხოლმე, ისიც მოეჭიდებოდა და აკოცებდა. ამგვარად ექცეოდა აბესალომი ყველა ისრაელიანს, ვინც კი მეფესთან მოდიოდა სამართლისთვის. ასე მოიგო აბესალომმა ისრაელიანთა გული“ (2მეფ. 15:5-6).

ბოლოს, როცა დარწმუნდა, რომ ისრაელის ყველა შტო მხარს დაუჭერდა, ხებრონში წასვლა გამოსთხოვა მეფეს იმ საბაბით, რომ უფლისათვის აღთქმული მსხვერპლი შეენირა. ხებრონი ის ქალაქი იყო, სადაც დავითი გამეფდა, სადაც მეფედ ცხეს იგი, და რამოდენიმე ხანს მეფობდა ვიდრე იერუსალიმში დამკვიდრდებოდა საბოლოოდ. ახლა დავითი იერუსალიმში იჯდა, აბესალომს კი სურდა გაემეორებინა მამის გზა – ხებრონიდან მიეღწია იერუსალიმამდე.

როგორც ჩანს, ორმოცდაათი მოყმე, სამართლის სჯა და ხებრონი – აუცილებელი პირობა უნდა ყოფილიყო გასამეფებლად. და კიდევ ერთი რამ. ერთი ასეთი მუხლია ნათანის წინასწარმეტყველებაში შემცოდე დავითის მიმართ: „ასე თქვა უფალმა: აჰა, უბედურებას დაგათევ შენივე სახლიდან; ავიყვან შენს თვალწინ შენს ცოლებს და შენს მოყვასებს მივცემ; მზისით დაწვებიან შენს ცოლებთან. თუმცა შენ ჩუმად გააკეთე, მე მთელი ისრაელის წინაშე და მზის წინაშე გავაკეთებ ამ საქმეს“ (2მეფ. 12:11-12).

ნათანი სიმბოლური ენით წინასწარმეტყველებდა, როგორც შეეფერება ქადაგს. დავითი უნდა მიმხედარიყო ნათქვამს, როგორც თავადაც წინასწარმეტყველი. დღეს შეიძლება პარადოქსად მოეჩვენოს ადამიანს, მაგრამ ძველ აღმოსავლეთში მეფის ცოლი – დედოფალი განასახიერებდა მეფობას; მეფე ფლობდა დედოფალს და ამ ფლობით ის ფლობდა სამეფოსაც.

როცა აბესალომმა რჩევა ჰკითხა თავის მხარდამჭერს, ახითოფელს, თუ რა უნდა მოემოქმედა პირველ რიგში, პასუხად მიიღო: „შედი მამაშენის ხარჭებთან“ (2მეფ. 16:21). აი, სად ახდა ნათანის წინასწარმეტყველება როგორც პირდაპირი აზრით, ასევე სიმბოლურად: „გაშალა კარავი აბესალომმა ბანზე და შევიდა აბესალომი მამის ხარჭებთან მთელი ისრაელის თვალწინ“ (2მეფ. 16:22). ამ აქტით აბესალომმა საბოლოოდ გააცხადა თავის განზრახვა. ცხადია, ეს სიმბოლური მოქმედება იყო, როგორც წესი, როგორც ნიშანი, რომლის აზრსაც მთელი ქვეყანა უნდა მიმხედარიყო და ელიარებინა ახალი მეფე.

(დავითის ხარჭაზე კიდევ სხვა მისმა ძემ გააცხადა პრეტენზია, ოლონდ ეს მისი სიკვდილის შემდეგ მოხდა, როცა ტახტზე უკვე სოლომონი იჯდა. როცა ადონიას, აბესალომის მომდევნოს, გამეფებაზე ხელი მოეცარა, დაებადა იმედიანი აზრი, გამოეთხოვა სოლომონისათვის დავითის ხარჭა აბიშაგა სუნამელი. ეს იყო დავითის უკანასკნელი ხარჭა, რომელიც მას მიჰგვარეს მოხუცებულობაში გასათბობად და სანუგეშებლად (და მეფეს იგი არ შეუცვნია). ადონიამ ამ თხოვნით გასცა თავისი ფარული ზრახვები, რომ არ დაუკარგავს გამეფების იმედი. ამას მიხვდა სოლომონი, ამოიკითხა რა ამ თხოვნაში ადონიას პრეტენზია: რისთვის ითხოვს აბეშაგას ადონია? ბარემ მეფობაც მოითხოვოს, ხომ ჩემი უფროსი ძმა არისო? ამ თხოვნას შეენირა ადონია. სოლომონმა დასაჯა იგი სიკვდილით, როგორც ტახტის მოჯანყე.)

აბესალომი შევიდა დავითის ხარჭებთან. ამით ყველაფერი იყო თქმული: საფრთხეში ჩაიგდო თავი აბესალომმა და დავითის სიცოცხლეს საფრთხეში აღმოჩნდა.

როგორც ჩანს, დევნილება, ხეტიალი, გაქცევა, ჩანერილი იყო დავითის ბედში. როცა გაიგო მან, რომ „განმტკიცდა შეთქმულება და უამრავმა ხალხმა იწყო დენა აბესალომისაკენ“, დატოვა ტახტი, რომლის შეურყევლობა აღუთქვა მას უფალმა, და იერუსალიმში, რომელიც სატახტოდ და უფლის კიდობნის დასავენებელ ქალაქად იყო განწესებული. „გადალახა მეფემ კედრონის ხევი და დაადგა მთელი ხალხი უდაბნოს გზას.“

ღირსშესანიშნავი ამ ეპიზოდში ის არის, რომ დავითის გზა სიმბოლურ მნიშვნელობას იძენს. თუმცა ეს გზა სავსებით რეალურია: რეალურია კედრონის ხევი, რომელიც იერუსალიმს ჰყოფს ზეთისხილის მთისაგან, რომელზეც გადის გზა უდაბნოსაკენ. რეალურია უდაბნო, საითაც თავგანწირვით, ღვთის ანაბარა მიტოვებული დავითი მიდის. ეს უდაბნო არ გამოიწვევდა მასში ხატს იმ ისტორიული უდაბნოსი, რომლის წიაღ ერის ქმნადობის ხანაში გამოატარა ხალხი მოსემ, – ის უდაბნო მუდამ ერთგვარ ნოსტალგიას ბადებდა ისრაელიანის გულში. დავითს უნდა გადაელახა ხევი, საზღვარი, ასულიყო ზეთისხილის მთაზე, თითქოს თავისი სიცოცხლის მწვერვალზე, და მერე შერთოდა უდაბნოს უსაზღვროებას – თოჰუ-ვა-ბოჰუს, ადგილს, რომელსაც უფლის ხელი არ შეჰხებია.

ამ განსაცდელში დავითმა არ ისურვა თან წაეყოლა ღვთის კიდობანი, ისრაელიანთა უდიდესი სინმიდე, რომელიც უდაბნოში სვლისას ახლდა ხალხს. დავითმა არ ინდომა, რომ კიდობანს გაეზიარებინა მისი ბედი – გადასახლება. მან გზიდან გააბრუნა კიდობანი და თავისი სიტყვებში მღვდელმთავრისადმი გამოაჩინა მორჩილება თავისი ბედის წინაშე: „დააბრუნე ქალაქში ღვთის კიდობანი. თუ მადლი მიპოვნია უფლის თვალში, მეც დამაბრუნებს და მახილვინებს მას და მის სამყოფელს. თუ ბრძანებს, აღარ მინდებარო, სადღა წავალ; მიყოს, რაც ენებოს“ (2მეფ. 15:25-26).

მემატიანეს საშუალება მიეცა გამოეხატა დამცირებული და დამდაბლებული მეფის შინაგანი სიდიადე, მისი აღმასვლა ამ დამდაბლებაში. „ხოლო დავითი შეუდგა ზეთისხილის მთას, ადიოდა და ტიროდა, თავდაფარული და ფეხშიშველი“ (2მეფ. 15:30). ჩანს, დავითმა დატოვა მეფობა იერუსალიმში უფლის კიდობანთან ერთად, უარყო, უკუაგდო რა სამეფო ღირსების გარეგანი ნიშნები და დარჩა ცასა და მიწას შორის შინაგანი ღირსებით, როგორც ცხებული უფლისა; მხოლოდ ეს – ცხებულობა – თუ გადაარჩენდა იმის წინაშე, ვისაც ეს მადლი არ ჰქონდა მინიჭებული. ფეხშიშველობა – შეურაცხების უკიდურესი ნიშანი, განძარცულობა არა მხოლოდ სამეფო ღირსებებისაგან, არამედ, სა-

ერთოდ ადამიანობის გარეგანი ატრიბუტებისაგან, სავსებით გამოხატავს განსაცდელში ჩავარდნილი დავითის შინაგან სულისკვეთებას, რომელიც შემდეგ სამონაწილო საგალობლებად (ფსალმუნებად) გამოიკვეთა (მაგ. „ფსალმუნი დავითისი, რაჟამს ივლტოდა იგი პირისაგან აბესალომისა, ძისა თვისისა“, ფს. 3). განძარცულობა არ არის მხოლოდ რიტუალური მოქმედება დავითის მხრიდან, ეს არის მისი შინაგანი მდგომარეობის გამოხატულება, რაც არა მხოლოდ ქცევაში, არამედ მის სიტყვებშიც მჟღავნდება. როცა ზეთისხილის მთას გაცდარს ბახურიმთან საულის სახლის ნათესავი კაცი, ვინმე შიმყი შემოხვდა ქვების სროლითა და წყევლა-კრულვით, მხლებლის აბიშაი ცერუიას ძის სიტყვაზე, „რისთვის აგინებს ეს მკვდარი ძალლი ჩემს მეფე-ბატონს, წავალ და თავს წავაცლიო“. მეფემ მიუგო: „თუ ინყევლება, იქნება უფალმა უბრძანა, დასწყევლეო დავითი... ხომ ხედავთ, ჩემი ღვიძლი შვილი მოსაკლავად მომდევს და ამ ბენიამინელს რალა მოვკითხო? თავი დაანებეთ, ინყევლებოდეს. უფალს ასე უბრძანებია“ (2მეფ. 16:11-12).

ჭირთა თმენით, ბედისადმი მორჩილებით სურდა დავითს, როგორც საულის დროს, გადაეტანა ეს განსაცდელი. მაშინ მას სდევნიდა მისთვის მამად მიღებული კაცი, ახლა კი სდევნის შვილი ისევე სამკვდროდ, როგორც საული. აქაც გამოჩნდა დავითის სიმაღლე: თუმცა აჯანყებული აბესალომი ემუქრებოდა არა მხოლოდ მის ტახტს, არამედ მის სიცოცხლესაც, დავითს არ სურდა გამარჯვება შვილის სისხლის ფასად. მაგრამ ვითარება ისე გამწვავდა, ისე საბედისწეროდ დაუპირისპირდა დავითს აბესალომი, რომ იგი ან უნდა დაცემულიყო, ან უფლის ცხებულის ტახტზე ასულიყო. დავითის შინაგანი სულიერი ბრძოლა და გულისტკივილი სამი სიტყვით გამოითქვა ხალხის წინაშე, ყველას გასაგონად, რათა ყველას სცოდნოდა მისი სურვილი და რაიმე გაუგებრობა არ მომხდარიყო: „დამიზოგეთ ყმანვილი, აბესალომი. უთხრა დავითმა სარდლებს, ვიდრე ისინი გადამწყვეტ ბრძოლაში გავიდოდნენ. და მთელმა ხალხმა მოისმინა, რაც აბესალომის გამო უბრძანა მეფემ თავის სარდლებს“ (2მეფ. 18:5).

შვილის დანდობას მამა ითხოვდა, არა მბრძანებელი მეფე, თუმცა, უნდა ვიფიქროთ, რომ ამ დროს დავითში ლაპარაკობდა ჭეშმარიტი მეფე, ხელმწიფე, „სახითა მის მიერითა“, მრავალმონყალე და სულგრძელი. მაგრამ ამქვეყნიური მეფის მორჩილს სურს მეფის მტრის შურისმგებელი იყოს და არ ესმის ნამდვილი ძალა სიტყვებისა „დამიზოგეთ ყმანვილი აბესალომი“, – ღმობილი გულის ამოძახილი, რომელშიც მამობრივი და ღვთიურია შეზავებული. შეზავებულია ერთმანეთთან გულისპასუხი მინიერი და ზეციური მეფისა. რამდენადაც არატრადიციულია და უჩვეულო დავითის განწყობილება დინასტიური თვალთახედვით, იმდენად გამართლებულია მხედართმთავარ

იოაბის მოქმედება, მიმართული ჯანყის ფესვის აღმოსაფხვრელად. აბესალომის მოკვლით სარდალი გადავიდა დავითის ნებას, როგორც მამისა, მაგრამ აღასრულა სასჯელი, რომელსაც ტახტის მოჯანყე იმსახურებდა, თუნდაც იგი მამის საყვარელი შვილი ყოფილიყო.

დავითის მრავალრიცხოვან მონაგარში აბესალომი გამორჩეული იყო: მისი იყო პირმშობა, მაშასადამე, მამის კურთხევაც, ესოდენ სასურველი დავლათი ისრაელიანთა მამროვანისთვის. დავითის სიყვარული მისდამი მხოლოდ იაკობის იოსებისადმი სიყვარულს თუ გაუტოლდება. მშვენებით სავსე პირმშოს მამობრივი სიყვარული გულისხმობდა აგრეთვე იმას, რომ მამა აბესალომში მემკვიდრეს ხედავდა. „დამიზოგეთ ყმანვილი აბესალომი“ ალბათ უნდა გავიგოთ როგორც „დამიზოგეთ მემკვიდრე“. ერთგულმა სარდალმა არ დაუზოგა პირმშო და, ბოლოს, დაუნერელი წესისამებრ, დავითის ტახტზე უმრწემესი ძე – სოლომონი გაამეფა.

ჩვეულებრივ, ბიბლიური წიგნების ავტორი მეტიმეტ სიძუნწეს იჩენს პერსონაჟის გარეგნობის აღწერაში. მკითხველმა არ იცის აბრაამის, იაკობის და ისაკის გარეგნობის ერთი ნიშანიც კი; საულზე მხოლოდ ის ვიცით, რომ ის ერთი თავით მაღალი იყო სხვებზე. დავითს ნითური თმა ჰქონდა და ახოვანი არ იყო; ლეას, იაკობის პირველ ცოლს, სუსტი თვალები ჰქონდა, ხოლო რახელი, მისი და, რომელიც უყვარდა იაკობს, ლამაზი შესახედავი იყო; როცა მოსე დაიბადა, თქვეს კარგიაო (როგორც ღმერთმა თქვა თავის შექმნილ სამყაროზე) და გადამალეს, რომ გადარჩენილიყო. არც აბესალომის გარეგნობის აღწერაშია მეფეთა წიგნების ავტორი სიტყვაუხვი, მაგრამ ის გვიმხელს აბესალომის კონკრეტულ ნიშანს, თუმცა არა იმდენად მისი სილამაზის მარადსახსენებლად. ავტორი საგანგებოდ ლაპარაკობს აბესალომის თმაზე, მის უჩვეულო სიუხვეზე, მკითხველს ამცნობს მისი მონაკრეჭის წონასაც კი. თუმცა ეს სავსებით პროფანული თმაა, არა სამსონის თმასავით სამონშიდარო, რომელშიც იყო მისი ძალა, სწორედ ამ სიუხვით შეიქნა მისი დამლუპველი, თმაში იყო აბესალომის ბედისწერა. ბიბლიური ავტორი შემთხვევით არც ერთ ნიშანს არ ახსენებს; თხრობაში აბესალომის შემოსვლისას ნახსენები მისი თმა გამოჩნდება მისი აღსასრულის ჟამს: „შეეჯახა აბესალომი დავითის მსახურთ ჯორზე ამხედრებული. როცა ჯორი ტოტებგაბარჯლული დიდი მუხის ქვეშ გადიოდა, თმებით გამოედო აბესალომი მუხას და ცასა და მიწას შორის გამოეკიდა. ჯორი კი გამოეცალა და გაიქცა“. უფლისწულის უმწეობით ისარგებლა სარდალმა იოაბმა და განგმირა იგი და აჯანყებაც ჩაქრა.

ძველ აღთქმაში მოთხრობილ აღსასრულთა შორის ეს არის ერთი აბსურდული აღსასრული ადამიანისა, ყოველი მშვენებით, შესაძლოა გარდამეტებული მშვენებით შემკული უფლისწულის, რომელიც მონოდებული იყო სამე-

ფოდ და ალბათ შესწევდა კიდევ ქვეყნის მართვის უნარი. მაგრამ მეფე კარგავს მემკვიდრეს და შვილს ერთდროულად – ორკეცია მისი მწუხარება. შვილზე გლოვის მხოლოდ ორად ორი შემთხვევაა ძველ აღთქმაში: იაკობი მოთქვამს იოსებზე, მოთქვამს არა მხოლოდ როგორც შვილზე, – მის გარდა მას კიდევ თერთმეტი ჰყავს, – არამედ რჩეულ შვილზე, რომელიც მან დაამშვენა „ჭრელი კვართით“. ეს „ჭრელი კვართი“ (*ქეთონეთ ფასსიმ*) გახდა ძმების შურის მიზეზი და ძმებმა დალუპეს იგი, ჩააგდეს ჭაში, შესვარეს რა მისი სამოსელი თხის სისხლით, რათა მამას დაეჯერებინა საყვარელი შვილის სიკვდილი. ხომ უზომო იყო მამის მწუხარება, მაგრამ ბიბლიური ავტორი აქაც ერთგულია მოვლენათა აღწერის მისებური წესისა – იაკობის მოთქმა სამი ფრაზით არის გადმოცემული, იმ მნიშვნელოვანი, ერთადერთი სიტყვებით, რომლებიც უთუოდ უნდა წარმოეთქვა სასოწარკვეთილს: „ჩემი შვილის კვართია! ნადირს შეუჭამია, ნადირს დაუგლეჯია იოსები!“ მერე სიტყვებია, რომელთაც ალბათ მრავალგზის იმეორებდა: „მგლოვიარე ჩავალ ჩემს შვილთან შავეთში!“ ხომ განუზომელია დავითის მწუხარება, მაგრამ მხოლოდ ორმა სიტყვამ, ინდივიდუალური რიტმით წარმოთქმულმა, დაიტია იგი: „შვილო, აბესალომ, შვილო, შვილო აბესალომ! (ბენი აბშალომ ბენი ბენი აბშალომ) ნეტავ შენს მაგივრად მე მოვმკვდარიყავი, აბესალომ, შვილო, შვილო!“ (2მეფ. 18:33). და ისევ და ისევ სხვა რიგით: „შვილო, აბესალომ, აბესალომ, შვილო, შვილო!“ (ბენი აბშალომ აბშალომ ბენი ბენი).

სოლომონი

სოლომონი არის ისრაელის პირველი მეფე, რომელიც უფლისწულად დაიბადა. დავითმა ის თავის სიცოცხლეშივე დასვა მეფედ იმ პირობის თანახმად, რომელიც მისცა მან ბერშაბეს. უარყო კანონიერი მემკვიდრე ადონია და გაამეფა უმრწემესი თავის ძეთა შორის, ფუფუნებაში აღზრდილი და ნაფერები სოლომონი, რომლის სახელის (*შელომო*) თანაჟღერადობა „მშვიდობასთან“ (*შალომ*), არ შეიძლება მის თანამედროვეთა თვალში განგებისეულად არ აღქმულიყო: მისი მეფობა ქვეყანაში მშვიდობის სუფევით აღინიშნა. მან დაასადგურა ქვეყანაში ოქროს ხანა, სამოთხისდარი, უზრუნველი ცხოვრება მთელს ისრაელში, „ჭამდნენ, სვამდნენ, მხიარულობდნენ..." (3მეფ. 4:20). „უშიშრად ისხდნენ სოლომონის დროს იუდა და ისრაელი, თითოეული თავისი ვენახის ძირას და თავისი ლელვის ძირას დანიდან ვიდრე ბერშებამდე" (3მეფ. 4:25).

გადამწყვეტი განსაცდელი სოლომონის ცხოვრებაში, რამაც განსაზღვრა მისი მომავალი და მისი სახე თაობათა ხსოვნაში, იყო სიზმარი, სადაც მან ყველა ამქვეყნიურ სიკეთეს ამჯობინა სიბრძნე. სიზმრად გამოხცადებულმა

უფალმა მისცა არჩევანის შესაძლებლობა: „მთხოვე, რა გინდა, რომ მოგცე“ და მანაც ქვეყნის სამართავად აირჩია „ბრძენი და გონიერი გული“. უფალს მოეწონა მისი არჩევანი და ისიც მისცა, რაც არ უთხოვია მისთვის სოლომონს: სიმდიდრე და დიდება. მართალია, ის სიბრძნე, რომლითაც სახელი გაითქვა მან, უფლის მიერ მომადლებულად არის მიჩნეული, მაგრამ სიბრძნის არჩევანი ხომ თავისთავად გულისხმობდა თანდაყოლილ სიბრძნეს. მხოლოდ ბრძენი ირჩევს სიბრძნეს. სოლომონის პასუხში უფლის კითხვაზე, „მთხოვე, რა გინდა, რომ მოგცე“, უკვე ჩანს სიბრძნე და სალი აზრი. „უასაკო ყმანვილი“, როგორც იგი უწოდებს თავს, აცნობიერებს იმ ჭეშმარიტებას, რომ მეფობა მიეცა მას როგორც დაუმსახურებელი მადლი, რომ იგი დავითისადმი უფლის კეთილგანწყობილების გამო ზის ტახტზე, და თუ უფალი მოითმენს მის მეფობას, მხოლოდ დავითის გულისათვის მოითმენს, რადგან დავითი „წრფელი გულით დადიოდა მის წინაშე“, – წრფელი იყო მაშინაც კი, როცა ცოდვას სჩადიოდა. და რასაც მას აპატიებდა, დავითის გულისათვის აპატიებდა. ყმანვილს შეგნებული ჰქონდა, რომ იგი იჯდა არა თავის ტახტზე, არამედ დავითის განმტკიცებულ ტახტზე და მის აშენებულ ქვეყანაში, რომლის შესანარჩუნებლად მას სჭირდებოდა „გამგები გული“. ყმანვილის არჩევანში და უფლის დასტურში ამ არჩევანზე გამოჩნდა მთელი ღირსება სიბრძნისა, რომ სიბრძნე ერთი საფეხურით მაღლა დგას ამქვეყნიურ ღირებულებათა კიბეზე, რომ ყოველი დოვლათის დასაბამია გულის სიბრძნე. რა შეიძლება ყოფილიყო ყმანვილი მეფისათვის იმაზე მეტი ჯილდო, რაც მას ჩაესმა სიზმრად უფლისაგან? „უთხრა მას ღმერთმა: იმის გამო, რომ მთხოვე ეს და არ მოითხოვე შენთვის ხანგრძლივი სიცოცხლე, არ მოითხოვე სიმდიდრე, არ მოითხოვე შენი მტრების სული, არამედ გონიერება მთხოვე სამართლის გასაჩენად, – აჰა, მომინიჭებია შენთვის ბრძენი და გონიერი გული, ისე რომ შენი მსგავსი არც შენამდე იქნებოდა სადმე და არც შენს შემდეგ გამოჩნდება შენი მსგავსი. რაც არ გითხოვია, იმასაც მოგცემ: სიმდიდრესაც, დიდებასაც, ისე რომ, ვიდრე ცოცხალი ხარ, არავინ იქნება მეფეთა შორის შენი მსგავსი“ (3მეფ. 3:11-13).

რა არის ეს სიბრძნე, რომელიც სოლომონმა უფლისაგან მიიღო და რამაც მას სახელი გაუთქვა საქვეყნოდ და სამარადისოდ? როგორც „იგავთა წიგნიდან“ ჩანს, რომლის ავტორობა მას მიეწერება, ეს არის უნარი წუთისოფლის ორომტრიალში გარკვევისა და მისი მრავალსახოვანი, ყოფითი ჭეშმარიტებების შეცნობისა; ეს არ არის მიღმიერი გამოცხადების სიბრძნე, რომელიც როგორც საიდუმლო რამ დაფარულია ჩვეულებრივი ადამიანისათვის. ეს არ არის წინასწარმეტყველთა ნაქადაგარი მცნებანი, რომლებიც იმარხავენ საბედისწერო საიდუმლოებებს წუთისოფლის მომავალზე, ქვეყნისა და ადამის მოდგმის ბედზე. სოლომონის სიბრძნე ხშირად პრაქტიკული ცოდნაა, იგავებ-

ში განსხეულებული და თუმცა ის ცდისეულია, ცხოვრების გამოცდილებაა მისი წყარო, მაგრამ ის მაინც ლეთიური წარმომავლობისად არის მიჩნეული. რადგან „უფლის შიში, ამბობს ერთი იგავი, სიბრძნის სათავეა“ (იგავ. 9:19). და კიდევ: „უფალმა შემიძინა თავისი გზის დასაწყისში, თავის ქმნილებებამდე დასაბამით“ (იგავ. 8:22). ეს სიბრძნე ყველასათვის უნდა იყოს მისაწვდომი, ის არ არის რჩეულთა პრივილეგია. „ნეტარია კაცი, ამბობს სიბრძნე, მე რომ მისმენს, ჩემს კარებთან ფხიზლობს დღენიადაგ და ჩემი კარის წყრთილებს იცავს“ (იგავ. 8:34). სიბრძნე წარმოდგენილია გვირგვინოსან დედაკაცად, დედოფლად, რომელიც დღენიადაგ უნდა ახლდეს მეფეს, როგორც მეფობის პრინციპის განსახიერება. ის არის მისი ზეციერი სასძლო, რომელიც ჩააგონებს მას: „ჩემით მეფობენ მეფენი და ჩემით აწესებენ სამართალს მთავარნი; ჩემით მთავრობენ მთავარნი და დიდებულნი – ქვეყნის ყველა მსაჯული“ (იგავ. 8:15-16).

სოლომონი სრულიად განკერძოებული მოვლენაა ისრაელის ისტორიაში მას არ ჰყოლია წინამორბედი და არც შთამომავალი, რომელიც იქნებოდა სიბრძნის მატარებელი. თუ რაიმეში ან ვინმეში ჰპოვა განივთება მისმა სულმა, ეს არის „იგავთა წიგნი“, რომელიც ცხრაას თხუთმეტი შეგონებისგან შედგება; თუმცა მრავალი მათგანი მოარული ანდაზაა, ე.წ. „ხალხური სიბრძნის“ ნაწილი, მაგრამ ტრადიციამ მთელი ეს სიტყვიერი დოვლათი მის შემოქმედებად დასახა; მის ბაგეს მიეწერება უფრო მეტი იგავი, ვიდრე ბიბლიის „იგავთა წიგნშია“ შემონახული. „წარმოთქვა სამი ათასი იგავი, ამბობს მატთანე, და შეთხზა ხუთი ათასი საგალობელი“ (3მეფ. 4:32).

რა მიიღო სოლომონმა დავითისაგან გარდა სხეულისა და გამზადებული სამეფოსი? დავითი სრულიად მოკლებული იყო სიბრძნის იმ სახეობას, რომელიც იგავებშია გაკვალთული. სოლომონი თხზავდა ამ იგავებს და მათი მეშვეობით გაიკითხავდა ქვეყნის სამართალს. დავითი არც თხზავდა იგავებს და არც სჯიდა, პირადად არ გაიკითხავდა თავის მორჩილთა სამართალს, – ალბათ, ამით ისარგებლა მეფობის მოსურნე აბესალომმა, მეფის კარზე სამართლის საძიებლად მომსვლელთ რომ ეუბნებოდა: „კარგია და სამართლიანი შენი სიტყვები, მაგრამ ვინ მოგისმენს მეფის კარზეო?“ და თან რომ ოცნებობდა, „ნეტავ მსაჯულად დამადგინონ ამ ქვეყანაში, ყველა მე მომაკითხავდა, ვისაც კი სადაო საქმე და საჩივარი ექნებოდა, და მეც სამართალს გაუჩენდიო“ (2მეფ. 15:3-4), – არამედ თავად ისმენდა მხილების იგავს, რათა ამოეცნო ამ იგავში საკუთარი თავი და საკუთარი შეცდომების ამბავი. მაგრამ დავითს ჰქონდა უნარი სხვაგვარი შემოქმედებისა და შემეცნებისა. თუ სოლომონი იგავებს თხზავდა და ადამიანებს დასაყრდნობელ არგანს აძლევდა წუთისოფელში ან მის ბნელში უნათებდა გზას, რომ გზა-კვალი არ არეოდა, ბოროტთან ბრძოლაში სამართალი ენახა და გაემარჯვა, დავითი ქმნიდა ფსალმუნებს, რომლე-

ბიც მისი ცოდვილობის განცდაში იღებდნენ დასაბამს; ფსალმუნი იბადებოდა მისი შემუსვრილი და მონანიე გულიდან, რადგან მასში მუდამ ცოცხლობდა შეგნება ჩადენილი ცოდვისა და იმ ჩაუდენელ ცოდვათა, რის შესაძლებლობასაც მეფის განუსაზღვრელი ძალაუფლება იძლეოდა. სოლომონი ზემოდან სჯიდა ქვეყანას, როგორც წარმომადგენელი ზეციერი მსაჯულისა, დავითი კი დაცემული, არა ტახტის სიმაღლიდან და არა სამეფო სამოსელით შემოსილი, არამედ უხამლო და განძარცული პელაღადებდა უფალს, თავს კი არ იმართლებდა, უფლის განუსაზღვრელ მადლსა და წყალობას აღიარებდა.

სოლომონი თავის ვალად თვლიდა თავის მეფობაში განეხორციელებინა დავითის სურვილი – უფლისათვის სახლის აშენება. უფალმა არ მოისურვა დავითი ყოფილიყო მისი სახლის აღმშენებელი. ასეთი იყო არა მხოლოდ ნება ღვთისა, არამედ ობიექტური პირობაც: დავითი ჯერ კიდევ არ იჯდა მყარად ქვეყანაში – ახალი დასრულებული იყო ხეტიალი, დევნილება; დავითი არ იყო სავსებით მკვიდრი, ის ჯერ კიდევ აბელი იყო, რომელსაც არ შეეძლო სახლის აშენება. მას შეეძლო მხოლოდ ერთ, მყარ ადგილზე დაემკვიდრებინა რჯულის კიდობანი – ტაძრის თესლი, ისრაელიანთა უდიდესი სიწმიდე. დავითი თავის ხალხს წარმოუდგა როგორც მროკველი დასავენებლად მიმავალი, ამოძრავებული კიდობნის ირგვლივ – ეს იყო მისი ღვთისმოსავობის უშუალო გამოვლინება.

სოლომონის ხანაში საბოლოოდ დადგინდა ისრაელის ტომთა საზღვრები და ერთიანმა ტერიტორიამაც გაიჩინა შუაგული იერუსალიმის სახით, როგორც სამეფოს ცენტრი, ასევე რელიგიური ცენტრი, რაკი უფლის კიდობანი მასში დამკვიდრდა სამუდამოდ. სოლომონი, როგორც სატახტო ქალაქში შობილი, სიმყარესა და სიმკვიდრეს ატარებს თავის თავში და ამიტომაც ის უნდა გამხდარიყო მშენებელი ტაძრისა, რომლის წიაღშიც მოექცეოდა უფლის კიდობანი, მანამდე დროებით კარავში შეფარებული, დასადგურდებოდა წმიდათა წმიდაში, რათა კვლავ აღარ დაძრულიყო. ტაძრის აშენებით სრულიად უნდა შეცვლილიყო ისრაელის საკულტო ცხოვრება. ამიერიდან ტაძარში, როგორც შუაგულში, თავი უნდა მოეყარა ისრაელის თორმეტ შტოს, რათა აქ, უფლის წინაშე დაედასტურებინა რელიგიური და ეროვნული ერთობა, ხალხმა შეიძინა ისეთი რამ, რაც არასოდეს ჰქონია შეგნებული ეროვნული ცხოვრების მანძილზე – ერთი განსაზღვრული ადგილი იმ ღმერთის თაყვანსაცემად, რომელმაც ისინი ეგვიპტიდან გამოიყვანა და აღთქმულ ქვეყანაში დაასახლა. ეს ადგილი არ იყო ჩვეულებრივი ადგილი; ის ამორჩეული იყო ჯერ კიდევ მაშინ, როცა ხალხის წინაპარი ამ ქვეყანაში თავის შთამომავლობას სამშობლოს უმზადებდა. გადმოცემით, ტაძარი იმ მაღლობზე იქნა აგებული, იმ მორიას მთაზე, სადაც აბრაამს თავისი სიბერის ძე ისაკი უნდა შეენირა უფ-

ლისათვის. სხვაგან სად უნდა აშენებულიყო ტაძარი, თუ არა იმ ადგილას, სადაც ხალხის მამამთავარმა ღვთის მორჩილებისა და სამსახურის არნახული მაგალითი აჩვენა.

ტაძრის მშენებლობა, რომლის მასშტაბები, აღწერილობის მიხედვით, მხოლოდ ბაბილონის ტაძრებისა ან ზიკურათების მასშტაბებს თუ შეედრება, მართალია, მონუმენტურობას ანიჭებს სოლომონის მეფობის ხანას, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ ამავე ხანაში გაუჩნდა ბზარი სამეფოს. როცა სოლომონის პიროვნულმა დიდებამ, რომელმაც სახელი გაუთქვა მის სამეფოსაც, და ღვთისმოსავეურმა ძალისხმევამ, რომელმაც ტაძრის შენობაში ჰპოვა განივთება, უმაღლეს მწვერვალს მიაღწია, სწორედ მაშინ დაიწყო დაცემა, თუმცა დიდების ნაყოფები კი დარჩა. პარადოქსია, რომ ტაძრის აშენებელი, ქვეყანაში ღვთის დასადგურების ისტორიული მისიის აღმსრულებელი, დროებითი რღვევადი კარვიდან გამძლე შენობაში მისი დამამკვიდრებელი, მტკიცედ ველარდადგა მამა-პაპის რჯულზე. კაცი, რომელიც ტაძრის აშენების შემდეგ ღვთის ტრანსცენდენტულობითა და სიდიადით შეძრული ამბობდა: „ნუთუ ნამდვილად იმკვიდრებს მიწაზე ღმერთი? აჰა, ვერ იტყვენ მას ცანი და ცანი ცათანი, როგორ დაიტევს ეს ჩემი აშენებული ტაძარი?“ (3მეფ. 8:27). კაცი, რომელიც „იდგა და ხმამაღლა აკურთხებდა ისრაელის მთელს კრებულს“ ამ სიტყვებით, რომლებიც მხოლოდ რჯულის ნამდვილი მოძღვრის ბაგეებიდან შეიძლება გამოსულიყო: „კურთხეულ იყოს უფალი, რომელმაც სიმშვიდე მიანიჭა თავის ერს, ისრაელს, როგორც დაპირებული იყო. ერთი სიტყვაც არ დარჩენილა აღუსრულებელი იმ სასიკეთო სიტყვებიდან, თავისი მორჩილის, მოსეს პირით რომ ბრძანა. ჩვენთან იყოს უფალი, ჩვენი ღმერთი, როგორც ჩვენს მამა-პაპასთან იყო; არ მიგვატოვოს, არ გაგვწიროს, მიიზიდოს თავისკენ ჩვენი გულები, რომ მის გზაზე ვიაროთ და დავიცვათ მისი შეგონებები, წესები და მცნებები, რომელნიც ჩვენი მამა-პაპისათვის დაუწესებია. იყოს ეს ჩემი სიტყვები, რომლებითაც უფალს ვევედრები, ახლოს უფალთან, ღმერთთან, დღითა და ღამით, რომ მარადლე აჩენდეს სამართალს მისი მსახურისათვის და მისი ერის, ისრაელისათვის, რათა გაიგოს დედამიწის ყოველმა ხალხმა, რომ ღმერთია უფალი და სხვა არავინაა მის მეტი. იყავით გულწრფელნი უფლისადმი, ჩვენი ღმერთისადმი, როგორც დღესა ხართ, რომ იაროთ მის წესზე და დავიცვათ მისი შეგონებანი“ (3მეფ. 8:56-61), ამ სიტყვათა წარმომთქმელი აღარ იყო წრფელი უფლისადმი და აღარ იარა მისი გზებით. ნიშანდობლივი და საბედისწერო იყო ისტორიულ პერსპექტივაში, რომ სოლომონის „ოქროს ხანას“ არ ეწერა ხანგრძლივი არსებობა და რომ ამქვეყნიური დიდების მწვერვალზე ასული სოლომონისათვის არ ჩანდა სხვა უფრო მაღალი მწვერვალი – ნუთისოფლის წესის თანახმად მხოლოდ დაცემა იყო მოსალოდნელი.

„სიბერის ხანს მიდრიკეს სოლომონის გული მისმა ცოლებმა უცხო ღმერთებისაკენ. ისე წრფელი არ იყო მისი გული უფლისადმი, როგორც დავითის, მამამისის გული. დადიოდა სოლომონი ციდონელთა ღმერთის, აშთორეთისა და ყამონელთა სიბილნის, მილქომის კვალზე. უკეთურებას სჩადიოდა სოლომონი უფლის თვალში და ისე არ ერთგულებდა უფალს, როგორც მამამისი დავითი. მაშინ აუგო სოლომონმა სამსხვერპლო ქამოშს, მოაბის სიბილნეს, მთაზე, იერუსალიმის პირდაპირ, და მოლოქს, ყამონიანთა სიბილნეს. ასევე მოიქცა თავის ყველა უცხოელი ცოლის გულისათვის, რომელნიც უკმევდნენ და მსხვერპლს სწირავდნენ თავ-თავიანთ ღმერთებს...“ (3მეფ. 11:4-8).

ჯერ კიდევ ქანაანში ცხოვრებისას, სანამ ეგვიპტეში გადასახლდებოდა ისრაელის თორმეტი შვილი, უცხოელი ცოლები დიდი საცთური იყო ერთი უფლის, უხილავი და ტრანსცენდენტული ღმერთის აღმსარებელთათვის. ებრაელთა წინაპარი მამები უკრძალავდნენ თავიანთ შვილებს ქანაანელი ცოლების მოყვანას. „გაფიცებ უფალს, ღმერთს ცისას და ღმერთს მიწისას, – ასე ეუბნებოდა აბრაამი თავის მსახურს, – არ მოუყვანო ცოლი ჩემს ძეს ქანაანელთაგან, რომელთა შორის მე ვცხოვრობ; არამედ წახვიდე ჩემს ქვეყანაში, ჩემს სამშობლოში და იქიდან მოუყვანო ცოლი ჩემს ძეს, ისაკს“ (დაბ. 24:3-4); თავის მხრივ ისაკიც ამგვარ ანდერძს უტოვებდა იაკობს: „ნუ მოიყვან ცოლს ქანაანელთაგან. ადექი და წადი შუამდინარეთში, დედაშენის მამის, ბეთუელის სახლში და იქიდან მოიყვანე ცოლად დედაშენის ძმის, ლაბანის ასული...“ (დაბ. 28:1-2). ამ ენდოგამიას ხალხის გენეზისში ღრმა საფუძველი ჰქონდა: უნდა დაცულიყო ამ ხალხის სხეული და სული, უფრო სული, რათა მისგან შექმნილიყო რჩეული და წმიდა ერი, რათა მისი სული არ შემღვრეულიყო, არ დატყვევებულიყო ქანაანელთა ორგიასტულ დღესასწაულებში. „ამ ქალებმა სული შეუნუხეს ისაკს და რებეკას“ (დაბ. 26:35) – ნათქვამია ესავის ქანაანელ ცოლებზე, რომელთაც განსაზღვრეს საბოლოოდ ესავის ანუ ედომის სულიერება. იაკობის ტყუპისცალი უსასრულოდ დაშორდა თავის ძმას, რომლის წილიდან უნდა გამოსულიყო უფლის რჩეული ერი. „მიატოვებს კაცი დედ-მამას და მიენებება თავის ცოლს (დედაკაცს)“ (დაბ. 2:24) – ამბობს ადამიანის შესაქმნის მითოსი. ქალი შემოდის მამაკაცში თავისი რჯულით და შესწევს უნარი შეუცვალოს მას რჯული. მამაკაცის რელიგია შეიძლება იძლიოს დედაკაცის რელიგიით, როგორც იძლია ადამი ევას რჩევით, როცა აკრძალული ხილის გემოსხილვას ურჩევდა, რის შედეგადაც ადამმა დაკარგა მამის რელიგია.

სოლომონმა ააშენა ტაძარი და შეუქმნა თავის ხალხს და ქვეყანას ეროვნულ-რელიგიური შუაგული, მაგრამ სიცოცხლის მიწურულზე თავად უღალატა მასში დავანებულ უფალს: მის გვერდით ქვეყანაში შემოიყვანა და დაასადგურა ცოლეურთა უცხო ღმერთები. ეს იყო უფრო მძიმე ცოდვა, ვიდრე ის

ცოდვა, რომელიც დავითმა ჩაიდინა – ერთადერთი ცდუნება თავის ცხოვრებაში; რადგან ურია ხეთელისთვის ცოლის წართმევა და მერე მისი მუხანათური მოკვლა – ეს საზარელი საქციელი მხოლოდ მისი ჩამდენის სულსა და ხორცს ვნებდა (დავითმა, მხილებულმა ცოდვაში, მოინანია და იკისრა სასჯელი), სოლომონის მოქმედებამ კი, რაც მამაპაპეული ერთღმერთობის (მონოთეიზმის) ლალატი იყო („რადგან გული აიცრუა მან უფალზე“), აცთუნა მთელი ერი.

„უთხრა უფალმა სოლომონს: იმის გამო, რომ ასე იქცევი, არ ასრულებ აღთქმას და წესებს, რომლებიც დამინესებია შენთვის, გამოგგლეჯ სამეფოს და მივცემ შენს მსახურს. ოღონდ შენს სიცოცხლეში არ გავაკეთებ ამას მამაშენის, დავითის გულისათვის. შენს შვილს კი გამოვგლეჯ ხელიდან. მაგრამ მთელს სამეფოს როდი გამოვგლეჯ, ერთ შტოს შენს შვილს დავუტოვებ დავითის, ჩემი მსახურის გულისათვის და იერუსალიმის გულისათვის, რომელიც მე ავირჩიე“ (3 მეფ. 11:11-13).

ასე რომ, მამის ჩრდილი ეფინა სოლომონს და არ დაისაჯა განდგომისათვის, რაც არც ერთ მის შემდგომ მეფეს არ ეპატია. მაგრამ ის პირველი იყო, რომელზეც შეითხზა უფლისაგან გამდგარ მეფეთა გამკიცხველი ფორმულა. – „უკუღმართად იქცეოდა სოლომონი უფლის თვალში“.

იუდას და ისრაელის მეფეები

დავითის ერთიანი სამეფოს ორად გახლეჩა უფლის ნებით მოხდა. მაგრამ უფლის ნება უშუალოდ არ იწვევს პროცესებს, უფალს ადამიანის ხელი „ეხმარება“. რაც ხდება უფლის ნებით ხდება, მაგრამ ადამიანის ხელით ხორციელდება. ასეთი შედგენილობის არის ისტორიული პროცესი, ეს ორი ფაქტორი განსაზღვრავს მას: ერთია ღვთის ნება და მეორე – ადამიანის ხელი, ერთმანეთის შეუწონადი ფაქტორები. მაგრამ – ესეც უფლის ნებაა – ყოველი ისტორიული ცვლილება უფლისა და ადამიანის თანაშემოქმედების – სინერგიის შედეგია.

იყო პერიოდი სამყაროს ისტორიაში, როცა რაც შეიქმნა, ყველაფერი კეთილად და მშვენიერად შეიქმნა. შექმნილის სიკეთე შესაქმნის ყოველი აქტის შემდეგ ხუთგზის დაადასტურა შემოქმედისეულმა შეფასებამ, რომ კარგია, მეექვსედ კი მთლიანობაში – ძალიან კარგია. თუ ბერძნული მსოფლგანცდა სამყაროში წესრიგს – კოსმოსს – ხედავს, არც ბიბლია უყურებს სხვანაირად ამ სამყაროს, მისთვისაც იგი წესრიგისა და მშვენიერების გამოხატულებაა. „გასრულდა ცა და მიწა მთელი მისი წყობითურთ“ (დაბ. 2: 1). ამრიგად, სამყა-

რო შეიქმნა, როგორც სრულება, როგორც წყობა (წყობილება, წესრიგი), როგორც თანხმობა, მშვიდობა ქმნილებათა შორის. შემოქმედი ღმერთი არა მხოლოდ სამყაროს მეფეა, არამედ კაცობრიობისა მთლიანობაში და, კერძოდ, ისრაელისა, რომელზეც ცის მხედრობის, ცის წყობის ანალოგიურად მეფობს უფალი. არსებობს შესატყვისობა სამყაროსა და ადამიანთა საზოგადოებას (სოციუმს) შორის, სამყაროს წესრიგსა და სოციუმის წესრიგს შორის. მეორე მხრივ, ადამიანი მოწოდებულია დაიცვას ეს წესრიგი ამ მიწაზე, ქვეყანაში, რომელიც უფალმა მისცა მას სამკვიდრებლად. ეს მისია მას შეეძლო სრულყოფილად შეესრულებინა, რამდენადაც ის „ღვთის ხატად“ შეიქმნა, რამდენადაც მას შეეძლო ევლო ღვთის ნებით (ეს ნიშნავს არა მონურ მორჩილებას, არამედ საკუთარი ადამიანური ნების შერთვას ღვთიურ აბსოლუტურ ნებასთან). ბიბლია რამდენიმე ადამიანს ასახელებს კაცობრიობის გენეალოგიაში, რომლებიც იყვნენ სრულნი (თამ, თამიმ) და „იქცეოდნენ ღვთის (ნების) თანახმად“. ასეთები იყვნენ ენოქი, რომელიც ცოცხლივ იქნა ატაცებული ღმერთთან (დაბ. 5:25), და ნოე, რომელიც ერთადერთი თავის თაობაში გადაურჩა საყოველთაო წარღვნას, რითაც უფალმა ცოდვილი კაცობრიობა დასაჯა.

ადამიანი უნდა ყოფილიყო ყოვლისშემოქმედისა და სამყაროს მეფის ვიკარიუსი დედამიწაზე, რათა მას განეგრძო ღვთის შემოქმედება დედამიწის სფეროში. თუ ადამს შეეძლო, გაენია ცხოველთა სამყაროს პატრონობა, რაც არაორაზროვნად არის მითითებული ბიბლიის მე-2 თავში, სადაც ადამი ღვთის მითითებით სახელებს არქმევს ცხოველებს, რამდენად პასუხისმგებელი უნდა ყოფილიყო იგი წესრიგზე ადამიანთა საზოგადოებაში, რომელიც ღვთის ხატად შექმნილ არსებათაგან შედგება.

სხვა ღირებულებათა შორის, რომელზეც დგას არა მხოლოდ სამყარო, არამედ უნდა იდგას ადამიანთა საზოგადოება, არის შალომ – უნივერსალური ონტოლოგიური სინამდვილის ამსახველი ცნება, რომელიც სეპტუაგინტას (ბიბლიის ბერძნული თარგმანის) მეშვეობით ყველა ქრისტიანულ ენაზე „მშვიდობის“ მნიშვნელობამდე დავიწროვდა. მართალია, შალომ ნიშნავს მშვიდობას (ბერძნ. ეირენე), მაგრამ არა მხოლოდ მშვიდობას, არამედ ყველაფერს, რაც მშვიდობის პირობას ქმნის და რასაც შედეგად იწვევს. ერთი სიტყვით რომ გამოვხატოთ, თუმცა ძნელია, ეს იქნება „სიმრთელე“, რომელიც ერთდროულად უნდა მოიცავდეს განუყოფელი მთლიანობისა და სისრულის იდეას. ძველლათქმისეულ მისალმებაში შალომ იგულისხმება არა მხოლოდ ზავის, უომობის მდგომარეობა, არამედ ისეთი მდგომარეობა, რომელიც შეიძლება დავახასიათოთ როგორც სრულყოფილება. ამ აზრით, შალომ ესქატოლოგიური კატეგორიაა, რამდენადაც ის ისტორიის პროცესში განუხორციელებელია. ყოველ შემთხვევაში, ედემიდან გამოსული ღვთისხატებლად აღი-

მიანი ვერ ახორციელებს მას. შალომის მდგომარეობა დასასრულის მდგომარეობაა, და თუ ვინმე ამბობს, რომ ქვეყანაში დასადგურდა იგი, ტყუის. წინასწარმეტყველნი აფრთხილებდნენ ხალხს, არ დაეჯერებინათ შალომის, როგორც უკვე დამკვიდრებულის, მქადაგებელთათვის. „ამბობენ: მშვიდობაა, მშვიდობა! მაგრამ არ არის მშვიდობა“ – ეს იერემიას სიტყვებია, რომელთაც ის გამუდმებით იმეორებდა (იერ. 6:14; 8:11).

და მაინც, ის ამოცანა, რომელიც აღთქმულ ქვეყანაში რჩეული ხალხის დამკვიდრებას გულისხმობდა, იმავდროულად შალომის დამკვიდრებაც ჰქონდა მხედველობაში. ვინაიდან, რა ღირებულება უნდა ჰქონოდა უფლის თვალში და ხალხის თვალშიც (რამდენადაც ამ ხალხს უფლის თვალით უნდა ემზირა) „რძითა და თაფლით მდინარ ქვეყანას“, თუ იქ უფლის მშვიდობა არ იქნებოდა დამკვიდრებული? მშვიდობა-შალომ, რამდენადაც შესაძლებელი იქნებოდა მისი მიღწევა დედამიწაზე ერთი ქვეყნის ფარგლებში, დამოკიდებული იყო თავად ხალხის სულისკვეთებაზე, მის მონოლითურობაზე, მის შინაგან თანხმობაზე, მცნებათა აღსრულებაზე, უფლისადმი ერთგულებაზე... მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, რაც მთავარია, მათ ერთ ქვეყანაში უნდა ეცხოვრათ. ვიდრე უდაბნოში იმყოფებოდნენ, მათი მიზანი იყო, დაემკვიდრებინათ ქვეყანა და დამკვიდრებულიყვნენ ქვეყანაში, მაგრამ როცა ეს მიზანი შესრულდა და დიდი წარმატებითაც, არათუ ესქატოლოგიური შალომი, არამედ ელემენტარული მშვიდობა, მისი ყოფითი ასლიც კი სანატრელი შეიქნა.

ენოქი და ნოე გამონაკლისები იყვნენ კაცობრიობაში, მათ წესს არ მისდევს კაცთა მოდგმა. მაგრამ განა ასეთივე გამონაკლისი არ უნდა ყოფილიყო იაკობის საზარდულიდან გამოსული თორმეტი ძმური ტომი, რომელიც ღმერთმა მთელი კაცობრიობიდან თავის უნჯ ხალხად აირჩია? რომელ ხალხს ჰყოლია ასეთი ღმერთი, რომელს ჰქონია ასეთი წინამძღოლობა, ასეთი მიზანი? ისინი იმავე ჯიუტი და ქედუხრელი კაცობრიობის ნაწილი იყვნენ, მაგრამ რჩეულობას ხომ უნდა გარდაექმნა ისინი, რათა თავიანთ სულიერ ცხოვრებაში, ყოველდღიურ ყოფაში, სოციალურ ურთიერთობებში, სხვა ხალხებთან დამოკიდებულებაში ეჩვენებინათ, რომ ისინი ნამდვილად რჩეულ მოდგმას წარმოადგენდნენ. მაგრამ, როგორც დავინახეთ, თუნდა მეფობის შემოღების ისტორიულ ეპიზოდში, რჩეულმა ხალხმა ვერ აიტანა თავისი რჩეულობა, შეიძლება ითქვას, ოცდაათ ვერცხლად გაყიდა იგი. გაყიდეს იოსები მისმა ძმებმა, საიდანაც ეს ხალხი წარმოიშვა? გაყიდა უფრო ადრე პირმშოება ესავმა? ასევე გაყიდა ისრაელმა თავისი საუნჯე – უნიკალობა, ერთადერთობა, რისკენაც მათ სამყაროს შემოქმედი მოუწოდებდა. მათ კი თქვეს: ჩვენ გვინდა ისეთები ვიყოთ, როგორც სხვა ხალხები არიან. მეფობის შემოღებით დაიწყეს და ასე გაჩნდა პირველი განანგრევი საგანძურის კედელში.

გასაგებია, ხალხს ცხოვრება უნდოდა, წინასწარმეტყველნი კი მუდმივად აფრთხილებდნენ, რომ ისეთი ცხოვრება, როგორიც მათ გადაიღეს გარემო ხალხებისაგან, კეთილ ბოლომდე არ მიიყვანდა მათ. რძეზე და დათაფლზე ხომ ზედმეტი იქნებოდა ლაპარაკი. ვინაიდან, რაც მეტია დაუმსახურებლად გადმოსული მაღლი, მით მეტია პასუხისმგებლობა: მაღლის მეორე მხარე სასჯელია. უფალმა მაღლა აიყვანა ხალხი, მაგრამ როცა ის დაეცა, მაღლიდან დაეცა, და, როგორც წინასწარმეტყველნი ამბობდნენ, განაცვიფრა ამ დაცემამ ხალხები. ღმერთი თავისიანებს უფრო მეტს მოჰკითხავს, ვიდრე სხვებს, ვისთვისაც რჯული არ მიუცია.

საიდან დაიწყო ერთიანი სამეფოს გახლეჩის პროცესი? შეიმჩნეოდა თუ არა იაკობის შვილებში ერთმანეთისადმი გაუცხოება ან თუ იუდა და ბენიამინი ერთად იყვნენ, ათი ტომი კი – ცალკე, და ამ ურთიერთზურგმექცევამ, პარტიკულარიზმმა უკვე ერთი ტომის ფარგლებში გადაინაცვლა? იუდა და სხვანი ერთზრახვა იყვნენ, როცა მამის გულის მოსაკლავად განირეს იოსები, ხოლო ერთადერთი რეუბენი, არცთუ ყველაზე უკეთესი ძმათა შორის, – მან არ შეურაცხყო მამის სარეცელი? – ცდილობდა მათი განზრახვის ჩაშლას? ჯიუტნი და ქედფიცხელნი იყვნენ შვილები, ყველა თავისებურად ჯანყდებოდა მამის წინააღმდეგ, რაც შემდეგ უფლის წინააღმდეგ ჯანყში გადაიზარდა, როცა მათ ერთი ხალხი წარმოშვეს.

ნათელი წერტილი ამ მოდგმაში ჯერ იოსები იყო, რომლის პროვიდენციულ დიდსულოვნებას შეეძლო გამოესყიდა ძმების უთნოებანი (და ასეც მოხდა, ეს გახდა საჭირო), იოსები, ვისი ცხოვრებაც მაცხოვრის პრეფიგურაციის ერთ-ერთ წყაროდ იქცა, და მერე დავითი, იუდას შტოდან, რომლის ღირსებები უთვალავია, თუმცა მოერია მას ადამიანური სისუსტე, რისთვისაც პიროვნულად, არა მისმა მოდგმამ, მწარედ აგო პასუხი. და მაინც დავითი გახდა მეფობის მაგალითი, რომელმაც ერთგვარად შეძერწა მაცხოვრის სახე. თუ ეგვიპტეში გაყიდული იოსები უცხო ქვეყნის ფაქტიური განმგებელი გახდა, იხსნა თავისიანები და ძმებიც, მათი უკეთური საქციელის პატივით, კელავ ერთ სხეულად შეკრა, დავითი პირველი იყო, რომლის დროსაც და კვერთხის ქვეშ (გავიხსენოთ იაკობის კურთხევიდან: „არ წაერთმევა კვერთხი იუდას... ვიდრე არ მოვა მისი მფლობელი და ის იქნება სასო ხალხების“) ისრაელიანთა თორმეტი ტომით დასახლებული მიწა-წყალი ერთიანი სამეფო იყო. მის დროს თითქმის სავსებით აღსრულდა აბრაამისთვის უფლისაგან მიცემული აღთქმა, რომ მისი შთამომავლობა დაიმკვიდრებდა ქანაანს.

ამ ორ, თუმცა ერთმანეთისაგან ბედითა და ხასიათით განსხვავებულ პიროვნებაზე შეიძლებოდა თქმულიყო, რომ ისინი იქცეოდნენ უფლის ნებაზე და იყვნენ – თითოეული თავის ასპარეზზე – სრულნი. მაგრამ ახლა ჩვენი

ყურადღება დავითისაკენ იხრება, რომელიც შეიძლება ითქვას ცენტრალური და, ერთგვარად, არქექტიპული ფიგურაა ხალხის ისტორიაში. აქ ის არის შესანიშნავი, პირველ რიგში, რომ მან შეძლო მიეღნია თორმეტი ტომის ერთიანობისათვის, თუმცა თავდაპირველად ქვეყნის ჩრდილოეთში მცხოვრებ ტომებს დიდი სიმპათიით არ შეუწყნარებიათ მისი მეფობა. მან აქცია იერუსალიმი პოლიტიკურ და რელიგიურ ცენტრად და აქამდე მოხეტიალე კარავი მთავარი სინმიდით – უფლის კიდობანითურთ – ერთ მკვიდრ ადგილას დაავანა, თუმცა მას საძირკელიანი ტაძარი უფლისათვის არ აუშენებია. მის დროს საბოლოოდ ნივთიერი აღესება მიიღო უფლის მიერ მრავალგზის თქმულმა, რომ ის აირჩევდა ადგილს თავისი სახელის დასამკვიდრებლად. ასეთი ადგილი იერუსალიმი გამოდგა, რომლის დიდებული წარსული გამოუცნობი მელქიციდეკის – „შაღემის მეფისა და უზენაესი ღვთის მღვდლის“ – სახელთან კავშირდება.

გარდა ურია ხეთელის ეპიზოდისა, რომლისთვისაც დავითმა პიროვნულად სავსებით მიიღო საზღაური, ხოლო შთამომავლობას, კაცობრიობას დაუტოვა ყოველი ქრისტიანისათვის ნაცნობი სინანულის შეუდარებელი 50-ე ფსალმუნი, მასში არავითარი ბიწი არ იპოვებოდა. უფალს უყვარდა დავითი და, რომ მის შემდეგ გვირგვინი და კვერთხი არ წართმევია მის ნაშიერს მრავალი თაობის მანძილზე, ამ სიყვარულის გამო იყო. მიუხედავად მეფობისადმი უფლის უარყოფითი დამოკიდებულებისა, დავითი რჩებოდა მეფის ეტალონად დინასტიურ ისტორიაში და მესიის წინასახედ საკაცობრიო ესქატოლოგიურ პერსპექტივაში.

როცა სოლომონმა, დავითის სიყვარულის ძემ, დავითის სიკვდილის შემდეგ და, რაც პარადოქსულია, თუმცა ამასაც შეიძლება მოეძებნოს რაციონალური ახსნა (თუ არა, გაგება მაინც), ტაძრის შენების დასრულების „მეორე დღეს“ უცხო ღმერთებისაკენ მიდრიკა გული, დავითისადმი სიყვარულის გამო იყო, რომ უფალს განმდგარი მეფისათვის ზურგი არ შეუქცევია, არ მოუძულებია ბედკრული საულივით, არ წაურთმევია მისთვის მეფობა, უფრო მეტი: სამეფოს გახლეჩის შემდეგ იუდას სამეფოში არ გამრუდებულა დავითისაგან მომდინარე დინასტიური ხაზი: იუდას ტახტზე საბოლოო კატასტროფამდე დავითიანები, თუმცა უკეთურნი, მეფეები ისხდნენ. ასე უყვარდა უფალს დავითი.

რა იყო სამეფოს გახლეჩის მიზეზი თუ მიზეზები? იყო მიზეზიც და იყო საბაბიც, რამაც შესაძლებელი გახადა მომხდარიყო ის, რაც აუცილებლობით უნდა მომხდარიყო. პირველი მიზეზი თავად ხალხის შიგნით მნიფდებოდა და საბამიდან, როგორც ითქვა, იმ ხნიდან, როცა ხალხი ჯერ კიდევ არ იყო ხალხი, არამედ ერთი მამის თორმეტი ძე, რომლებიც არცთუ მორჩილი შვილები

და თანხმობის ძმები იყვნენ. როგორც იაკობს უჭირდა მათი დაზავება, ისე მეფეს გაუჭირდებოდა (უფრო მეტადაც) მთელი ხალხის თანხმობაში მოყვანა. ვგულისხმობ რელიგიურ, არა იმდენად პოლიტიკურ თანხმობას. ქანაანში დამკვიდრების შემდგომმა ისტორიამ აჩვენა, რომ უფლის არჩეული ერთადერთი საკულტო ადგილი – იერუსალიმი არცთუ ავტორიტეტული გამოდგა სარწმუნოებრივი სეპარატიზმისკენ მიდრეკილი ჩრდილოელი ათი ტომისათვის.

დავინწყეთ შორიდან და გამოვყვეთ დროის დინებას.

ჯერ კიდევ მაშინ, როცა ქანაანი დაპყრობილი არ იყო და ისრაელის მხედრობა იორდანეს აღმოსავლეთ მხარეს იმყოფებოდა, რეუბენისა და გადის ტომმა და მენაშეს ტომის ერთმა ნაწილმა (ნახევარმა), ნაცვლად იმისა, რომ ქანაანის ტერიტორიაზე მიეღოთ წილი, თავიანთ სამკვიდროდ მდინარე იორდანეს აღმოსავლეთით ნაყოფიერი მიწები აირჩიეს. ეს იყო გალაადი, ბაშანი, რომლებიც საძოვრებით იყო მდიდარი, ამ ტომებს კი ბევრი საქონელი ჰყავდათ. მოსემ დასტური დასცა, ოღონდ იმ პირობით, რომ ეს ორი ტომი და ნახევართომი ჯერ თავიანთ ძმებს მიეხმარებოდნენ ქანაანის დაპყრობაში; მერე კი მათ შეეძლებოდათ დაბრუნება თავიანთ არჩეულ მიწა-წყალზე. და, აჰა, დასრულდა უფლის ბრძოლები აღთქმული ქვეყნისთვის, რომლის დასამკვიდრებლად მთელი ისრაელი – მისი ყველა შტო მონაწილეობდა. მათ შორის იყვნენ რეუბენი, გადი და მენაშეს ნახევარი. როდესაც ისინი, ვალმოხდილნი, უკან ბრუნდებოდნენ, გზაზე სამსხვერპლო ააგეს. თითქოს არაფერი: რატომ უნდა ჩათვლოდათ საეჭვო მოქმედებად სამსხვერპლოს აგება ტომებს, რომლებიც სტოვებდნენ ქანაანს და იორდანეს გაღმა გადიოდნენ? სამსხვერპლო ხომ არა ბაალის, არამედ იაჰვე-უფლის სახელზე ააგეს? მაგრამ ეს არ მოიწონეს დანარჩენმა ისრაელიანებმა. მათ ამ ქმედებაში უმაღლ სეპარატიზმის მცდელობა თუ დაგვირგვინება დაინახეს, ვიდრე ღვთისმოსაობის აქტი. „რატომ უმტყუნეთ ისრაელის ღმერთს, ზურგი რომ შეაქციეთ დღეს უფალს და სამსხვერპლო ააშენეთ უფლის გასაჯავრებლად? ... ნურც ჩვენ გვაჯავრებთ იმით, რომ უფლის, ჩვენი ღმერთის სამსხვერპლოს გარდა სხვა სამსხვერპლოს აშენებთ“ (იესო 22: 16). რითი იმართლეს თავი სამსხვერპლოს მშენებლებმა? არა, თქვეს მათ, ჩვენი სამსხვერპლო სრულიადაც არ არის საკულტო დანიშნულების; ჩვენი აშენებული სამსხვერპლო სრულიადაც არ უპირისპირდება უფლის ერთადერთ სამსხვერპლოს. არა, ჩვენ ავაშენეთ იგი, რათა ყოფილიყო მოწმედ ჩვენს შთამომავალთათვის იმისა, რომ მათაც, იორდანეს გაღმა მცხოვრებთაც, აქვთ წილი ქანაანში მცხოვრებ ისრაელიანებთან ერთად. „დღესვე დავილუპოთ... თუ თავის დასაზღვევად არ მოვქცეულიყავით ასე, რომ ხვალ თქვენმა შვილებმა არ უთხრან ჩვენს შვილებს: რა საქმე გაქვთ უფალთან, ისრაელის ღმერთთან?... ვიფიქრეთ: როცა ასე გვეტყვიან ჩვენ და ჩვენს შემდგომ თაობას,

მიუუგებთ: აჰა, უფლის სამსხვერპლო, რომელიც ჩვენმა მამა-პაპამ ააშენა არა აღსავლენისათვის და საკლავისათვის, არამედ რათა მოწმე ყოფილიყო იგი ჩვენსა და თქვენს შორის." (იესო 22:22-28). მათ აღიარეს, რომ მათთვისაც უფლის ერთადერთი სამსხვერპლო ის იყო, რომელიც უფლის სავანის წინ იდგა (იესო 22:29). ანუ ის ადგილი, სადაც უფალმა თავისი სახელის დავანება ისურვა. უფლის ეს სურვილი გასდევს ლაიტმოტივად „მეორე რჯულის“ წიგნს. ეს იყო ისრაელიანთა ერთიანობის პირობა, რაკი მათ მიწიერი მეფე – ერთიანობის გარანტი არ უნდა ჰყოლოდათ, მხოლოდ ერთადერთი ღმერთის რწმენა და მისი ერთადერთი სამსხვერპლო – ერთადერთი საკულტო ცენტრი უნდა ყოფილიყო მათი ერთიანობის გარანტი. სამსხვერპლოთა სიმრავლე გამორიცხული იყო – ეს შებღალავდა ძველი აღთქმის უკომპრომისო მონოთეიზმს. ერთი ღმერთი, ერთი სამსხვერპლო და ერთი ხალხი – ეს იყო მოსეს რჯულის პრინციპი, რასაც შემდგომ წინასწარმეტყველნი გამუდმებით ქადაგებდნენ.

დავითმა, როგორც ითქვა, განახორციელა ეს პრინციპი: იერუსალიმში უფლის კიდობნის გადატანით მან სამუდამოდ მიაწიჭა ამ ქალაქს ცენტრალური და ერთადერთი საკულტო ადგილის ღირსება: როგორც სხვა კიდობანი არ არსებობდა, ასევე არ უნდა ეარსება სხვა სამსხვერპლოს. ერთი ღმერთი (ელოჰიმ), ერთი „აღთქმის კიდობანი“ (არონ ჰა-ბერიტ), ერთი სამსხვერპლო (მიზბეახ), ერთი „უფლის კრებული“ (კეჰალ შაჰვე), ერთი „ისრაელის საზოგადოება“ (ყედათ ისრაელ) – და ამას დაემატა: ერთი მეფე, თუმცა, უნდა გავიმეოროთ, მეფობას არ ჰქონდა ისრაელის რელიგიურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში თეოლოგიური გამართლება.

როდესაც პოლიტიკური თუ სხვა მიზეზით, ერთიანი სამეფო გაიხლიჩა, მაშინ რელიეფურად გამოჩნდა ამ პრინციპის შებღალვის კატასტროფული შედეგი. იმ ადამიანმა, რომელსაც უფლის მიშვეებით ხელში ჩაუვარდა ჩრდილო ათი ტომის მეფობა, პირველი, რაც გააკეთა, ეს იყო ოქროს ხბოს ორი კერპის აღმართვა – ერთისა ბეთელში, სადაც იაკობს ზეციური კიბე ესიზმრა, მეორისა დანში, ისრაელიანთა განსახლების უკიდურეს პუნქტში.

იერობოამი ერქვა ამ მეფეს, ჩრდილო სამეფოს პირველ მეფეს, რომელმაც შემდგომ უკეთურ მეფეთა ტიპს დაუდო დასაბამი. „ითათბირა მეფემ და გააკეთა ორი ოქროს ხბო და უთხრა ხალხს: გეყოფათ იერუსალიმში სიარული. აჰა, შენი ღმერთები, ისრაელო, რომელთაც ეგვიპტიდან გამოგიყვანეს“ (3მეფ. 12:28). სინაის მთის ძირას, სადაც პირველად აღიმართა ოქროს ხბო, იგივე სიტყვები ისმინეს ეგვიპტიდან ახლადგამოსულმა ისრაელიანებმა: „აჰა, შენი ღმერთები..." (გამ. 32:8). ეს სიტყვები აარონის პირიდან გამოვიდა, მაგრამ აარონს პასუხი არ უგია მათთზე, იერობოამი კი ისრაელის უკეთურ მეფეთა წინასახე შეიქნა. მაშინ თუ კერპი მოსეს ბრძანებით გაცამტვერდა, ისე

რომ, მისი თაყვანისცემა ვერც მოასწრო ხალხმა, ახლა ამ ოქროს ხბოებმა ხანგრძლივად (ისრაელის სამეფოს დაცემამდე) განსაზღვრა ქვეყნის რელიგიური სახე. ყველაზე მკრეხელურად და უღვთოდ დაუპირისპირდა ბეთელი და დანი თავიანთი კერპებით იერუსალიმის სინმიდეს. იერობოამმა კიდევ გადადგა ორი ნაბიჯი რელიგიური სეპარატიზმის გზაზე. ერთი – სამსხვერპლო გორაკების (ბამოთ) დანესებით და მეორე – იერუსალიმის ტრადიციული დღესასწაულის საპირისპიროდ „მისი მსგავსი“ დღესასწაულის დაარსებით „მერვე თვის მეთხუთმეტე დღეს“ (3მეფ. 12:31). ასე დაუპირისპირდა იერობოამი არამხოლოდ დავითს, არამედ ისრაელის კრებულის მთელს ტრადიციულ რელიგიურ პრაქტიკას. დაბოლოს, მან პიროვნულად გაბედა ისეთი რამ, რასაც ვერც მოსეს დროს, ვერც მსაჯულთა არეულ ხანაში ვერავინ გაბედავდა: დაარღვია რა წმიდა ტრადიცია, რომლის ძალითაც სამსხვერპლოს მხოლოდ ლევიანები (ლევისაგან წარმოშობილი შტოს წარმომადგენლები) ემსახურებოდნენ, მოსედან მოყოლებული, თვითნებურად „ავიდა თავის აგებულ სამსხვერპლოზე მერვე თვის მეთხუთმეტე დღეს, იმ თვეში, რომელიც თავისი ნებით ამოირჩია, დაუნესა რა დღესასწაული ისრაელიანებს, და ავიდა სამსხვერპლოზე საკმევის საკმევლად“ (3მეფ. 12:33). ამ საქციელით ისრაელის (ასე დაერქვა ცხრა ტომით დასახლებული ქვეყნის ჩრდილო ნაწილს) პირველი მთლიანად მოწყდა იერუსალიმს და მის კულტს. მისი პიროვნება და სახელი უკეთური მეფის ანდაზად იქცა მეფობის ისტორიაში. „ბოროტად იქცეოდა უფლის თვალში, მიჰყვებოდა იერობოამის გზას და მის ცოდვებს და ისრაელსაც აცდუნებდა“ (3მეფ. 15:34), ასე აჯამებს მემკვიდრე ისრაელის მეფის ბაყაშას მეფობას. „მინებებული იყო და არ განრიდებია იერობოამ ნაბატის ძის ცოდვებს, რომელმაც აცდუნა ისრაელი“ (4მეფ. 3:3), ნათქვამია მეფე იორამზე.

არადა, კეთილად დაინყო იერობოამმა გამოჩენა. „მამაცი კაცი (გიბორ ხაილ) იყო იერობოამი“, ასე ახასიათებს მას მკვიდრე. ამიტომაც სოლომონმა მას ბეგარის საქმე ჩააბარა. უფალი კი მას სხვა ასპარეზისთვის ამზადებდა. ერთხელ, იერუსალიმიდან გასულს, შემოხვდა სილოამელი წინასწარმეტყველი ახია, რომელსაც ახალი მოსასხამი ჰქონდა მოსხმული. ჩვენ ვიცით, რომ სიტყვის გარდა, წინასწარმეტყველებს გამომსახველობის სხვა საშუალებაც აქვთ მარაგში, სახელდობრ, სიმბოლური მოქმედება. და ამ ახიამ, გაიხადა თავის ახალი მოსასხამი და თორმეტ ნაწილად დაგლიჯა და ათი ნაწილი იერობოამს მისცა ხელში. მათ გარდა სხვა არავინ იყო იქ. გარეშე მაყურებელი უთუოდ გიჟად ჩათვლიდა მას. ვინ არის ეს შეშლილი (მეშუგაყ), იტყოდა მისი ამ ქმედების შემსწრე, როგორც ერთხელ თქვეს ერთი უსახელო წინასწარმეტყველის დანახვისას (4მეფ. 9:11). რისი თქმა სურდა ამ უცნაური საქციელით წინასწარმეტყველს? მან ხატოვნად აჩვენა და სიტყვითაც განუმარ-

ტა, რომ მრთელი მოსასხამი თორმეტი ტომისგან შემდგარი ერთიანი სამეფოა, რომელსაც ორ ნაწილად გაყოფა მოელის. უფალი გამოგლეჯს სოლომონს ათ შტოს (ტომს) და იერობოამს ჩააბარებს. მხოლოდ ორი შტო (იუდასა და ბენიამინის) დარჩება სოლომონის შთამომავლებს დავითის გულისათვის. ასე თავისებურად, შეიძლება არატრადიციულად, იქნა არჩეული მეფედ იერობოამი – თუმცა მხოლოდ სოლომონის სიკვდილის შემდეგ ჩაიბარა სამეფო. აქვე მიიღო შეგონებაც, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყო, რომ მეფობა შერჩენოდა მის სახლს მომავალში ანუ მისი დინასტია გაგრძელებულიყო. „თუ შეისმენ ყველაფერს, რაც მე გიბრძანე, – ეუბნებოდა უფალი ახიას პირით, – და ივლი ჩემს გზაზე, თუ გააკეთებ ჩემს მოსაწონს, დაიცავ ჩემს წესებს და მცნებებს, როგორც ჩემი მსახური დავითი აკეთებდა, მაშინ შენთან ვიქნები, აგიშენებ მტკიცე სახლს, როგორც დავითს ავუშენე და მოგცემ ისრაელს“ (3 მეფ. 11:38). და ნაცვლად იმისა, რომ ევლო იერობოამს უფლის გზაზე, მან თავისი გზა აირჩია, „იერობოამის გზა“, რომელსაც მიყვებოდნენ მისი მომდევნო მეფეები ისრაელის სამეფო ტახტზე.

ისრაელის სამეფომ თავის დაცემამდე (722 წ. ძვ. წ-ალ.) ხუთზე მეტი დინასტია და ცხრამეტი მეფე გამოიცვალა. დინასტიის შეცვლა, როგორც ახლა შეიძლება ვუწოდოთ, სახელმწიფო გადატრიალების შედეგად ხდებოდა. გამოჩნდებოდა ვინმე „დავლათიანი“, ქარიზმატული პიროვნება, რომელიც გაბედავდა და მოკლავდა მეფეს, განთქმულს თავისი უკეთურებით, ღვთისგან და ხალხისგან მოძულეებულს, და თავად დაჯდებოდა ტახტზე. შვილს მამის წინააღმდეგაც მოუწყვია შეთქმულება და მის ნაცვლად გამეფებულა. ცხადია, სამეფო სახლის შენაცვლება უფლის ნებით ხდებოდა: უზურპატორი იარაღი იყო უფლის ხელში არასასურველი დინასტიის დასამხოვად. მაგრამ უკეთურის ნაცვლად გამეფებული წინამორბედის გზას მიყვებოდა.

კი მიყვებოდა ისრაელის მეფეთა უმრავლესობა „იერობოამის გზას“, მაგრამ იყვნენ გამონაკლისიც, რომელთა შესახებ შეეძლო მემკთიანეს ეთქვა, როგორც იოაშზე დაინერა: „სწორად იქცეოდა უფლის თვალში იოაში მთელი სიცოცხლე, სანამ იეჰოიადაჲ მღვდელი მოძღვრავდა“ (4 მეფ. 12:3). თუმცა მისი სწორად მოქცევა პირობითი იყო: მას სამსხვერპლო გორაკები არ გაუუქმებია – ხალხი კელავინდებურად სწირავდა იქ მსხვერპლს და საკმევლს აკმევდა.

ისრაელის სამეფოს პირველი მეფე იერობოამი იყო. ვინ იყო იუდას პირველი მეფე? ეს იყო რობოამი, სოლომონის ძე. მართალია, უფალმა გაუმეიქვსედა სამეფო სოლომონს, მაგრამ მეფობა მაინც მის სახლს შეუნარჩუნა და ასე გაგრძელდება სამეფოს დაცემამდე, ბაბილონის ტყვეობამდე. დავითიან-სოლომონიან მეფეთა ხაზი არ განწყვეტილა. ბოლო მეფეს, იეჰოიაქინს,

ბაბილონში ვხედავთ ტუსალს, შემდეგ გათავისუფლებულს და ტახტზე მჯდომს ბაბილონის მეფის გვერდით სხვა მეფეთა შორის, რომლებიც ბაბილონის მეფეს დატყვევებული ჰყავდა. სიკვდილამდე ეძლეოდა მას სარჩო მეფისაგან (4მეფ. 25:27-30).

რობოამს, სოლომონის ძეს, არ აღმოაჩნდა სიბრძნე, რომლითაც მამამისმა სახელი გაითქვა. ცუდად დაიწყო მან. როცა ჩრდილო შტოთა უხუცესები ეახლნენ სოლომონის ძეს თხოვნით, შეემსუბუქებინა მათთვის სოლომონის ხელით დადებული ბეგარა, „უღელი დაგვიმძიმა მამაშენმა. ახლა შეგვიმსუბუქეს ძნელი სამსახური და მძიმე უღელი, მამაშენმა რომ დაგვაკისრა, და გემსახურებით“ (3მეფ. 12:4), – ამ სიტყვებით გამოხატეს მათ თავიანთი სათხოვარი. რობოამი დაეკითხა მამის უხუცესებს, იუდასტომელებს, რომელთაგან ასეთი პასუხი მიიღო: „თუ დღეს მაგ ხალხის მსახური იქნები, დაემორჩილები და დააკმაყოფილებ მათ, კარგ სიტყვებს ეტყვი, მაშინ შენი მსახურნი იქნებიან სამუდამოდ“ (მეფ. 12:7). შესანიშნავი სიტყვებია, რომლებიც აქტუალობას არასოდეს დაკარგავენ, სანამ ადამიანთა საზოგადოებაში ხელისუფლების საჭიროება იქნება. ეს ურთიერთმსახურება, ჰარმონია, რომელსაც გამოხატავს ზემოთნახსენები სიტყვა-ცნება *შალომ*. მაგრამ არ ენერა *შალომ*ს დამკვიდრება ისრაელიანთა საზოგადოებაში – არც ჩრდილოეთში, ისრაელში, არც სამხრეთში, იუდაში. რობოამმა არ ისმინა მამის უხუცესთა რჩევა და ახლა თავის თანატოლებს, მასთან ერთად გაზრდილებს დაეკითხა, ცხადია, ფორმალურად, რადგან რობოამს უკვე ჰქონდა თავისი პასუხი, იცოდა კიდევ, როგორ პასუხს მოისმენდა მათგან. აი, რა მოისმინა: „ასე უთხარი იმ ხალხს, რომელიც გეუბნება, უღელი დაგვიმძიმა მამაშენმა და ახლა შენ უნდა შეგვიმსუბუქო, ასე უთხარი მათ: მამაჩემის წელზე მსხვილია-თქო ჩემი ნეკათითი. ხომ დაგადგათ მამაჩემმა მძიმე უღელი, მე კიდევ უფრო დაგიმძიმებთ უღელს. ხომ გსჯიდათ შოლტებით მამაჩემი, მე მორიელებით დაგსჯით-თქო“ (3მეფ. 12:10-11). უფალს ხომ გადანწყვეტილი ჰქონდა, რომ გამოგლეჯდა ათ შტოს სოლომონის ნაშიერთ, მაგრამ ეს განგება ადამიანის ხელით უნდა აღსრულებულიყო. ასეთი პასუხის მოსმენის შემდეგ ხალხს სხვა არაფერი ჰქონდა სათქმელი, გარდა ამ საბედისწერო სიტყვებისა: „რა წილი გვიდევს დავითში! რა მემკვიდრეობა გვაქვს იესეს ძისაგან? შენ-შენი კარვებისაკენ, ისრაელო! ახლა შენ მიხედე შენს სახლს, დავით!“ (3მეფ. 12:16). და, როცა რობოამმა სცადა თავისი ძალაუფლების გამოყენება ჩრდილო ტომებზე, ხალხმა არ მიიღო მისი ხელისუფალი – მოკლეს და ჩაქოლეს იგი. „მაშინ სასწრაფოდ ახდა ეტლზე რობოამი და იერუსალიმში გაიქცა“ (3მეფ. 12:18). იერუსალიმში დავითის ქალაქი იყო. იუდას ქვეყანა, სადაც ეს ქალაქი მდებარეობდა, დავითის ღვიძლი ტომით იყო დასახლებული. ასე რომ, დავითის სახლი მის საკუთარ ტომზე მეფო-

ბით შეიზღუდა. მაგრამ ის მაინც ძლიერი იყო დავითის სახელით, იერუსალიმის ავტორიტეტით და, რაც მთავარია, სოლომონის აშენებული ტაძრით, რომლის სინმიდე ერთი – იუდას ტომის – ფარგლებში არ ეტეოდა.

დავითის სახელი და იერუსალიმის ტაძარი პასუხისმგებლობას აკისრებდა იუდას მეფეებს, მაგრამ მათ შორისაც, როგორც ისრაელის მეფეთა შორის, ცოტანი იყვნენ „კეთილი მეფეები“, რომლებიც დავითის გზას მიყვებოდნენ.

რობოამი ვიციტ, მისი ძე აბიამიც „დადიოდა ყველა იმ ცოდვით, რასაც მასზე წინ მამამისი სჩადიოდა. არ იყო სრულად მინდობილი მისი გული უფლისადმი..." (3მეფ. 15:3). უმეტესობა ასეთი შეფასებით არის ჩანერილი მეფეთა მატრიანეში. ძირითადი ცოდვა მაინც რელიგიური ხასიათის იყო, არა ყოფითი, ან პოლიტიკური. მატრიანეში ნათქვამია, რომ იუდას ხალხი არ ჩამორჩა ისრაელის ხალხს უფლისგან განდგომაში, რაც საკულტო გორაკების, სვეტების, აშერებისა თუ ხემხვიანების გაშენებაში მდგომარეობდა. უარესიც: „როსკიპეებიც იყვნენ ქვეყანაში, სჩადიოდნენ იმ ხალხების ყოველგვარ სიბილწეს, რომლებიც აყარა უფალმა ისრაელიანებისაგან" (3მეფ. 14:23-24). ანუ ხდებოდა ის, რისგანაც გამუდმებით აფრთხილებდა უფალი ისრაელიანებს – ნუ შეზრდებით, ნუ შეეთვისებით ქანაანელებს, წარმართებს და კერპთაყვანისმცემლებს, ნუ გადაიღებთ მათი ცხოვრების წესს. თქვენ რჩეული ერი ხართ. ეს იყო ერთადერთი მოწოდება მოსეს ხანიდან მოყოლებული, მაგრამ მოწოდება მოწოდებად რჩებოდა.

345 წელი გასტანა დავითის დინასტიამ და 20 მეფეში მხოლოდ ხუთიოდემ თუ დაიმსახურა კეთილი სახელი ისრაელისა და იუდას მეფეთა ისტორიაში. პირველი იყო ასა, რომელიც „სიმართლით იქცეოდა უფლის თვალში მამამისის, დავითის მსგავსად" (4მეფ. 15:11). ასამ, უკეთური რობოამის ძემ და ასევე უკეთური აბიამის შვილიშვილმა, გაყარა ქანაანური წესის საღვთო როსკიპეები ქვეყნიდან და დალენა მამაპაპისდროინდელი კერპები. ასა იმდენად მკაცრი ყოფილა, რომ დედასაც, რომელიც აბესალომის ასული იყო, არ აპატია კერპის თაყვანისცემა და დედოფლობას განაშორა, მისი კერპები კი აჩეხა და მათი ნაგაბარი კედრონის ხევში გადაყარა. თუმცა მან ბოლომდე ვერ მიიყვანა დაწყებული საქმე: ვერ მოერია გორაკებს და ხალხი კვლავ გორაკებზე წირავდა მსხვერპლს. სოლომონის დიდებით აგებული ტაძარი – ღვთის სახლი (ბეთ ელოჰიმ) კი იდგა იერუსალიმში. ასას დროს გამუდმებული ბრძოლები იყო იუდასა და ისრაელს შორის.

მეორე იყო იოშაფატი, რომელიც „ყველაფერში მამამისის, ასას გზას ადგა, არ უხვევდა მისგან და სწორად იქცეოდა უფლის თვალში" (3მეფ. 22:43). ოლონდ მანაც ვერ შეძლო სამსხვერპლო გორაკების გაუქმება. თავის ოცდა-

ხუთნლიან მეფობაში იოშაფატს ზავი ჰქონდა ისრაელის მეფესთან. მეტიც: მასთან ერთად ლაშქრობდა კიდევ. დახმარების ხელს უწვდიდა ისრაელის მეფეს არამის მეფისა თუ განმდგარი მოაბის წინააღმდეგ.

მესამე იყო იოაში. „სწორად იქცეოდა უფლის თვალში იოაში მთელი თავისი სიცოცხლე, სანამ იეჰოიადაყ მღვდელი მოძღვრავდა მას“ (4მეფ. 12:3). იეჰოიადაყ მღვდლის, მისი მოძღვრის, სიკვდილის შემდეგ (იგი მეფეთა სამარხში დამარხეს), განუდგა იოაში იუდას მთავრებთან ერთად უფალს – აშერებსა და კერპებს დაუწყეს მსახურება. არ გაჭრა არც ღვთისაგან მოვლენილ წინასწარმეტყველთა სიტყვამ და არც ზაქარია მღვდლის, იეჰოიადაყის ძის ქადაგებამ. არათუ არ უსმინა იოაშმა თავისი მოძღვრის ძეს, მის მემკვიდრეს, არამედ ბრბოს ჩააქოლინა იგი. „არ გაიხსენა მეფე იოაშმა მადლი, რაც იეჰოიადაყმა, მამამისმა, უყო მას და მოკლა მისი ვაჟი...“ (2ნეშტ. 24:22). ამის შემდეგ უკან წავიდა იოაშის საქმე: უფალმა მცირე ლაშქრით გაამარჯვებინა არამის ლაშქარს, რომელიც იუდას და იერუსალიმს შეესია, განყვიტა ერისმთავრები და დიდძალი ალაფი მოხვეტეს და დამასკოში გაუგზავნეს მეფეს. ხალხმა ამ მარცხისათვის იოაშს დასდო ბრალი, მღვდელმთავრის მკვლელობაც გაუხსენეს და მძიმედ დასწულელებული საკუთარ საწოლში მოკლეს. მეფეთა სამარხში არ დაუმარხავთ, ღირსად არ ჩათვალეს (2ნეშტ. 24:23-25).

მეხუთე იყო ამაცია (სრულად: ამაციაჰუ), მისი ძე. „სწორად იქცეოდა უფლის თვალში, ოღონდ არა ისე, როგორც მისი მამა დავითი. ყველაფერს ისე აკეთებდა, როგორც იოაში, მამამისი“ (4მეფ. 14:3). ამაციამ მამის შური იძია, მკვლელები დახოცა, მაგრამ მათი შვილები არ დაუხოცავს, დაიცვა რა მოსეს რჯული, რომლის თანახმად არ უნდა დაისაჯონ შვილები მამის და მამები შვილთა დანაშაულის გამო. ეს სწორი მოქცევა იყო უფლის თვალში. მაგრამ რაც ამის შემდეგ ჩაიდინა, არ შეიძლებოდა უფალს მოწონებოდა. შეესია ედომს, გაანადგურა და წამოასხა მისი ღმერთები, და თაყვანს სცემდა და უკმევდა. ეს იყო გადახვევა დავითის გზიდან და მამის – იოაშის გზაზე შედგომა. ამას ისიც დაემატა, რომ ბრძოლაში გამოიწვია ისრაელის მეფე, როგორც ჩანს, უფლის იმედით, მაგრამ უფალი აღარ იყო მასთან. აქამდე ზავი იყო ორ სამეფოს შორის, ახლა ამაცია არღვევს ამ ზავს. ისრაელის მეფე, რომელსაც ამაციას მამის სახელი ერქვა – იოაში (სრულად: იეჰოაში) ამპარტავნულ, თუმცა საკადრის პასუხს აძლევს მის გამოწვევას. იგავურად პასუხობს იგი. აი, მისი სიტყვები, რომლებიც სამუდამოდ აღბეჭდა მეფეთა მატრიანემ: „ლიბანის კვრინჩხმა შეუთვალა ლიბანის კედარს: ცოლად მიათხოვე შენი ასული ჩემს ვაჟს. მაგრამ ჩაიარა ლიბანის გარეულმა მხეცმა და გათელა კვრინჩხი. დაგიმარცხებია ედომი და გადიდგულებულხარ. ღირსეულად გეჭიროს თავი და შენთვის იჯექი სახლში. რისთვის სტეხ შფოთს? შენც დაეცემი და იუდაც“ (4მეფ.

14:9-10). მაგრამ იუდას მეფემ ყური არ ათხოვა გონივრულ რჩევას, რომელიც ისრაელის ერთ-ერთი უკეთური მეფის პირიდან გამოდიოდა, და უფალმა გაამარჯვებინა იოაშს, თუმცა მისი მეფობა ამ ტრადიციული ფორმულით შეფასდა მატთანეში: „უკუღმართად იქცეოდა უფლის თვალში...“ (4მეფ. 13:11). ამაცია დამარცხდა ბრძოლაში, ტყვედ ჩავარდა; ისრაელის მეფე მიადგა იერუსალიმს, დაანგრია მისი კედელი და დიდძალი ქონება გაზიდა უფლის სახლიდან და სამეფო საგანძურიდან. საბოლოოდ, მან, განმდგარმა მეფემ, ისევე დაასრულა სიცოცხლე, როგორც მისმა მამამ იოაშმა: შეთქმულებმა იერუსალიმიდან გააძევეს და სადღაც ლაქიშში მიუგზავნეს მკვლელები, და მოკლეს.

მეექვსე ყუზია იყო, რომელსაც განსაკუთრებული ხვედრი შეხვდა. თექვსმეტი წლის იყო ყუზია (სრულად: ყუზიაჰუ), როცა გაამეფა იუდას ხალხმა მოკლული მამის ნაცვლად. ორმოცდათორმეტი წელი იმეფა და ბედნიერი და წარმატებული იყო მისი მეფობა, ვიდრე ცოცხალი იყო ზაქარია წინასწარმეტყველი, „ვიდრე ეძიებდა უფალს, ღმერთიც შეეწეოდა მას“ (2ნეშტ. 26:5). უფალი იყო მასთან ყველა საქმეში – ბრძოლებსა და მშვიდობიან აღმშენებლობაში. ფილისტიმელები დაიმორჩილა, წაართვა ქალაქები – გათი, იაბნე, აშდოდი; ყამონელებს, რომლებიც ერთ დროს აოხრებდნენ იუდას მინა-წყალს, ხარკი დაადო; გაამაგრა იერუსალიმი, კოშკები აღმართა მის კარიბჭეებზე, და ზედ საომარი მანქანები დააყენა ისრებისა და ლოდების სასროლად; ჰყავდა განვრთნილი ჯარი, ჯაჭვის პერანგებით, ფარებით, მუზარადებით, მშვილდებით და შურდულებით აღჭურვილი; უდაბნოშიც კოშკები ააგო და უამრავი ჭა ამოიღო; ჰყავდა უთვალავი ფარა და ნახირი, ყანები და ვენახები, „რადგან მიწის მოყვარული იყო“, ასკვნის მატთანე (2ნეშტ. 26:10). მისმა სახელმა ეგვიპტესაც უწია. „შორს გაითქვა სახელი, რადგან საკვირველად იყო შეწევნილი, ვიდრე არ გაძლიერდა“ (2ნეშტ. 26:15). ეს შეწევნა და გაძლიერება ყუზიასთვის განსაცდელი ყოფილა, თურმე უფალი ცდიდა მას, გაუძლებდა თუ არა მეფე ამ წარმატებას, სახელს და დიდებას. აქ იყო ჩასაფრებული ხიფათი. დიდების მწვერვალზე მან ისეთი ნაბიჯი გადადგა, რომელიც არ ახსოვს ისრაელიანთა ისტორიას მოსეს დროიდან, როცა კორახი და მისი დასი ლეგიტიმურ, უფლისაგან კურთხეულ აარონიანებს სამღვდლო ფუნქციებს შეედავა იმ მოტივით, რომ „წმიდაა ერთიანად მთელი საზოგადოება“ (რიცხ. 16:5), როგორც უფლის ერი, და რომ მათაც აქვთ უფალთან სიახლოვის უფლება და ნება, რადგან უფალი მათ შორისაც არის. ეს სიახლოვე წმიდათა წმიდაში შესვლისა და იქ კმევის საკრალურ უფლებაში გამოიხატა. მაშინ მოსემ დაუმტკიცა კორახს და მის თანამდგომთ, თუ ვის უნდა შეძლებოდა საცეცხლურის პყრობა და უფლის წინაშე საკმევლის კმევა. როდესაც წარდგნენ ხელსაცეცხლურიანები უფლის წინაშე საკმევად, გამოვარდა უფლისაგან ცეცხლი და შთანთქა ისინი – „ორა-

სორმოცდაათი კაცი, საკმევლის შემწირველი" (რიცხ. 16:35), ხოლო ჯანყის წამომწყებს კორახს და მის დასს კი მიწამ უყო პირი მთელი ხალხის თვალწინ. გადარჩა მხოლოდ აარონი, რომელსაც უფლისაგან მოსეს ხელით ჰქონდა მონიჭებული ეს პრეროგატივა. ამ ეპიზოდთან არის დაკავშირებული „განედლებული კვერთხის“ სასწაული. აღთქმის კარავში უფლის წინ დანყობილ ნუშისხის კვერთხთაგან, რომლებიც ისრაელის თავკაცებს ეკუთვნოდათ, ერთადერთი აარონის კვერთხი გამოარჩია უფალმა: „აჰა, აყვავდა აარონის კვერთხი, ლევის სახლიდან, აყვავდა, გაიფურჩქნა ყვავილი და დამწიფდა ნუში“ (რიცხ. 17:23). ამის შემდეგ კიდევ უფრო განმტკიცდა აარონიანების სამღვდლო უფლებები და, განსაკუთრებით, მღვდელმთავრისა, რომელსაც ერთადერთს მიეცა უფლება შესულიყო წმიდათა წმიდაში, შეეტანა მსხვერპლის სისხლი თავისი და ერის გამოსასყიდად, და ეკმია საკმეველი. ეს ხდებოდა წელიწადში ერთხელ. სწორედ ამ დროს წარმოითქმოდა ღვთის სახელი, რომლის საჯაროდ წარმოთქმას აკრძალვა დაედო, ისე რომ აღარავის ახსოვდა, როგორ გამოითქმოდა იგი (ე.წ. ღვთიური ტეტრაგრამა ანუ ოთხი თანხმოვნისაგან შემდგარი სიტყვა – YHWH-მჰვეჰ).

კორახის ჰუბრისი (გაბუდაყება) მაშინ მოსეს ეპოქაში სასტიკად დაისაჯა უფლისავე ხელით და მას შემდეგ არავის უცდია სამღვდლო პრეროგატივების ხელყოფა. ახლა ყუზია, დიდების მწვერვალს მიღწეული კეთილი მეფე, რომლის ცხოვრება აქამდე შეუბღალავი იყო, იმეორებს კორახის ცოდვას. სჯობს მოვეუსმინოთ მატთანეს: „როცა გაძლიერდა ყუზიაჰუ, გადიდგულდა და თავისდა დასაღუპად შესცოდა უფალს, თავის ღმერთს, რადგან შევიდა უფლის ტაძარში საკმევლის საკმევად სამსხვერპლოზე. მას მიჰყვა მღვდელი ყაზარიაჰუ ოთხმოცი ვაჟკაცის თანხლებით. წინ გადაუდგნენ მეფე ყუზიაჰუს და უთხრეს: შენ არ გეკუთვნის, ყუზიაჰუ, უფლისათვის კმევა, არამედ მღვდლებს, აარონიანებს, რომლებიც მკმევლებად არიან ნაკურთხნი. გამოდი სანმიდარიდან, რადგან შესცოდე და პატივად არ ჩაგეთვლება უფლისაგან, შენი ღმერთისაგან. განრისხდა ყუზიაჰუ, ხელში კი საცეცხლური ეჭირა საკმევად და, როცა განურისხდა მღვდლებს, კეთრი გამოაჩინდა შუბლზე მღვდლების წინაშე უფლის სახლში, საკმევლის სამსხვერპლოსთან. და მიიხედეს მისკენ ყაზარიაჰუ მღვდელმთავარმა და ყველა მღვდელმა და, აჰა, შუბლზე კეთრი აქეს, და სასწრაფოდ გამოიყვანეს იქიდან. თავადაც ჩქარობდა გამოსვლას, რადგან უფალმა დაჰკრა მას“ (2ნეშტ. 26:16-20).

კეთრი უფლის სასჯელი იყო და, როგორც დასჯილი, ცალკე სახლში ცხოვრობდა ყუზიაჰუ სიკვდილამდე, თუმცა რჩებოდა მეფედ, მაგრამ სამეფო კარსაც და ქვეყანასაც მისი ძე იოთამი განაგებდა.

მაგრამ მაინც ყუზიამ, რომლის მეორე სახელი იყო ყაზარია (ასეა იგი მოხსენებული მეფეთა წიგნში), კეთილი სახელი დაიმკვიდრა მატთანეში. მისი ძის,

იოთამის მეფობა მისი მაგალითით არის შეფასებული: იოთამი „სწორად იქცეოდა უფლის თვალში, როგორც მამამისი ყუზიაჰუ იქცეოდა. ოლონდ ტადარში არ შესულა“ (2ნეშტ. 27:2).

უკეთური მეფის ახაზის (იოთამის ძის) შემდეგ, რომელზეც ჩანერილია მათიანეში, რომ „არ იქცეოდა სწორად უფლის თვალში... დადიოდა ისრაელის მეფეთა გზით, ბაალების ქანდაკებებიც კი ჩამოასხა, საკმეველს აკმევდა ბენ-ჰინომის ველზე, ცეცხლში ატარებდა თავის შვილებს იმ წარმართთა ბილწი ჩვეულებისამებრ, რომელნიც აჰყარა უფალმა ისრაელიანთაგან, მსხვერპლს სწირავდა და აკმევდა გორაკებზე...“ (2ნეშტ. 28:1-4) და დასკენის სახით, რომ უფალმა „დაამდაბლა იუდა ახაზის, იუდას მეფის გამო, რადგან გარყვნა მან იუდა და ცოდვით სცოდავდა უფალს“ (2ნეშტ. 28:19), გამოჩნდა მეფედ იუდას ტახტზე მისი ძე ხიზკია (სრულად: იეხიზკიაჰუ, ძველქართული თარგმანით: ეზეკია), რომელზეც მარტივად არის ნათქვამი: „სწორად იქცეოდა უფლის თვალში, როგორც დავითი, მისი მამა, იქცეოდა“ (2ნეშტ. 29:2; 4მეფ. 18:3) და კიდევ, რომ „არც მანამდე ყოფილა მისი მსგავსი ისრაელის მეფეთა შორის და არც მის მერე იქნება“ (2ნეშტ. 29:5).

მანამდე, ცხადია, იყო დავითი, მაგრამ დავითი, როგორც ითქვა, კეთილმეფობის თაურსახეა (ამიტომ იწოდება ის მეფეთა მამად – აბ), თითქმის მეტა-ისტორიული, მესიანური ფიგურა, რომელიც მომავალში მოვა კელავ გამთლიანებული სამეფოს მეფედ. რაც შეეხება, „მის მერე“, ხიზკიას მერე იყო იოშია, მისი შვილიშვილი, კეთილი მეფე, იუდას ბოლო მეფეები კი უკეთურნი იყვნენ – მათზე, მათ უკეთურებაზევე, დასრულდა იუდას სამეფოს ისტორია. თუმცა აღსანიშნავი ისიც არის, რომ ხიზკიას დროს დაეცა სამარია (722 წ. ძვ.წ.), ჩრდილო ისრაელად წოდებული სამეფოს, დედაქალაქი და არსებობა შეწყვიტა ამ სამეფომაც. აშურის მეფე, სალმანასარ V, არ დასჯერდა სამარიის აღებას და ქვეყნის დაპყრობას; მან თავისი იმპერიის სხვადასხვა კუთხეებში გადაასახლა ცხრა (არა ათი) ტომი, რომლებიც ჩრდილო სამეფოს მოსახლეობას შეადგენდა. ისრაელის ცხრა ტომი შეერია ადგილობრივ მოსახლეობას, გაითქვიფა და სამუდამოდ დაიკარგა ებრაელი ხალხისა და ისტორიისათვის. დარჩა იუდას და ბენიამინის შტოები სამხრეთ სამეფოში, მაგრამ მათაც მძიმე დღეები ელოდა – ბაბილონში გადასახლება, თუმცა უფალმა არ გასწირა ისინი, განსაკუთრებით, იუდა, დავითის სიყვარულის გამო, და ტყვეობიდან უკან დააბრუნა.

დავუბრუნდეთ ხიზკიას, იმავე იეხიზკიაჰუს, რომლის სახელი ამგვარად ითარგმნება: „განამტკიცა უფალმა (იაჰუშ)“ ან „ჩემი სიმტკიცეა უფალი“. მისი მეფობა იმითაც არის ღირსშესანიშნავი, რომ იგი მოესწრო დიდი წინასწარმეტყველის ესაიას მოღვაწეობას. „კეთილ მეფე“ იყო ხიზკია; მაგრამ მისი ცხოვრება დრამატული მოვლენებით იყო აღსავსე.

პირველი, რაც მან იტვირთა, რელიგიური რეფორმა იყო. მან თავის ერთგულ მსახურებთან ერთად მოაწყო დიდი, ეპოქალური წმენდა იერუსალიმის ტაძარში; საუკუნოობით დაგროვილი ნაკერპავი, წარმართული ნაგავი კედრონის ხევში გადაყარა; უფლის სახლი რჯულის თანახმად მსხვერპლშენიშებისათვის გაამზადა. ბოლოს და ბოლოს, მან შეძლო გაეუქმებინა სამსხვერპლო გორაკები, სადაც მრავალი ხნის მანძილზე მსხვერპლს სწირავდნენ ლევიანი მღვდლები, რომელთაც მიტოვებული ჰქონდათ უფლის ტაძარი; არ იქნებოდა იოლი საქმე რამდენიმე ასეული წლით გაუქმებული რიტუალების აღდგენა; ყველაფერი თითქოს თავიდან უნდა დაწყებულიყო, როგორც მოსეს ხანიდან დაიწყო. მისი განმაახლებელი ქმედებანი გასცდა იუდას საზღვრებს და გაუქმებულ ჩრდილო სამეფოს ტერიტორიასაც მისწვდა: ეფრემის, მენაშეს, ისაქარის შტოთა ნაშთებიც, ვინც გადასახლებას გადაურჩნენ, ჩაეხენ განმაახლებელ, უფრო სწორად, აღმადგენელ მოძრაობაში: მათაც გაჩეხეს აშერები, დაანგრიეს გორაკთა სამსხვერპლოები, დალენეს სვეტები... დაბოლოს, ხიზკიაჰუმ დიდიხნის დავიწყებული პასექის დღესასწაულის საყოველთაო, მთელი ისრაელის მასშტაბით აღნიშვნა გამოაცხადა (2ნეშტ. 30). ამ აქტით მეფე შეეცადა დაეახლოვებინა და შეერიგებინა ერთმანეთთან ერთდროს ერთიანი, ან კი ორ ნაწილად გახლეჩილი ხალხის სხეული და სული. ეს უდიდესი ჩანაფიქრი იყო, რაც კი ოდესმე დავითიანი მეფის გონებასა და გულში ჩასახულა. დაგზავნა მთელ ქვეყანაში მალემსრბოლი მაცნენი ამ ისტორიული მისიით, რათა ხალხისათვის ემცნოთ მეფის გადანაცვეტილება. მათიანე არ მაღავეს, რომ ზებულონის, ეფრემის თუ მენაშეს ქვეყანაში იყვნენ ისეთნიც, რომლებიც სკეპტიკურად შეხვდნენ მეფის მოწოდებას, დასცინოდნენ მათ და აბუჩადაც იგდებდნენ. მაგრამ მიზანი, თუმცა ეფემერულად, – მალე კვლავ დიდი ხნის მანძილზე აღარ გაიმართებოდა პასექი, რადგან ხალხი აღარ იქნებოდა ამ მიწაზე, – მაგრამ მიღწეული იქნა. მაინც „დიდძალი ხალხი მოაწყდა იერუსალიმს მეორე თვეში უფუარობის დღესასწაულის გადასახდელად...“ (2ნეშტ. 30:13). ყველაფერი თავისი წესისა და რიგის მიხედვით შესრულდა, ლევიანი მღვდლები თავ-თავის ადგილებზე იდგნენ, როგორც მოსემ დაუწესა მათ. „ხარობდა იუდას მთელი კრებული, მღვდლები და ლევიანები, ისრაელიდან მოსული მთელი კრებული, ისრაელის ქვეყნიდან მოსული ხიზნები და იუდას მკვიდრნი. ისეთი დიდი სიხარული სუფევდა იერუსალიმში, რომლის მსგავსი სოლომონ დავითის ძის, ისრაელის მეფის, დღეების მერე არ ყოფილა იერუსალიმში“ (2ნეშტ. 30:25-26).

და, აჰა, მისი დიდების მწვერვალზე, როგორც მათიანე წერს, „ამ პატიოსან საქმეთა შემდეგ მოვიდა სანხერიბი, აშურის მეფე, შემოიჭრა იუდაში...“ (2ნეშტ. 32:1). მტერი ურიცხვი ლაშქრით შემოადგა იერუსალიმს, ალყა შემო-

არტყა მას, გამოვიდა პეროლდი მტრის ბანაკიდან და მაღალი ხმით, ებრაულ ენაზე, რომ მთელ ქალაქს გაეგონა, აშურის მეფის სახელით დაუწყო ლანძღვა და დამცირება მათ უფალს და მათ მეფეს, რომ სულით დაცემულიყო ისედაც ცუდი აღსასრულის მოლოდინით შეშინებული ხალხი. „ნუ დაუჯერებთ ხიზკიას, რადგან ასე ამბობს აშურის მეფე: დამიზავდით და გადმოდით ჩემ მხარეზე, ჭამოს თითოეულმა თავისი ყურძენი და ლელვი და სვას თავისი ჭის წყალი. სანამ მოვიდოდე და წაგიყვანდეთ თქვენი ქვეყნისნაირ ქვეყანაში, პურისა და ღვინის ქვეყანაში, ყანებისა და ვენახების ქვეყანაში, ზეთისხილისა და თაფლის ქვეყანაში... როდის უხსნიათ ღმერთებს თავ-თავისი ქვეყნები აშურის მეფის ხელიდან?“ (4მეფ. 18:31-33). ამას პირდებოდა აშურის მეფე იერუსალიმში შეყუჟულ ხალხს, თითქოს ღმერთი ყოფილიყო, რომელმაც მოიყვანა ამ მიწაზე ისრაელიანები და დაასახლა. ნუ ერწმუნებით თქვენს ღმერთს, ნუ დაუჯერებთ ხიზკიას, ნუ გაიმედებთ ხიზკია... ესმოდა ეს სიტყვები ხალხს, რომელსაც ხიზკიამ უფლის სახელით დაუნგრია სამსხვერპლო გორაკები და კერპთა თაყვანისცემა აუკრძალა, რის გამოც ბევრი მათგანი უკმაყოფილო იქნებოდა. აშურის მეფის სიტყვები სწორად იყო გათვლილი. ნამდვილად იყო საშიშროება, რომ გატყდებოდა სულმოკლე ხალხი და იერუსალიმი გაუღებდა მტერს კარიბჭეებს. ისევ და ისევ ხიზკიას ღვთისმოსაობის გამო იყო რომ იხსნა უფალმა იერუსალიმი და იუდას სამეფო. რომ აცნობეს აშურელი პეროლდის სიტყვები, სახელოვანი მეფე ჯვალოთი შეიმოსა და ტაძარში წავიდა სალოცავად. სოლომონის მხურვალე ლოცვის შემდეგ, რომელიც მან ტაძრის შენობის დასრულებისას აღავლინა ღვთის წინაშე იმ ღირსსახსოვარ დღეს იქ შეკრებილი ხალხის გასაგონად, არ მოიძებნება მთელ ბიბლიაში სხვა ლოცვა, ასეთი რწმენით, სასოებით და სიმშვიდით რომ წარმოთქმულიყო, როგორც ხიზკიამ წარმოთქვა და – როდის, როცა გადარჩენის არავითარი იმედი აღარ იყო. როცა ჯვალოთი შემოსილი ხიზკია ტაძარში შედიოდა, ხელში მტრის ბანაკიდან ღვთის მაგინებელი ეტრატი ეჭირა. დაჩოქილმა უფლის წინაშე გაშალა გრავნილი და ასე ილოცა:

„უფალო, ღმერთო ისრაელისა, ქერუბიმზე ამხედრებულო! შენა ხარ ერთადერთი ღმერთი ქვეყნიერების ყველა სამეფოსი, შენი შექმნილია ცა და მიწა. ყური მოაპყარ, უფალო, და ისმინე, თვალი გაახილე და შეხედე; გაიგონე სანხერების სიტყვები, ცოცხალი ღვთის საგინებლად რომ შემოთვალა. მართალია, უფალო, მოაოხრეს აშურის მეფეებმა ხალხები და მათი ქვეყნები, ცეცხლს მისცეს მათი ღმერთები და გაანადგურეს, რადგან ღმერთები კი არ ყოფილან ისინი, არამედ ხისაგან და ქვისაგან ადამიანის ხელით ნაკეთები საგნები იყო. ან გვიხსენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მისი ხელიდან, რათა გაიგოს ქვეყნიერების ყველა სამეფომ, რომ შენ ხარ უფალი, ერთადერთი ღმერთი“ (4მეფ. 19:15-19).

პასუხმაც არ დააყოვნა. ესაიას პირით გამოცხადებული პასუხი შეიცავს უფლის, როგორც ისტორიის შემოქმედის, სიტყვას: ყველაფერი, რაც ხდება, მისი ნებით ხდება, ყველაფერი წინასწარ არის განზრახული მის დაფარულში, რათა საბოლოოდ გაცხადდეს: „ნუთუ არ გსმენია, რომ ეს ძველთაგანვე განვაშაადე? ახლალა მოვანიე, რომ ნანგრევებად ქცეულიყვნენ ციხე-ქალაქები“ (4მეფ. 19:25). პასუხი შეიცავს აშურის მეფის განაჩენს: „იმის გამო, რომ გამიდიდგულდი და მოსწვდა ჩემს ყურებს შენი ამპარტავენება, ნესტოებში რგოლს გაგიყრი და პირში ლაგამს ამოგდებ, იმავე გზით დაგაბრუნებ, რომლითაც მოხვედი... მე დავიფარავ ამ ქალაქს, რომ ვიხსნა იგი ჩემთვის და დავითისთვის, ჩემი მსახურისთვის“ (4მეფ. 19:28,34).

და, მართლაც, ისტორიის მამოძრავებელმა სულმა მოწყო ისე, რომ სანხერიბი იძულებული შეიქნა უკან გაბრუნებულიყო. რა იყო ამის ობიექტური მიზეზი – მოულოდნელი შავი ჭირი ბანაკში, როგორც ბიბლია გვაუწყებს (4მეფ. 19:35), თუ აშურის ხელისუფლებას დამორჩილებული ბაბილონის ჯანყი, როგორც აშურული საისტორიო წყარო გადმოგვცემს, – სინხერიბმა მოხსნა ალყა და თავის ქვეყანას მიაშურა, სადაც მოკლეს კიდევ მისმა ვაჟებმა (4მეფ. 19:37).

ამჯერად გადარჩა იუდა და იერუსალიმი, არ მოუხდა მას, რომ ჩრდილო სამეფოს ბედი გაეზიარებინა. ხიზკიაც გადარჩა, რომ მის დროს არ მოხდა, რაც ასი წლის შემდეგ მისი უკეთური შთამომავლის დროს მოხდა.

მართალი მეფე, რომლის დროსაც სასწაულებრივად გადარჩა ქვეყანა განდგურებას და ხალხი წარტყვევნას, და თავადაც არანაკლები სასწაულით გაუხანგრძლივდა სიცოცხლე (სასიკვდილო სენისგან განკურნების ნიშნად ჩრდილი ათი საფეხურით დაბრუნდა უკან, 4მეფ. 20:9-11), ახლოს იყო დამლუპველ გაამაყებასთან, მაგრამ მან დათრგუნა სიამაყე, როგორც საგანგებოდ აღნიშნა მემატიანემ:

„მოდრკა იეხიზკიაჰუ თავის დიდგულობაში და მასთან ერთად იერუსალიმის ყველა მკვიდრი და აღარ დასტყდომიათ ღვთის რისხვა იეხიზკიაჰუს დღეებში“

(26ეშტ. 32:26).

ერთი საბედისწერო საქციელი ჩაიდინა უფლის ნებიერმა მეფემ. როცა აშურის წინააღმდეგ მისმა მოკავშირემ ბაბილონის მეფემ შეიტყო მისი გამოჯანმრთელება, წერილები და ძღვენი გამოუგზავნა. სიხარულით მიიღო ელჩები ხიზკიაჰუმ და ბაბილონის მეფისადმი მადლობის ნიშნად გაუხსნა მათ საგანძურები და ყველაფერი, რაც მათში ინახებოდა, დაათვალიერებინა. წინასწარმეტყველმა ესაიამ მეფის ამ მოქმედებაში სამეფოს მწარე აღსასრულის ნიშანი დაინახა: „აჰა, დადგება ჟამი და ყველაფერს, რაც სახლში გაქვს, და რაც შენს მამა-პაპას დღემდე მოუხვეჭავს, ბაბილონში წაიღებენ, აღარაფერი დარჩება, ამბობს უფალი“ (4მეფ. 20:17).

მისმა შთამომავლებმა ორ თაობაში – შვილმა მენაშემ და შვილიშვილმა ამონმა უკულმა დაატრიალეს მისი წალმა ნაკეთები საქმეები, კვლავ დააბრუნეს იუდას ხალხი კერპთაყვანისმცემლობისკენ, უფლის სახლშიც კი შეიტანეს აშერას კერპები და ვარსკვლავებს სამსხვერპლოები აუშენეს. „უბრალო სისხლიც ბევრი დაღვარა მენაშემ, ისე რომ პირთამდე აავსო იერუსალიმი...“ (4მეფ. 21:16).

ამ ორი უკეთური მეფის შემდეგ კვლავ და უკანასკნელად მოვიდა კეთილი მეფე – ეს იყო იოშია. რვა წლის გამეფდა იოშია, რადგან მისი უკეთური მამა ამონი შეთქმულებმა მოკლეს, ორიოდე წელი მოუხდა მეფობა. არც ერთ სხვა მეფეს, გარდა ხიზკიასი, მისი დიდი პაპისა, არ დაუმსახურებია ისეთი შეფასება, როგორიც ხვდა წილად იოშიას: „სწორად იქცეოდა უფლის თვალში და ყველაფერში დავითის გზას მიჰყვებოდა, არც მარჯვნივ გადაუხვევია, არც მარცხნივ“ (4მეფ. 22:2). „არც მის მერე გამოჩენილა მისი მსგავსი“, ასკვნის მემკვიდრე მისი ღვანლის აღწერის ბოლოს (4მეფ. 22:25). მან უკანასკნელმა განახორციელა მეფობის პრინციპი, რომლის მაგალითი დავითმა მისცა თაობებს, რომ უფლის მცნებათა ერთგულნი ყოფილიყვნენ.

სრულწლოვანი რომ შეიქნა, პირველი, რაც იოშიამ მოიმოქმედა, უფლის სახლის გასუფთავება და შეკეთება იყო. სწორედ ამ სამუშაოების დროს იპოვნა მღვდელმთავარმა ხილკიამ სადღაც, ტაძრის კუნჭულებში მიკარგული „რჯულის წიგნი“ (სხვანაირად, „აღთქმის წიგნი“). ნაუკითხეს წიგნი მეფეს და მან შემოიხია სამოსელი. მიხვდა იოშია და მერე უფალმაც გამოუცხადა, რომ ყველა ის უკეთურება, ზნეობრივი თუ რელიგიური, რომელიც ხდებოდა წარსულ თაობებში, ამ წიგნის მცნებათა დავინწყების შედეგი იყო. იმასაც მიხვდა იოშია, რომ ახლოს იყო ჟამი, როცა უნდა ავსებულიყო უფლის მოთმინების თასი. „რჯულის წიგნის“ სიტყვებში იუდას სამეფოს საბოლოო განაჩენი იკითხებოდა. დაიღუპებოდა იუდა, მაგრამ ეს არ მოხდებოდა იოშიას მეფობაში, რაკი მან ამ წიგნის სიტყვების მოსმენისას ქედი მოიდრიკა უფლის წინაშე და სამოსელი შემოიგლიჯა, და ატირდა (4მეფ. 22:19). და შეუდგა იოშია ქვეყნის განწმედას იმ სისაძაგლეთაგან, რომლებიც მრავალი თაობის განმავლობაში დაგროვდა. რასაც ხიზკიას ხელი ვერ მისწვდა, სახელდობრ, სოლომონ მეფის დროს, მის განდგომილებაში, დადგმულ კერპებს აშთორეთის, ქამოსის და მილქომის სახელზე. მისი ხელი ჩრდილო ტერიტორიასაც გადასწვდა, სადაც მისი იურისდიქცია არ ვრცელდებოდა: დაანგრია გორაკები, სადაც სამასი წლის წინათ იერობოამ ნაბატის ძემ ოქრის ხბოები დადგა და ისრაელიანთა განდგომას მისცა დასაბამი.

მაგრამ ღვთის განგებაში ეფემერული ჩანდა მისი რჩეულის ღვანლი. სამეფოს ბედი გადანყვეტილი იყო. „არ მოჰპრუნებია გული უფალს დიდი რის-

ხვისაგან, რომელიც ალიგზნო იუდაში ყველა იმ წყენის გამო, მენაშემ რომ აწყენინა მას. თქვა უფალმა: იუდასაც მოვიშორებ ჩემგან, როგორც ისრაელი მოვიშორე. არად ჩავაგდებ ქალაქს, იერუსალიმს, რომელიც ავირჩიე, იერუსალიმს და სახლს, რომელზეც ვთქვი, აქ იქნება-მეთქი ჩემი სახელი" (4მეფ. 23:26-27). საბოლოოდ, მეფემ, რომელმაც რადიკალური რელიგიური რეფორმები ჩაატარა და ღვთისმოსავის სახელი დაიმკვიდრა, პოლიტიკაში დაუშვა საბედისწერო შეცდომა: აშურის წინააღმდეგ დაძრულ ეგვიპტის ძლევამოსილ ლაშქარს ბრძოლით შეეგება, რათა მხარი დაეჭირა ძველი მტრისათვის, რომელიც ახლა მოკავშირედ აირჩია, და მოიკლა მეგიდოსთან.

სამი უკანასკნელი მეფის წლები უფლის განგების აღსრულების წლები იყო. ჯერ წვრილ-წვრილი სამეფოებიდან შემოსეული ურდოები ანუხებდნენ იუდას. მერე, როცა დაირღვა პოლიტიკურ ძალთა წონასწორობა და ბაბილონმა თავისი „მშვიდობა“ დაამყარა წინა აზიაში, იუდას ბედიც უნდა გადამწყდარიყო საბოლოოდ იმ განზრახვის სისრულეში მოსაყვანად, რომელიც უფალმა ჩაიფიქრა. იოშიადან მესამე თაობაში უკეთურ იეჰოაქინზე დასრულდა იუდას სამეფოს დამოუკიდებლობა.

ბაბილონის მეფე ნაბუქოდონოსორი მოადგა იერუსალიმს, აიღო ქალაქი, გაზიდა ტაძრის მთელი საგანძური, დაამტვრია ოქროს ჭურჭელი, რომელიც ჯერ კიდევ სოლომონმა დაამზადებინა უფლის სახლში სამსახურებლად; აპყარა იერუსალიმის მოსახლეობა – ათი ათასი დიდებული და მეომარი, მათთან ერთად ხელოსნები და მშენებლები – რვა ათასი კაცი, და ბაბილონში წაასხა დასასახლებლად. მხოლოდ მდაბიორნი დატოვა ქვეყანაში. მათ კვალს გაუყენა მეფე იეჰოაქინი, დედამისი, მისი მსახურები და კარისკაცები. მის ნაცვლად ბიძამისი მათანია ციდკიაჰუს სახელით, რაც ნიშნავს „სამართლიანია უფალი“, დასვა ტახტზე (4მეფ. 24:11-17). მართლაც, სამართლიანი იყო უფალი, როცა „მრისხანებდა იერუსალიმზე და იუდაზე, ვიდრე საბოლოოდ არ მოიშორა ისინი თავიდან" (4მეფ. 24:20).

ათი წლის შემდეგ უფლის წყალობას მოკლებული ციდკიაჰუ ეგვიპტის იმედით განუდგა ბაბილონის მეფეს. ბაბილონის ლაშქარი მეორედ მოადგა იერუსალიმს, ალყა შემოარტყა და შიმშილის პირას მიიყვანა ქალაქი. ციდკიაჰუ გაიპარა ქალაქიდან თავისი სახლეულთურთ; თითქოს სამშვიდობოს იყო გასული, რომ იერიქონის ველზე მიეწივნენ ბაბილონელები, შეიპყრეს და მეფეს მიჰგვარეს. მეფემ შვილები დაუხოცა თვალწინ ციდკიაჰუს, თავად მას თვალები დათხარა და ბორკილდადებული ბაბილონში წაიყვანა (4მეფ. 25:11-7).

ეს იყო იუდას და იერუსალიმის აღსასრული. ბაბილონელებმა გადანვეს ტაძარი და მეფის სასახლე, ყველა სახლი, „ყველა დიდი სახლი“, დაანგრეს

იერუსალიმის კედელი; ნაილეს ყველაფერი, რაც პირველი წარტყვევნისას გადარჩა; დარჩენილი მოსახლეობაც ტყვედ წაასხეს, ამჯერად მდაბიორთაგან მხოლოდ „მევენახეები და მხვნელ-მთესველები“ დატოვეს.

ციდკიაჰუს ბედი ჩვენთვის უცნობია, მისი ძმისწული იეჰოიაქიანი კი, მეფეყოფილი, საპყრობილედან გამოიყვანა ბაბილონის მეფემ, პატიმრის სამოსელი გამოუცვალა, ბაბილონის ტყვეობაში მყოფ მეფეთა შორის ტახტზე დასვა და სამუდამო სარჩო განუჩინა (4მეფ. 25:27-30).

იერუსალიმი კი შორს დარჩა, ნანგრევებში.

დაბრუნება

იუდას სამეფოს დაცემის წინა ხანებში, როცა მეფეები და მათი მამებელი წინასწარმეტყველნი და მრჩევლები ეგვიპტეზე ამყარებდნენ ბაბილონისგან ხსნის იმედს, ერთადერთი წინასწარმეტყველი იერემია იყო, რომელიც ბაბილონისადმი მორჩილებისაკენ მოუწოდებდა მეფეს და ხალხს, რისთვისაც მას ერის მოღალატედ აცხადებდნენ და სასიკვდილოდ დევნიდნენ. იოშიას სიკვდილის შემდეგ, ჯერ კიდევ იეჰოიაკიმის მეფობის დროს იერემია წინასწარმეტყველებდა იერუსალიმისა და მისი ტაძრის დაქცევას. როცა იეჰოიაკიმს მიუტანეს გრაგნილი, სადაც ეს წინასწარმეტყველება იყო დანერილი, მეფე წაკითხულ ნაწილს ხევდა და ცეცხლში წვავდა. იერემიამ უფლის კარნახით მეორე გრაგნილი დანერა. მაგრამ არც მეფე, არც ერი არ ისმენდა მის სიტყვას. შეუსმენლობას შეგუებული იყო წინასწარმეტყველი, რადგან მან იცოდა, რომ განწირული იყო შეუსმენლობისთვის. განა არ ეუბნებოდა უფალი? „ეტყვი მათ ყველა ამ სიტყვას, მაგრამ არ მოგისმენენ. მოუწოდებ მათ, მაგრამ არ გაგიგონებენ“ (იერემ. 7:27). მაგრამ წინასწარმეტყველი არ ცხრებოდა: თუ სიტყვა არ ჭრიდა, სიმბოლური ქცევით აჩვენებდა ჭეშმარიტებას, რომელიც უფლისაგან ჰქონდა გამოცხადებული. ჭეშმარიტება კი ის იყო, რომ ერთადერთი ხსნა დამორჩილება იყო. უფალი ალაპარაკებს იერემიას, ათქმევინებს ჭეშმარიტებას, რომელიც ძალზე მწარე იყო პატრიოტულად განწყობილი ადამიანებისთვის: „ამიერიდან (ამბობს იერემიას პირით უფალი) მთელი ეს ქვეყნები ნაბუქოდონოსორს, ბაბილონის მეფეს, ჩემს მსახურს, უნდა ჩავაბარო ხელში. ველის მხეცებიც მისთვის ჩამიბარებია, რათა ემორჩილებოდნენ მას...“ (იერემ. 27:6). უფლის შთაგონებით იერემიას მიჰყავს ხალხი, უხუცესები და მღვდლები იერუსალიმის კედლებს გარეთ, ბენ-ჰინომის ველზე, წინასწარმეტყველებს და მათ თვალწინ ამსხვრევს თიხის ქოთანს იერუსალიმისა და იუდას დაქცევის ნიშნად. ამისათვის იქვე სცემეს მას და დილეგში ჩააგდეს.

597 წელს, როცა ნაბუქოდონოსორმა მეფესთან ერთად პირველად გადასახლა იუდას და იერუსალიმის მცხოვრებნი ბაბილონს, იერემიამ წერილი მისწერა გადასახლებულთ, არწმუნებდა, ახლა მაინც მიეღოთ მორჩილებით ბაბილონის ტყვეობა, დამორჩილებოდნენ ბედს, რაშიც უფლის ნება გამოიხატა. მოუწოდებდა ყველას, ეშენებინათ სახლები ბაბილონში, გაეშენებინათ ბაღ-ვენახები, შეექმნათ ოჯახები, ეზრუნათ იმ ქალაქთა კეთილდღეობისათვის, სადაც დასახლდებოდნენ, რომ თავადაც კეთილდღეობაში ყოფილიყვნენ და, რაც მთავარია, ტყვეობის ვადასაც უნიშნავს. „რადგან ასე ამბობს უფალი: როგორც კი შეუსრულდება ბაბილონს სამოცდაათი წელი, მოგხედავთ და აგისრულებთ ჩემს სასიკეთო სიტყვას, ამ ადგილზე დაგაბრუნებთ-მეთქი“ (იერემ. 29:10).

წინასწარმეტყველება ახდა: დაბრუნება (თეშუბაჰ) მოვიდა, ვიდრე დათქმული სამოცდაათი წელი გავიდოდა.* გადასახლებიდან ორმოცდარვა წლის შემდეგ ისტორიის ჩარხი გადასახლებულთა და ქვეყანაში დარჩენილთა სასიკეთოდ შემოტრიალდა. დაეცა ბაბილონი და მისი მეფობა სპარსეთის ხელში გადავიდა. არა საკუთარი ბელადების, არამედ უცხო მეფის ხელით მოუვლინა უფალმა ხსნა იუდას და იერუსალიმს. ეს იყო სპარსეთის მეფე კიროსი, რომელიც უფალმა თავის ცხებულად (მაშიახ) ჩათვალა: „ასე უთხრა უფალმა თავის ცხებულს, კიროსს, რომლის მარჯვენა მიჭირავს, რათა ხალხები დაეამხო მის წინაშე... ჩემი მსახურის, იაკობის, და ისრაელის, ჩემი რჩეულის, გულისათვის გიწოდებ სახელს და პატივით შეგმოსავ, თუმცა არ მიცნობ... მე გარტყამ სარტყელს, თუმცა არ მიცნობ...“ (ეს. 45:1,4,5).

ბაბილონში გამეფების პირველ წელს – ეს იყო 538 წელი – კიროსმა, რომლის პოლიტიკა ხალხების მიმართ ძირეულად განსხვავდებოდა აშურისა და ბაბილონის მეფეთა პოლიტიკისგან, გამოუშვა ედიქტი იუდეველთა თავიანთ ქვეყანაში დაბრუნების შესახებ. „ასე ამბობს კიროსი, სპარსეთის მეფე: ქვეყნიერების ყველა სამეფო მომცა მე უფალმა, ცათა ღმერთმა, და მანვე მიბრძა-

* შენიშვნა:

იერემიას მიერ წინასწარმეტყველური 70 წელიწადი ათვლილია ბაბილონის აღზევებიდან, ყოველ შემთხვევაში, იმ დღიდან, როცა ბაბილონის ტახტზე ნაბუქოდონოსორი ავიდა. ამ წელს წინასწარმეტყველა მან ბაბილონის დაცემა: „გაოხრდება და გაუკაცურდება მთელი ეს ქვეყანა, ბაბილონის მორჩილებაში იქნებიან სამოცდაათი წელიწადს ეს ხალხები. შესრულდება სამოცდაათი წელიწადი და მე დაესჯი ბაბილონის მეფეს...“ (იერ. 24:11-12). ნაბუქოდონოსორი გამეფდა 608 წელს, ამ წლიდან ბაბილონის დაცემამდე და კიროსის ედიქტამდე (538 წ.) სწორედ 70 წელია. საგულისხმოა, რომ სამოცდაათივე წელი ამორებს ერთმანეთისგან ტაძრის დანგრევას (586) და მის აშენებას (516).

ნა ავუშენო მას სახლი იერუსალიმში, იუდაში რომ არის. ვინ არის თქვენს შორის ამ ხალხიდან, ღმერთი იყოს მასთან! წავიდეს იერუსალიმში, იუდაში, და აუშენოს სახლი უფალს, ისრაელის ღმერთს. ეს არის ღმერთი, რომელიც იერუსალიმშია" (1ეზრა 1:2-3). უფრო მეტიც: კიროსმა მოუწოდა ყველას, ვისთვისაც ძვირფასი იყო იერუსალიმის ტაძარი, გაეღო სახსარი მის ხელმეორედ ასაგებად. და ამაზე მეტიც: კიროსმა დაუბრუნა იუდაელებს ტაძრის ნმიდა საგანძური, რომელიც ნაბუქოდონოსორმა გაზიდა იერუსალიმიდან.

დაბრუნებიდან შვიდი თვის თავზე ისრაელიანები უკვე ქალაქებში ესახლნენ, თითოეული თავის ქალაქში, საიდანაც გადაასახლეს. იმ ხანად დაბრუნდა სულ ორმოცდაათი ათას სამას სამოცი კაცი. აი, ამ ხალხმა ააშენა ტაძარი, დაბრუნებულთა მეორე ტალღა იერუსალიმის კედლის აღდგენას შეუდგა.

ტაძრის შენების პროცესი ღირსშესანიშნავი პერიოდი იყო ხალხის ცხოვრებაში, ეს იყო მცდელობა წარსულის აღდგენისა. მშენებელთა სულისჩამდგმელი იყო სამღვდლო კაცი, მეფეთა ნათესავი, სახელად ზერუბაბელი, რომელზეც ხმაც კი დაირხა, სწორედ ეგ არის ის მესია, რომლის მოსვლას ესაია წინასწარმეტყველებდაო. მაგრამ ვარაუდი არ გამართლდა, თუმცა ზერუბაბელ შალთიელის ძემ ზედმინევნით აღასრულა მისია, რისთვისაც ის ნამდვილად მოვლინებული იყო. ამ დროს მოღვაწეობდნენ წინასწარმეტყველნი – ანგია და ზაქარია, რომლებიც გვერდში ედგნენ მშენებლებს და ღვთის სიტყვით ამხნევებდნენ (1ეზრა 3). ეს იყო დიდი ენთუზიაზმის ხანა: თუ სოლომონის დროს ტაძარს ძირითადად უცხოელები აშენებდნენ, მეორე ტაძრის შენებაში მთელი ხალხი იყო ჩაბმული. დიდი იყო სიხარული. „ნეტარ მას ჟამსა, რაჲ იგი იქმნებოდა!" ეს ფორმულა, ფუძემდებლური ჟამის გამოხატველი სიტყვები, სავსებით მიესადაგება მათ განწყობილებას. თუმცა მოვუსმინოთ თავად ეზრას, როგორ უკვდავყო მან ის ჟამი, როცა ტაძრის საძირკველი იყრებოდა:

„როცა მშენებლები შეუდგნენ უფლის ტაძრის საძირკვლის ჩაყრას, დააყენეს შემოსილი მღვდლები საყვირებით და ლევიანები, ასაფის ძენი, დაფდაფებით, რათა ედიდებინათ უფალი ისრაელის მეფის დავითის წესის მიხედვით. უმღერდნენ ქება-დიდებას უფალს: რადგან კეთილია, რადგან საუკუნოა მისი წყალობა ისრაელზე! მთელი ხალხი კი მაღალი ხმით ყიჟინებდა უფლის ქება-დიდებას უფლის სახლის დაფუძნების გამო. ბევრი მღვდელი და ლევიანი, მამისსახლთა თავკაცნი, რომელთაც ნანახი ჰქონდათ პირვანდელი ტაძარი, ხმამაღლა ტიროდნენ, როცა მათ თვალწინ საძირკველი ეყრებოდა ტაძარს. ბევრნი სიხარულის ყიჟინას სცემდნენ. ხალხი ვერ არჩევდა სიხარულის ყიჟინას და ტირილის ხმებს, რადგან დიდი ხმით ყიჟინებდა ხალხი და შორს გაისმოდა მათი ხმა" (1ეზრა 3:10-13).

წინასწარმეტყველნი

„რადგან არაფერს მოიმოქმედებს უფალი ღმერთი, თუ არ გაუცხადა თავისი საიდუმლო თავის მორჩილთ, წინასწარმეტყველთ. ლომი ბრდღვინავს – ვინ არ შეშინდება! უფალი ღმერთი ლაპარაკობს – ვინ არ გაქადაგდება!“ (ამოს, 3:7-8).

„წინასწარმეტყველი“ – ეს სახელწოდება ძველი აღთქმის სულიერი მოღვაწისა ახალ ენებში მოდის ბერძნული სიტყვიდან პროფეტეს, რაც გულისხმობს იმის წინასწარმეტყველს, წინასწარგამცხადებელს, რაც ჯერ არ მომხდარა და რაც მოსახდენია აუცილებლობით. წინასწარმეტყველის ცნობიერება წინ უსწრებს ყოფიერებას, სინამდვილის ფაქტებს და მოვლენებს. ეს ერთი ასპექტია ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველობისა, მაგრამ არა ძირითადი, არა არსებითი. თუ ბიბლიური წინასწარმეტყველის არსს მხოლოდ ამ ფუნქციით შემოვზღუდავთ, მისი ბუნება საგრძნობლად გაღარიბებული გამოჩნდება – მას დააკლდება ის სპეციფიკა, რაც ეკუთვნის მხოლოდ მას, რაც არ ახასიათებს სხვა ხალხებისა და სხვა კულტურათა წინასწარმეტყველთ, მისანთ, ნათელმხილველთ და სხვა. ძველ აღთქმაში ხსენებულნი არიან, მონანილეობენ ქანაანური ღვთაებების ბაალების წინასწარმეტყველნი, მაგრამ საეჭვოა, რომ მათი მოღვაწეობა სულიერ ასპექტში ისეთივე ღირებული ყოფილიყო, როგორც უფლის წინასწარმეტყველთა მოღვაწეობა იყო. მაინც რაში მდგომარეობს ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა განსაკუთრებულობა?

უპირველეს ყოვლისა, რას გვეუბნება თავად ტერმინი, რომლითაც აღინიშნება წინასწარმეტყველობის ფუნქცია? ეს არის ნაბი და ნიშნავს „გამომთქმელს“, „გამომცხადებელს“; ეტიმოლოგიურად ეს ძირი დაკავშირებულია ებრაული ენისა და სხვა სემიტური ენების იმავე ფონეტიკური აღნაგობის ძირებთან, რომლებიც ნიშნავს „გარეთ გასვლას“, „გადმოღვრას“ და სხვ. ამრიგად, ნაბის გარეთ გამოაქვს სიტყვა, რომელიც დაფარულია სხვებისათვის; მისი შემოქმედება, რომელიც უპირატესად სიტყვასთან არის დაკავშირებული, აპოკალიფსურია თავისი არსით: ეს არის დაფარულის გამოცხადება. ამ დაფარულს აბსოლუტური ღირებულება აქვს; ის ისეთი რამ არის, რაც აუცილებლად უნდა გამოცხადდეს, აუცილებლად უნდა ისმინოს ხალხმა, რადგან ის შეადგენს მათი ქცევებისა და ზრახვების პროგრამას. საკუთარი აზრების გამოცხადება რომ დაეწყო წინასწარმეტყველს, მას არავინ მოუსმენდა. ის არ ამბობს: „მე გეუბნებით“, არამედ: „ასე ამბობს უფალი“ ანუ ის აცხადებს ობიექტურ ჭეშმარიტებას და არა საკუთარ წარმოდგენებს. მისი წინასწარმეტყველობის ავტორიტეტი განმტკიცებულია იმ წყაროთი, საიდანაც იღებს იგი

გამოცხადების შინაარსს და თავად გამოცხადების, როგორც აქტივობის, უფლებას. ნაბი – გამომცხადებელი, როგორც წესი, უზენაესი ნების გამომცხადებელია. ის არის უფლის ბაგე, რომლის მეშვეობით უფალი აცხადებს თავის ჭეშმარიტებას. ღვთის სიტყვას იგი გარდათქვამს კაცთათვის გასაგებ ენაზე, თუმცა ეს ენა ხშირად სიმბოლურია, მაგრამ ის გასაგებია იმ საზოგადოებასათვის, სადაც იგზავნება წინასწარმეტყველი.

ამგვარად, წინასწარმეტყველება მოწოდებაა; მოწოდებაა იმ აზრით, რომ იგი მოწოდებულია, ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით, საწინასწარმეტყველოდ. წინასწარმეტყველება ზეგარდმო დაეალება, საუფლო ტვირთია, რომელიც უნდა ატაროს კაცმა მთელი თავისი სიცოცხლე. და ტვირთი, როგორც ტვირთი, თავისი ნამდვილი მნიშვნელობით, ყოველთვის მძიმეა. „მე ცა მნიშნავს...“ შეუძლია თქვას წინასწარმეტყველმა ასეთი სიტყვები; ამ სიტყვებში გამოხატული განცდა მხოლოდ პირველ პირში თუ გამოითქმის, რადგან ეს არის წინასწარმეტყველის შინაგანი გამოცდილება. ვინ იტყვის მასზე უკეთ, თუ რა ხდება იმ ადამიანის გულში, არა მხოლოდ გულში – მთელს მის არსებაში, მის ფიზიკურ სხეულშიც კი, როდესაც მას მოესმება მოწოდება, როცა ის „ორსულდება“ სიტყვით და მას არ შეუძლია საშო გადაუკეტოს სიტყვას. სიტყვა მოდის, როგორც სტიქიონი, როგორც ბუნების ძალა, როგორც ნიაღვარი, რომელმაც უნდა წარხოცოს ყოველივე წარმავალი თავის გზაზე. სიტყვა წმედს, ასუფთავებს ადამიანს მისი ზედაპირული, შემთხვევითი „მე“-საგან.

„შენ გადამიბირე, უფალო, და მეც დაგყევი, – აღიარებს იერემია წინასწარმეტყველი, – ჩამიჭირე და დამძალე... ვიფიქრე, დავივინყებ მას და აღარ ვილაპარაკებ-მეთქი მისი სახელით. მაგრამ ცეცხლივით ამიგიზგიზდა გულში, ძვლებამდე გამატანა; ვცდილობდი გამეძლო, მაგრამ ვერ შევძელი“ (იერ. 20:7-8). აქ ჩანს, რომ წოდებული განიცდის ამ მოწოდებას, როგორც თავის ბედისწერას, როგორც გარდუვალობას; ის გრძნობს, რომ მაგარ ხელს უჭირავს იგი, რომ იგივე ხელი დევს მასზე, რომელსაც ხალხი გამოჰყავდა მონობის სახლიდან, ხელს, რომელიც იდო რჩეულ ერზე. წინასწარმეტყველიც ასეთივე რჩეულია რჩეულ ხალხში – რჩეულზე რჩეული, იმ ხალხში, რომელიც საუფლო ერად უნდა შექმნილიყო, ამიტომ პოტენციურად შეიძლება ყოველი მათგანი უფლის წინასწარმეტყველი ყოფილიყო. „რიცხვთა“ წიგნში ასეთი ამბავია მოთხრობილი: წინასწარმეტყველების ტვირთი რომ შეემსუბუქებინა მოსესათვის, – გაძნელდა უდაბნოში ხალხის მწყევლა, – უფალმა მოსეზე გადმოსული სული გაუნანილა სამოცდაათ კაცს, ისრაელიანთა უხუცესებს, რომ შეშველებოდნენ მას ხალხის ტვირთის ტარებაში. როცა მათზეც გადმოვიდა სული და სამოცდაათივე გაქადაგდა მცირეხნით, მათ შორის, ორნი, რომლებიც კარავთან არ იდგნენ, მოსეს ერთგულ მსახურს, იესო ნავეს ძეს, არ მოე-

წონა ეს და უთხრა თავის მოძღვარს, ნუ მისცემ მათ წინასწარმეტყველების ნებასო, ხოლო მოსემ თქვა: „ნეტავ მთელი უფლის ხალხი წინასწარმეტყველი იყოს! რომ უფალმა თავისი სული მოაფინოს მათზე!“ (რიცხ. 11:16-29).

იბადება თუ იქმნება წინასწარმეტყველი? რომაელები ამბობდნენ: პოეტები იბადებიან, ორატორები იქმნებიანო. წინასწარმეტყველი პოეტიც არის და ორატორიც, მაგრამ იგი არც იბადება და არც იქმნება ჩვეულებრივი ყოფითი აზრით. უფრო სწორად, მისი ასაკი არ განისაზღვრება ფიზიკური დაბადებით; წინასწარმეტყველმა შეიძლება იგრძნოს მონოდების ჟამი, რადგან ეს არის მისი ცხოვრების რომელიღაც ცნობიერი მონაკვეთი. მაგრამ მას არასოდეს არ ეცოდინება, როდის აირჩია იგი უფალმა თავის წინასწარმეტყველად; ეს მხოლოდ უფლისაგან შეიძლება გაიგოს, როგორც იერემიამ. „ვიდრე მუცელში გამოგსახადი, გამოგარჩიე, – ჰქონდა უფლის სიტყვა იერემიას თავისი წინასწარმეტყველების დასაწყისში, – ვიდრე საშოდან გამოხვიდოდი, წმიდა გყავი, ხალხების ქადაგად დაგადგინე“ (იერ. 1:5). სრულიად გაუგებარია, რა ღირსებისათვის იქნა წინასწარმეტყველი არჩეული უფლის ქადაგად. იერემია ვერც ერთ ნიშანს ვერ გრძნობს თავის თავში, რომ თავი უფლის ქადაგის ღირსად მიიჩნიოს. „ეჰ, უფალო ღმერთო! მე ხომ ლაპარაკი არ ვიცი, რადგან ბალლი ვარ“, პასუხობს ის. „ბალლი“ არ ნიშნავს მხოლოდ „უასაკოს“ და არც „ლაპარაკი არ ვიცი“ – არცოდნას ჩვეულებრივი ადამიანური მეთყველებისა, რომელიც გარკვეული ასაკიდან იწყება. ბალლი გამოუცდელია და არ იცის, რა ილაპარაკოს და როგორ ილაპარაკოს. იერემია თავის თავში ვერ ხედავს წინასწარმეტყველების რაიმე უნარს, მაგრამ თურმე ის დედის საშოდანვე ყოფილა მონოდებული.

არც მოსეს, თუმცა მისი სიცოცხლის ადრეული ხანა – დაბადება და ბავშვობა სასწაულებრივად შობილ და აღზრდილ ჩვილთა მითოსს იმეორებს, მონიფულ ასაკამდე არ შეუცვნიია წინასწარმეტყველების ნიჭი და მონოდება; მაინც მას გამძაფრებული ჰქონდა სამართლიანობის გრძნობა და განიცდიდა ეროვნულ განსაკუთრებულობას, რის გამო კაცისმკვლელიც კი გახდა და კარგა ხანს მოშორებული იყო თავის ხალხს, რომლის ენა, შესაძლოა, კარგად არც იცოდა. ალბათ ასე უნდა გავიგოთ მისი სიტყვები უფლის მონოდებაზე ეწინასწარმეტყველა ანუ დაემწყესა თავისი ერი და ეგვიპტიდან გამოეყვანა. მან უთხრა უფალს, როგორც მრავალი საუკუნის შემდეგ იერემიამ, მე ხომ მოლაპარაკე არ ვყოფილვარ „არც გუშინ, არც გუშინწინო“ და ახლაც, როცა შენ მელაპარაკებიო; რადგან ძნელმეტყველი და ენაბრგვილი ვარო, დაუმატა (გამ. 4:10). უფალი არ იხევს უკან, რაკი ერთხელ მოუწოდა მას: აჰა, აარონი, რომელმაც იცის ლაპარაკი; ის იქნება მოსეს ბაგე, ხოლო მოსე მისთვის ღმერთივით იქნება (გამ. 4:16). ასე რომ, ენაბრგვილობა დაბრკო-

ლება არ არის წინასწარმეტყველისათვის; ჩანს, არის რაღაც გამოუცნობი ადამიანური თვისება, რის გამოც ხალხის მასიდან გამოირჩევა წინასწარმეტყველი. ძველი აღთქმის ავტორი არ ასახელებს ამ თვისებას, მით ნაკლებ, თავად წინასწარმეტყველი, რომელიც გადმოგვცემს თავისი მოწოდების ამბავს. არავინ იცის, რა ღირებულებისათვის იქნა იერემია დადგენილი ქადაგად დედის მუცელშივე. იერემიას მხოლოდ გამოცხადება შეიძლება ახსოვდეს: „გამოიწოდა ხელი უფალმა და შეეხო ჩემს ბაგეს. მითხრა უფალმა: აჰა, ჩამიდვია ჩემი სიტყვები შენს ბაგეებში“ (იერ. 1:9). ეს არის მისი მეორედშობა ამჯერად სულიერად, ღვთის სულიდან დაბადება.

წინასწარმეტყველი არა თუ ვერ გრძნობს თავის მისიას, არამედ უწმიდურად მიაჩნია თავი უფლის სიტყვის სატარებლად და სალაპარაკოდ. მოწოდების აქტიც, თუ ის გადმოცემულია, თავზარდამცემ შთაბეჭდილებას ახდენს წოდებულზე, რადგან წოდებული აბსოლუტური სინმიდის წინაშე კატასტროფულად განიცდის თავის კერძო და ზოგადკაცობრიულ უწმიდურობას. ზეციურ ტაძარში უფლის და სერაფიმების წრეში მოხვედრილ ესაიას (ასეთი იყო მისი ხილვა, ეს. 6:1-13) აღმოხდება, როგორც აღსარება უზენაესის წინაშე: „ვაიმე, დავილუპე, რადგან ბაგეუწმიდური კაცი ვარ და ბაგეუწმიდურ ხალხში ვცხოვრობ! ჩემმა თვალებმა კი მეუფე, ცაბაოთ უფალი იხილეს!“.

უფლის ხელის შეხებით იერემიას უტყვი ბაგე მეტყველი იქმნა, ხოლო ესაიას ბაგე, მეტყველი, მაგრამ უწმიდური, უნდა განმედილიყო. „მოფრინდა ჩემთან ერთ-ერთი სერაფიმთაგანი (გვამცნობს ესაია) და ხელში სამსხვერპლოდან აღებული მუგუზალი ეჭირა მაშით. ბაგეზე შემახო და მითხრა: აჰა, შეეხო ეს შენს ბაგეს და მოგცილდა უკეთურება, მიტევებულია შენი ცოდვა“ (ეს. 6:6-7).

ღვთიურ ჩვენებაში უფლის დიდების ხილვით თავზარდაცემული და პირქვედამხობილი ეზეკიელი ფეხზე წამოაყენა დაძახილმა „ადამის ძევ!“ და მის არსებაში დასადგურებულმა სულმა (ეზ. 2:1-2), – ეს იყო მისი წინასწარმეტყველად დაბადება ანუ სულიერი შობა, მეორედ შობა. რადგან ზეგარდმო მოვლენილი სული აღძრავს მას ღვთის ჭეშმარიტების საქადაგებლად, ამიტომაც წინასწარმეტყველს სხვანაირად ეწოდება „სულის კაცი“ (იშ ჰა-რუახ) ან „ღვთის კაცი“ (იშ ჰა-ელოჰიმ). ის უკვე აღარ ეკუთვნის თავის თავს, რადგან ატარებს წმიდა სიტყვას, უფრო სწორად, გამსჭვალულია ამ სიტყვით. ეს გამსჭვალვა კი ნატურალისტურად არის გამოხატული. იერემია ამბობს, რომ უფალმა მას ბაგეში ჩაუდო სიტყვა, მაგრამ ეზეკიელი უფრო ორგანულად განიცდის სიტყვის შეჭრას თავის არსებაში. „გააღე პირი და შეჭამე, რასაც მოგცემ. – ეუბნება ხმა, – და მე ვიხილე, აჰა, ხელია გამოწვდილი ჩემკენ და, აჰა, წიგნის გრაგნილია მასში. გაშალა ჩემს წინ და, აჰა, ორივე მხარეს არის დანერილი; სწერია: გოდება, მოთქმა და ვაი. მითხრა: ადამის ძევ! შეჭამე,

რასაც ხედავ, შეჭამე ეს გრაგნილი და წადი, და ელაპარაკე ისრაელის სახლს. გავალე პირი და შეეჭამე ეს გრაგნილი. მითხრა: ადამის ძევ! აჭამე შენს მუცელს და აივსე ნაწლავები ამ გრაგნილით, რომელსაც მე გაძლევ. მეც შეეჭამე და თაფლივით მეტკბილა პირში" (ეზ. 2:8-10; 3:1-3). ეს „დანაყრება“ სიტყვით, როცა სიტყვა მოხვდება არა მხოლოდ მის ბაგეში, არა მხოლოდ მის შეგნებაში, არამედ შეაღწევს მის შიგანში „მოსანელებლად“ მის ნაწლავებში, გადააქცევს მას სულის კაცად ანუ ახალ ადამიანად, ნამდვილ ქადაგად, რომელსაც არ შეუძლია არ ილაპარაკოს; ის ილაპარაკებს, თუნდაც იცოდეს, რომ არავინ მოუსმენს. „გინდ მოგისმინონ, გინდ არ მოგისმინონ“, ჩასძახის ხმა ეზეკიელს. როგორც წესი, ჭეშმარიტების გამომცხადებელ წინასწარმეტყველს არ უსმენენ. უფალი აძლევს მას სიტყვას, აგზავნის ხალხში, მაგრამ არ აძლევს წარმატების იმედს. წინასწარ აფრთხილებს, რომ ხალხი არ დაუგდებს მას ყურს, მის ნათქვამ სიტყვას არ დაიჯერებს, სიტყვას არ შეუშვებს თავის შიგანში, რადგან ემნარება, ვერ შეიცნობს მასში ტკბილ დვრიტას. თითქოს პარადოქსია, მაგრამ ყოველი წინასწარმეტყველი აღიარებს თავისი მისიის წარუმატებლობას. უფრო მეტიც: თავად მისი შთამაგონებელი სული უმხელს წინასწარმეტყველს, რომ მას ხელი მოეცარება თავის გზაზე და რომ ის არ არის გამონაკლისი. „იმ დღიდან, რაც თქვენი მამა-პაპა ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოვიდა, – ეუბნება ხმა იერემიას, – დღემდე გიგზავნით და გიგზავნით გამუდმებით ჩემს მსახურთ, წინასწარმეტყველებს. მაგრამ არ მიგონებდნენ და ყურს არ მათხოვებდნენ... ეტყვი მათ ყველა ამ სიტყვას, მაგრამ არ მოგისმენენ; დაუძახებ და არ გაგაგონებენ" (იერ. 7:25-27).

ხალხს მხოლოდ ტკბილი და საამური სიტყვების მოსმენა სურს. ასევე მეფეც მზად არის გადამწყვეტი ბრძოლის წინ ცრუწინასწარმეტყველის პირიდან სიცრუე მოისმინოს, ფუჭად დაიიმედოს თავი, რომ გაიმარჯვებს. ჭეშმარიტი წინასწარმეტყველი კი მზად არის ჭამოს „სიმწრის პური“ და სვას „სიმწრის წყალი“ (3მეფ. 22:27) და უთხრას მეფეს სიმართლე, რაც უფალმა გამოუცხადა. ალბათ ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველნი არ იყვნენ პირველნი კაცობრიობის ისტორიაში, სიმართლის თქმისათვის რომ ჩადიოდნენ დილეგში, ჭამდნენ სიმწრის პურს და სვამდნენ სიმწრის წყალს, იხოცებოდნენ და იღვენებოდნენ ქვეყნიდან; მაგრამ მათი თავგანწირვის ამბავი პირველად იქნა წერილობით აღბეჭდილი. არ არსებობდა ქვეყნად ძალა, რომელსაც შეეძლო წინასწარმეტყველისათვის გადაეთქმევინებინა მართალი სიტყვა. წინასწარმეტყველი მიქა (IX ს.) თავისი მართალი სიტყვით უპირისპირდება ოთხას ცრუ წინასწარმეტყველს, რომლებიც მეფის გარშემო შეკრებილან, რათა ფუჭი იმედებით აავსონ იგი. „მეფის სასიკეთოს ამბობენ ერთხმად წინასწარმეტყველნი, – უთხრეს მიქას, – შეეთანხმოს შენი სიტყვებიც მათ სიტყვებს.

შენცა თქვი სასიკეთო" (3მეფ. 22:13). ოთხასის ტყუილი ერთის სიმართლემ უნდა გააქარწყლოს. „თქვა მიქამ: უფალს ვფიცავ, რომ იმას ვიტყვი, რასაც უფალი მიბრძანებს“. მეფე კი ოთხასის საამურ ტყუილს დაიჯერებს და ერთის სასიკეთო სიმართლეს უკუაგდება, ბრძანებს: „დილეგში ჩააგდეთ ეს კაცი და აჭამეთ სიმწრის პური და ასვით სიმწრის წყალი, ვიდრე მშვიდობით მობრუნდებოდე“ (3მეფ. 22:27), და გავიდა საბედისწერო ბრძოლაში. მიქა კი დილეგში ზის, როგორც თავის დროზე იერემია შლამიან ჭაში, მაგრამ მასთან არის უფალი და ჭეშმარიტება. წინასწარმეტყველი დილეგშიც თავისუფალია, რადგან ის „სულის კაცია“ და, სადაც სულია, იქ თავისუფლებაა; ის ატარებს ჭეშმარიტების სულს და ჭეშმარიტება ათავისუფლებს მას. წინასწარმეტყველი ერთადერთია თავის ხალხში, თავის საზოგადოებაში, მეფეთა წრეშიც კი, რომელიც თავისი თქმითა და საქმით ახორციელებს სულიერ აზნაურებას. ის არავის ემორჩილება ამ ქვეყანაზე გარდა იმ ხმისა, რომელიც ესმის ჟამიდან ჟამზე, შეკრული სიტყვით, დაჭერილი, დახელთილი უფლის მიერ, ის თავისუფალია საერო ხელისუფლების წინაშე, უზენაესი ღვთისმსახურების წინაშე, რადგან იყო დრო, როცა ყოველი ხელისუფლება წინასწარმეტყველის ნებიდან იღებდა დასაბამს (ასეთი იყო თავის დროზე მოსე).

წინასწარმეტყველს არაფერი აბადია, არავითარი კერძო ინტერესი არ ამოძრავებს, ის აჩვენებს უანგარობის მაგალითს ანგარებიან ბრბოში, რომელსაც დაკარგული აქვს სიმართლის გრძნობა და სული ქარად მიაჩნია, რომ ამბობს წინასწარმეტყველის აბუჩად ასაგდებად, „ქარად იქცევიან წინასწარმეტყველნიო“ (იერ. 5:13), „ნაცვლად იმისა, რომ აღიარონ მათში ღვთის სულის არსებობა (რუახ „სულსაც“ ნიშნავს და „ქარსაც“); წინასწარმეტყველი თვისი არსებობით ცოცხალი გამოხატულებაა ჭეშმარიტებისა. ის მაინც იტყვის თავის სათქმელს და თუნდაც არავინ მოუსმინოს, „ეცოდინებათ მაინც, რომ წინასწარმეტყველი იყო მათ შორის“ (ეზ. 2:5). ეს იმას ნიშნავს, რომ მისი სიტყვა წარუვალია. დღეს მოკედება, მაგრამ ხვალ გამოიღებს ნაყოფს, ახალ ვითარებაში აღორძინდება.

წინასწარმეტყველის პარადოქსი მდგომარეობს იმაში, რომ იგი, უშიშარი და თავისუფალი, არ ეკუთვნის თავის თავს; მას არა აქვს პირადი ცხოვრება. როგორც მისი ნათქვამი სიტყვა არ არის მისი საკუთარი სიტყვა, ასევე მისი საქციელი, ხშირად მთელი მისი ცხოვრება არის ნიშანი, რომლითაც უფალი უცხადებს ადამიანებს ჭეშმარიტებას და გზას, თუ როგორ მოიქცეს. ზოგჯერ სიტყვა ნაკლებად მჭევრმეტყველია, ვიდრე მოქმედება. სიტყვას შეიძლება ნაუყრუოს კაცმა, თუ არ სურს მწარე ჭეშმარიტების მოსმენა, მაგრამ საქციელი თვალსაჩინოა. უფლის ბრძანებით იერემია ქედზე უღელდადგმული დადიოდა ხალხში იმის ნიშნად, რომ ამაო იყო წინააღმდეგობის განევა ნაბუქოდო-

ნოსორის, ბაბილონის მეფისათვის და რომ ხალხს მართებდა მორჩილება, რათა სიცოცხლე გადაერჩინა (3მეფ. 27:2-18). ხალხისათვის სათქმელი სიტყვა ხომ ტვირთი იყო წინასწარმეტყველისათვის, ახლა ეს ტვირთი პირდაპირი მნიშვნელობით უნდა ეტარებინა; მას უნდა ეჩვენებინა თავის თვისტომთათვის მორჩილების პირადი მაგალითი, თუნდაც ერის მოღალატედ გამოეცხადებინათ, როგორც მოხდა კიდეც. იერემიამ თავი შეგნებულად ჩაიგდო სირცხვილში, მაგრამ სხვა გამოსავალი არ იყო: ის ხედავდა, რომ წინააღმდეგობის შემთხვევაში მის ქვეყანას უცილობელი განადგურება მოელოდა. წინასწარმეტყველის მხარეზე იყო ამჯერად ყოფითი სიბრძნე, სადაც არა სჯობს, გაცლა სჯობს. წინასწარმეტყველი ხედავდა, რომ არა თუ მის ქვეყანაში, არამედ მთელს იმდროინდელ მსოფლიოში არ იყო ძალა, რომელსაც წინააღმდეგობის განევა შეეძლებოდა ბაბილონის მეფისათვის. ხალხი, ქვეყნის მეფე, წინასწარმეტყველნი მზად იყვნენ შებრძოლებოდნენ მტერს, წინასწარმეტყველნიც აიმედებდნენ ხალხს და ამხედრებდნენ. მაგრამ ერთადერთი იერემია იყო მთელს ქვეყანაში, რომელიც წინასწარ თვალნათლივ ხედავდა უკვე აოხრებულ ქვეყანას, დანგრეულ ტაძარს, წარტყვევნილ ხალხს.

უღელდადგმული იერემია დადიოდა დასაპყრობად გამზადებულ ქვეყანაში და უფლის სიტყვებით განმარტავდა თავის საქციელს: „რისთვის უნდა დაიხოცოთ შენ და შენი ერი მახვილით, შიმშილითა და შავი ჭირით, როგორც დაემუქრა უფალი იმ ხალხს, რომელიც არ დაემორჩილა ბაბილონის მეფეს. ნუ დაუჯერებთ წინასწარმეტყველთა სიტყვებს, რომ გეუბნებიან: არ დაემორჩილოთო ბაბილონის მეფეს. რადგან სიცრუეს გინიანასწარმეტყველებენ. რადგან მე არ მომივლენია ისინი, ამბობს უფალი. ცრუდ წინასწარმეტყველებენ ჩემი სახელით, რათა განიდევნოთ და დაილუპოთ თქვენს წინასწარმეტყველებთან ერთად... ნუ დაუჯერებთ მათ, დაემორჩილეთ ბაბილონის მეფეს და ცოცხლები დარჩებით. რისთვის უნდა აოხრდეს ეს ქალაქი?“ (იერ. 27:13-17).

იერემიამ მორჩილება აჩვენა ხალხს მაშინაც კი, როცა ცრუწინასწარმეტყველმა ხანანიამ, რომელსაც ცრუპატრიოტთა და მეფის გულის მოგება სურდა, ქედიდან ჩამოხსნა მას უღელი, დალენა და თქვა მთელი ხალხის გასაგონად: „ასე ამბობს უფალი: ამნაირად დავლენავ ნაბუქოდონოსორის, ბაბილონის მეფის, უღელს ორ წელიწადში ყველა ხალხის ქედზე“ (იერ. 28:10). იერემიას ხმა არ ამოუღია, წინააღმდეგობაც არ გაუწევია, თუმცა უფლის ბრძანებით ჰქონდა დადგმული უღელი, „და გავიდა იერემია წინასწარმეტყველი თავის გზაზე“, რადგან მასთან იყო სიმართლე.

ზოგჯერ წინასწარმეტყველის ოჯახური ვითარება სიმბოლურ მნიშვნელობას იძენს, რის წყალობითაც წინასწარმეტყველი უნდა გაერკვეს ფარულ სინამდვილეში ან მოწვევანადში. წინასწარმეტყველი მზად არის მიიღოს ბედის

დარტყმა, რომ ნიშნად და სასწაულად იქცეს ხალხისათვის, რომ დაშინდეს ხალხი და უფლისაკენ მოიქცეს. ხალხმა თავისი ბედი უნდა ამოიკითხოს წინასწარმეტყველ ეზეკიელის ბედში, როცა უფალმა „მოულოდნელი სიკვდილით“ ცოლი წაართვა და არ აგლოვებინა; ხალხი უნდა მიხედეს, რატომ არ გლოვობს ეზეკიელი თავის ცოლს: ეს ღვთის რისხვა იყო, სასჯელად მოვლენილი, ამიტომაც არ ეგებოდა გლოვა. „იქნება ეზეკიელი თქვენთვის ნიშნად: როგორც მან გააკეთა, ყველაფერს ისე გააკეთებთ. ეს ახდება და მაშინ მიხედებით, რომ მე ვარ უფალი ღმერთი“ (ეზ. 24:24). ეზეკიელის ცოლს „მოულოდნელი სიკვდილით“ წაგვრილს, უფალი „თვალთა ნეტარებას“ უწოდებს („წაგართმევ შენ თვალთა ნეტარებას“), რაც უთუოდ გულისხმობს ტაძარს, რომლის განადგურების მომსწრე უნდა გახდეს ხალხი.

სიმბოლურ-წინასწარმეტყველურია ოსიას პირადი ცხოვრებაც. უფლის წინასწარმეტყველური სიტყვა იჭრება ღრმად მის ყოფაში: ოსიამ უნდა იტვირთოს, აიტანოს ის ცოდვა, რაც აწევს ქვეყანას; ოსიამ თავის თავზე უნდა გამოსცადოს სირცხვილი, რომელშიც ჩავარდნილია მისი ხალხი. „როცა იწყო უფალმა წინასწარმეტყველება ოსიას პირით, უთხრა ოსიას: წადი, მოიყვანე გარყვნილი ქალი ცოლად და გააჩინე გარყვნილების შვილები, რადგან გაირყვნა ქვეყანა და განუდგა უფალს“ (ოს. 1:2). ასე დაიწყო წინასწარმეტყველმა თავისი წინასწარმეტყველური სამსახური უფლის წინაშე. მისმა ოჯახურმა ვითარებამ უნდა ამხილოს ქვეყნის დაცემა. გარყვნილება, ცოლქმრული ღალატი ალეგორიული გამოხატულებაა ღვთისაგან განდგომისა, რომლის სავალალო შედეგი გარყვნილი ქალის ნაშობმა თავისი სახელით უნდა გააცხადოს. „დაორსულდა ქალი და შვა ასული. უთხრა უფალმა: დაარქვი სახელად ლორუბამა (არშესაწყალისი), რადგან აღარ შევიწყალებ ისრაელის სახლს და არასოდეს შევუნდობ“ (ოს. 1:6). ოსია თავისი ნაშიერით გამოთქვამს უფლის წინასწარმეტყველებას და გაფრთხილებას, ნაშიერის სახელი ატარებს ამ განაჩენს, რომელიც ელის ქვეყანას. უფრო მეტიც: ნაშიერი, როცა ის ვაჟად დაიბადება, განასახიერებს განდგომილ ერს, რომელსაც უფალი გამოუტანს საბოლოო განაჩენს. „მოწყვიტა ძუძუს ლორუბამა და ისევ დაორსულდა და შვა ვაჟი. თქვა უფალმა: დაარქვი სახელად ლოყამი (არა ჩემი ერი), რადგან აღარ ხართ ჩემი ერი და მეც აღარ ვიქნები თქვენი“ (ოს. 1:8-9).

ძლიერი და ღრმა იყო ოსიას გამოცდილება, რომელიც მოუვლინა მას უფალმა, რათა შეძლებოდა წინასწარმეტყველება; მთელი მისი თეოლოგია, ღვთის შემეცნება, შეიძლება ითქვას, ამ გამოცდილებაზეა დაფუძნებული, შეფერილია ამ განსაცდელით. რა არის ის ადამიანური გრძნობა, რომლის მეშვეობითაც ოსია ცდილობს შეიცნოს უფლისა და მისი ერის ურთიერთობა? ეს სიყვარულია, რომელიც ოდნავადაც არ განელებია ოსიას თავისი ცო-

ლის მიმართ, რომელმაც გარყვნილებაში უშვა მას ღორუხამა და ლოყამი – ესოდენ საბედისწერო სახელის მატარებელი ქალ-ვაჟი. თუმცა ამბობდა ასე: „არ შევიწყალებ მის შვილებს, რადგან გარყვნილების შვილები არიან, რადგან გარყვნილებას სჩადიოდა მათი დედა და თავს ირცხვენდა მათი მშობელი“, მაგრამ ისიც იცოდა, რომ ამათ გარდა, არავინ გააჩნდა და რომ „არა ჩემი ერი“ და „არშესაწყალისი“ იმარხავდნენ თავდაპირველ ჭეშმარიტ სახელებს, რომლებიც მათ უფალმა უწოდა, როცა უდაბნოში მოიძია და აიყვანა, – „ჩემი ერი“ დაერქვა მაშინ მას, რაც „ჩემი ძის“ ტოლფასი იყო. „როცა ყრმა იყო ისრაელი და მიყვარდა ის, ეგვიპტიდან გამოვიხმე ჩემი ძე...“ ამბობს უფალი ოსიას წინასწარმეტყველებაში (ოს. 11:1). კიდევ ამბობს: „ყურძენივით ვიპოვე ისრაელი უდაბნოში, როგორც პირველი ნაყოფი ლელვის ხეზე...“ (ოს. 9:10). როგორ შეეძლო შუა გზაზე დაეგდო მტკერში უცხოთაგან გასათელად? ოსია სავსეა სიყვარულით, ის მზადაა უკან დაიბრუნოს საყვარლებს აკიდებული ცოლი, როცა ის მოიქცევა. „წავალ, დავბრუნდები ჩემს პირველ ქმართანო, რადგან მაშინ ახლანდელზე უკეთესი ვიყავიო“ (ოს. 2:9). ოსიაც იბრუნებს სიყვარულის აუხსნელი ძალით, თუმცა ქალი ახლა მაშინდელზე უკეთესი არ არის. როცა ასე გრძნობს ოსია, მაშინ ხვდება, თუ რატომ უყვარს მაინც უფალს განმდგარი თავისი ერი და ყოველთვის მზად არის შეუდოს განდგომა. მაშინ ამბობს წინასწარმეტყველი, რომლის პირიდან უფლის სიტყვა ხმიანებს: „როგორ გაგიმეტო, ეფრემ? როგორ გადაგაგდო, ისრაელ?... გადამიბრუნდა გული, ერთიანად ამიტანა სიბრალულმა. აღარ ავინთები რისხვით, აღარ აღვიძრები ეფრემის დასალუჰად, რადგან ღმერთი ვარ და არა კაცი; მე წმიდა ვარ თქვენ შუაგულში და რისხვით არ მოვალ“. (ოს. 11:8-9).

ოსია, ერთ-ერთი უძველესი წინასწარმეტყველი, რომლის ნათქვამი სიტყვა წერილობით შემორჩა, სიყვარულის წინასწარმეტყველი იყო. ის იმ ადამიანური გრძნობით ჭვრეტდა ღმერთისა და ადამიანის ურთიერთობას, რომელსაც ყველაზე უფრო ძლიერად, სხვა გრძნობათა შორის, განიცდიდა საკუთარ თავში. მართლაც ძლიერი, დაუშრეტელი, ამავე დროს ნაზი სიყვარული უნდა პქონოდა ადამიანს თავისი ახლობლისადმი, ადამიანისადმი, მთელი ერისადმი; მან ეს ერი უდაბნოში ნაპოვნ ვაზს შეადარა, მცენარეს, რომელიც მასში დამარხულ სიკეთეთა გამო განსაკუთრებულ ზრუნვას საჭიროებდა. მისმა მომდევნო წინასწარმეტყველებმა აიტაცეს ეს სიმბოლო. ოსია პირველი იყო, რომელმაც თავისი მწარე ოჯახური გამოცდილების ღრმა განცდით ღმერთისა და ერის ურთიერთკავშირი საქორწინო ურთიერთობით გამოხატა. და, რაც მთავარია, ქორწინება, როგორც სიმბოლო, ამ ინსტიტუტის არა სოციალური, უპიროვნო, არამედ მისი ადამიანური, ინდივიდუალური, ასპექტით არის წარ-

მოდგინილი. ტრანსცენდენტული, მილმიერი ჩამოვიდა ადამიანის სამყაროში და ადამიანმაც ღვთის გაჩენილ სამყაროში იგრძნო თავი.

წინასწარმეტყველი უფლის საყვირია. უფალი ლაპარაკობს წინასწარმეტყველის პირით ობიექტურ ჭეშმარიტებას, მაგრამ ეს ჭეშმარიტება წინასწარმეტყველის ინდივიდუალობით, მისი პირადი გამოცდილებით, მისი პიროვნული ხასიათით არის შეფერილი. ოსიაზე ცოტა ადრე გამოჩნდა ამოსი – ეს არის პირველი წინასწარმეტყველი, რომლის ნაქადაგარი ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა სათავეში დგას. აქ იჩინა თავი პირველად „უფლის დღის“ პირქუშმა ასპექტმა, რომლის საერთო მონაპოვარი შეიქმნა მომდევნო წინასწარმეტყველთა „პროგრამებში“. ხალხური წარმოდგენის იდილიური „უფლის დღე“, სამოთხის შემობრუნების დარი, ამოსის ხილვაში, რომელიც ავისმომასწავებელი წინათგრძნობით არის ნაკეები, ქვეყნის კატასტროფის ხატია. „ვაი, უფლის დღის მონატრულთ! – გასძახოდა ამოსი ბეთელის სამსხვერპლოებთან შეკრებილ ხალხს. – რისთვის გინდათ უფლის დღე? ბნელია ის და არა ნათელი“ (ამოს. 5:18). ეს იყო სრულიად ახალი ხილვა, გაუგონარი სიტყვა. „აბა ბნელი არ არის უფლის დღე, – განაგრძობდა წინასწარმეტყველი, – და არა ნათელი? წყვდიადი და შუქის ნატამალიც არ არის მასში“ (5:20). „იმ დღეს იქნება, ამბობს უფალი ღმერთი (არ ცხრება ამოსი), რომ შუადღისას ჩავიყვან მზეს და დღის სინათლეზე დავაბნელებ ქვეყანას. დღესასწაულებს გლოვად გადაგიგცევთ და თქვენს სიმღერას – გოდებად, ჯვალოს შემოგახვევთ წელზე და ყველა თავი გადაიპარსება. ავატირებ ქვეყანას, როგორც მხოლოდშობილზე ტირიან, და მწარე დღე იქნება მისი ბოლო! აჰა, დგება დღეები, ამბობს უფალი ღმერთი...“ (ამოს. 8:9-11).

საესავი დღე უფლისა წინასწარმეტყველის ხილვაში შავი ჯანლებით იყო მოქუფრული. საიდან აღმოცენდა ასეთი ხილვა იმ დროს, როცა ქვეყანაში მშვიდობა სუფევდა, ქვეყანა ყვაოდა, არსაიდან არ ემუქრებოდა საფრთხე? ჩანს, ამოსი უფრო ღრმად ხედავდა ერის გულს, ვიდრე სხვა ვინმე, ვიდრე თუნიც მღვდელმსახური ამაცია, რომელიც გმობდა ამოსის წინასწარმეტყველებას და მეფესთან აბეზლებდა, „მიწა ვერ აიტანსო მის სიტყვებს“ (ამოს. 7:10). ჩანს, ამოსი გრძნობდა, რომ უფლის დღე ისეთივე იქნებოდა, როგორც ახლა ხალხისა და მის წინამძღოლთა ჩაბნელებული გულები იყო; რომ მთელი ხალხი პასუხისმგებელი იქნებოდა უფლის დღის დარზე, პირველ რიგში, თავად წინასწარმეტყველი, რომელიც თმაგაბურძგენული პირდაპირ მწყემსთა ბინებიდან გამოცხადდა ბეთელში. საიდან მიხვდა ქვეყნის დაცემას ეს უბირი მწყემსი, ის ხომ ხალხში არ ტრიალებდა? მოწოდება, როგორც ჩანს, მისთვისაც არა ნაკლებ მოულოდნელი იყო, ვიდრე ამაციასათვის, საზოგადოების ელიტის წარმომადგენლისათვის. ამოსი განიცდის ამ მოწოდებას, როგორც

სტიქიურ მოვლენას, რაც არ იყო განპირობებული არც გუშინდელი, არც გუშინდელი მისი საქმიანობით. „მე არც წინასწარმეტყველი ვარ და არც წინასწარმეტყველის შვილი. მწყემსი ვარ მე და ლელვის მომყვანი. წამომიყვანა უფალმა ფარიდან და მითხრა უფალმა, უწინასწარმეტყველე შენს ერს, ისრაელსო“ (ამოს. 1:14-15). ამოსი ერთადერთი იყო წინასწარმეტყველთა შორის, რომელმაც გამოხატა (ამას ყველა გრძნობდა) ქადაგობის გარდუვალობა, როცა ის ხმა ადგილზე არ აყენებს ადამიანს: „ლომი ბრდღვინავს – ვინ არ შეშინდება! უფალი ღმერთი ლაპარაკობს – ვინ არ გაქადაგდება!“ (ამოს. 3:8). ეს სახე (ლომის ბრდღვინვა), ცხადია, მწყემსური გამოცდილებიდან მოდის და ისიც, ბეჩავთა და უპოვართა შემავიწროვებელთ „ბაშანის ფურებს“ რომ ადარებს, ან როცა ქვეყნის ხსნას ამგვარად წარმოგვიდგენს: „როგორც მწყემსი გადარჩენს ლომის ხახიდან ორ ბარკალს ან ორის ნაგლეჯს, ასე გადარჩებიან ისრაელიანები“ (ამოს. 2:12).

„ასე გადარჩებიან ისრაელიანები...“ აი, იმედის სხივი, რომელიც გვირგვინად ადგას ამოსის პირქუშ ხილვებს, სადაც მას უფალი სასტიკ მსაჯულად და შურისმგებლად ეცხადებოდა. არ შევცდებით, თუ ვიტყვით, რომ წინასწარმეტყველთა რელიგია, რომელიც მათ ქადაგებებშია გამჟღავნებული, ხალხის გადარჩენის, ხალხის ხსნის რელიგიაა. დაუნდობელი მხილება, მუქარა, უსასოო პერსპექტივების ჩვენება, პირქუში ესქატოლოგიზმი და მის საპირისპიროდ ერის ქმნადობის ხანის გახსენება – ეს ყველაფერი ხალხის ხსნისათვის იყო „ამუშავებული“. ძველი აღთქმის რელიგიის წყარო წინასწარმეტყველთა შემოქმედებაა, ხოლო მისი შინაარსი ხალხის ხსნა, რომელსაც თავისი მითოსი აქვს. როცა მოსეს – ის კი თავი იყო წინასწარმეტყველთა – სინაის მთაზე ღმერთი გამოეცხადა, მხოლოდ იმისათვის გამოეცხადა, რომ ეგვიპტის ტყვეობაში მოხვედრილი ხალხის ხსნა დაევალებინა. ამგვარად, დაბეჩავებულ ხალხს, რომელიც „მონობის სახლში“ იმყოფებოდა, ღმერთი გამოეცხადა იმთავითვე, როგორც მხსნელი ღმერთი. ამიტომაც ეგვიპტიდან ხალხის გამოსვლა არის ქვაკუთხედი, რომელზეც დაშენებულია არა მხოლოდ ხალხის ისტორიული წარსული, მისი ქმნადობის ხანა, არამედ რელიგიაც, მისი ყველა ასპექტითურთ. მოსე, თავი წინასწარმეტყველთა, ხალხს მოეწვინა უკიდურესი გაჭირვების ჟამს, როცა მისი ყოფნა-არყოფნის ბედი წყდებოდა; ის ატარებდა თავის თავში ხსნის რელიგიას, რომელიც კონკრეტულად წარმოადგენდა მონოდებას ეგვიპტიდან გამოსვლისა. მას შემდეგ წინასწარმეტყველნი გამოჩნდებოდნენ ყოველთვის, როცა საბედისწერო ჟამი დგებოდა ერის ცხოვრებაში, და მაშინაც წინასწარმეტყველნი ხსნის რელიგიას ატარებდნენ, რომელსაც ანდრეზად ეგვიპტიდან გამოსვლა ჰქონდა, თუმცა ამ ანდრეზში უკვე ზნეობრივი შინაარსი იყო ჩადებული.

წინასწარმეტყველი დგას ერის, როგორც სულიერ-სხეულებრივი ერთიანობის დასაბამთან. ის ქმნის ერს უფორმო მასიდან, ჭრელი ხალხისაგან, რომელსაც არაფერი სურდა, გარდა ათუხთუხებული, ხორციით სავსე ქვაბებისა. ოღონდ ეს ჰქონოდა უხვად, მზად იყო უკან მიბრუნებულიყო ეგვიპტისაკენ. მისთვის ძნელი ასატანი იყო უდაბნოს უვალი გზა, უკიდევანო სივრცე, თავისუფალი ჰაერი. ის ვერ სწვდებოდა უხილავ ღმერთს და ერთღმერთობას, რაც მისივე ერთობის საწინდარი უნდა ყოფილიყო. ის მოითხოვდა კაცის ხელით ნაკეთებ, ხილულ კერპებს და, რაც უფრო მეტი ექნებოდა, მით უფრო იმედიანად იქნებოდა. მოსე შორს გაახედა უფალმა, დაანახა, რომ ამ ხალხის ბედისწერა უფლის რჩეულობა იყო. უფალი ისეთ რასმე ავალებდა თავის წოდებულს, რაც ჭირვეული ბავშვის აღზრდას და წვრთნას უფრო ჰგავდა. მე ხომ არ გამიჩენია ეს ხალხი, ზურგით რომ ვატაროო, შესჩიოდა ღმერთს და გარშემო არავინ ჩანდა გამგები და შემწე. სხვა ხელისუფლება არ არსებობდა. იყო ერთი წინასწარმეტყველი, ენაბრგვილი, თავის ხალხს თითქმის გაუცხოებული და ამ გაუცხოებით თითქოს იმ სიბრძნის ტრანსცენდენტულობის (კოდეშ) გამომხატველი, რომელიც მიწაზე არ იპოება და მთიდან უნდა ჩამოეტანა თავისი ხელით. მოსემ მთიდან ჩამოიტანა რელიგია, საკულტო სიბრძნე, მაგრამ თავად არ ყოფილა კულტმსახური. ის თავისი პიროვნული დანიშნულებით ახორციელებდა კავშირს ღმერთსა და ხალხს შორის, მაგრამ კულტმსახურად სხვა იყო დადგენილი მის მიერ. ეს იყო აარონი – მღვდელთა მოდგმის მამამთავარი. ხომ წმიდაა (კოდეშ) მღვდელი, ხალხისათვის მოღვაწე, ხალხისგან განყენებული; მაგრამ წინასწარმეტყველი წმიდათა წმიდაა. ის უშუალოდ, ტაძრის გარეშე, ურთიერთობს უფალთან; ხედავს მის ცეცხლს, მაყვლოვანში აგიზგოზებულს, და ესმის მისი ხმა; მღვდელი ლიტურგიის ძალით ასადგურებს მიწაზე ღვთიურ სინამდვილეს, წინასწარმეტყველს ქარიზმის ძალით ეცხადება ეს სინამდვილე. მღვდელი შეჰღალადებს მიწიდან ცისაკენ, წინასწარმეტყველს ციდან მიწაზე ჩამოაქვს სიტყვა.

მოსეს ჩამოაქვს არა მხოლოდ სიტყვა, როგორც წინასწარმეტყველს, არამედ მის ხელთაა საქმეც. ის არის კულტმსახურების რეალური დამაარსებელი. „გამოსვლათა“ წიგნის 24-ე თავში კარგად ჩანს წინასწარმეტყველის მაღალი იერარქიული საფეხური მთის ვერტიკალზე, საიდანაც ის ხალხს ევლინება როგორც პირველმღვდელი. ხმა ეუბნება მოსეს:

„ადით უფალთან შენ, აარონი, ნადაბი, აბიჰუ და ისრაელის სამოცდაათი უზუცესი და შორიდან ეცით თაყვანი. მხოლოდ მოსე მიუახლოვდეს უფალს, დანარჩენები არ მიუახლოვდნენ, ხალხი არ ავიდეს მასთან ერთად. მივიდა მოსე და შეატყობინა ხალხს უფლის ნათქვამი და ყველა რჯულდება. ერთხმად უპასუხა ხალხმა და უთხრა: ყველაფერს შევასრულებთ, რაც ბრძანა უფალმა. და-

ნერა მოსემ უფლის სიტყვები. ადგა დილაადრიანად და აღმართა მთის ძირას სამსხვერპლო და თორმეტი სვეტი ისრაელის თორმეტი შტოს მიხედვით. გაგზავნა ისრაელიანთაგან ყმანვილი კაცები და მათაც მოიყვანეს აღსავლენი მსხვერპლი და შესწირეს უფალს ხარები სამადლობელ მსხვერპლად. აილო მოსემ ნახევარი სისხლი და თასებში ჩაასხა, ხოლო ნახევარი სამსხვერპლოს ასხურა. აილო აღთქმის წიგნი და წაუკითხა ხალხს, თქვა ხალხმა: ყველაფერს აღვასრულებთ და შევისმენთ, რაც ბრძანა უფალმა. აილო მოსემ სისხლი და ასხურა ხალხს, თქვა: აჰა, სისხლი აღთქმისა, რომელიც დაგიდოთ უფალმა ყველა ამ საქმეზე. ავიდნენ მოსე, აარონი, ნადაბი, აბიჰუ და ისრაელიანთა სამოცდაათი უხუცესი. იხილეს მათ ისრაელის ღმერთი. მის ფერხთით რალაც მსგავსი საფირონის ქვაფენილისა, სუფევდა, როგორც თავად ცა. ისრაელიანების თავკაცებზე არ აღუმართავს ხელი: ხედავდნენ ღმერთს, ჭამდნენ და სვამდნენ. უთხრა უფალმა მოსეს: ამოდი ჩემთან მთაზე და აქ იყავი. მოგცემ ფიქალებს, რჯულსა და მცნებებს, მათ დასამოძღვრად რომ დავწერე. ადგა მოსე და მისი მსახური იესო, და ავიდა მოსე ღვთის მთაზე. ხოლო უხუცესებს უთხრა: აქ იყავით, ვიდრე თქვენთან მოვბრუნდებოდე. აჰა, აარონი და ხური იქნებიან თქვენთან. თუ ვისმე რამე საქმე გაუჩნდეს, მათ მიაკითხოს. ავიდა მოსე მთაზე და დაფარა ღრუბელმა მთა. მოეფინა უფლის დიდება სინაის მთას. ექვს დღეს ეფარა მას ღრუბელი და მეშვიდე დღეს მოუწოდა უფალმა ღრუბელიდან მოსეს. და გამოჩნდა უფლის დიდება მოგიზგიზე ცეცხლივით ისრაელიანთა თვალწინ. და შევიდა მოსე ღრუბელში და ავიდა მთაზე. და დაჰყო მოსემ მთაზე ორმოცი დღე და ორმოცი ღამე" (გამ. 24:1-18).

რაც მოსემ მთის ფერდობზე თუ მის ძირას მოიმოქმედა, – საკლავის სისხლი რომ ასხურა ხალხს, რითაც განათლა ხალხი, – მღვდლის მოვალეობაა. აქ ვხედავთ, რომ მოსე იწყებს, დასაბამს აძლევს მღვდელმსახურებას, რადგან მასში, როგორც წინასწარმეტყველში, ჩადებული იყო მღვდლობის ძალიც, რომელიც მას სხვისთვის უნდა გადაელოცა. ამ ქმედებით მოსემ მაგალითი აჩვენა აარონს, თავის უფროს ძმას, თუმცა უკანმოტოვებულს ღვთისაკენ მიმავალ გზაზე, რომლის მოდგმას, ანუ „აარონის სახლს“, ძველი აღთქმის სამღვდელოება უნდა წარმოეშვა.

მოსე იყო მსაჯული უდაბნოში ორმოცი წლის მანძილზე და, ამრიგად, სათავე იმ მსაჯულთა, რომლებიც მეფობის დაწესებამდე განაგებდნენ ისრაელს. ის ზეგარდმო ძალა, რომელიც მსაჯულებს ქვეყნის მხსნელებად ხდიდა, სწორედ წინასწარმეტყველის ქარიზმა იყო. არ უნდა იყოს შემთხვევითი, რომ გედეონის ქარიზმატული მსაჯულობა, ტრადიციის თანახმად, ანდრეზულ ორმოც წელს გრძელდება („და დაისვენა ქვეყანამ ორმოცი წელი გედეონის სიცოცხლეში“, მსაჯ. 8:28).

მოსე, როგორც წინასწარმეტყველი, ატარებდა ხალხის პოლიტიკური წინამძღოლისა და მხედართმთავრის პოტენციას და ახორციელებდა კიდევ, როცა ისრაელს ბრძოლებით უხდებოდა გზის გაკვალვა უდაბნოში და „აღთქმული ქვეყნის“ მისადგომებთან. ეს კი მეფის ფუნქცია იყო და, მართლაც, ჩვენ ვხედავთ, რომ მოგვიანებით, მსაჯულთა ხანის დასასრულს, როცა ქვეყანას წაერთვა სანინამძღოლო ქარიზმა და ველარ „აღდგნენ მსაჯულნი“, ისევ და ისევ წინასწარმეტყველი იყო ის კაცი, რომელმაც მეფე გაუჩინა ხალხს. პირველი მეფე წინასწარმეტყველის ხელიდან გამოვიდა როგორც ცხებული. სამუელმა საულს მთელი რქა ზეთი დაასხა თავზე, რათა მასზე მეფობასთან ერთად გადმოსულიყო წინასწარმეტყველების ქარიზმა. მართლაც, „სხვა გული ჩაუდგა მას ღმერთმა“ და, როცა იგი შეერია მისკენ მომავალ წინასწარმეტყველთა გუნდს, მათთან ერთად აწინასწარმეტყველდა.

ამრიგად, წინასწარმეტყველი, როგორც ხელდამსხმელი მეფისა და კულტის მსახურისა, მაღლა დგას მეფობაზე და კულტმსახურებაზე. ამის ძალით არის, რომ მას ხელენიფება მხილება და კიცხვა როგორც მეფისა, ისე სამღვდელოებისა. ნათანი, ბრძენი წინასწარმეტყველი, ამხილებდა მეფე დავითს, ის იყო მისი „მამხილებელი გონება“, მან აუხილა დავითს თვალი მის ცოდვაზე და გაულვიდა სინანულის გრძნობა, აღმოათქმევინა ფსალმუნნი – გალობანი სინანულისანი. წინასწარმეტყველნი არ ეპუებოდნენ მეფეებს, ძლიერთა ამა ქვეყნისა, რომელთაც ერის მწყემსობა ჰქონდათ დაკისრებული, მაგრამ არ ანალვლებდათ ქვეყნის საქმე. წინასწარმეტყველნი უშიშრად მიახლიდნენ მათ სიმართლეს. რისი უნდა შეშინებოდათ ქადაგად დავარდნილთ, როცა ისინი უფლის სიტყვებს ამოისროდნენ, როგორც ისრებს. ასე ამხილებდა ეზეკიელი ისრაელის მეფეებს:

„იყო უფლის სიტყვა ჩემს მომართ ნათქვამი: ადამის ძე! წინასწარმეტყველე ისრაელის მწყემსებზე, წინასწარმეტყველე და უთხარი მათ მწყემსებს, ასე ამბობს-თქო უფალი ღმერთი: ვაი ისრაელის მწყემსებს, რომლებიც საკუთარ თავს მწყესავენ! განა ცხვარს არ უნდა მწყესავდნენ მწყემსები? ქონს ჭამთ, მატყლით იმოსებიან, ნასუქალს ხოცავენ, ცხვარს კი არ მწყესავენ! დაუძლურებულთ არ აძლიერებთ, დასნეულებულთ არ განკურნავენ, ჭრილობებს არ შეუხვევენ, გატაცებულს უკან არ აბრუნებთ, დაკარგულს არ ეძებთ, მძლავრობით და სასტიკებით ბატონობთ მათზე. გაიფანტნენ უმწყემსოდ დარჩენილნი, მინდვრის მხეცების კერძნი გახდნენ, გაიფანტნენ! დაეხეტება ჩემი ცხვარი მთებზე და მაღალ გორაკებზე, მთელი ქვეყნის პირზე გაიფანტა ჩემი ცხვარი და აღარავინ არის მათი მომკითხავი, არც მძებნელი. ამიტომ ისმინეთ უფლის სიტყვა, მწყემსებო! ცოცხალიმც ვარ, ამბობს უფალი! რაკი მიტაცებულია ჩემი ცხვარი და მიწის მხეცების კერძი გამხდარა უმწყემსოდ დარჩე-

ნილი ჩემი ცხვარი, რაკი არ მოუკითხავთ ჩემს მწყემსებს ჩემი ცხვარი, რაკი საკუთარ თავს მწყემსავენ მწყემსები, ჩემს ცხვარს კი არ მწყემსავენ, ამიტომ ისმინეთ უფლის სიტყვა, მწყემსებო! ასე ამბობს უფალი ღმერთი: აჰა, ისევ მწყემსებს მოუკითხავ ჩემს ცხვარს და გადავაყენებ ცხვრის მწყემსობიდან, რომ კვლავ აღარასოდეს მწყემსავდნენ მათ. პირიდან გამოვგლეჯ მათ ჩემს ცხვარს, რომ მათი კერძი აღარ იყოს. რადგან ასე ამბობს უფალი ღმერთი: აჰა, მე თავად მოვიკითხავ ჩემს ცხვარს და მოვძებნი! როგორც მწყემსი ეძებს თავის ცხვარს, როცა თავის გაფანტულ ფარაში ჩადგება, მეც ასე მოვძებნი ჩემს ცხვარს და დავიხსნი ყველა იმ ადგილიდან, სადაც კი გაიფანტნენ ნისლიან და ღრუბლიან დღეს... მე თავად ვიხსნი ჩემს ცხვარს და აღარ იქნება გატაცებული. მე ვიქნები მსაჯული ცხვარსა და ცხვარს შორის. ერთ მწყემსს დავუყენებ და ის დამწყესავს მათ. დავითს, ჩემს მორჩილს, დავუყენებ და ის დამწყესავს მათ და ის იქნება მათი მწყემსი. მე, უფალი, ვიქნები მათი ღმერთი, ჩემი მორჩილი დავითი კი წინამძღოლი იქნება მათ შორის..." (ეზ. 34:1-24).

იერემია უშიშრად უცხადებდა მეფეს ღვთის განაჩენს: „ასე ამბობს უფალი იეჰოაკიმ იუდას მეფეზე: არ ეყოლება მას შთამომავალი, დავითის მოსაყდრე. ეგდება მისი გვამი დღის ხვატში და ღამის ყინვაში..." (იერ. 36:30), „არ იგლოვებენ მას: ვაი, ჩემი ძმაო, და ვაი, ჩემო დაო! არ იგლოვებენ მას: ვაი, ხელმწიფე, და, ვაი, მისო დიდებულებავ! ვირის დამარხვით დაიმარხება. წაათრევენ და იერუსალიმის კარიბჭეთა იქით გადააგდებენ" (იერ. 22:18-19). ასე წერდა იერემია, რადგან ის წერდა თავისი ხელით და უგზავნიდა მეფეს, – ოდესმე თუ უთქვამს ვისმე მბრძანებლისათვის ესოდენ მწარე სიტყვები! – რისთვისაც მას სცემდნენ და აგდებდნენ საპყრობილეში თუ ჭაში, ამოვიდოდა და კვლავ ალაპარაკდებოდა მასში ღვთის განაჩენი, რათა კვლავ დაეხშოთ მისი ხმა დილეგის ბნელში.

ვიცით, მსაჯული და მეფე მაშინ გამოვიდნენ ასპარეზზე, როცა ქვეყანას უჭირდა, როცა მტერი ძალმომრეობდა ხალხის სხეულზე; მეფე თუ მსაჯული, რომელიც კი აღდგებოდა უფლის სულით, ერის სხეულს მხსნელად მოევლინებოდა. წინასწარმეტყველი, როგორც სულის კაცი, გამოჩნდება მაშინ, როცა ქვეყანა ზნეობრივად დაცემულია; წინასწარმეტყველი ყველაზე პირველად გრძნობს, შესაძლოა, ის ერთადერთი გრძნობს ქვეყნის გადაგვარებას, ის ერთადერთი იყნოსავს ხრწნილების სუნს. ის გამოჩნდება დაცემულ ხალხში, როგორც ყორანი მძორის სუნზე. „ვაი, ბრალეულო ხალხო, ცოდვით დამძიმებულ ერო, ბოროტეულთა მოდგმავ, წარწყმედილო შვილებო!" – გაჰყვირის ის, მაგრამ არავინ უსმენს. წინასწარმეტყველი თავისი „უფლის სიტყვით" გამოჩნდება იქ, სადაც ადამიანთა სულიერ-ზნეობრივი დაცემა ყველაზე მეტად აუტანელია. ამოსი გამოჩნდა ბეთელის სამსხვერპლოებთან, სადაც ყარდა უსულ-

გულოდ და უწმიდური ხელით შეწირული საკლავები. ესაიაც აქეთკენ მიმართავს თავის დაუნდობელ სიტყვებს, რადგან აქ არის ღვთის სახლი (ბეთ ელ) და აქ უნდა ყოფილიყო სინმიდის და სულიერების ადგილი. რა თქმა უნდა, ამჯერადაც წინასწარმეტყველი არ გამოთქვამს თავის პირად (რა ფასი ექნებოდა!) დამოკიდებულებას კულტისადმი. მისი ბაგით თავად უფალი მეტყველებს.

„რას ვაქნევ თქვენს უზომო საკლავებს, ამბობს უფალი. გამძლარი ვარ თქვენი აღსავლენი ვერძებით და კურატების ქონით. აღარ მსურს მოზვრების, კრავებისა და ვაცების სისხლი! რომ მოდიხართ და პირისპირ მეცხადებით, ვინ დაგავალათ ჩემი ეზოების თელვა? ნულა მომიტანთ მაგ ფუჭ შესანიშნავს, საძაგელია ჩემთვის საკმეველი, ახალმთვაროები და შაბათები, ჯაროები ვერ ამიტანია! უკეთურება და დღესასწაული? თქვენი ახალმთვაროები და ზეიმები შეიძულა ჩემმა სულმა, ტვირთად დამანვა, დავიღალე მათი ზიდვით. ხელებს რომ აღაპყრობთ, თვალს გარიდებთ. ლოცვებსაც რომ მიმრავლებთ, არ ვისმენ. ხელები სისხლით გაქვთ სავსე!“ (ეს. 1:11-15).

არ უნდა ვიფიქროთ, რომ წინასწარმეტყველი ქადაგებდეს კულტმსახურების უსარგებლობას ან მოითხოვდეს მის გაუქმებას იმ მიზეზით, რომ „მღვდლები აუკულმართებენ ჩემს რჯულს და ბლაღვენ ჩემს სინმიდეს, წმიდას (კოდეშ) ნალახისაგან (ხოლ), არ განარჩევენ, უწმიდურს განმედილისაგან არ ასხვავებენ“ (ეზ. 22:26). ყველა დროში წინასწარმეტყველი, როგორც კულტის პირობითობით შეუზღუდველი და მასზე მაღლა მდგომი, მართალ ცხოვრებას ანიჭებს უპირატესობას კულტმსახურების წინაშე, ქადაგებს, რომ სიმართლისა და სამართლიანობის გარეშე არა თუ ფუჭია და მიზანს ვერ აღწევს რჯულის წესების ფორმალური აღსრულება, არამედ სიბილწედაც კი შეირაცხება უფლის თვალში. „განიბანეთ, განიწმიდეთ, – მოუწოდებს წინასწარმეტყველი ღვთისმსახურებს და ხალხს, – ავი საქმეები თვალთაგან განმარიდეთ, შეწყვიტეთ ბოროტის ქმნა. სიკეთის ქმნა ისწავლეთ, ეძიეთ სამართალი, შეენიეთ ჩაგრულს, განიკითხეთ ობოლი, ქვრივ-ოხერს გამოესარჩლეთ. მერე მოდით და ცილობა ვყოთ, ამბობს უფალი, მენამულიც რომ იყოს თქვენი ცოდვები, თოვლივით გასპეტაკდება“ (ეს. 1:16-18).

წინასწარმეტყველი რასაც ლაპარაკობს, ხილვაში ხილულს ან მოსმენილს ლაპარაკობს. მაინც რა შინაარსს ატარებს მისი ხილვა და სმენა – რას ხედავს იგი და რას ისმენს ისეთს, რასაც სხვანი, თუმცა რჩეული ხალხის წარმომადგენელნი, ვერ ხედავენ და ვერ ისმენენ? წინასწარმეტყველი მომავალს ხედავს და მომავლის ხმას ისმენს აწმყოში, მომავალი კი ხალხისათვის დაფარულია, თუნდაც იყოს იგი რჩეული ხალხი.

წინასწარმეტყველი გაახსენებს ხალხს მის წარსულს, მაგრამ წარსულს მის თვალში არა აქვს თავისთავადი ღირებულება. იგი მოხმობილია იმისათვის,

რათა ხალხმა ნათლად იგრძნოს მოწვევადის გარდუვალობა. თუ მის წარსულ ცხოვრებაში იყო ეგვიპტიდან გამოსვლის ფაქტი, მომავალში კვლავ უნდა გამოერდეს გამოსვლა. თუ წარსულში, მისი ისტორიის გადამწყვეტ პერიოდში, „მაგარ ხელს“ იგი გაჰყავდა სამშვიდობოზე, კვლავ უნდა გამოჩნდეს „მაგარი ხელი“, რადგან ხალხის წუთისოფელი სავსეა შფოთით და ხიფათით. ამ ხელმა იგი უნდა იხსნას იმ უკანასკნელი გასაჭირიდან, რომელშიც ჩავარდება ხალხი, და ეს იქნება უკანასკნელი ხსნა, რასაც მოიმოქმედებს უფალი და დასრულდება ისტორიაც. წინასწარმეტყველის ხილვაში ხალხის ცხოვრება არ არის დაუსრულებელი წრებრუნვა, თაობათა განუწყვეტელი მონაცვლეობა; იგი ხედავს ისტორიის დასაბამს და ჭკრეტს მის დასასრულსაც, ცოცხალ ხატებში განიცდის მას, როგორც საკუთარი ცხოვრების დრამის დასასრულს.

ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა მსოფლგანცდა ძირეულად განსხვავდება ბაალის ანუ წარმართული კულტების წინასწარმეტყველთა მსოფლგანცდისაგან, რომელიც განსაზღვრულია ბუნებრივი პროცესების ხასიათით. ბუნება კვდება, არა თუ ბუნება, ბაალიც კვდება ბუნებასთან ერთად, რათა წელიწადის დაბრუნების შემდეგ კვლავ აღორძინდეს, და ასე გრძელდება დაუსრულებლივ. ბუნებაში არ არის ძალა, რომელსაც შეეძლება გაარღვიოს ეს ჩაკეტილი წრე და ზღვარი დაუდოს ბუნების ტრიალს. ეკლესიასტეს ცნობილი სიტყვები, „რაც იყო, იგივე იქნება; რაც ხდებოდა, იგივე მოხდება, და ახალი არაფერია მზისქვეშეთში“ (ეკლ. 1:9), სავსებით გამოხატავს ამგვარ მსოფლგანცდას. ამ სიტყვების ავტორი ვერ პოულობს გამოსავალს წუთისოფლის ტრიალიდან და ეს ტრაგიკულს ხდის მის აზროვნებას, როგორც უფლის მორჩილს და მის ცხებულს, – ეკლესიასტე მეფე სოლომონის სახელია, – ღვთივბოძებული წინასწარმეტყველური უნარით უნდა ეგრძნო, რომ ოდესმე იქნებოდა გარღვევა ამ წრებრუნვაში, მაგრამ, როგორც „მეფეთა წიგნიდან“ ვიცით, „მისმა ცოლებმა მიდრიკეს მისი გული უცხო ღმერთებისაკენ“ (3მეფ. 11:4), ბაალებისკენ და განიმსჭვალა ბაალური სულისკვეთებით. „ამოდის მზე და ჩადის მზე“ – ამბობს ეკლესიასტე, რითაც ადასტურებს წუთისოფლის სიბრძნეს, ხოლო წუთისოფლის გაღმა მჭკრეტელი ესაია წინასწარმეტყველი ადასტურებს იმ სინამდვილეს, რომელიც ჯერ არავის უხილავს: „აღარ ჩაესვენება მზე და შენი მთვარე აღარ დაცხრება..." (ეს. 60:20).

ეკლესიასტეს შეგნებაში დღეები ერთმანეთის ტყუპისცალებია, ხვალის დღეს არ მოაქვს სიახლე, არ არსებობს ახალი დღე, და ასე იქნება მარადიულად. განახლების ვერავითარ იმედს ვერ ხედავს ქვეყნის ერი; წინასწარმეტყველმა უნდა ჩაუნერგოს მას იმედი, რომ დადგება ერთი დღე, ყველა დღეთაგან რჩეული, როგორც ამბობს ზაქარია წინასწარმეტყველი, რომ „იქნება ერთი დღე, უფლისათვის საცნაური: არც დღე და არც ღამე..." (ზაქ. 14:7). იმ

დღის დახასიათება „არც დღე და არც ღამე“ ნიშნავს, რომ ის დღე განყენებულია წუთისოფლის დღე-ღამეთა რიგისაგან და ეკუთვნის სრულიად სხვა სინამდვილეს. აი, რას ამბობს ესაია იმ დღეზე: „მთვარის ნათელი მზის ნათელივით იქნება და მზის ნათელი გაშვიდკეცდება შვიდი დღის ნათელივით...“ (ეს. 30:26). ამ დღის სასწაული მოასწავებს, რომ ის არის ახალი დროუამის, განახლებული სამყაროს დასაბამი, საიდანაც დაიწყება სხვა ათელა. ესაიას გვიანი მოწაფე ამ დღეში ხედავს ახალ შესაქმეს – ახალი ცისა და ახალი მიწის გამოჩენას დიდებით, როგორც ამბობს იგი უფლის ხილვაში: „აჰა, შევექმნი ახალ ცას და ახალ მიწას, აღარ გაიხსენება წინანდელი და ფიქრადაც არავის მოუვა“ (ეს. 65:17).

თითქმის ყველა წინასწარმეტყველი განიცდის ამ უკანასკნელი დღის რეალობას, ისინი ელიან მას, როგორც ადამიანი ელის ხვალინდელ დღეს. ისინი მას უწოდებენ „უფლის დღეს“ და სხვაგვარად ვერ აღიქვამენ თუ არა „დიადად“ და „საშინელად“. იოველ წინასწარმეტყველი ამბობს: „რადგან დიდია უფლის დღე და საშინელი“ (2:11). ის არ შეიძლება არ იყოს საშინელი, რადგან ის განკითხვისა და შურისგების დღეა, საშინელი – ღვთის გარეგანთათვის („რას იზამთ განკითხვისა და დაქცევის დღეს, შორიდან რომ მოდის?“ ეს. 10:3) და სანატრელი – უფლის ჩაგრული ერისათვის, რადგან „იმ დღეს იქნება, რომ იდინებს იერუსალიმიდან სიცოცხლის წყალი“ (ზაქ. 14:8), რადგან „მაშინ შეუხვევს უფალი ჭრილობას თავის ერს...“ (ეს. 30:26). ამ დღეს საბოლოოდ გაიმარჯვებს წუთისოფლის გზებზე მრავალგზის დამხობილი სიმართლე და ამ სიმართლის მტვირთველი უფლის ერი. იმ დღიდან ერთი საფეხურით, ერთი ხარისხით აიწევს სინამდვილე, როგორც წინასწარმეტყველებს ზაქარია: „იმ დღეს დაიფარავს უფალი იერუსალიმის მცხოვრებთ და ძაბუნი მათ შორის დავითივით იქნება იმ დღეს. დავითის სახლი კი ღმერთივით იქნება, უფლის ანგელოზივით იქნება მათ წინაშე“ (ზაქ. 12:8). მაგრამ ეს წინასწარმეტყველება მხოლოდ ძველი აღთქმის ერს არ ეხება. არც აქ ნახსენები იერუსალიმი არ არის ეთნიკური, ებრაელებით დასახლებული ქალაქი. არც ეს დავითი არის ის დავითი – ისტორიული მეფე, წუთისოფლის დროუაში მოქცეული. ზაქარია კაცობრიობის მომავალს ჭვრეტს თავისი ერის კერძო მაგალითზე.

„უფლის დღე“ საბოლოოდ დღეა ძველი აღთქმის ერის ცხოვრებაში, მაგრამ არა შეწყვეტა სიცოცხლისა, არამედ ახალი საუკუნის დადგომის საწინდარი; იგი კაცობრიობის, წუთისოფლის, უკანასკნელი დღეც არის, არა გაუქმებული არსებობისა, არამედ დროუამულ-განზომილებიანი ისტორიის დასასრულის მომასწავებელი. ძველი აღთქმის ერის თავგადასავალი არის ანდრეზი, რომლის მეშვეობითაც წინასწარმეტყველნი, განსაკუთრებით მოგვიანონი (ესაიას მიმდევარნი, ზაქარია და სხვანი), გადმოგვცემენ კაცობრიობის ბე-

დისწერას მის ანმყოში და მის მომავალში. „იმ დღეს ერთი იქნება უფალი და მისი სახელიც ერთი იქნება“, ამბობს ზაქარია (ზაქ. 14:9). რადგან უფალი ყველასათვის ერთია, „უფლის ერი“ მთელი კაცობრიობაც არის, როგორც განუყოფელი ადამი, რომელიც ღმერთმა შექმნა თავის ხატად. სხვა ყველა ქმნილებათა შორის ადამად სახელდებული აირჩია თავის ხატად, თავის რჩეულად. ძველი აღთქმის ხალხის რჩეულობა იმ პირველი რჩეულობის კერძო შემთხვევაა. ეს რჩეულობა ანუ მათი კუთვნილება უფლისადმი მომავალში, იმ დღეს გამოჩნდება. „მიეტმასნებიან უამრავი ხალხები უფალს იმ დღეს და გახდებიან ჩემი ერი“, ამასაც ამბობს ზაქარია წინასწარმეტყველი (ზაქ. 2:11). იერემიაც აღიარებს ერთ შესაკრებელს მთელი კაცობრიობისათვის: „იმჟამად უფლის ტახტად იქნება წოდებული იერუსალიმი. მასთან მოიყრის თავს ყველა ხალხი იერუსალიმში უფლის სახელით...“ (იერ. 3:17).

წინასწარმეტყველს თავისი ერის ტრაგიკული განსაცდელი ხელისგულზე უდევს, თავის განცდაში აქვს, როგორც საკუთარი განსაცდელი. მაგრამ როგორც კრებითი ადამი, ამ განსაცდელს საკაცობრიო განსაცდელად განიცდის. ამიტომ არის, რომ ის ჯვალათია შემოსილი, თავზე ნაცარს იყრის. მტვერში და ნაცარში მჯდარი, ქედზე უღელს იდგამს და ასე დადის ხალხში, როგორც ქვეყნის ბედის ცოცხალი მაგალითი. ბოლოს, ის ტოვებს ქვეყანას და უდაბნოში გადის ან უცხოთა შორის დაეხეტება, სამშობლოდან დევნილი, ხსნის სიტყვა კი ხალხში აქვს დატოვებული, როგორც მიწაში გასალივებული დამარხული თესლი. მისი მწუხარება ორკეცია – ის მოთქვამს თავის ბედზე, როგორც ადამი, და მერე, როგორც ისრაელიანი. ის გრძნობს, რომ რაც მის ერს გადახდა წარსულში და რაც მომავალში გადახდება, საკაცობრიო მნიშვნელობისაა: მის ბედისწერაში იხატება კაცობრიობის – ადამის ძეგლი ბედისწერა. როგორც ადამი განიდევნა ედემის ბაღიდან (სამოთხიდან), სადაც უფალმა დაამკვიდრა იგი, ასევე ისრაელის ძენი, ისრაელიანები, იმ ქვეყნიდან, რომელიც უფალმა მისცა მათ სამუდამო სამკვიდრებლად. ქვეყნიდან განდევნა ხალხისა, რაც საპირისპირო მოვლენაა ხალხის ლეგენდარული ძღვევამოსილი გამოსვლისა ეგვიპტიდან, ერთი მტკივნეული გამოცდილებაა ძველი აღთქმის ხალხის ისტორიაში, თუმცა რომელ ხალხს არ განუცდია თავისი არსებობის მანძილზე დევნილება და გადასახლება? მაგრამ ამ ხალხის წინასწარმეტყველი სახავს მას აუცილებელ, გარდაუვალ შემთხვევად უფლის ერის ცხოვრებაში, თუ საბედისწერო ხვედრად, რომელსაც მარადისობაში გადაჰყავს ხალხი.

ადამს, მოგვიანო ლეგენდის თანახმად, ნათლის სამოსელი ემოსა, მაგრამ აკრძალული ნაყოფის გემოსხილვამ განძარცვა ამ სამოსლისაგან და სიშიშვლეახილვინა. ის განიდევნა ედემიდან; განდევნა სასჯელიც იყო და სირცხვილიც, რცხვენოდათ ადამს და ევას ერთმანეთისა, უფლისა და მისი ანგელო-

ზებისა, რომელთაც ისინი უკვე ველარ ხედავდნენ, როცა შიშველნი ხეტილობდნენ უცხოობაში, რადგან ედემს გარეთ ყოველი მხარე უცხო იყო მათთვის. როცა ხალხი – ისრაელიანები ეგვიპტიდან გამოვიდნენ, შიშველი და უნაყოფო უდაბნოს გავლა მოუხდათ და ასე მიდიოდნენ შიშველნი და უპოვარნი, ვიდრე გადალახავდნენ იორდანეს და თავს შეაფარებდნენ ნაყოფიერ ქვეყანას, რომელიც თაობათა ცვლაში გაიმშობლიურეს და საკუთარ სახლად შექმნეს. ეს იყო მათი შესამოსელი.

შემოსილობა ბუნებრივი ადამიანის მდგომარეობაა. ვინც შიშველს მოსავს, სათნოდ იქცევა, რადგან მან დაუფარა კაცს მისი სირცხვილი. თუ შემოსვა მადლია, განშიშვლება სასჯელია: „...მოიხადე პირბადე, აიკრიფე კალთები, გაიშიშვლე წვივები და გადადი მდინარეზე. განშიშვლდება შენი სარცხვინელი და გამოჩნდება შენი აუგი“ (ეს. 47:2), ეუბნება უფალი წინასწარმეტყველის პირით აღზევებულ და გადიდგულებულ „ბაბილონელ ასულს“. წინასწარმეტყველი სიშიშვლეში სირცხვილსა და დამცირებას რომ ხედავს, ამაში არაფერია განსაკუთრებული. წინასწარმეტყველი მაშინ აჩენს თავისი მსოფლგანცდის თვითმყოფადობას, როდესაც საკუთარი ქვეყნიდან ხალხის გაფანტვაში მის განშიშვლებას ხედავს. მის თვალში, რომელიც უფლის თვალია, თავისი ქვეყნიდან გასული კაცი განშიშვლებულია ქვეყნიერების ოთხი ქარის მიმართ. ის, რაც აქამდე დაფარული იყო, სააშკარაოზეა გამოტანილი, როგორც გაფურჩქნული ყვავილის სიშიშვლე – წარმავალობის ხატი. აქ არის მისი სირცხვილიც და სასჯელიც, როგორც აუცილებელი განსაცდელი, რომელიც უნდა განიცადოს ხალხმა თავისი ისტორიის მანძილზე. მაგრამ იმ მოვლენას, რასაც წინასწარმეტყველი გამოხატავს სიტყვით გალუთ, ერთდროულად რომ ნიშნავს „განშიშვლებას“ და „განფანტვას“, აქვს მეორე მხარეც.

თითქოს პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, რომ გალუთი ერის ხსნის პირობა იყო; ასე ფიქრობდნენ წინასწარმეტყველნი. მართალია, უფალმა ქვეყნის ხალხის გადასახლებით ბაბილონში (ეს მოხდა 586 წელს ძვ. წ.) დასაჯა ხალხი, რომელიც განუდგა უფალს და ამ განდგომით, რომელიც ადამის ურჩობის გამოვლენა იყო, ნაბილწა მიწა, მათთვის საუკუნო სამკვიდრებლად აღთქმული, მაგრამ სწორედ ამ გადასახლებაში, „გალუთის ღამეში“, გვიანდელი პოეტების გამოთქმა რომ მოვიმარჯვოთ, უნდა ამოვრჩინებულიყო ხსნის იმედი. გალუთში უნდა განწმედილიყო ხალხი, უნდა მოეხადა სნეულება, რაკი ადამის ძე მიდრეკილია სნეულებად; შიგნით დაგროვილი ბალღამი გარეთ უნდა გამოსულიყო, როგორც ხალხი გავიდა გარეთ, და განწმედილი დაუბრუნდება ჭეშმარიტ უფლის ხალხად უფლის მიწას. ამაში მდგომარეობდა გალუთის გარდაუვალობა და შეიძლება ითქვას, სიკეთეც. „გაგფანტავ ხალხ-

თა შორის და გაგაბნევ ქვეყნებში, რომ წაგიშალო უნმიდურება“, მიმართავს უფალი ეზეკიელის პირით თავის რჩეულ ხალხს (ეზეკ. 22:15). გალუთის, როგორც განსაზღვრული, კონცეფცია დასაბამს იღებს ბაბილონის ტყვეობიდან, ბაბილონის მეფის, ნაბუქოდონოსორის ხანაში, და ბოლოს, ის იძენს განზოგადებულ მნიშვნელობას ერის ისტორიის პერსპექტივაში. რატომ ლაპარაკობს წინასწარმეტყველი ეზეკიელი მომავლის სახელით, როცა იმეორებს უფლის სიტყვას „გაგფანტავ“? სიტყვა ნათქვამია უკვე გადასახლებაში, გალუთში, ბაბილონში, მდინარის პირას, სადაც ეზეკიელი ჩვეულები-სამებრ იღებდა გამოცხადებას. მანამდე ხომ წინასწარმეტყველა იერემიამ ბაბილონის ტყვეობის დასრულება, როცა თქვა – სამოცდაათი წლის შემდეგ დაბრუნდებო ხალხი ქვეყანაში (თუმცა დაბრუნება მოხდა ორმოცდარვა წლის ბოლოს – იერემია საკრალური სათვალავით ანგარიშობდა წელთაღრიცხვას). ეზეკიელი ამ გამოცხადებაში გულისხმობს მომავალ გალუთს, იმ განსაცდელს ხალხის თავგადასავალში, რომელსაც უფრო მეტად შეეფერება „განფანტვა“ და „განბნევა“, ვიდრე ბაბილონის ტყვეობას, რომელიც დასრულდა ძველი აღთქმის პერიოდშივე.

„გაგფანტავ ხალხთა შორის...“ ძველი წელთაღრიცხვის მე-6 ს-ის შუახანებში ნათქვამმა ამ სიტყვებმა განსაზღვრა ერის ისტორია მრავალი საუკუნის მანძილზე. გალუთი არ არის მხოლოდ ისტორიული მოვლენა, დროჟამის ფარგლებით შემოსაზღვრული. ის დღესაც სინამდვილეა და, ხალხის მოძღვართა სიბრძნით, მისი დასასრული წუთისოფლის დასასრულს ემთხვევა. ამ თვალთახედვით, დასასრულის პერსპექტივაში, გალუთ (განფანტვა-გაშეშება) და შებუთ (ტყვეობა) იდენტური მდგომარეობებია ერის ცხოვრებაში, რომლებიც თავიანთი ძლიერი ინტენსივობით, როგორც განსაცდელნი, აღწევენ განზოგადების მაღალ ხარისხს, გაბრწყინდებიან რა ესქატოლოგიური შუქით, რაც ბადებს წინასწარმეტყველში იმედს, რომ გალუთის შუალამით ამოვა მნათობი და ტყვეობის უკუნეთში ინათებს მზე. როგორც სწეულებას მოჰყვება განკურნება, როცა ის ამოწურავს თავს, ასევე განფანტვა დასრულდება საბოლოო შემოკრებით, როგორც ამბობს ეკლესიასტე, როცა ისტორიის გარდაუვალ რიტმს ახასიათებს, „ჟამი ქვათა მიმოფანტვისა და ჟამი მათი შეგროვებისა“, ტყვეობის ხანიც ამოიწურება და უფლის ერი დაუბრუნდება აღთქმულ ქვეყანას – ახალ მიწაზე ახალი ცის ქვეშ. „ნატამალი დაუბრუნდება, – ამბობს ესაია, – იაკობის ნატამალი, ძლიერ ღმერთს“ (ეს. 10:21). ესაიამ დაარქვა თავის შვილს სიმბოლური სახელი შეარ-აშუბ ანუ „ნატამალი დაბრუნდება“ იმის სანამებლად, რომ მცირედნი დაბრუნდებიან იმ მრავალრიცხოვანი ხალხიდან, რომელიც გაიფანტა ქვეყნებში ხალხთა შორის. ნატამალში წინასწარმეტყველი ხედავს იმ საუკეთესო ნაწილს ერისა, რჩეულის რჩეულს,

რომელმაც უნდა გაუძლოს გალუთ-შებუთის განსაცდელს და გამოვიდეს გან-
ნმედილი, როგორც ქურაში გამოხურვებული ვერცხლი.

ამ ნატამალს, ქურაში გამოვლილს, ხედავს წინასწარმეტყველი ახალ მიწა-
ზე, ახალი ცის ქვეშ. ეს ნატამალი არის ის წარუხოცელი, მკვრივი ბირთვი ახალი
საზოგადოებისა, რომლის კენაც, ასე ამბობს წინასწარმეტყველი, „დაიდრება უთ-
ვალავი ხალხი და იტყვის: მოდით, ავიდეთ უფლის მთაზე, იაკობის სახლში; გვას-
წავლოს თავისი გზები და მისი ბილიკებით ვიაროთ...“ (ეს. 2:3). წინასწარმეტყ-
ველის ეს სულისკვეთება, მიუხედავად იმისა, რომ მას ჟამიდან ჟამზე პირქუში
ხილვები ეცხადება, ოპტიმისტურია: მის თვალწინ არის განახლებული, ფერნაც-
ვალი მიწისა და ადამის ძეთა საზოგადოების ხატი და მოელის ყოველივე ამას
თავის საკუთარ ხვალინდელ დღესავით; ხმაც კი ესმის იმ დღისა, მსგავსად
სოფონია წინასწარმეტყველისა, რომელიც მოუთმენლად აცხადებს: „ახლოს
არის და მოვა ძალიან მალე ხმა უფლის დღისა“ (1:14). აი სურათი მომავალი
საზოგადოებისა, როგორც ესახებოდა ხილვებში წინასწარმეტყველს:

„ამოვა ყლორტი იესეს ღეროდან და მისი ფესვის ამონაყარი გაიხარებს.
დაივანებს მასზე უფლის სული, სული სიბრძნისა და გონიერებისა, სული
რჩევისა და სიმხნევისა, სული შეგნებისა და უფლის შიშისა. ის უფლის ში-
შით ისულდგმულებს, დანახულით არ განსჯის და გაგონილით არ დაიწყებს
მხილებას. სიმართლით განსჯის ღარიბ-ღატაკთ, სისწორით განიკითხავს
ქვეყნის ბედშავთ, დაჰკრავს მიწას თავის ბაგეთა კვერთხს და თავის პირის-
ქარით ბოროტეულს მოაკვდინებს. სიმართლე იქნება სარტყლად მის წელ-
ზე და სინრფელე სარტყლად მის ფერდებზე. დადგება მგელი ცხვართან ერ-
თად და ვეფხვი დაბინავდება ციკანთან ერთად. ხბო, ლომი და ნასუქალი
პირუტყვი ერთად იქნებიან და ჩვილი ბავშვი წაუძღვება მათ. ძროხა და დე-
და დათვი ერთად მოსძოვენ და მათი შვილები ერთმანეთის გვერდით დან-
ვებიან. ლომი ძროხასავით შეჭამს ჩალას, ძუძუთა ბავშვი უნასის ხვრელთან
ითამაშებს და ძუძუსანასხლეტი ასპიტის ბუდეში ჩაყოფს ხელს. არავინ იბო-
როტებს, არავინ იბილნებს მთელ ჩემს წმიდა მთაზე, რადგან აივსება მიწა
უფლის ცოდნით, როგორც ზღვა არის წყლებით დაფარული. იმ დღეს ხალხ-
თა დროშად იდგება იესეს ფესვი და მისკენ დაიწყებენ დენას ტომები. დიდე-
ბა იქნება მათი საშვეებელი. იმ დღეს მეორედ გაიწვდის უფალი ხელს, რომ
გამოისყიდოს თავისი ერის ნატამალი, რომელიც გადაურჩება აშურს, ეგვიპ-
ტეს, ფათროსს, ქუშს, ელამს, შინყარს, ხამათს და ზღვისპირეთს. დროშას
აღუმართავს ხალხებს, შეკრებს გადახვეწილ ისრაელს და ქვეყნის ოთხივე
კუთხიდან თავს მოუყრის გაფანტულ იუდას... გამოუჩნდება გზა-სავალი მისი
ერის ნატამალს, რომელიც აშურს გადაურჩება, როგორც გამოუჩნდა ისრა-
ელს, როცა ეგვიპტიდან ამოდიოდა“ (ეს. 11:1-16).

ვინ არის ეს „იესეს ყლორტი“, რომლის მეფობაში მშვიდობა და თანხმობა დასადგურდება არა მხოლოდ ადამიანთა საზოგადოებაში, არამედ ცხოველთა სამყაროშიც, თანხმობა, რომელიც არსებობდა დასაბამიდან ედემის ბაღში და შემდეგ განმეორდა საყოველთაო კატასტროფის უამს, როცა ყოველი სულდგმული ადამიანის წინამძღოლობით და მფარველობით კიდობანში შევიდა რათა გადარჩენოდა წარლენას? ეს არის დავითი, ძე იესესი, მეფე – უფლის რჩეული, რომლის გულისათვის უფალი ითმენდა მიწიერ მეფობას ისრაელში, კაცი, რომელიც თავის პიროვნებაში და ცხოვრებაში განასახიერებდა თავისი ხალხის ბედს, ატარებდა მის მადლსა და ცოდვას. წინასწარმეტყველნი, ესაიადან მოკიდებულნი, დავით იესეს ძის (ბენ იშაი) სახით ელოდნენ მესიას, რომელსაც უნდა აღედგინა ადამის დაკარგული ღვთის ხატი და განახლებულ ქვეყანას ახალ ადამად, მის ჭეშმარიტ პატრონად, როგორაც იყო გაჩენილი, მოვლენოდა. „რატომ არ მოდის ბენ იშაი?“ – სწუხდა ესპანეთის გალუთში ებრაელი პოეტი იბნ გაბიროლი (XI ს.).

წინასწარმეტყველთა შეგნებაში შემუშავდა წარმოდგენა ესქატოლოგიურ მხსნელზე, მესიაზე, როგორც ტანჯულზე კაცთა შორის, რომელმაც ადამიანთა ცოდვების თავის თავზე ტვირთვით უნდა იხსნას ქვეყანა. ესაიას ავტორიტეტს შეფარებული ერთი უსახელო წინასწარმეტყველი მომავალი მხსნელის გარეგანი სიმდაბლის წიაღ უფლის რჩეულის მარადიულ დიდებას ხედავს. აი, ამგვარად აღწერს იგი მის ჭეშმარიტ სულიერ პორტრეტს. მას აგონებს ეს მხსნელი იმ დავითს, ყრმას, რომელიც უდარესი იყო ძმათა შორის, რომელშიც ნათელმხილველმა სამუელმაც კი ვერ გამოიცნო უფლის მიერ თავის ცხებულად განმზადებული – უმცროსი ძეთა შორის, რომელსაც ზედაც არავინ უყურებდა.

„ვინ დაიჯერა ჩვენგან სმენილი და უფლის მკლავი ვის გამოეცხადა? წამოიმართა როგორც მორჩი მის (უფლის) წინაშე და როგორც ფესვი დაგვალული მიწიდან. არც ღირსება ჰქონია და არც მშვენიება, რომ ზედ შეგვეხედა. არც იერი, რომ მივეზიდეთ. საძულველი იყო, კაცთაგან ათვალწუნებული, გატანჯული და სნებამორეული. ერთი იმათგანი, ვისაც პირს არიდებენ. საძულველი იყო და არად ვაგდებდით, ნამდვილად კი, მან იკისრა ჩვენი სნებები და იტვირთა ჩვენი სატანჯველი. ჩვენ კი გვეგონა, ღვთისაგან იყო ნაგვემ-ნაცემი და დამცირებული. მაგრამ ის ჩვენი ცოდვებისათვის იყო დაჭრილი, ჩვენი უკეთურობებისათვის დაღეწილი; მასზე იყო სასჯელი ჩვენი სიმრთელისთვის და მისი წყლულებით ჩვენ განვიკურნეთ. ყველანი ცხვრებივით დავეხეტებოდით, თითოეული ჩვენ-ჩვენ გზას ვადექით, უფალმა კი მას შეჰყარა ყოველი ჩვენგანის უკეთურობა. გაიტანჯა და დაითრგუნა, მაგრამ ბაგე არ დაუძრავს. კრავივით, დასაკლავად რომ მიჰყავდათ და ცხვარივით, მპარსვე-

ლის წინ მდუმარედ რომ დგას, მასაც არ დაუძრავს ბაგე. ჭირსა და სასჯელს ჩაუვარდა და ვინ რას იტყოდა მის მოდგმაზე? რადგან ცოცხალთა ქვეყანას მონყდა, ჩემი ხალხის ცოდვებისათვის შეხვდა სატანჯველი. მიეცა სამარხი ბოროტეულთა გვერდით და მდიდართან ერთად თავის სიკვდილში, რადგან სიავე არ ჩაუდენია და მის ბაგეში სიცრუე არ ყოფილა. მაგრამ ენება უფალს მისი გატანჯვა. როცა თავს დადებს დანაშაულის მსხვერპლად, იხილავს ნაგრამს და გაუხანგრძლივდება დღეები, უფლის ნება მისი ხელით აღსრულდება. თავისი სულისკვეთების ნაყოფს იხილავს და დაამდება. მისი სიბრძნით ბევრს გაამართლებს მართალი, ჩემი მორჩილი, და სხვათა შეცოდებებს იტვირთავს. ამიტომ მრავალში მივცემ მას წილს და ძლიერებთან ერთად გაინაწილებს ნადავლს, რადგან სასიკვდილოდ განირა თავი და ცოდვილთა შორის შეირაცხა. მრავალთა ცოდვები ჰქონდა ტვირთად და ცოდვილებს ესარჩლებოდა“ (ეს. 53:1-2).

იონას მოქცევა

„ანუ ჰურიათა-მე ხოლო არსა ღმერთი და არა წარმართთაცა? ჰე, წარმართთაცა!“ (რომ. 3:29)

ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა შორის ირიცხება ერთი ვინმე, სახელად იონა, ამითაის ძე, რომლის ნაქადაგარი სიტყვები არ შემოუნახავს ბიბლიას. მაგრამ სხვა წინასწარმეტყველთაგან განსხვავებით, იონა გვევლინება პერსონაჟად ერთი მცირე მოცულობის წიგნისა, რომელიც ოთხი თავისაგან შედგება, სადაც მისი საქციელი სიტყვაზე უფრო მჭევრმეტყველურია და უფრო მეტს გვეუბნება ამ მდუმარე წინასწარმეტყველის სულისკვეთების შესახებ. აი, რას მოგვითხრობს ეს წიგნი – „წიგნი იონა წინასწარმეტყველისა“.

იონამ, როგორც წინასწარმეტყველმა, უფლის სამსახურში მყოფმა, მიიღო უფლისაგან დავალება, წასულიყო ნინევეში, აშურის დედაქალაქში და ექადაგა იქ, რათა ხალხს მოენანიებინა ცოდვები და არ დაღუპულიყვნენ. ნინევე იონას მშობლიური ხალხის ისტორიული მტერი იყო და წინასწარმეტყველმა არ ინდომა მათი გაფრთხილება: დაე, მიწის პირიდან აღიგავოს ნინევე, აღმოიფხვრას მისი სახელი და სახსენებელი! უფლისაგან იონა სწორედ ამას მოელოდა, მაგრამ უფალმა მას თავისი რჩეული ხალხის სამტრო (ასე ფიქრობდა იონა) დავალება მისცა.

ის ფიქრობდა, რომ უფალმა უღალატა თავის რჩეულ ერს და გადათქვა აღთქმა, რომ თავის მტრებზე აზიებოდა. იონამაც ზურგი შეაქცია უფალს და

იმის ნაცვლად, რომ ნინევეში წასულიყო, ჩაჯდა ხომალდში და თარშიშისაკენ მიმავალ გზას გაჰყვა, რათა, წერს ავტორი, „გაქცეულიყო უფლის პირისაგან“.

ყურადღებას იქცევს ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველისათვის უჩვეულო საქციელი: ბიბლიაში სხვაგან არსად დასტურდება შემთხვევა, რომ წინასწარმეტყველს უარი ეთქვას უფლის მიერ დაკისრებული მოვალეობის შესრულებაზე. იონამ კი თავი აარიდა თავის მოვალეობას, თითქოს წინასწარმეტყველის ნოდება მისი არჩეული ყოფილიყო და არა ღვთისაგან შთაგონებული. მან ამ საქციელით უარყო თავის თავში წინასწარმეტყველი ანუ მამხილებელი სული. რა უნდა ყოფილიყო იონა ამ მოწოდების გარეშე, ამ მადლისა, რომელიც ღვთის ყურადღების ნიშანი იყო მასში? რა დარჩა მისგან ამ მოწოდების უარყოფის შემდეგ? დარჩა ერთი მფრთხალი და უგუნური კაცი, რომელიც გარბის უკანმოუხედავად, თავად ილობავს უკან მოსაბრუნებელ გზებს. ეს იყო ცოდვა არა მხოლოდ უფლის წინაშე, არამედ საკუთარი თავის წინაშეც. მან გაიმეორა ადამის შეცოდება – ურჩობა, როცა გაიმრუდა უფლისაგან ნაჩვენები გზა, რითაც ევალებოდა სვლა – „წადი ნინევეში, დიდ ქალაქში...“.

იონა არც კი შევედრებია უფალს, მოეხსნა მისთვის ეს საძნელო და არასასურველი ტვირთი, არ ულოცნია შენუხებულს, როგორც ილოცა ერთხელ მაცხოვარმა: „მამაო ჩემო, უკეთუ შესაძლებელ არს, თანაწარმხედინ სასუმელი ესე...“ არა, იგი უსიტყვოდ გადანყვეტს გაქცევას ნინევეს სრულიად საწინააღმდეგო მხარეში. რატომ გარბის მაინც და მაინც თარშიშში? იმიტომ, რომ ეს ადგილი ქვეყნიერების კიდედ იყო წარმოდგენილი, უკიდურეს დასავლეთში მდებარე, სადაც თავდებოდა, ძველების რწმენით, კაცთა მოდგმით დასახლებული სამყარო. თარშიში არარაობის წინკარი იყო, იმის იქით აღარაფერი იყო, თითქოს იმის მიღმა ღმერთიც აღარ იყო, თითქოს უფალი, რომელსაც იონა „ცისა და მიწის შემქმნელს“ უწოდებდა, ველარ მისწვდებოდა მას თარშიშში თუ თარშიშს მიღმაც, არარაობაში. ნუთუ იონას დაავიწყდა, რომ მისმა ღმერთმა არარაობიდან შექმნა ყველაფერი, რაც კი შექმნა? ხომ ნათქვამი იყო ამოსის წიგნში – ეს უნდა სცოდნოდა იონას – უფლის ურჩებზე: „ქვესკნელშიც რომ ჩაიმარხოვნ, იქიდან ამოიყვანს მათ ჩემი ხელიო“ (ამოს. 9:2)?

ორჯერ არის ნათქვამი ერთსა და იმავე მუხლში (იონ. 1:3), რომ იონას სურდა გაქცევა „უფლის პირისაგან“. ავტორს სურს აჩვენოს მთელი სიმძიმე იონას ნებისა: გაქვეულ წინასწარმეტყველს თავად გამოაქვს საკუთარი თავისათვის ის განაჩენი, რაც უფალმა გამოუტანა კაენს, როცა დევნიდა მას თავის პირისაგან. „აჰა, – ამბობს კაენი, – აჰა, მაგდებ დღეს მიწის პირისაგან და უნდა მივეფარო შენს პირს, დევნილი და მიუსაფარი ვიქნები ამქვეყნად და ყოველ შემხვედრს შეეძლება ჩემი მოკვლა“ (დაბ. 4:14). უფლის მიერ პირის დაშლვა მძიმე სასჯელია, უკიდურესი ზომა სასჯელისა, ძველი აღთქმის

ადამიანისათვის. „მაშინ შებღავლებენ უფალს, მაგრამ იგი არ გასცემს მათ პასუხს და დაუმალავს თავის პირს...“ – ამბობს წინასწარმეტყველი მიქა (მიქ. 3:4). უფლის პირისაგან მოშორება გააზრებულია როგორც უფლის მფარველობიდან გამოსვლა და საწუთროს სათამაშოდ განირვა თავისა. რას შეიძლება შეედაროს ადამიანის მდგომარეობა, როცა ის მოშორებულია უფლის პირს? საბა ორბელიანი ქადაგებს: „ყოველთა უწყით, ვითარ საზარელ არს ჯოჯოხეთი, არამედ მისსა უსაზარლეს – განვრდომა პირისაგან ღმრთისა“. იონაც ჯოჯოხეთში მოხვდა, როგორც დავინახავთ.

ზღვაზე ატყდა ქარიშხალი, შიშის ზარი დაეცათ მეზღვაურებს, იონას კი ხომალდის „მუცელში“ ეძინა. ყველამ თავის ღმერთს შეჰლაღადა, მაგრამ ამაოდ: არა და არ დაცხრა ქარიშხალი. ბოლოს, გადანყვიტეს წილი ეყარათ, გაერკვიათ, ვისი ბრალი იყო ხომალდზე მყოფთაგან ეს უბედურება. ამოიყვანეს იონაც, აყრევინეს წილი და წილი იონას ხვდა. ვინ გაბედავდა ასეთ დროს სიცრუის თქმას და იონამაც აღიარა ყველაფერი ქარიშხლიანი ცისა და აბობოქრებული ზღვის წინაშე. ესა და ეს ვარ, ცისა და ხმელეთის შემოქმედის მოსავი, ასე და ასეა ჩემი ამბავი. ზღვაში გადამაგდეთ და ქარიშხალიც დადგებაო. არ შევედრებია წინასწარმეტყველი, განდგომილი მორჩილი უფლისა, თავის უფალს, როგორც სხვანი – წარმართნი ევედრებოდნენ თავ-თავის ენაზე. ან თავი არ ეღირსებოდა მის მლოცველად ან შეწევნის სასო ჰქონდა წარკვეთილი, ანუ ჯერ არ დამდგარიყო გადამწყვეტი წამი სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე, როცა ვედრება შესმენილი იქნებოდა. ასეც იყო, ეს ჟამიც დაუდგა იონას. ახლა კი გაქცეული წინასწარმეტყველი, შესაძლოა, ფიქრობდა ზღვის ღურღუმელში დამალვოდა უფალს, რაკი თარშიში არ ეწერა მისვლა. გადააგდეს იონა ზღვაში და ზღვა დაწყნარდა, იონა კი უფლის ბრძანებით, „დიდმა თევზმა“ (ძველი ქართული ტექსტით, ვეშაპმა) გადაყლაპა, და მოხვდა იონა დიდი თევზის მუცელში.

იონას გაქცევა უფლის პირისაგან გამოხატულია მისი თანდათანობითი სვლით ქვევით და ქვევით სიღრმისაკენ: ზღვაში, ხომალდის მუცელში, ღრმა ძილში, ზღვის ღურღუმელში, როცა მოისროლეს ხომალდიდან, ბოლოს, „გველეშაპის“ მუცელში. იონა თანდათან იძირება ჯოჯოხეთისაკენ, რომლის გზაზე მან თავისი ნებით გადადგა ნაბიჯი, როცა თარშიშისაკენ გასწია. მაგრამ რაც უნდა ღრმად ჩაფლულიყო კაცი, მაინც ღვთის წინაშე აღმოჩნდებოდა. ამას მიხვდა დიდი თევზის მუცელში მოქცეული წინასწარმეტყველი, დარწმუნდა იმ ჭეშმარიტებაში, რომელიც გამოთქმულია 138-ე ფსალმუნში, თითქოს იონას განსაცდელის ნათელსაყოფად:

„სად წავუვალ შენს სულს, სად გავიქცევი შენი პირისაგან?
ცად ავაღ, იქა ხარ! შავეთში ჩავალ, იქ დამხვდები!“

ცისკრის ფრთებს გაეშლი, ზღვის გაღმა დავიდებ ბინას,
იქაც წამიდღვება შენი ხელი და დამიჭერს შენი მარჯვენა“.

(ფსალმ. 138:7-10)

ამ ფსალმუნის მე-9 მუხლში („ცისკრის ფრთებს გაეშლი...“) გადმოცემულია იგივე მოძრაობა, რაც შეასრულა იონამ, – აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ, ვინაიდან „ცისკრის ფრთები“ აღმოსავლეთით მონაბერი ქარია, რომელიც გადაუქროლებს ხმელთაშუა ზღვას და გააღწევს „ზღვის გაღმა“ ანუ მზის დასავალში („ზღვა“ იამ „დასავლეთსაც“ ნიშნავს ამ ენაზე), დასაქარგავში, სადაც ძველებს შავეთი, მკედართა სამეფო ეგულებოდათ. ამ მუხლის მნიშვნელობას კარგად განგვიმარტავს წინამავალი მუხლი, სადაც იგივე ვითარება ვერტიკალზეა გამოხატული: გზა ციდან შავეთისაკენ (ებრ. შოლ) იგივეა, რაც გზა დასავლეთისაკენ, ბერძენთა მითოლოგიის ერეოსისაკენ (რომელიც უთუოდ სემიტური სიტყვაა, ებრ. ყერებ „მზის დაისი“, „საღამო“); ცაში სასუფეველია, ხოლო აღმოსავლეთში – ედემის ბაღი.

აქ დასავლეთში, ზღვაში, ჯოჯოხეთში ჩავარდა იონა და აქვე, უკიდურეს განსაცდელში, იწყება მისი მოქცევა; შავეთში, არარაობის ფსკერზე, იბადება ფსალმუნი, როგორც სხივი და კიბე, რომელმაც კვლავ უფლის პირისაკენ უნდა მიაქციოს იონა. ფსალმუნი ნათელია, რომელიც წარმოიშვის ჯურღმულში მბჟუტავი ადამიანის სულიდან. იონა ხელახლა იბადება „დიდი თევზის“ მუცლიდან და თითქოს ახლად იდგამს ენას და პირველი სიტყვები, რაც დაებადა, ეს იყო:

„ჭირში მყოფმა შევლალადე უფალს
და მან ხმა გამცა,
შეოლის მუცლიდან შველა ვითხოვე
და შენ ისმინე ჩემი მუდარა“ (იონ. 2:3).

უფალმა ისმინა იონასი და, როგორც კი აღდგა კავშირი ადამიანსა და ღმერთს შორის, კვლავ წარუდგა უფლის პირს ადამიანი, იონა უფლის განგებით „დიდმა თევზმა“ იმავე ადგილზე ამოანთხია, საიდანაც გაიქცა იგი. თავიდან იწყება ამბავი, კვლავ ჩაესმის წინასწარმეტყველს თავისი უფლის ხმა და ხელმეორედ ეკისრება იგივე ტვირთი, მისთვის ამჯერადაც უამური: „ადექი, ნადი ნინევეში, დიდ ქალაქში, და უქადაგე, რასაც მე გეტყვი“ (იონ. 3:2).

ნავიდა იონა ნინევეში, იარებოდა ქალაქში და წინასწარმეტყველებდა უფლის განგებას, ამბობდა: „კიდევ ორმოცი დღე და დაიქცევა ნინევე“ (იონ. 3:4). თუმცა არ ეამებოდა მის შურიან გულს მტრების გაფრთხილება, მაგრამ ამჯერად არ უღალატა თავის მოწოდებას და მისმა შთაგონებულმა ქადაგებამ შეძრა მთელი ნინევე მდაბიორიდან მეფემდე. გამოაცხადეს მარხვა და ჯვალოთი შეიმოსნენ დიდიან-პატარიანად. პირუტყვიც ამარხულეს და ჯვალო-

თი შემოსეს, აღავლინეს ვედრება ღვთისადმი და აღუთქვეს, რომ მიატოვებდნენ ბოროტების გზას და მოინანიებდნენ ცოდვებს. უფალმა ისმინა მათი და აღარ მოაწია უბედურება, რასაც აპირებდა.

ნინევეს გადარჩენამ ისე შეაწუხა იონა, რომ სიკვდილი ინატრა: ხომ ვიცოდი, რომ ასე მოხდებოდა, როცა ჯერ კიდევ ჩემს ქვეყანაში ვიყავი, ვიცოდი შენი გულმონწყალებისა და სულგრძელობის ამბავი (უფალს მიმართავს), რომ შეიბრალებდი ჩვენს მტრებსაც კი. ამიტომაც გავიქეცი თარშიში; ახლა ბარემ სული ამომხადეო, უფალო... რა არის იმ წინასწარმეტყველის სიცოცხლე, რომელმაც თავისი ხალხის მტრების გადასარჩენად გახსნა ბაგე ან რომელსაც დაენგრა რწმენა, რომ მისი ხალხი ერთადერთია დედამიწის ზურგზე, უფალი რომ პატრონობს. ასეთი იყო იონას განწყობილება, როცა ის ქალაქგარეთ ერთ ბორცვზე იჯდა და ელოდა, რა მოუვიდოდა ქალაქს – ახდებოდა თუ არა წინასწარმეტყველება, თუმცა გლოვით, მარხვითა და ღაღადისით ნინევე ირიდებდა ღვთის რისხვას. გავიდა ორმოცი დღე და იონას წინაშე უვნებლად იდგა ქალაქი.

რაც ამ მცირე მოთხრობაში ხდება, იონას ჭკუის სასწავლებლად ხდება. იწყება ახალი იგავი: შუადღის ხვატში მჯდარს უფალმა ერთ დღეში აღმოუცენა აყირო მისი თავის დასაჩრდილებლად და დარდის გასაქარვებლად. ეს იყო ერთადერთი შვება მის სასონარკვეთილებაში. მაგრამ უფალმა მეორე დილითვე მატლს გამოახრევინა მცენარე და იონამ მეორედ ინატრა სიკვდილი. უფალი მამობრივი კილოთი, თითქოს პირმლიმარი, ორგზის ეკითხება იონას „მაგრად გამწარდი?“ – ერთხელ, როცა ნინევეს გადარჩენამ გაამწარა ის და მეორედ, როცა მანუგეშებელი ჩრდილის მომფენი აყიროს დაჭკნობამ. თუ დიდი თევზის მუცელში მყოფმა იონამ პირადი განსაცდელის მეოხებით შეიცნო უფლის ყველგანმყოფობა, მზის პაპანაქებაში დამჭკნარი აყიროს ქვეშ გათანგულმა შეიცნო უნივერსალური ღმერთი, რომლის წყალობა ეფინება ყველა ხალხს, თვით ისრაელის მტრებსაც, ყოველ ქმნილებას, იმ უსახურ აყიროსაც, რომლის წარმავალმა ყოფამ თვალი აუხილა დასიცხულ წინასწარმეტყველს.

მთელი ეს მოთხრობა, როგორც იგავი, მოწოდებულია ძველი აღთქმის ისტორიაში, მის ერთ მონაკვეთში ჩასახული იდეის – ღვთის უნივერსალობის ნათელსაყოფად; რომ იგავის ბოლოს თქმულიყო ვინროეროვნული ჩარჩოებით შემოზღუდული წინასწარმეტყველის ჭკუის სასწავლებლად:

„შენ ერთი აყირო შეგენანა, თუმცა შენ არ დაგირგავს იგი და არც გაგიზრდია. ერთი ღამის შვილი იყო და ერთ ღამეში გახმა. აბა მე როგორ არ შემენანოს დიდი ქალაქი ნინევე, სადაც ასოციატასზე მეტი კაცია, ერთმანეთისაგან რომ ვერ გაურჩევია მარჯვენა და მარცხენა, და უამრავი პირუტყვია?“ (იონ. 4:10-11).

სიბრძნე

„საიდან მოდის სიბრძნე?...“ (იოხ. 28:20)

„მე გამოვედი უზენაესის ბაგიდან და

ნისლივით დავფარე დედამინა“ (ზირაქ. 24:3)

იერემიას წიგნში ნათქვამია: „არ დაკარგვია რჯული მღვდელს, რჩევის უნარი ბრძენკაცს და სიტყვა წინასწარმეტყველს“ (იერ. 18:18). მღვდელი (ლეთისმსახური), ბრძენკაცი და წინასწარმეტყველი – აი, ეს სამნი, ვინც წარმართავენ ძველი აღთქმის ხალხის შეგნებას და რელიგიურ-ზნეობრივ ცხოვრებას. ხალხის ისტორიის გარიჟრაჟზე, პატრიარქების ხანაში, ეს სამი ფუნქცია ერთი პირის ხელში იყო, ის აერთიანებდა ამ სამ სახეობას სულიერი მოღვაწეობისა თავის ხალხში. აბრაამი და იაკობი თავადვე აგებდნენ სამსხვერპლოებს, თავადვე, შუამავლის გარეშე, სწირავდნენ მსხვერპლს, იწოდებოდნენ წინასწარმეტყველებად, ჰქონდათ ხილვა და გამოცხადება (იაკობმა უწინასწარმეტყველა ისტორიული ბედი თავის თორმეტ შვილს, რომელთაც მისი სახელი – იაკობი და, განსაკუთრებით, ისრაელი დაენათლა), ისინი იყვნენ არა მხოლოდ ხორციელი მამანი თავიანთი შვილებისა, არამედ სულიერი მოძღვარნი, რადგან ისინი ატარებდნენ სიბრძნეს, როგორც განძს, სამემკვიდრეოდ გადასაცემად თაობიდან თაობაში. ასეთი იყო მოსე, რომელმაც ხალხს „აღმოუჩინა“ ღმერთი, დაუდგინა საღვთისმსახურო რჯული, უწინასწარმეტყველა „აღთქმული ქვეყანა“ და მიცა ათი მცნება – ათი მარცვალ მართალი ცხოვრების აღმოსაყენებლად.

მღვდელი უწესებს ადამიანს საზღვრებს წმიდისა და არაწმიდისა (უწმიდურისა), რათა არ შელახოს წმიდა და არ დაიღუპოს, არ გაუწმიდურდეს უწმიდურით, თავად არ შეილახოს და არ მოიკვეთოს უფლის საზოგადოებიდან, როგორც წაბილწული და ნალახი. მღვდელი და წინასწარმეტყველიც ემსახურება იმ მიზანს, რომ აღასრულებინონ ხალხს უფლის მონოღება, მოსეს პირით გამოცხადებული: „წმიდა ერი უნდა იყოს ჩემთვის!“ (გამ. 22:30). ბრძენი კი ასწავლის ადამიანს, როგორ გაარჩიოს კეთილი და ბოროტი, კარგი და ავი, რათა იაროს სიკეთის გზით, რადგან ეს დაღუპვის გზაა. ბრძენი თავისი მოძღვრებით იღწვის იმისათვის, რომ ეს ხალხი ბრძენი გახდეს, რადგან ის უფლის ხალხია. მოსეს პირითვე, როცა ის რჯულს იძლეოდა, ბრძენი მიმართავს ხალხს: „დაიცავით და შეასრულეთ, რადგან ეს არის თქვენი სიბრძნე და გონიერება იმ ხალხების წინაშე, რომლებიც ყურს მოჰკრავენ ამ ნესებს და იტყვიან: აჰა, ბრძენი და გონიერი ერია ეს დიდი ხალხი“ (რჯლ. 4:6). ეს სიტყვები ითქვა უდაბნოს გზაზე და ამ პირობით უნდა შესულიყო ხალხი „აღთქმულ ქვეყანაში“, რომელმაც წინასწარმეტყველთა მოძღვრებაში სიცოცხლის სიმბოლური მნიშვნელობა შეიძინა.

წინასწარმეტყველი ქადაგებს სამხილებელ სიტყვას და ის მიემართება მთელ ხალხს, როგორც ერთს, ერთ ბედში მყოფს, როგორც ისტორიაში გასულს და უკანასკნელი ჟამის მომლოდინეს. წინასწარმეტყველის ყურისმგებელი ზედროული პირია, თუმცა წუთისოფელში მყოფი, რომელსაც ეკისრება პასუხისმგებლობა უფლის ჭეშმარიტებისა და გზის მიმართ და იმ მიწის მიმართ, რომელიც მიიღო სამკვიდროდ უფლისაგან. მიწა კი, საბოლოო ჯამში, ერთიანი კაცობრიობის საცხოვრებელი იყო, ერთ დროს რომ „წაირყვნა ღვთის წინაშე და აივსო უსამართლობით“ (დაბ. 6:11), რისთვისაც კიდევ წარიხოცა. წინასწარმეტყველმა უნდა მოაქციოს ერი მრუდი გზიდან და მართალ გზაზე დააყენოს.

ბრძენკაცი კი მიმართავს არა მთელ ხალხს სადმე მრავალთა საკრებულოში, ან საკურთხევლებთან, სადაც გამოჩნდებოდა ხოლმე პირქუში წინასწარმეტყველი მამხილებელი სიტყვებით, არამედ ერთ კერძო ადამიანს, ერთეულს, ძეს მამისა, სახლში, შინაურობაში, რადგან ყურისმგებელი არის მისი შვილი. თუ აღსაზრდელი, რომლისგანაც უნდა შექმნას მან სიბრძნის მატარებელი პიროვნება. ის მოუწოდებს: „მე, მამას, მისმინეთ, შვილებო, და ისე მოიქეცით...“ (ზირაქ. 3:1), „მისმინე, შვილო, მიიღე ჩემი შეგონება და ჩემს რჩევას ნუ უგულებელყოფ“ (ზირაქ. 6:22), „შვილო, მე მომეცი შენი გული და შენმა თვალებმა ჩემს გზაზე იყურონ“ (იგავ. 23:26), „მისმინე, შვილო, და იყავი ბრძენი და გზაზე დააყენე შენი გული“ (იგავ. 23:19). „შვილო, რომ მიიღებდე ჩემს სიტყვებს და ჩემს ცნებებს დაიცავდე, ყური რომ გქონდეს სიბრძნისაკენ მიპყრობილი და გული გონიერებისაკენ გენეოდეს“ (იგავ. 2:1-2). ხმა ესმის შვილს, ოღონდ ეს ხმა არ ეკუთვნის ამ კერძო მამას; ეს ხმაც იგივეა, გადმოცემული თაობიდან თაობაში, როგორც ის სიბრძნე, რომელიც ცხადდება ამ ხმით; მსმენელი შვილი ითვისებს ამ ხმას ამ სიბრძნესთან ერთად – ეს ორი განუყოფელია ერთმანეთისაგან. „მასწავლიდა მამაჩემი და მეუბნებოდა: მიირქვას შენმა გულმა ჩემი სიტყვები, ჩემი მცნებები დაიმარხე და იცოცხლებო“ (იგავ. 4:4). სიბრძნე მამიდან გადადის შვილში და მამა ხედავს თავისი პიროვნების ხელმეორედ შობას შვილში, რადგან მის მიერ გადაცემული სიბრძნე ახალ მამად ამზადებს შვილს: ეს არის მამის, როგორც მამის, გახანგრძლივება შთამომავლობაში, რომ მამის ხმა განუწყვეტლივ ისმოდეს თაობებში. ამგვარად აწყობილ საზოგადოებაში, რომელსაც მართავს მამათა – აბრაამის, ისაკისა და იაკობის ღმერთი და მამათა სიბრძნე, როგორც მამობის პრინციპი. არ არსებობს საფუძველი მამისა და ძის დაპირისპირებისა: სახლიდან გასულ ტობიას საგზლად მიაქვს მამის სიბრძნე და მამად გამზადებული უბრუნდება სახლს (იხ. ტობითი).

სიბრძნის სწავლება დაფარულის გამოცხადებაა, როგორც შვილია მამაში დაფარულის გამოჩენა. ისევე, როგორც უშვილობაა წყევლა ძველი აღთქმის

საზოგადოებაში, ასევე იკიცხება სიბრძნის დაფარვა. „რალა დაფარული სიბრძნე და რალა დამალული განძი? – ვის რაში არგია ან ერთი ან მეორე?“ ანდერძად უტოვებს შვილს ბრძენი ზირაქი (ზირ. 20:30). თუ დაფარვაა, განაგრძობს იგი, სჯობს კაცმა თავისი სიბრძნე დაფაროს, ვიდრე სიბრძნე (ზირ. 20:31). ძველი აღთქმის ეთიკას გასდევს ფუნდამენტური დაპირისპირება სიბრძნესა და სიბრძნეებს შორის; ეს დუალიზმი ნუთისოფლის ისეთივე არსებითი ნიშანია, როგორც სიცოცხლე და სიკვდილი, ისინი თანაარსებობენ ერთმანეთის გვერდით და ადამიანმა უნდა აირჩიოს ერთ-ერთი თავისი თავისუფალი ნებით. ადამიანმა ნებით უნდა მიიღოს, გაითავისოს სიბრძნე, გული ღია უნდა ჰქონდეს მისთვის. ამიტომ მამა კი არ უბრძანებს მას, არამედ ურჩევს, ის მხოლოდ აცხადებს, ქადაგებს სიბრძნეს. „აჰა, გადმოგიღვრით ჩემს სულს...“ ამბობს ის (იგავ. 1:23).

მაინც რა არის სიბრძნე? რა არის არსი იმ მოვლენისა, რომელიც გამოიხატება სიტყვით *ხოქმაჰ*, ამ სიტყვით, რომლის სპექტრი ანათებს ძველი აღთქმის წიგნებს? ამაო იქნებოდა მისი განმარტებების ძიება ძველი აღთქმის წიგნებში. *ხოქმაჰ* არ არის აბსტრაქტული ცნება, რომ შესაძლებელი იყოს მისი ზუსტი განსაზღვრება; ადამიანი შეიძლება ჩასწვდეს მის არსს ისეთი ფუძემდებლური კატეგორიების შემწეობით, როგორიც არის – სიცოცხლე, ხსნა, სიმართლე, მშვიდობა, სიმრთელე, სიმტკიცე... რადგან მამა გვასწავლის, რომ სიბრძნე სიცოცხლეა, მისგან გადახვევა, ანუ სიბრძნე კი – სიკვდილი. „ვინც სიბრძნით დადის, გადარჩება“ (იგავ. 28:26); „მისი გზები ნეტარების გზებია და ყოველი მისი ბილიკი სიმართლეა“ (იგავ. 3:17); „ვინაიდან ჩემმა მპოვნელმა სიცოცხლე ჰპოვა“, ამბობს სიბრძნე (იგავ. 8:35); „სიმართლეს სიცოცხლისაკენ მიჰყავს კაცი“ (იგავ. 11:19); „სიმართლე სიკვდილისაგან იხსნის“ (იგავ. 10:2). ძველი აღთქმის ადამიანს სიბრძნე ესახება „სიცოცხლის ხედ“, რომლის ნაყოფი ვერ იგემა ადამმა და რომლისკენაც უნდა მიისწრაფოდეს ყოველი ადამიანი: „იგი სიცოცხლის ხეა მათთვის, ვინც მას მოეჭიდება...“ (იგავ. 3:18). ამრიგად, ის არის ისეთი ნაყოფი, რომელიც კვებავს არა მხოლოდ გონებრივ სამყაროს ადამიანისას, მის სულსა და გულს, არამედ მის მთლიან პიროვნებას, მის სულიერ-ხორციელ ერთიანობას. სიბრძნემ უნდა შეაღწიოს არა მხოლოდ მის სულში და გულში, არამედ შეეწოს, როგორც მაცოცხლებელი წვენი, მის შიგანს, მის ნაწლავებს, გაჟდეს მის ძვალსა და რბილში, გაპოხოს, როგორც წმიდა ზეთმა, მისი ძვლები. „ვინ ჩადო თირკმელებში სიბრძნე?“ – ეკითხება უფალი მრავალტანჯულ იობს, სამაგალითო ადამიანს (იობ. 38:36); „შენ გსურს, რომ თირკმელებში იყოს ჭეშმარიტება და მასწავლი სიბრძნეს უშინაგნესში“, მიმართავს უფალს მეფე დავითი (ფსალმ. 51:8).

ეს სიბრძნე და ცოდნა, რომელსაც მამა აწვდის შვილს საკვებივით, არ არის გონების ნაყოფი. ის ზნეობრივი სანყისია, რომელსაც ეფუძნება მართალი და კეთილი ცხოვრება. ის ბატონობს გონიერებაზე და ავსებს შინაარსით ადამიანის შეგნებას. „თუ სიბრძნე შევიდა შენს გულში და ცოდნა ეტკბო შენს სულს, – მოძღვრავს მამა შვილს, – გონიერება დაგიფარავს და შეგნება დაგიცავს, რომ გიხსნას ბოროტების გზიდან, თვალთმაქცი კაცისაგან, სწორი გზის დამტოვებელთაგან, ბნელი გზით მოარულთაგან, ბოროტი საქმით მოხარულთაგან, რომლებიც ბოროტი თვალთმაქცობით ხარობენ, რომელთა სავალი მრუდია და საქციელი უკულმართია. რომ გიხსნას უცხო ქალისაგან, უცხო თესლისაგან, მისი ლაქარდიანი ენისაგან, რომელმაც სიყრმის მეგობარი მიატოვა და ღვთის აღთქმა დაივიწყა, რადგან მისი სახლის წიაღ სიკვდილია, მისი ნაბიჯები აჩრდილისაკენ არის მიმართული. იქ შემსვლელთაგან უკან ვერავინ ბრუნდება, სიცოცხლის გზებს კვლავ ვეღარ დაადგება. რომ დადიოდე კეთილი გზით და მართალთა ბილიკებს არ გადაუხვიო, რადგან ალაღმართალნი უნდა დამკვიდრდნენ ქვეყანაზე და უმნიკელონი უნდა გადარჩნენ. ურჯულონი ქვეყნიდან მოიკვეთებიან და მზაკვარნი აღმოიფხვრებიან მისგან“ (იგავ. 2:10-22).

ძველი აღთქმის ადამიანი სიბრძნის დაუოკებელი წყურვილით არის აღძრული, სიბრძნის მოხვეჭა არ არის ინტელექტუალური აქტი, არამედ რელიგიური გამოცდილება: „ჯერ კიდევ სიჭაბუკისას, ვიდრე ავხეტიალდებოდი, გულწრფელად ვეძებდი სიბრძნეს ჩემს ლოცვებში; მასზე ვუხმობდი ტაძრის წინაშე და ბოლომდე მისი მძებნელი ვიქნები. როგორც შეთვალული მნიფე მტევანი, ისე ხარობდა მისით ჩემი გული. ჩემმა ფეხმა სწორად იარა და სიყრმიდანვე კვალში ჩავუდექი... ჩემი სული შეეჭიდა სიბრძნეს და რჯულის საქმეშიც გავინაფე. ხელები მაღლა აღვაპყრე და ვაღიარე ჩემი უმეცრება. ჩემი სული მისკენ მიემართე და სინმიდეში ვპოვე იგი... ჩემი შიგნეული მის ძებნად შეიძრა და ამიტომაც შევიძინე კეთილი განძი“, ასე იხსენებდა ბრძენი ზირაქი თავის განბრძნობის წლებს (ზირ. 51:13-21).

ძველი აღთქმის ადამიანი არა მხოლოდ ესწრაფვის სიბრძნეს, რათა ხსნა ჰპოვოს მასში, არამედ ეძიებს მის დასაბამსაც, სვამს კითხვას: „საიდან მოდის სიბრძნე?“ კითხვა გულისხმობს, რომ სიბრძნე არ იბადება ადამიანში თავისთავად და არც ხანდაზმის ნაყოფია იგი. შესაძლოა, მოარული აზრით, სიბრძნე ხანგრძლივი გამოცდილების შედეგად ყოფილიყო მიჩნეული, მაგრამ იმავე საზოგადოებაში ადამიანს შეეძლო უარეყო ეს შეხედულება. კვლავ ცხოვრებისეული გამოცდილება დაარწმუნებდა მას, რომ როგორც „იობის წიგნში“ ვკითხულობთ, „დღეგრძელნი ყოველთვის არ არიან ბრძენნი და მხოლოდ მოხუცებულნი არ მიხვედრილან ჭეშმარიტებას“ (იობ. 32:9). უფრო

ღრმა აზრი სიბრძნის დასაბამს ღვთის შიშთან აკავშირებს. „უფლის შიშია სიბრძნე“ (იობ. 28:28), „უფლის შიშით ისწავლება სიბრძნე“ (იგავ. 15:33); მაგრამ ისიც არის ნათქვამი, როგორც იმედი, რომ „უფლის შიში მაცოცხლებელია“ (იგავ. 19:23); უფლის შიში არ უნდა გვესმოდეს როგორც მხოლოდ სუბიექტური განცდა, ის ობიექტური რეალობაც არის და თავისი მყოფობით ადამიანში ბადებს სიბრძნეს. როგორც იობის ერთ-ერთი მეგობარი ამბობს, სიბრძნე ადამიანში სული და სუნთქვაა ყოვლადძლიერისა (იობ. 32:8). და სწორედ ეს სული (რუახ) არის შიშიც და სიცოცხლაც, რომლებიც, როგორც ძირები ადამიანის ყოფისა, სიბრძნესთან ერთად აბსოლუტური, „უთუო და უთუმცაო“ ღირებულების კატეგორიებია. ამრიგად, სიბრძნე რელიგიური მოვლენაა და არ არსებობს არც ბუნებაში, არც ადამიანის საზოგადოებაში ისეთი რამ, რაზედაც მისი გადაცვლა შეიძლებოდა. რა არის მის წინაშე მთელი ქვეყნიერების ოქრო-ვერცხლი და თვალ-მარგალიტი, მეფეთა პატივი და ღირსება, გვირგვინი და ბეჭედი, როცა თავად არის მათი წარმომშობი? სიბრძნე კოსმიური ძალაა და ისევე დაუსაბამოა, როგორც თავად სამყაროს შემოქმედი. იმ მეტაფიზიკურ კითხვაზე, თუ საიდან მოდის სიბრძნე ამ წუთისოფელში, ადამიანი კოსმოგონიური შორეთიდან აპასუხებინებს ისევ მას, თავისი მარადიულობის მოწმეს:

„უფალმა შემიძინა თავისი გზის დასაწყისში, თავის ქმნილებებამდე, დასაბამით. უკუნითიდან დამადგინა, თავიდანვე, ქვეყნის დასაბამიდან. როცა არ იყო უფსკრულები, მაშინ გავჩნდი, როცა წყალუხვი წყაროები არ იყო. როცა ჯერ ქვეყანა არ იყო შექმნილი, არც მინდორ-ველები და არც სამყაროს პირველი მტვერი; როდესაც იგი ზეცას განამზადებდა, იქ ვიყავი, როდესაც უფსკრულის პირზე წრეს ავლებდა; როდესაც მალლა ცებს ამაგრებდა, უფსკრულის წყაროებს აძლიერებდა; როდესაც ზღვას წესს უდგენდა, რომ წყალი ნაპირებიდან არ გადმოსულიყო; როდესაც ქვეყანას საფუძველს უყრიდა; მაშინ მეც გვერდით ვყავდი, როგორც ოსტატი, დღენიადაგ სიხარული ვიყავი და ყოველდღე მის წინაშე ვლალობდი; ვლალობდი სამყაროში მის მიწაზე და ადამის მოდგმაში იყო ჩემი სიხარული“ (იგავ. 8:22-31).

რას ეუბნება ადამიანს ეს აღსარება სიბრძნისა? სიბრძნე აცხადებს თავის საიდუმლოს, თავის დიდებულ წარმოშობას, რომ ის არ შექმნილა ადამიანთა მიწაზე, არამედ ციური წარმოშობისაა და თავად უდევს წილი სამყაროს შექმნაში. ის აღიარებს, რომ შემოქმედების მძიმე ტვირთი მისთვის სილალე და სიხარულია; აგრეთვე იმას, რომ მისი საბოლოო მიზანი ადამიანთა შორის დასადგურებაა, რადგან ადამი მან შექმნა ღვთის ხატად და მსგავსებად. ადამი ხომ მან სიბრძნით შექმნა სამყაროსთან ერთიანობაში, ახლა ადამიანმა, როგორც გონიერმა არსებამ, სიბრძნით უნდა მოაწყოს თავისი

ცხოვრება, თავისი საზოგადოება, როგორც ხატი სამყაროს წყობილებისა. ამიტომაც ის ჩამოდის მიუწვდომელი სიმაღლიდან, რათა ყველასათვის მისწავლონ იყოს, განურჩევლად ნიჭისა, სოციალური თუ ქონებრივი მდგომარეობისა. სიბრძნემ ახსნა ბეჭდები თავის საიდუმლოს და სააშკარაოდ გამოაჩინა თავისი სიმდიდრე, ის ყველას იწვევს თავისთან, როგორც საყოველთაო დღესასწაულზე. „განა სიბრძნე არ მოუწოდებს? განა გონიერება არ გამოსცემს ხმას? მაღალ მწვერვალებზე, გზასთან არის, გზათა შესაყარზე დგას იგი. კარიბჭეებთან, ქალაქის პირთან, ღია კარში მღერის იგი. თქვენ მოგიხმობთ, კაცნო! ჩემი ხმა ადამის ძეთ მიმართავს“ (იგავ.8:1-4).

ამაზე მკაფიოდ, ამაზე ხატოვნად როგორღა შეიძლება გამოითქვას სიბრძნის საყოველთაობა? რომ ის არ არის იდუმალეზრივი, თავის თავში ჩაკეტილი, მიუკარებელი, მხოლოდ რჩეულთა პრივილეგია? ის ეკუთვნის ყველას, რადგან „სიბრძნე გარეთ მღერის, მოედნებზე გამოსცემს ხმას; ხმაურიან ადგილებში ქადაგებს, კარიბჭეებთან, ქალაქში, აცხადებს თავის სიტყვას“ (იგავ. 1:20-21). ყველას უნდა ჰქონდეს იმედი, – ის მოუხმობს ყველას, – რომ დაიდოს მასში ნილი, რომ ყოველი კაცი რჩეულ ერში ეზიაროს მას, რადგან ის ერთხელ და სამუდამოდ ამ რჩეულ ერშია დამკვიდრებული. „მაშინ მიბრძანა მე ყოველთა დამბადებელმა, – ამბობს სიბრძნე „ზირაქის წიგნში“, – ჩემმა შემქმნელმა და საბოლოოდ განმიჩინა კარავი და მითხრა: იაკობში დაივანე და ისრაელში დამკვიდრდიო... გავიდგი ფესვი სახელგანთქმულ ხალხში, წილხვედრილში უფლისა, რომელიც დაიმკვიდრეს მათ“ (ზირ. 24:8-12).

და სხვა მრავალ იმ ქალურ ხატებათაგან (რადგან ხოქმაჰ-სიბრძნე ქალური სიტყვა-ცნებაა ებრაულ ენობრივ შეგნებაში), როგორც ეს შემოქმედებითი პრინციპი შემოდის ძველი აღთქმის ადამიანის ცნობიერებაში, – ის მისი დედაც არის და მისი ცოლიც, რომლებიც კვებავენ მას „გონების პური“ და არწყულებენ „სიბრძნის წყაროთი“, ის მზრუნველი და თავდადებული დაც არის მისი: „უთხარი სიბრძნეს, ჩემი და ხარ-თქო!“ ის თითქოს მოუხელთებული სატრფოც არის, რომელსაც ვაჟი სარკმელთან თუ კართან უთვალთვალებს, რომ ერთხელ მაინც მოჰკრას თვალი ან ესმას მისი ხმა, და რომელიც მას საბოლოოდ გულს გადაუხსნის, – სიბრძნე თავს აცხადებს გულუხვ, შეუზღუდველ დიასახლისად, როგორც უმეფო დედოფალი, რომელიც აშენებს სახლს, რათა მასში შეკრიბოს ყველა, მისი მადლის ზიარების მსურველნი:

„სიბრძნემ სახლი აიშენა, მისი შვიდი ბოძი გათალა. დაკლა თავისი საკლავი, განაზავა თავისი ღვინო და თავისი ტაბლა გაშალა; გაგზავნა თავისი მხევლები, გადასცაბა ქალაქის მაღლობებიდან: ბრიყვი ვინც არის, აქეთ მობრუნდეს! ჭკუათხელებს კი უთხრა: მოდიოთ, დაპურდით ჩემი პური და შესვით ჩემი განზავებული ღვინო“ (იგავ. 9:1-5).

პური და ღვინო შემთხვევით არ მოხვედრილან სიბრძნის ტაბლაზე. პურ-ღვინო – რეალური საკვებ-სასმელი სიმბოლური გამოხატულებაა ადამიანის საზრდელისა. ის არის ადამიანის საგზალი წუთისოფლის გზაზე. „პურიც მაქვს და ღვინოც ჩემთვის“, იმედით ამბობს უცხო ქალაქში უცხოთა შორის მოხვედრილი მგზავრი, ანუ მას აქვს აუცილებელი, ადამიანის არსებობისათვის საჭირო მინიმუმი, რათა იმედიანად იგრძნოს თავი უცხოთა შორის (მსაჯ. 19:19). ისინი, როგორც ადამიანური კულტურის, სულიერის და მატერიალურის ნიშანი, ამავე დროს ძღვენისა თუ მსხვერპლის უმაღლესი გამოხატულებაა. ძველ აღთქმაში ერთადერთხელ გაიელვებს სახე გამოუცნობი ადამიანისა, რომლის ხელში პურ-ღვინო აშკარად აღზევებულია თავის პირველად დანიშნულებაზე. „ხოლო მელქიცედეკმა, შალემის მეფემ, გამოუტანა პური და ღვინო. ის იყო მღვდელი უზენაესი ღმერთისა. აკურთხა აბრაამი და უთხრა: კურთხეულ იყოს აბრაამი უზენაესი ღმერთის წინაშე, ცისა და მიწის შემოქმედისა!“ (დაბ. 14:18-19). აბრამმა, უმკვიდრო მწყემსმა, მანამდე შეიცნო პურ-ღვინის მადლი, ვიდრე აბრაამი დაერქმეოდა ანუ მრავალი ხალხის მამამთავრის სახელი მიენიჭებოდა. რა ვუნოდოთ პურ-ღვინოს, მელქიცედეკის ხონჩაზე დადებულს? ალბათ მსხვერპლიც და მადლიც ერთდროულად. თუ მსხვერპლი – მელქიცედეკი, მღვდელი უზენაესი ღვთისა (ელ ყელიონ), მსხვერპლს სწირავს არა აბრამს, თავისზე უდარესს, არამედ უხილავ დიდებას მასში, რადგან მის წიაღში ხედავს იერუსალიმის (როგორც დაერქმევა მომავალში შალემს) მომავალ მეფეს. თუ მადლი – მელქიცედეკი, „მეფე შალემისა“, იზიარებს მის სიბრძნეს იმ დიდებული დედაკაცივით, გარიგებულ სუფრაზე რომ იწვევს გამვლელ-გამომვლელს.

მაგრამ ამ ბრძენ ქალს, სიბრძნის მატარებელს თავის წიაღში, ჰყავს მეტოქე, მიმბაძველი „ქარაფშუტა დიაცის“ სახით. მასაც აქვს სახლი ქალაქის მაღლობზე, საიდანაც ყველა გზა ჩანს, ისიც უხმობს გამვლელ-გამომვლელს და საკუთარი პურისა და ღვინის ნაცვლად სთავაზობს „მოპარულ წყალს“ და „დამალულ პურს“. ის ეუბნება მას შემპარავად: „ტკბილია მოპარული წყალი, გემრიელია დამალული პური“ (იგავ. 9:17). ღვინო აქ გამოხატავს ჭეშმარიტებას, წყალი – სიყალბეს. ღვინო უფრო მაღალი თვისობრიობაა, ვიდრე წყალი: ქრისტეს პირველი სასწაული სწორედ წყლის ღვინოდ გარდაქმნა იყო (იოან. 2:1-9), რაც სიმბოლურად მოასწავებდა მის მომავალ ფერისცვალებას და აღდგომასაც ახალ სხეულში. როცა წყალი ღვინის გვერდით არის ნახსენები და მას დაპირისპირებული, იგი უდარესი რეალობაა, მაგრამ ცალკე აღებული, როგორც მაცოცხლებელი ნივთიერება, – „წყალი მიაგებეთ მწყურვალეებს“, ამბობს ესაია წინასწარმეტყველი, – ზეგარდმო მონიჭებული სიბრძნისა და მოძღვრების სიმბოლოა. „წვიმასავით მოდის დარიგება, ცვარივით ეპკურება ჩემი

ნათქვამი, როგორც შხაპუნა წვიმა მდელიზე, როგორც თქეში მწვანე ბალახზე" (რჯლ. 32:2). წვიმა თუ ცვარი – წყლის ზეციური ასპექტი, სიმბოლოა ბრძნული სიტყვისა, რომელიც აცოცხლებს ადამიანს. მაგრამ „ქარაფშუტადი-აცის" შეთავაზებული სასმელი – „მოპარული წყალი", რომელიც შეიძლება პირველი გემოსხილვისას ეტკბოს ადამიანს, მომაკვდინებელია. „იგავნი" ამბობენ, რომ ამ მასპინძლის წვეულნი „ჯოჯოხეთის უფსკრულებში იმყოფებიანო". ამგვარად, ის სახლი, სადაც ღვინის ნილ წყალს სთავაზობენ, სიმბოლური აზრით, სიკვდილის სახლია.

ვიკითხოთ, რატომ არის წყლით განზავებული ის ღვინო, რომლითაც სიბრძნის სახლში უმასპინძლდებიან მწყურვალს, სიბრძნეს დაწაფებულს? ეს უთუოდ იმ განსხვავების გამოა, რომელიც არსებობს წმიდა ღვინოსა და განზავებულ ღვინოს შორის ადამიანთა ყოფაში. წმიდა ღვინო, ზედაშე, საკულტო საღვრელია ანუ ღმერთის სასმელი. ის სადღესასწაულოა და მხოლოდ საღვთო სუფრაზე ისმის. როცა ღვინო წყლით არის განზავებული, მასში ადამიანური ელემენტი არის შესული წყლის სახით, რაც ანიჭებს ღვთაებრივ სასმელს საყოველღიურო სტატუსს. როგორც წყლიანი ღვინის გამოტანა საღვთო ნადიმზე იყო უღვთო აქტი – მსხვერპლშენირვის პროფანაცია, ასევე ზედაშის გამოყენება ყოველღიურობაში იყო უღვთო მოქმედება – საღვთო სასმელის პროფანაცია. ზედაშე რეალურად და სიმბოლურად გამოხატავს საკულტო ცხოვრებას, განზავებული – ყოველღიურ ცხოვრებას. ზედაშე, როგორც დღესასწაული, რამდენიმეჯერ გამოჩნდება წელიწადში, სულ მცირე – სამგზის, როგორც ნათქვამია მოსეს რჯულში ანუ ალთქმაში, „სამჯერ გამიმართე დღესასწაული წელიწადში" (გამ. 23:14), სადაგი ღვინო კი – ყოველღიურად. ადამიანიც სამგზის მიდის წელიწადში ღმერთთან, როგორც სტუმარი, სიბრძნე კი, როგორც მისი ცხოვრების წესი და საფუძველი, მუდამ მასთან არის დღენი მისნი. ამ აზრით არის სიბრძნე წყლით განზავებული ღვინო.

აქ თითქოს ერთმანეთს დაუპირისპირდა საკულტო-სადღესასწაულო და ყოველღიური ბრძნული, ზნეობრივი ცხოვრება. მართლაც, შეიძლება ითქვას, რომ ისინი, თუ არ უპირისპირდებიან ერთმანეთს, სხვადასხვა სიბრტყეში მაინც მიედინებიან. შესაძლოა, მათ არც ჰქონდეთ შეხების წერტილები. ჩამოვარდებოდა დროება არც თუ იშვიათად ხალხის ისტორიაში, როცა საკულტო ცხოვრების აღზევებას, ანუ მისი მატერიალური მხარის უსაზომო „აჩოყებას" თან სდევდა ზნეობის დაცემა, სიბრძნის კლება და სიბრიყვის ზეიმი. საღვთო დღე უგუნურების დღესასწაული ხდებოდა. ხსნის ერთადერთ ქვაკუთხედად ხალხს რიტუალური სინმიდე და მსხვერპლშენირვანი მიაჩნდა. უკეთურად ნაცხოვრები მთელი წელიწადი დღესასწაულზე უნდა გამოსყიდულიყო კრავების სისხლით. ძმის მიერ მოკლული აბელის სისხლი კი ცაში შეპ-

ღაღადებდა უფალს. ამ საყოველთაო დაცემისა და მართალი ცხოვრების რღვევის ხანაში ერთადერთი წინასწარმეტყველი, „სულის კაცი“, იყო რომელიც იყნოსავდა ხრწნილების სუნს ხალხმრავალ დღესასწაულებზე. „აღარ მსურს კურატების, კრავებისა და ვაცების სისხლიო“, აძრახებდა ზეგარდამო ხმა ესაიას. მისი პირით მრისხანე ღმერთი მოუწოდებდა ხალხს, რომ არა თითოეულს ცალცალკე, არამედ მთელს ერს, როგორც ერთ სულს, იმ სიბრძნეს, რომელსაც მშვიდად უქადაგებდა მამა შვილს, – ესწავლათ სიკეთის ქმნა, მართალი ცხოვრება, შენეოდნენ ჩაგრულთ, გაეკითხნათ ობოლნი, გამოსარჩლებოდნენ ქერივ-ოხერთ, მერელა შეენირათ მსხვერპლი. ამის გარეშე ფუჭი იქნებოდა ყოველი საკლავი, ფუჭად დაიღვრებოდა სისხლი და ნაცვლად იმისა, რომ ცოდვათა გამომსყიდველი ყოფილიყო იგი, კვლავ ახალ ცოდვად შეერაცხებოდა შემწირველს. „საძაგელია ჩემთვის საკმეველი, ახალმთვარობები და შაბათები, თქვენი ჯარობები ვერ ამიტანია!“ – აძახებინებდა უფალი ესაიას.

წინასწარმეტყველთა თვალში, რაც უფლის თვალის ხატია, მართალი ცხოვრება ანუ სულის რელიგია უპირატესობს კულტის რელიგიის წინაშე. ასევე სიბრძნის წიგნებში – სოლომონის იგავებში, იობის წიგნში, ზირაქის შეგონებებში, სადაც კი ნაქადაგებია მართალი ცხოვრება, ერთი სიტყვაც არ არის დაძრული რელიგიის გარეგან მხარეზე, სავალდებულო რიტუალების ადგილზე ზნეობრივი ადამიანის აღზრდაში. აი, დამრიგებელ მამათა მოწოდება, მათი მოძღვრების არსის გამომხატველი: „შესწირეთ მსხვერპლი სიმართლისა და ესავდეთ უფალს!“ (ფსალმ. 4:6).

„იგავთა წიგნი“ შეიცავს მართალი ცხოვრების კოდექსს, თუ როგორ უნდა იქცეოდეს მართალი კაცი, როგორი ქცევით უნდა ახორციელებდეს სიბრძნეს. სულის მარგებელი უამრავი შეგონება, ნაკვესები და არაკები, – ბევრი მათგანი მოარული ანდაზაა, ბევრიც მოძღვრის შეთხზულია, – ბრძენი სოლომონის ავტორიტეტით არის განმტკიცებული. მაგრამ არსებობს მასზე მაღალი ავტორიტეტი, ვის მიერაც გამოცხადებული მცნებანი მთელს სიბრძნის ლიტერატურას და ამდენადვე ზნეობრივ ცხოვრებას შეიცავს. ათი მცნება, ათი სიტყვა, ქვის ორ დაფაზე, ფიქალებზე, წარწერილი, ჩამოიტანა მოსემ სინაიდან, უფლის გამოცხადების მთიდან და, როგორც კაცობრიული საზოგადოების ზნეობრივი კონსტიტუცია, ინახებოდა უფლის აღთქმის კიდობანში სხვა უწმიდეს რელიქვიათა გვერდით. აი, ესოდენი სინმიდით შემოსა და სასოებით შეინახა ადამიანმა თავის ადამიანობის ფუძემდებლური მცნებები.

ამ ათი სიტყვის სინმიდეს, მათ აბსოლუტურობას, მათ ტრანსცენდენტულობას და გარდაუვალ ღირებულებას კაცობრიული საზოგადოებისთვის, მონუმობს ის ვითარება, თუ როგორ გადაეცა ისინი ამ საზოგადოების წინამძღოლს. მცნებათა გამოცხადებას სინაის მთაზე წინ უძღოდა უფლის გამოცხადება მისი

საშინელი და მრისხანე ასპექტით. „მესამე დღეს, გათენებისას, – ვკითხულობთ „გამოსვლათა წიგნში“, – შეიქნა გრგვინვა და მეხისტეხა, ჩამოწვა მთაზე ზრქელი ღრუბელი და გაისმა საყვირის ხმა, ძალზე ძლიერი. შეძრწუნდა ბანაკში მყოფი ხალხი. გამოიყვანა ბანაკიდან ხალხი მოსემ ღვთის შესახვედრად, და დადგნენ მთის ძირას. ბოლავდა მთელი სინაის მთა, რადგან უფალი იყო მასზე ცეცხლის ალში. როგორც ქურას, კვამლი ასდიოდა და ძლიერად ირყეოდა მთა. თანდათან ძლიერდებოდა საყვირის ხმა. ლაპარაკობდა მოსე და ეხმანებოდა ღმერთი. ჩამოვიდა უფალი სინაის მთაზე, მთის წვერზე და მოუხმო უფალმა მოსეს მთის წვერისაკენ, და ავიდა მოსე“ (გამ. 19:16-20).

ქვეყნიერების დასასრულის ნიშნით აღინიშნა ზნეობრივი კანონის შესვლა კაცობრიობაში, თუმცა ეს კაცობრიობა სინაის მთის ძირას მიყუჟულ ერთ მცირე ტომს წარმოადგენდა. აქ მთავრდებოდა მისი ცხოვრების ერთი ხანა და იწყებოდა ახალი ერა. აი, ის სიტყვები, „აღთქმის სიტყვები, ათი სიტყვა“, რომლებიც გამოეცხადა მოსეს:

1. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი, რომელმაც გამოგიყვანეთ ეგვიპტის ქვეყნიდან, მონობის სახლიდან... აქ ნათქვამია, ხალხს უნდა სცოდნოდა, რომ ღმერთი თავისუფლების სულია და რომ მისი რწმენა ათავისუფლებს ადამიანს. ეგვიპტიდან თავდაღწეულებს, უპირველეს ყოვლისა, ეს უნდა სცოდნოდათ. არ გაეჩინათ მის გარდა სხვა ღმერთი, მისი ერთგულნი ყოფილიყვნენ.
2. არ გაეკეთებინათ კერპები ან გამოსახულება რაიმესი, რაც კი არსებობს მაღლა ცაში, დაბლა დედამიწაზე და წყალში, მიწის ქვეშ, და თაყვანი არ ეცათ მათთვის.
3. არ დაეფიცათ ფუჭად ღვთის სახელი.
4. ნმიდა ეყოთ შაბათი დღე, რადგან შაბათი კურთხეულია – უფლის შესვენების დღე იმ ექვსი დღის შემდეგ, როცა იგი ქმნიდა სამყაროს. ამიტომაც ადამიანმა არ უნდა ისაქმოს ამ დღეს.
5. პატივი ეცათ დედ-მამისათვის, თუ სურდათ დღეგრძელი ყოფილიყვნენ ქვეყანაზე.
6. ნუ იქნებოდნენ კაცისმკვლელნი.
7. არ ემრუშათ.
8. არ ექურდათ.
9. არ გამოსულიყვნენ ცრუ მოწმეებად თვისტომის წინააღმდეგ.
10. არ ენდომათ თვისტომის არც სახლი, არც ცოლი, არც ყმა და მხევალი, არც რაიმე მისი საქონელი (გამ. 20:1-17).

როცა მოსე უფლისაგან იღებდა ამ რჯულს და კიდევ სხვა აუცილებელ წესებს საკულტო და საზოგადოებრივი ცხოვრების წარსამართავად, ისრაელის ბანაკში მოსესათვის მოულოდნელი, მაგრამ ეგვიპტიდან გამოსული, ჯერ კიდევ ჩამოუქნელი ხალხისაგან, ჯერ კიდევ ბრბოსაგან, სრულიად მოსალოდნელი რამ მოხდა. ეს ხალხი ჯერ არ იცნობდა თავის მფარველ და მხსნელ ღმერთს. ის ღმერთი იყო ააჰზე, მოსეს ღმერთი, „ის კაცი მოსე“ კი, როგორც ხალხი იხსენებდა მას, არ ჩანდა. მათ სულში სიცარიელე გაჩნდა: არც ეგვიპტეში იყვნენ, არც ის ქვეყანა ჩანდა, სადაც უნდა მისულიყვნენ, სადაც მოსეს მიჰყავდა ისინი; არც ღმერთები ჰყავდათ, არც კერპები. ხალხს გაუჩნდა მოთხოვნილება, ეხილა იმ ღმერთების სახე, რომლებმაც ისინი გამოიყვანეს ეგვიპტიდან ამ უდაბნოში. ეხილათ, რომ თაყვანი ეცათ და მშვიდად ყოფილიყვნენ ამ თოჰუ-ვა-ბოჰუ-ში, მოსესი კი, „იმ კაცისა“, შესაძლებელია, მათ აღარ სჯეროდათ, რაკი ველარ ხედავდნენ. შესაძლებელია, მაცდურ სულადაც კი ჩათვალეს.

ხალხი მიეჭრა აარონს, რომელიც მოსეს მაგიერობას სწევდა მის არყოფნაში, და მოსთხოვა კერპი. „ადექი და გაგვიკეთე ღმერთები, რომლებიც წინ მიგვიძღვოდნენ, – უთხრეს მას, – რადგან არ ვიცით, რა დავმართა იმ კაცს, მოსეს, რომელმაც ეგვიპტიდან გამოგვიყვანა“ (გამ. 32:1). ეს იყო ჯანყი, მაგრამ ბუნებრივი გამოხატულება ობლად დარჩენილი ხალხის სულისკვეთებისა: ხალხს სურდა წინამძღოლი ჰყოლოდა, რომელიც მას რელიგიას მისცემდა, ასეთი კაცი კი აარონი იყო, „იმ კაცის, მოსეს“, მაგიერი. ეს ასეც იყო: როცა ხალხის წინამძღოლობის მისიას იღებდა უფლისაგან მოსე, ასე უთხრა მას უფალმა აარონზე: „ის ილაპარაკებს ხალხთან შენს ნაცვლად, ის იქნება შენთვის ბაგე, ხოლო შენ ღმერთი იქნები მისთვის“ (გამ. 4:16). როგორ უნდა მოქცეულიყო აარონი, როგორ გაემტყუნებინა ხალხი, რომელსაც ჯერ არ ჰქონდა ზნეობა და რჯული მიღებული. ბრბო, რომელიც არ ემორჩილებოდა არავითარ კანონს. აარონს გათელავდა ბრბო, რომ მას არ აღმოჩენოდა თეურგიული („ღმერთშემოქმედებითი“) ნიჭი, ალბათ ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოყოლილი, „და უთხრა მათ აარონმა: დახსენით საყურეები თქვენს ცოლებს, ვაჟებსა და ასულებს და აქ მომიტანეთ. დაიხსნა მთელმა ხალხმა საყურეები ყურებიდან და მიუტანა აარონს. გამოართვა აარონმა, საჭრეთელთ გამოსახა სახე და ჩამოასხა ოქროს ხბო. თქვეს: ესენი არიან, ისრაელო, შენი ღმერთები, რომლებმაც ეგვიპტიდან გამოგიყვანეს...“ (გამ. 32:2-4).

სინაის მთის ძირას დაწესდა კულტი, თუმცა ეფემერული, თავისი სამსხვერპლოთი, მსხვერპლშენიშვნებით, დღესასწაულით და დღესასწაულის თანმხლები ღრეობით. მსხვერპლშენიშვნის შემდეგ „დასხდა ხალხი საჭმელად და სასმელად. მერე ადგნენ და ცეკვა-თამაში გამართეს“ (გამ. 32:6). მთიდან ჩა-

მოსულ მოსეს ბანაკში, მთის ძირას, დახვდა ოქროს ხბოს წინაშე მროკაუი ხალხი – მათ უკვე ეპოვნათ თავიანთი ღმერთი. „როგორც კი მოუახლოვდა ბანაკს და დაინახა ხბო და როკვა, რისხვით აღინთო მოსე და ხელიდან გააგდო ფიქალები და მიაშხვრია მთის ძირას“ (გამ. 32:19).

ეს იყო დაუფიქრებელი მოქმედება, რადგან რისხვის დროს არ ფიქრობს ადამიანი. ამავე დროს ეს იყო მოსეს დაცემა (ამას დაემატა სხვა დაცემაც, რისთვისაც მოსე ვერ ეღირსა აღთქმულ მიწაზე ფეხის დადგმას, მხოლოდ თვალი ჰკიდა მას): მან დაამსხვრია ის, რაც აკლდა და რაც უნდა მიეღო ხალხს, რათა ის რჩეული ერი გამხდარიყო. მოსეს შეიძლება მოსჩვენებოდა, რომ ეს ხალხი არ იყო ღირსი და ვერ მიიღებდა ღვთიურ ჭეშმარიტებას, მაგრამ ეს ხალხი ხომ ასეთი იმ მიზეზით იყო, რომ ჯერ არ ჰქონდა გამოცხადებული ჭეშმარიტება, როგორც ნათქვამია „იგავთა წიგნში“, რომ „როცა არ არის გამოცხადება, თავს გადის ხალხი“ (გამ. 29:18). ამ ხალხს, კერპის წინაშე მროკავს, რომელსაც დაკარგული ჰქონდა ღვთის ხატი, რომლის დასაბრუნებლად უნდა მიეღო სიბრძნე. ამიტომაც მოსეს ხელმეორედ მოუხდა მთაზე ასვლა. „გამოთალა მოსემ ორი ფიქალი, იმ პირველთა მსგავსი, ადგადილაადრიანად და ავიდა სინაის მთაზე, როგორც უბრძანა უფალმა. ორი ფიქალი ეჭირა ხელში...“ (გამ. 34:4); „დარჩა იქ, უფალთან ორმოც დღეს და ორმოც ღამეს. პური არ უჭამია და წყალი არ შეუსვამს. დანერა ფიქალებზე აღთქმის სიტყვები, ათი სიტყვა“ (გამ. 34:28).

„გამოსვლათა წიგნის“ ამ ადგილიდან ჩანს, რომ ის საწყისები, ათი მცნებით გამოხატულნი, რაზედაც დაფუძნებულია მართალი ცხოვრება, არ შეკონინებულია თანდათანობით, კაცობრიობის ისტორიის მანძილზე, როგორც შედეგი ხანგრძლივი ცხოვრებისეული გამოცდილებისა, არამედ მიღებულია ერთბაშად, როგორც გამოცხადება. აქ ისიც ჩანს, რომ გამოცხადების მძიმე ტვირთის მზიდველი მხოლოდ პიროვნება შეიძლება იყოს, რომელიც განუზომლად მაღლა დგას მთელ ხალხზე, აარონზეც კი, როგორც მწვერვალი, ხალხი კი მთის ძირშია და ღრეობს. ჩანს ისიც, რომ ადამიანში თუ რამ არის მაღალი წარმოშობის, ეს მისი ზნეობის რჯულია, რადგან იგი მთის ძირში ვერ შეიქმნებოდა. და თუმცა ის ცაშია „გაჩენილი“ ქვეყნის დასაბამიდან, მაინც ადამიანისათვის არის გაჩენილი, ეს არის მისი ადამიანური წილი ცაში. ბიბლიის შემდგომი ტრადიცია ამ რჯულს განძად შერაცხავს და ამგვარად გაიაზრებს მოსეს როლს ამ განძის მოპოვებაში:

მოსეს სიტყვისგება

როცა მოსე ღვთის მთაზე ავიდა, ანგელოზებმა ჰკითხეს ღმერთს:

– რა უნდა ჩვენთან ამ დიაცის ნაშობს?

– იგი ამოვიდა, რათა მიიღოს რჯული, – მიუგო ღმერთმა.

– ნუთუ, – განაგრძობდნენ ანგელოზები, – ნუთუ ის განძი, რომელიც ცხრაასსამოცდათოთხმეტ თაობაში ინახებოდა, ადამიანს უნდა მიეცეს? რა არის ადამიანი, რომ ზრუნავ მასზე? რა არის ძე კაცისა, შენს შეხედვად რომ ღირდეს? ყოვლადძლიერია შენი სახელი, უფალო, მთელს ქვეყნიერებაზე და შენი დიდება ცაში ბრწყინავს.

– შენ გაეცი პასუხი, – უთხრა ღმერთმა მოსეს.

– მეშინია, – მიუგო მან, – არ გადამბუგოს შენი ბაგეების სუნთქვამ.

– მოეჭიდე ჩემი დიდების ტახტს და უპასუხე.

– სამყაროს უფალო, – დაიწყო მაშინ მოსემ, – რას ამბობს რჯული, რომლის მოცემასაც მპირდები? განა ასე არ იწყება იგი: მე ვარ უფალი, შენი ღმერთი, რომელმაც ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოგიყვანე. მაგრამ განა ანგელოზებს გიცხოვრიათ ეგვიპტეში და ფარაონის მონები ყოფილხართ? აბა რისთვის გინდათ ასეთი რჯული?

მერე ნათქვამია: ნუ გაიხდით ღმერთებად უცხო ღმერთებსო. მაგრამ განა გიცხოვრიათ კერპთაყვანისმცემელთა შორის?

კიდევ ნათქვამია: გახსოვდეთ შაბათი დღეო. მაგრამ განა თქვენ გიმუშავნიათ, რომ დასვენება გჭირდებოდეთ?

კიდევ ნათქვამია: სიცრუეზე ნუ დაიფიცებო. მაგრამ განა ყოფილა ოდესმე თქვენ შორის დავა?

კიდევ ნათქვამია: პატივი მიაგე დედ-მამასო. მაგრამ განა ოდესმე გყოლიათ მშობლები?

და ბოლოს ნათქვამია: კაცს ნუ მოკლავ, ნუ იმრუშებ, ნუ იქურდებო. მაგრამ განა თქვენ შორის მოხდება ამგვარი რამე?

ღმერთმა მოიწონა მოსეს პასუხი, ანგელოზებმა კი შეიყვარეს იგი.

„თქვა იობმა...“

„როცა შევეყურებ შენს ცას, შენი თითების ნა-
მოქმედარს, მთვარეს და ვასკელავენს, შენ
რომ დაადგინე, ვფიქრობ, რა არის კაცი, რომ
გახსოვს იგი, და ადამის ძე, რომ ზრუნავ მას-
ზე? კინალამ ღმერთი გახადე იგი და დიდე-
ბითა და პატივით დააგვირგვინე“

(ფსალმ. 8:4-6).

ამას ამბობენ არა უფლის ტახტის წინაშე მდგარი ანგელოზები, რომლებ-
მაც მოსეს სიტყვა-პასუხი მოიწონეს, არამედ თავად „ადამის ძე“ (ბენ ადამ),
შეძრული თავისი ბედისა და ადგილის გამო ამ სამყაროში. „როცა შევეყურებ
შენს ცასო...“ ამბობს იგი და რისი იმედი უნდა ჰქონდეს, რა სასოება ადამი-
ანს, „მიწისაგან აღებულს“, იმ სხივოსანი უსასრულობის შემყურეს? იგი ძრწო-
ლით განიცდის ამ სიდიადეს, უფლის დიდების მოწმობას მის ქმნილებაში, მაგ-
რამ ისიც იცის, რომ „აჰა, მთვარე რომ მთვარეა, ისიც ბნელდება და
ვარსკვლავებიც არ არიან სუფთანი მის თვალში! მით უფრო კაცი, რომელიც
ჭიაა, და ადამის ძე, რომელიც მატლია“ (იობ. 25:5-6). თუ ციური მნათობები –
კოსმოგონიური მეოთხე დღის ქმნილებანი წარმავალია ღვთის მარადისობის
ფონზე, მართლაც, რისი იმედი უნდა ჰქონდეს ჭიას, რადაც განიცდის თავს
ადამის ძე – მეექვსე დღის ქმნილება? როცა სწორედ ის აცხადებს თავს ჭიად
და მატლად, რომლისაგანაც ყველაზე ნაკლებად მოველით. თუ დავითი, ღვთის
რჩეული, ამბობს, „ჭია ვარ მე და არა კაციო“ (ფს.ალმ 21:7), მას ამკარად გან-
ცდილი აქვს უფსკრული ადამის დაცემისა. გაღვიძებულმა სინდისმა დაანახ-
ვა თავისი დაცემული სახე და ის „ხატი ღვთისა“, რომელიც დაკარგა. კაცი თუ
ეცემა, ის მაღლიდან ეცემა და, რაც უფრო ღრმად დაცემა, მით უფრო მეტ სი-
მაღლეს ადასტურებს დაცემული. ჭიად მხოლოდ ადამის ძე თუ განიცდის თავს,
ციურ მნათობებს ეს არ მოელით. ისინი არ დგანან ამის საშიშროების წინაშე.

„ნუ გეშინია, ჭია იაკობ!...“ (ეს. 41:14). ასეთი სიტყვებიც ჩაესმის ადამი-
ანს. ეს ხმა ისმის მის შეგნებაში და განაცდევინებს მას უპირატესობას სამ-
ყაროს ყოველი ქმნილების წინაშე, თუნდაც იყოს ეს ცის დიდი მნათობი. რად-
გან წარმავალ ნივთთა შორის მხოლოდ ადამის ძეში ჰგვის ღვთის სული, რუახ
ელოჰიმ, რომელიც კოსმოგონიის გარიჟრაჟზე „ჩეკავდა“ სამყაროს. ერთა-
ღერთი ადამის ძეა, რომელიც ატარებს ამ სულს და ეს არის მისი პატივი და
დიდება. შინაგანი ხმა ეუბნება ადამის ძეს, რომ ის რჩეულია ამ სამყაროში
და რომ შემოქმედმა განსაკუთრებული ნიშნით აღბეჭდა მისი ბუნება და ყო-
ფა. ის განიცდის ღვთის სიახლოვეს და კვლავ და კვლავ გვესმის ამ სიახლო-

ვის გამოძახილი მის გულში: „რა არის კაცი, ასე რომ გაგიდიდება და მის-
კენ მიგიპყრია გულისყური? რომ ამონებ, ყოველ დილით და ყოველ წამს
რომ გამოსცდი?“ (იობ. 7:17).

ადამის ძე განიცდის მასზე მიშუქებულ თვალს ღვთისას და ეს არის მისი
უპირატესობაც და განსაცდელიც. ადამის ძე ღვთის ყურადღების შუაგულ-
შია მოქცეული – ღმერთი ამონებს, გამოცდის თავის ქმნილებას, შესაქმის
გვირგვინს, და ეს მძიმე ასატანია ადამიანისათვის, თუმცა ამაში მდგომარე-
ობს მისი კაცობის, ადამის ძეობის ტვირთი, რომელსაც ვერსად გაექცევა,
თუკი სურს ადამიანად დარჩეს.

მას კი ნამდვილად სურს იყოს ადამის ძე, დაიცვას თავისი ადამიანური
ღირსება – ვის წინაშე? ცხადია, იმის წინაშე, ვისაც აბარია მისი ბედი. ღმერთ-
მა მისცა ადამიანს შესაძლებლობა, რომ ჰქონოდა მას თავისი საკუთარი სი-
მართლე და, აჰა, ადამიანი ცდილობს დაიცვას, შეინარჩუნოს ეს სიმართლე.

შესაძლებელია, ბიბლია ერთადერთი წიგნი იყოს რელიგიურ წიგნთა შო-
რის, სადაც დიდი ყურადღება ექცევა ადამიანის პოზიციას. მართალია, ყოვ-
ლის შემოქმედი არის მთავარი მოქმედი პირი ბიბლიურ ეპიზოდებში, ის არის
მამოძრავებელი ისტორიული პროცესისა, მაგრამ ბიბლიური ადამიანი მუდამ
ინარჩუნებს დამოუკიდებლობას თავის საქციელში, – ღმერთი თვალყურს
ადევნებს მას და არ ახვევს თავის ნებას, – და თავის ზრახვებში. მას აქვს თა-
ვისი თვალსაზრისი და ღმერთი ყურს უგდებს ამ თვალსაზრისს. ადამიანს შე-
უძლია (და ეს არასოდეს არ არის შეფასებული ღვთის წინააღმდეგ ჯანყად)
გამოიწვიოს ღმერთი დიალოგში, უფრო მეტიც, დავაში, გაუმართოს მას სამ-
სჯაურო, სადაც დაიცავს იგი თავის სიმართლეს. და ღმერთიც დაჰყვება ადა-
მიანის ნებას, რაკი თავად ეს ნება ღვთიური წარმოშობის არის და ღმერთი არ
ცდილობს მის ხელყოფას და აბუჩად აგდებას.

ადამიანი შეიძლება „მტვერი და ნაცარი“ იყოს, მაგრამ მას აქვს უფლება,
ის ვალდებულიც არის დაიცვას ადამიანის ინტერესი ყოვლადძლიერის ნების
წინაშე. გვახსოვს, როგორ დამორჩილდა ერთხელ აბრაამი უფლის ნებას, რო-
ცა მან მხოლოდშობილი ძის შეწირვა მოითხოვა მამისაგან. მაგრამ უფრო ად-
რე, სანამ ისაკი – ალექსის შვილი დაიბადებოდა, აბრაამს ჰქონდა შეხლა და
ჰაექრობა უფალთან სწორედ იმ დღეს, როცა სამმა სტუმარმა, რომლებიც
ღვთის ანგელოზები (მაცნენი) აღმოჩნდნენ, შვილის შეძენა უწინასწარმეტყ-
ველეს. ეპიზოდი გვაოცებს თავისი სიმართლით, ხოლო აბრაამი თავისი კად-
ნიერებით, მით უფრო, რომ მან იცის, რომ „მტვერი და ნაცარია“.

ეს კაცები, უწინასწარმეტყველეს რა აბრაამსა და სარაის ნანატრი შვი-
ლი, სოდომის გასანადგურებლად გაემართნენ, რაკი მისწვდა ღმერთს სო-
დომელთა ცოდვის ამბავი, რომ სცოდავდნენ ისინი ადამიანის ბუნების წი-

ნააღმდეგ. „როგორ დავუმალო აბრამს, ჩემს მსახურს, რის გაკეთებასაც ვაპირებ?“ (დაბ. 18:17), ასე გამოხატა ღმერთმა პასუხისმგებლობა მართალი კაცის წინაშე. ხოლო დიალოგი მათ შორის ამგვარად წარიმართა:

„გაბრუნდნენ კაცები იქიდან და წავიდნენ სოდომს, აბრაამი კი კვლავ იდგა უფლის წინაშე. მიეახლა აბრაამი და უთხრა: ნუთუ მართალ კაცს ბოროტეულთან ერთად დაღუპავ? იქნებ აღმოჩნდეს ორმოცდაათი მართალი მაგ ქალაქში? ნუთუ დაღუპავ და არ შეინყალებ მაგ ადგილს ორმოცდაათი მართალის გულისათვის, მანდ რომ არიან? არ ეგების შენგან ეს საქმე, რომ მოაკვდინო მართალი ბოროტეულთან ერთად და არ იყოს გარჩევა მართალსა და ბოროტეულს შორის. არ ეგების! არ იქნება, რომ მთელი ქვეყნიერების მსაჯულმა სამართლიანად არ განსაჯოს. უთხრა უფალმა: თუ ვპოვე სოდომ-ქალაქში ორმოცდაათი მართალი, შევინყალებ მთელს მაგ ადგილს მათი გულისათვის. მიუგო აბრაამმა და უთხრა: აჰა, გავბედე უფალთან ლაპარაკი მე, მტვერმა და ნაცარმა. ორმოცდაათს რომ ხუთი დააკლდეს? ნუთუ დაღუპავ ამის გამო მთელს ქალაქს? უთხრა: არ დავღუპავ, თუ ვპოვე იქ ორმოცდახუთი. განაგრძო ლაპარაკი აბრაამმა და უთხრა: ორმოცი რომ აღმოჩნდეს? უთხრა: არ ჩავიდენ ამას იმ ორმოცის გულისათვის. თქვა აბრაამმა: ნუ გამინყრება უფალი და ვიტყვი: ოცდაათი რომ აღმოჩნდეს? უთხრა: არ გავაკეთებ ამას, თუ ვპოვე ოცდაათი. თქვა აბრაამმა: აჰა, გავბედე უფალთან ლაპარაკი. ოცი რომ აღმოჩნდეს? უთხრა: არ დავღუპავ იმ ოცის გულისათვის. უთხრა აბრაამმა: ნუ გამინყრება უფალი და ამ ერთხელაც ვიტყვი: ათი რომ აღმოჩნდეს? უთხრა: არ დავღუპავ იმ ათის გულისათვის. წავიდა უფალი, როგორც კი შეწყვიტა ლაპარაკი აბრაამთან. აბრაამიც დაბრუნდა თავის ადგილას“ (დაბ. 18:22-33).

ბიბლიამ იცის სხვა მოპაექრე უფალთან, ოლონდ არა ისეთი, მშვიდი და განონასწორებული, როგორიც აბრაამი გამოჩნდა ამ ეპიზოდში, რომელსაც, შესაძლოა, არც კი ჰქონდეს რაიმე მიმართება სოდომის ისტორიასთან, რადგან ვიცით, რომ ცოდვილი ქალაქი მაინც დასაჯა ღმერთმა წუმნუბისა და ცეცხლის წვიმებით, გადარჩა მხოლოდ ოჯახი ლოტისა, აბრაამის სახლიკაცის, რომელიც მზად იყო თავისი ასულების პატივი გაეწირა სტუმართა ღირსების გადასარჩენად სოდომელთა ხელყოფისგან. ეს ფრაგმენტი მაინც აბრაამის სიმართლის მაძიებლური დოკუმენტია.

ის სხვა მოპაექრე განთქმული იობია, ყველაზე ტრაგიკული პირი მთელს ძველ აღთქმაში, საკუთარი და თავის ბედში მყოფთა ადამიანობის ქომაგი ღვთის წინაშე, რომლის პიროვნება უბრალოდ ტანჯულის მაგალითად იქცა.

ვინ იყო იობი? იობი, ჭეშმარიტად, იყო ის მამა, რომლის პირითაც ღაღადებს მართალ ცხოვრებას „იგავთა წიგნი“. ცხადია, ის იყო ის შვილიც, რო-

მელიც ისმენდა მამისაგან ამ მოძღვრებას. და, როგორც აბრაამზე ითქვა, რომ მან „აღთქმა თავის ხორცში გაამყარა და განსაცდელში მტკიცე აღმოჩნდა“ (ზირ. 44:20), ასევე იობის სული და გული, ძვალ-რბილიც კი განიმსჭვალა მამათა სწავლით და ისიც მტკიცე აღმოჩნდა განსაცდელში, როცა დაუდგა გამოცდის უამი. ნათქვამია ანდაზად „არ არსებობს მართალი კაცი ქვეყანაზე“ (ეკლ. 7:20) ან „შეიძლება მართალი იყოს დიაცის ნაშობიო?“ (იობ. 15:14), მაგრამ იობი კი ნამდვილად იყო მართალი, წესის გამონაკლისი, არა ადამიანის თვალში, არამედ თავად უფლის თვალში. უფალმა კი გაიმეტა იგი განსაცდელად, მაგრამ ესეც ნათქვამია, რომ „უფალი გამოსცდის მართალს“ (ფს. 10:5).

იობის, როგორც მართალი კაცის, თვითშეგნება, მისმიერი შეფასება საკუთარი ცხოვრებისა მისსავე მონოლოგებში ჩანს, წიგნის ავტორი დასაწყისში ბიბლიური დაწურულობით გვამცნობს მის პიროვნებას და ცხოვრების წირს.

„იყო ერთი კაცი ყუცის ქვეყანაში, სახელად იობი. ალალი, წრფელი, ღვთისმომბიში და ბოროტებას განრიდებული იყო ეს კაცი. ჰყავდა მას შვიდი ვაჟი და სამი ასული. ჰყავდა საქონელი – შვიდიათასი სული ცხვარი, სამიათასი აქლემი, ხუთასი ულელი ხარი, ხუთასი დედალი ვირი, უამრავი მსახური. აღმოსავლელთა შორის ყველაზე სახელოვანი იყო ეს კაცი. სტუმრობდნენ ერთმანეთს მისი ვაჟები და მორიგეობით მართავდნენ ღვთის, ინვესტდნენ თავიანთ სამდას, რომ ერთად ეჭამათ და ესვათ. როცა ჩამოთავდებოდა ღვთისის დღეები, გაგზავნიდა კაცს იობი და განმედა მათ. ადგებოდა დილაადრიადა, აღავლენდა აღსავლენ მსხვერპლს მათი რიცხვისდა მიხედვით, რადგან ფიქრობდა იობი, იქნებ რამე შესცოდესო ჩემმა ვაჟებმა და დაჰგმესო ღმერთი თავიანთ გულში. მუდამ ასე იქცეოდა იობი“ (იობ. 1:1-5).

იობი ღვთის რჩეულია, ჰყავს თავისი საპატრონებელი ხალხი, რომელიც მისი შვილებისაგან შედგება; ის მათი მზრუნველი, მორალური პასუხისმგებელია მათ ყოფა-ცხოვრებაზე უფლის წინაშე; ის მღვდლობს მათ, მას მინიჭებული აქვს ეს ფუნქცია, როგორც რჩეულ ერს, რომელზედაც ნათქვამია, რომ იგი მღვდელთა სამეფო იქნებოდა (გამ. 19:6). შეიძლო აღველინა სრულადდასანველი (აღსავლენი) მსხვერპლი მათ განსანმედელად და ასრულებდა ამას წლიდან წლამდე. ასე ენაცვლებოდა ერთმანეთს ღვთისისა და განმნმედელი მსხვერპლშენიშვის დღეები.

მაგრამ იობის სიმართლე ვერ შეიქნა სანინდარი მისი შვილების კეთილდღეობისა, როგორც ნათქვამია ეზეკიელის წინასწარმეტყველებაში, რომ „ვერც ნოე, ვერც დანიელი და ვერც იობი (ცოცხალიმც ვარ! ამბობს უფალი) ვერ გადაარჩენენ ვაჟსა და ასულს, მხოლოდ საკუთარ თავს გადაირჩენენ თავიანთი სიმართლით“ (15:20). მაგრამ მის მეგობრებს შეიძლება ეფიქრათ,

რომ მისმა სიმართლემ თვით იობიც ვერ იხსნა, რადგან ისინი მოწმენი გახდნენ მათი მოყვასის არნახული უბედურებისა: ერთ დღეს დაკარგა იობმა მთელი თავისი ქონება, მონაგარი და შთამომავლობა – ციურმა ცეცხლმა გადაუნვა ცხვარი და მსახურნი, ქალდეელებმა აქლემები წაუსხეს, უფროსი ვაჟის სახლში შეკრებილი მისი შვილები დამხოხილმა ჭერმა მოიყოლა ქვეშ და ამოწყვიტა. ამის შემდეგ არ გასულა დიდი ხანი, რომ თავად იობს შეეყარა უკურნებელი სენი. იმ პირველი უბედურებების შემდეგ „ადგა იობი, შემოიხია მოსასხამი, გადაიპარსა თავი, დაეცა მიწაზე და თაყვანი სცა. თქვა: შიშველი გამოვედი დედის მუცლიდან და შიშველი დავბრუნდები იქ. უფალმა მომცა, უფალმა წაიღო. კურთხეულ იყოს უფლის სახელი. მაინც არ შეუცოდავს იობს და ღვთის აუგი არ დასცდენია“ (იობ. 1:20-22). როცა თავად იობის სხეულს მისწვდა უბედურება, ცოლის სიტყვებზე, „ახლაც ეჭიდები შენს სიალალეს? ბარემ დაგმე ღმერთი და მოკვდიო“, ნაცარში ჩამჯდარმა იობმა მიუგო: „ერთი უგუნური დედაკაცივით ლაპარაკობ! სიკეთეს კარგად ვიტანთ უფლისაგან, ავის ატანა კი ალარ გვინდა!“ (იობ. 2:9-10).

„არც ახლა სცოდა იობმა თავისი ბაგეებით“, ასკვნის ავტორი. მაგრამ ამით არ მთავრდება იობის ამბავი, მხოლოდ ჭირთათმენა არ არის იობის განსაცდელის შინაარსი და აზრი. ამის გარდა კიდევ სხვა რალაციის თქმა სურს თხზულებას.

ბიბლიის სხვა პერსონაჟთაგან განსხვავებით, რომლებიც ტრაგიკულ ვითარებაში ან სიტყვას არ ძრავენ, – გავისხენოთ მდუმარედ მიმავალი აბრაამი იმ საშინელი დავალების შესასრულებლად, – ან ორიოდ სიტყვას თუ აღმოთქვამენ, როგორც მაგალითად შვილმკვდარი იაკობი და დავითი, ამათგან განსხვავებით იობი ზედმეტად უხვი მოლაპარაკეა. ჩვენთვის სრულიად უცნობია აბრაამის სულის მოძრაობა იმ საბედისწერო დილას ან მართალი იოსების განცდები იმ დროს, როცა ის ძმებმა მუხანათურად ჩააგდეს ორმოში და მერე გაყიდეს, ან მაშინ, როცა ცილდანამებული საპყრობილეში იყო ჩაგდებული, ის არავის უმხელს თავის სიმართლეს, როგორც საიდუმლოს, საგულდაგულოდ დასამარხავს, ან გულისწუხილს, რომ მისი ამბის მკითხველს სცოდნოდა მაინც, თუ რა ფიქრებს აღუძრავდა მას მისი ავისმქმნელი, ან უფალი, რომელმაც ჭაბუკობიდანვე გასწირა ამ დღისათვის, თუმცა იგი ახლაც კი ამ დილეგში, გრძნობდა მის თანადგომას, იობის შინაგანი სამყარო კი საამკარაოზეა გამოტანილი. როგორც ზის ის გარეთ, მტვერში და ნაცარში, ყველას დასანახად სამზეოზე გამოტანილი თავისი სამარცხვინო სენით (სენი ყოველთვის, ვისაც არ უნდა შეჰყროდა, ზიზღს იწვევდა ხალხის თვალში), ის ეჩვენება ყველას, არ იმალება თავისი ფიზიკური სხეულით, ასევე მისი შინაგანი სამყაროც გადაშლილია მტერ-მოყვარის წინაშე.

მეგობრები, სამნი, თავ-თავისი ადგილებიდან გამოემართნენ მის სანუგეშებად, „შორიდან გახედეს და ვერ იცნეს, ხმა აიმაღლეს და ატირდნენ. შემოიხია თითოეულმა თავისი მოსასხამი და თავს ზემოთ აპნევდნენ მტკერს“ (იობ. 2:12). ეს იყო თანაგრძნობისა და გლოვის რიტუალური გამოხატულება – მათ გაიმეორეს ყველა მოქმედება, რაც იობმა შეასრულა, როგორც სავალდებულო შესასრულებელი მის დღეში ჩავარდნილთათვის. მაგრამ იობს ალბათ ნუგეშიც სჭირდებოდა და მის მეგობრებსაც უთუოდ ევალდებოდათ მისი ნუგეშისცემა; ისინი გრძნობდნენ, რომ არ იქნებოდა საკმარისი რიტუალური ტრადიციული „ჭირის წყენა“, რადგან დაინახეს, რომ იობის მდგომარეობა რაღაც განსაკუთრებული იყო, მაგრამ იგი ვერ თავსდებოდა ტრადიციის არხში, რომ ის ანდრეზად არ იყო თქმული. ამიტომ „ისხდნენ მის წინაშე შვიდი დღე და შვიდი ღამე, არავის არაფერი უთქვამს მისთვის, რადგან ხედავდნენ, რომ მეტისმეტი იყო მისი სატანჯველი“ (იობ. 2:13).

მართალია, იობის მეგობრები ისხდნენ მის პირისპირ, მაგრამ ისინი სრულიად განსხვავებულ რეალობაში იმყოფებოდნენ. მათ ვერ შეძლეს მისი ნუგეშისცემა, რადგან მათ არ შეეძლოთ ჭეშმარიტი თანაგრძნობა, თანალმობა, ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობით; მათ ვერ შეძლეს შეეღწიათ იმ სამყაროში, სადაც იობმა იხილა შიში, განიცადა „ღვთის საშინელებანი“, როგორც აღიარა მათ წინაშე, „ღვთის საშინელებებმა შემომიტიეს“ (იობ. 6:4), „საშინელებები დამატყდა თავსო“ (იობ. 30:15). თავის საშინელებასთან მარტოდმარტო დარჩენილი იობი უკვე უცხო იყო მათთვის, მათ ვერ იცნეს თავიანთი ძველი მეგობარი, სხვათა მანუგეშებელი და დამრიგებელი თავისი სიბრძნით, რომელიც ახლა თავად მას ვერ შველოდა. მათ წინ იჯდა სხვა იობი, რომლისაგან მათ შვიდი დღე-ღამის დუმილის შემდეგ მოისმინეს ისეთი სიტყვები, როგორიც ალბათ არასოდეს მოესმინათ. უსაზარლესი სიტყვები, რომლებიც კი ოდესმე ამოსულა ადამიანის პირიდან. ბევრი რამ, ყველაფერი შეიძლება პირობითი და რიტუალური ყოფილიყო, – თავად ჯდომა მეგობრებისა ამ გაუბედურებული, გაუცხოვებული ადამიანის წინ, – მაგრამ ეს სიტყვები უსათუოდ მისი სულის ამოძახილი იყო. შვიდი დღის შემდეგ იყო, რომ „გახსნა იობმა ბაგე და დასწყევლა თავისი დღე. ალაპარაკდა იობი და თქვა:

„დაიქცეს ის დღე, როცა მე გავჩნდი, და ღამე, როცა ითქვა, კაცი ჩაისახაო! დაბნელდეს ის დღე, აღარ მოხედოს მას უფალმა ზეგარდამო, აღარ ინათოს მასზე ნათელმა. მოიცვას წყვდიადმა და აჩრდილმა სიკვდილისა, ღრუბელი გადაეფაროს თავზე და დღის სიშავემ შეაძრწუნოს. ბნელმა წაილოს ის ღამე, ამოშალოს წელიწადიდან, თვეთა სათვალავში აღარ ითვლებოდეს. აჰა, გაბერნდეს ის ღამე, აღარ ეღირსოს ნეტარება! ...დაბნელდნენ მისი განთიადის ვასკვლავები, ელოდოს ნათელს და არ ჩანდეს, ვერ იხილოს ცისკრის წამ-

ნამები. რომ საშოშივე არ ჩამიკეტა კარი და არ განმარიდა ამ სატანჯველს. რატომ არ მოვკვდი დედის მუცელშივე? რატომ არ გავთავდი გამოსვლისთანავე? რისთვის ამიქვეს მე მუხლებმა? რა იყო ის ძუძუ, რომელსაც ვწოვდი?... ახლაც ვინებოდი დამშვიდებული, ძილში ვიქნებოდი მოსვენებით... რატომ არა ვარ მკვდრადნაშობივით გადამალული, ახალშობილივით, რომელსაც სინათლე არ უნახავს... რადგან მეწია შიშის ზარი..." (იობ. 31:1-25).

იობს არ დაუგმია ღმერთი, – არ დაჰყვა ევას რჩევას – არამედ დაგმო საკუთარი თავი, საკუთარი სიცოცხლე, არსებობა („ვყოფილიყავი როგორც არყოფილი, საშოდან საფლავში ჩავსულიყავი“, იობ. 10:19), უარჰყო ღვთის მადლი და ინატრა არარაობა, საიდანაც შექმნა ღმერთმა ყოველივე არსებული. ამიტომაც აღიქვეს მისმა მეგობრებმა ამ წყევლის სიტყვები შემოქმედის გობად. მაგრამ განა ამ გატანჯული კაცის დაძრულმა ბაგეებმა არ წარმოთქვეს კაცთაგან გაუგონარი რწმენით აღსავსე სიტყვები, რომელთა საბედისწერო პათოსს „მდინარის გამოღმა“ მსხდარი მეგობრები ვერ მიხვდებოდნენ: „კიდევ რომ მომკლას, მაინც მისი იმედი მაქვს – მაინც დავიცავ ჩემს გზებს მის წინაშე!“ (იობ. 13:15).

ამ სიტყვებშია სასოება ყოვლადძლიერისადმი, როგორც ერთადერთი მსაჯულისადმი, ასევე რწმენა საკუთარ სიმართლეში, რომ ის არსებობს ობიექტურად ანუ ღვთის წინაშე (იობი ხომ „დადიოდა ღვთის წინაშე“ მსგავსად სხვა მართალთა), ამიტომაც, მიუხედავად ძალთა უთანასწორობისა, ის იწვევს სამსჯავროში მას, ვის ხელშია ძალაც და სამართალიც და განმკითხავი არავინ ჰყავს, თავად კი „ნამცეცია“, „მტვერში და ნაცარში“ დაგდებული. „დადუმდით და მალაპარაკეთო (ეუბნება თავის ნუგეშისმცემელთ ანუ მამხილებელთ), მერე რაც მომივა, მომივიდესო“ (იობ. 13:13), – ასეთია მისი სულისკვეთება. მას არ შეუძლია საკუთარი სიმართლის უარყოფა, როგორც მართალს, გამტყუნება საკუთარი თავისა ღვთის წინაშე, რომელიც ხედავს მის გზებს და დათვლილი აქვს ყოველი მისი ნაბიჯი (იობ. 31:4). ვერ გამოიგონებს ცოდვას, რომელიც არ ჩაუდენია, ღვთის საამებლად ვერ მოიცოდვილებს თავს, ვერ მიეპირფერება, როგორც მისი მეგობრები ეპირფერებიან, როცა ერთმანეთს ეცილებიან იობის კიცხვაში და გამტყუნებაში, და მიაწერენ იობს ყველა ცოდვას და დანაშაულს, რაც ოდესმე ჩაუდენია ადამიანს და რისი ჩადენაც შეუძლია (იობ. 22:5-9), მიაწერენ მხოლოდ იმ მოტივით, რომ იობიც ადამიანია, დიაცის ნაშობი, – ასეთია მათი ლოგიკა. იობი კი ამბობს ალალი გულით: „ღმერთს ვფიცავ, რომელმაც წამართვა სიმართლე და ყოვლადძლიერს, რომელმაც გამიმწარა სიცოცხლე! ვიდრე ვსუნთქავ და ღვთის სული მიდგას ნესტოებში, თუ ჩემმა ბაგეებმა თქვან სიცრუე და ჩემს ენას დასცდეს ტყუილი... ჩემს სიმართლეზე ვდგავარ მტკიცედ და არ მო-

ვეშები, არ დაუგმივარ ჩემს გულს ჩემი დღე და მოსწრება!" (იოხ. 27:2-6). მეგობრებს კი, რომლებმაც ეჭვი შეიტანეს მის სიმართლეში, გულმოკლული ეუბნება: „ღვთისთვის ლაპარაკობთ ტყუილს, მისთვის ლაპარაკობთ სიცრუეს? მას უნდა მიკერძოებოდითო? ღმერთს უნდა გამოსარჩლებოდითო?“ (იოხ. 13:7-8).

ეს მეგობრები სწორედ ის ხალხია, რომელთაც ეადვილებათ სხვის ომში სიბრძნის გამოჩენა. მაგრამ მათი სიბრძნე გაცამტვერებულია იოხის ერთი ამოძახილის წინაშე: „დადუმდებოდეთ მაინც! ეს იქნებოდა თქვენი სიბრძნეო“ (იოხ. 13:5). იოხი ალბათ გულისხმობს, დარწმუნებულია, რომ მათი შვიდდღიანი ღუმილი უფრო მჭევრმეტყველური და უფრო ღრმა იყო, ვიდრე ახლა მათი ლაპარაკი. მაგრამ ადამიანი პირმეტყველი არსებაა და არ შეუძლია არ ილაპარაკოს. იმ ღუმილის შემდეგ, როცა გავიდა შვიდი დღე, მეგობრებს უნდა დაეკრათ მისთვის თავი და წასულიყვნენ, მაგრამ ისინი ალაპარაკდნენ, და საბოლოოდ, ეს არ მოუწონა მათ უფალმა, რადგან სინრფელე არ ჩანდა მათ ლაპარაკში („უთხრა უფალმა ელიფაზ თემანელს: აინთო ჩემი რისხვა შენს მიმართ, რადგან ჩემი მორჩილი იოხივით გულწრფელად არ ილაპარაკეთ ჩემზე“, იოხ. 42:7). მათი სიტყვები სატანჯველში არ იყო გამოტარებული, ამიტომ არც ფასი ჰქონდა მათ იოხის თვალში ან უფლის თვალში. ან საერთოდ, რა ფასი ჰქონდა სიტყვას, რა შეეძლო გამოეთქვა სიტყვას? მხოლოდ იოხს შეეძლო სცოდნოდა, რომ ყოველი სიტყვა, ადამიანის ბაგეებიდან დაძრული, უძლურია ერთადერთისა და განუმეორებლის გამოსახატავად – ეს კი მისი სიმართლეა; იოხიც ადამიანია და ამ დღეში მყოფს მოთხოვნილება აქვს ლაპარაკისა, ოღონდ მას იმედი არა აქვს, რომ სიტყვა იხსნის გასაჭირიდან, რომ სიტყვა გაამართლებს მას. „როგორ შევეპასუხო, როგორ შევარჩიო მისთვის სათქმელიო?“ – ამბობს ის, „მართალიც რომ ვიყო არ შევეპასუხები, მხოლოდ შევევედრები ჩემს მსაჯულს“ (იოხ. 9:14-15). მხოლოდ იოხს თუ შეეძლო ეთქვა „მართალიც რომ ვიყო, ჩემივე ბაგეები გამამტყუნებენო, უმნიკვლოც რომ ვიყო, გამაშავებენო“ (იოხ. 9:20). ამას ამბობს იოხი. ალბათ იმიტომ ამბობს, რომ არა აქვს იმედი ადამიანური სიტყვისა, რომ ხრწნადმა ბაგეებმა შეძლონ უხრწნელი სიმართლის ანუ უმნიკვლოების გამოხატვა. ან ის შერიგებულია იმ აზრს, რომ ვერასოდეს გაიმართლებს თავს თავისი სიტყვით („ვიცი, მაინც არ გამამართლებ, მე გავმტყუნდები! რისთვის უნდა დავშვრე ამაოდ?“ იოხ. 9:28-29). თუმცა მაინც ლაპარაკობს და აღმოთქვამს საკვირველ სიტყვებს, რომლებიც ამხელენ მათი წარმომთქმელის ზღვარდაუდებელ სულგრძელობას: „კიდევ რომ მომკლას, მისი იმედი მაქვს – მაინც დავიცავ ჩემს გზებს მის წინაშე. ისიც ხსნა იქნება ჩემთვის, რომ უღვთო კაცი ვერ მივა მის წინაშე“ (იოხ. 13:15-16).

იქნებ იობი იმას ამბობს, რომ სიმართლე, თუ მისი არა, სხვისი მაინც გაიმარჯვებს, რადგან მას სწამს, რომ უღვთო ვერ გამართლდება უფლის თვალში; იობი უკუთქმითი ფორმით გამოხატავს იმედს, რომ ღვთისწიერი გამართლდება უფლის წინაშე; მას ხომ არ შეუცოდებს, ხომ არ დაუგმია ღმერთი; როცა ყველაფერი დაკარგა, მან ხომ თქვა მოთმინებით: უფალი იძლევა, უფალს მიაქვსო. როცა ყველაფერი დაკარგა, რაღა დარჩა იობს, გარდა საკუთარი თავისა? თავი არ წაურთმევია მისთვის უფალს, უფრო სწორად სატანას, რომელმაც უფლის მიშვეებით მოუტანა იობს ეს უბედურებანი. ახლა იობი მარტო დარჩა საკუთარ თავთან, მას კი ერჩივნა სრულიად დაეკარგა ცნობიერება და ყოფილიყო, როგორც არყოფილი. მას წაერთვა ყველაფერი, რისი შეძენა და მოხვეჭა მას შეეძლო (მატერიალური დოვლათი, მთამომავლობა), მაგრამ შერჩა ის, რაც მონიჭებული ჰქონდა მას ღვთისაგან – სული ანუ ბირთვი მისი პიროვნებისა, რომლის მოსპობა, ცხადია, სატანას – ღვთის წინააღმდეგობს არ შეეძლო.

როცა იობი განშიშვლდა, როგორც თქვა, და უფრო მეტი მოიტანა ამ სიტყვებმა, ვიდრე იყო ნაგულისხმევი მათში, „შიშველი გამოვედი დედის მუცლიდან და შიშველი დავბრუნდებიო იქ“, განშიშვლდა ყოველივე წარმავალისაგან, რაც კი წუთისოფელში მიეწება მას, მაშინ უფრო მკაფიოდ გამოიკვეთა ის ერთადერთი, მისთვის ყველაზე ახლობელი – მისი სული. განშიშვლებული იობის სული პირისპირ დგას ღვთის წინაშე, ამქვეყნიური ილუზიები ველარ ფარავს მისგან ღვთის სახეს, ის უშუალოდ განიცდის „მაგარ ხელს“ (იად ხაზაკაჰ), თავის თავზე, იმავე ხელს, რომელმაც აირჩია იაკობი და მერე უხვი ეგვიპტიდან, თითქოს დასახოცად (როგორც უბირ ხალხს ეგონა) ხრიოკ უდაბნოში გაჰყავდა მისი მთამომავლობა. „შემიბრალეთ, შემიბრალეთ, მეგობრებო, – გაჰყვირის იობი, – რადგან ღვთის ხელი შემეხო მე!“ (იობ. 19:21); შეხების ნიშანიც თვალსაჩინო იყო ადრეც, როცა იობი დოვლათითა და მონაგარით იყო სავსე და „იტანდა“ ამ სიკეთეს (იობ. 2:10). და ახლაც, როცა მისი უბედურება, როგორც ნიშანი, თვალსაჩინოა ყველასათვის, სამზეოზეა გამოტანილი, და ამ ავსაც იტანს იგი. მაგრამ მეგობრებს არ სურთ დაიჯერონ, რომ იობი განსაკუთრებული ბედის კაცია, რომ ის რჩეულია. ვინ ხარ, ასე რომ ლაპარაკობ ღმერთზე და ადამიანზე, რა გამოწაკლისი ხარ კაცთა მოდგმიდანო, „რა იცი ისეთი, რაც ჩვენ არ ვიცით“, „ღვთის საიდუმლო ხომ არ მოგისმენიაო?“

მართლაც არსებობდა „ღვთის საიდუმლო“, რომელიც ეხებოდა იობს, მაგრამ ეს არ იცოდა იობმა, არც მისმა მეგობრებმა იცოდნენ. არ იცოდნენ, რომ მისი რჩეულობა ცაში გადანყდა, როცა ღვთისშვილები ეახლნენ უფალს, მათ შორის ეშმაკიც – სატანა (სატან „მონინააღმდეგე“). ეს ამბავი „იობის წიგნის“

დასაწყისშია მოთხრობილი. უფალმა სატანას მიანება მართალი იობი, „ალა-ლი, წრფელი, ღვთისმოსა და ბოროტებას განრიდებული კაცი“, რათა გამოეცადა იგი და უფრო იმიტომ, რომ სატანაზე გაემარჯვა იობით, მისი სიმართლით და მოთმინებით. რადგან სატანა ამბობდა, რომ იობის ღვთისმოსავობა არ იყო უანგარო, უფალი ამაყობდა თავისი მორჩილით, „ხომ არავინ არის მისი მსგავსი ქვეყანაზეო“ (იობ. 1:8), სატანა კი ეუბნებოდა: „მერედა, ტყუილ-უბრალოდ არის იობი ღვთისმოსა? განა შენ არ გყავს დაცული მთელი მისი სახლ-კარითა და საბადებლითურთ? მისი ხელით ნაქმარი შენგან არის კურთხეული... აბა, გაიწოდე ხელი და შეეხე მთელს მის საბადებელს, თუ პირში არ დაგიწყოს გმობა“ (1:9-11).

მაშინ უფალმა ნება მისცა სატანას მის საბადებელზე და მონაგარზე. და დაეღუპა იობს საბადებელი და მონაგარი – შვიდი ვაჟი და სამი ასული. როგორც ვიცით, არ დაუგმია იობს უფალი. იობმა დაითმინა ყველაფერი, შვილ-მკვდარმა, ეულად დარჩენილმა პატრიარქმა უდრტვინველად მიიღო ეს ხვედ-რი, მაშინ იყო, რომ თქვა: „შიშველი გამოვედი დედის მუცლიდან და შიშველი დავბრუნდები იქ“. კიდევ შეიკრიბნენ ღვთისშვილები უფლის წინაშე და კიდევ მივიდა მასთან სატანაც. უფალს ჰქონდა საბაბი ეამაყა იობით, თავისი გაჩენილით და მორჩილით. „ხომ არავინ არის მისი მსგავსი ქვეყანაზეო?“ სატანამ კი: „აბა, გაიწოდე ხელი და შეეხე თავად მას – მის ძვალსა და ხორცს, თუ პირში არ დაგიწყოს გმობა“ (იობ. 2:5). აი მაშინ იყო, რომ შეეყარა იობს სამარცხვინო სენი, რომ ჩაჯდა ნაცარში და კეცის ნატეხით იქავებდა ტანს. მაშინ იყო ცოლის სიტყვებზე „ბარემ დაგმე ღმერთი და მოკვდიო“, რომ უპასუხა „სიკეთეს კარგად ვიტანთ უფლისაგან, ავის ატანა კი აღარ გვინდაო?“ (იობ. 2:10).

ამის მეტი რომ არაფერი ეთქვა იობს, მარტო ეს სიტყვები მოუტანდა მას გამარჯვებას. იობის ამ სიტყვებით სძლია ღმერთმა სატანას. იობმა განსაცდელში დაადასტურა, რომ ის ნამდვილად არის უფლის რჩეული და ამიტომაც ყველაფერი დაუბრუნა მას, რაც წართმეული ჰქონდა, და „უკურთხა უფალმა იობს დარჩენილი დღეები წინანდელზე უფრო მეტად“ (იობ. 42:22), და იობიც მოკვდა, როგორც უფლის რჩეული მამამთავარნი კვდებოდნენ და როგორც ყოველი ძველი კაცი ნატრობდა სიკვდილს, „მოხუცებული და დღესრული“ (ანუ „დღეებით მაძლარი“ სებაყ სამიმ).

უფალმა გაიმარჯვა იობის მაგალითით. მაგრამ თავად იობისათვის რას ნიშნავდა ეს ექსპერიმენტი, სახიფათო გამოცდა? რისთვის უნდა ჩავარდნილიყო ადამის ძე ამ ტრაგიკულ განსაცდელში? ნუთუ იმის საჩვენებლად, რომ ადამიანის წუთისოფელი არ გაივლის სატანჯველის გარეშე? ან იმ განზრახვით ხომ არ დაიდგა ეს დრამა, რომ თვალსაჩინო ყოფილიყო იობის ერთ-ერთ-

თი მანუგეშებლის ნათქვამი – ადამიანი სატანჯველად იბადება და ნაპერწკლები მალე მიფრინავს (იობ. 5:7), სიტყვები, რომლებიც უფრო იობს უნდა წარმოეთქვა. ღმერთმა სძლია სატანას, შეიძლება ითქვას, არ დაუთმო მას იობი და მანვე გაამტყუნა იობის მანუგეშებელნი მათი სიბრძნითურთ, – ეს იყო „იგავთა წიგნის“ სიბრძნე, კერძოდ, შეხედულება ადამიანურ სატანჯველზე, როგორც სასჯელზე ცოდვის წილ, – რომელმაც ვერ „გასჭრა“ იობის მაგალითზე. ეს სიბრძნე გაუქმდა უფრო მაღალი სიბრძნის ნათელსაყოფად, სადაც შეეზავა ერთმანეთს ღვთიური და ადამიანური თვალთახედვანი. ეს სიბრძნე სიტყვიერად არ გამოხატულა „იობის წიგნში“, თუმცა მისი ერთ-ერთი დასკვნაა. ის ითქვა გარკვევით იერემიას წინასწარმეტყველებაში: „თქვა უფალმა: შენს სიკეთეს რომ არ ვაპირებდე, არც მტრებს მოგისევდი სიმძიმისა და გასაჭირში“ (იერ. 15:11). უფალი მთელს ერს მიმართავს, მაგრამ თითოეული ერისკაცი თავის თავზე იღებს ამ სიტყვებს.

რა იცი ისეთი, რაც ჩვენ არ ვიცით? – თავზე დასძახიან მანუგეშებელნი იობს. მათ ვერ იცნეს იობი ვერც გარეგნულად, – ის „დედიშობილა“ იჯდა მათ წინაშე, – და ვერც აზრთა წყობით. ის სრულიად გარდაქმნილიყო, ისეთ სიტყვებს ამოისროდა ბაგეებიდან, რომელთა მსგავსი არ სმენოდათ მათ. თუმცა მისი სიტყვები მხოლოდ ნაპერწკლები იყო იმ ცეცხლისა, რომელიც მის არსებაში ტრიალებდა. იობი ამ ცეცხლში მყოფი დაუპირისპირდა თავის მეგობართა ტრადიციულ თეოლოგიას – მოძღვრებას ღმერთზე და ადამიანზე. ამ განსაცდელში დაიბადა ჭეშმარიტი ღვთისშემეცნება. „რაში სჭირდება ყოვლადძლიერს შენი სიმართლე? ან რა გამორჩენა ექნება, თუ შენ წრფელი გზებით ივლი?“ (იობ. 22:3) – ეუბნება მეგობარი იობს. ასე ფიქრობენ მისი მანუგეშებელნი, მაგრამ იობის მაგალითმა დაამტკიცა, რომ ღმერთს სჭირდება ადამიანის სიმართლე. სიმართლე იარაღია ღვთის ხელში, ეს ითქვა, სატანის წინააღმდეგ. იობის მთელი განსაცდელი იმას ადასტურებს, რომ ღმერთს სჭირდება არა მხოლოდ სიმართლე ადამიანისა, არამედ თავად ადამიანი, როგორც სული და ხორცი. რომ ღმერთს ისევე არ შეუძლია უადამიანოდ, როგორც ადამიანს – უღმერთოდ; რადგან ღმერთმა ადამიანი თავის ხატად შექმნა – ამით ყველაფერი ნათქვამია; რადგან ადამიანი მის სახეს, ხატს ატარებს, ღმერთს სურს ადამიანი მუდამ თავისთან ყავდეს, მისი მხედველობის არეში იყოს; რომ კავშირი – ალექმა ღმერთსა და ადამიანს შორის მარადიული იყოს; რომ ადამიანი ღვთისათვის არა მხოლოდ სასურველია, არამედ აუცილებელიც და, შეიძლება ითქვას, ავსებს მის ბუნებას, – ეს ინტუიცია გამოსჭვივის იობის მონოლოგებიდან; ამოდის როგორც ნაპერწკალი იმ ბევრი სიტყვების ფონზე, მისი ტკივილების ჩასახშობად რომ არიან მოხმობილნი.

„ოჰ, ნეტავ ქვესკნელში დამმალავდე! შემინახავდე, ვიდრე შენი რისხვა გადაივლიდეს! დროს დამითქვამდე და მერე გამიხსენებდე! თუ მოკვდა კაცი, განა კვლავ იცოცხლებს? მთელი ჩემი მაშვრალობის დღეები დაველოდებოდი ჩემი ფერისცვალების დადგომამდე; დამიძახებდი და მეც ხმას გაგცემდი – შენ ხელთა ქმნილება მოგენატრებოდა“ (იობ. 14:13-15). თუ ღირდა ეს სიტყვები იობის სატანჯველად? ღირდა, აშკარად ღირდა. ამაზეა დაფუძნებული ძველი აღთქმის თეოლოგია და ანთროპოლოგია (მოძღვრება ღმერთის შესახებ და მოძღვრება ადამიანის შესახებ, როგორც ერთიანი მოძღვრება, განუყოფელი – ძველი აღთქმის მთავარი ძარღვი). რას გულისხმობს იობი „მაშვრალობის დღეებში“? ახლანდელ ყოფას და არა წინანდელს, დალხინებული? თუ ასეა, იობს მიუღია სატანჯველი და ამ სატანჯველს უშვია იმედი ღმერთთან შეხვედრისა, მეტიც: შერიგებით შეხვედრისა. უფრო მეტიც: რწმენა იმისა, რომ ღმერთს სწყურია ეს შეხვედრა. „ახლა მიწაში რომ ვინვე, დილით ძებნას დამიწყებდი და აღარ ვიქნებოდი“ (7:21) – ამბობს იობი; ახლა უკვე ღმერთს, უხილავს, მიმართავს და არა თავის მანუგეშებელთ, რომლებიც ქადაგებენ უპიროვნო ღმერთს და უფსკრულს ღმერთსა და ადამიანს შორის. იობის თეოლოგია კი პიროვნული გამოცდილების შედეგია. როგორც „ღვთის ხატად“ შექმნილი ადამის „აღმოჩენა“. მისი არსია ორმხრივი რწმენა ღმერთსა და ადამიანს შორის: ისევე, როგორც ღმერთს სწამდა იობისა, რომ ის გაუძლებდა განსაცდელს და შეინახავდა ღვთის ხატებას თავის თავში (ანუ არ დაგმობდა თავის პირველსახეს – ღმერთს), ასევე იობს სწამდა, რომ ღმერთი არ დაივიწყებდა მას, მოენატრებოდა და ახილვინებდა თავს, „მე თავად დავინახავ მას და ჩემი თვალები იხილავენ, არა სხვისნიო“ (იობ. 19:27), ანუ საკუთარი გამოცდილებით შევიმეცნებო მას, რომ ამბობდა, ღმერთი მართლაც გამოეცხადა მას სატანჯველის დასასრულს გრიგალში, როგორც ძველ წინასწარმეტყველთ ეცხადებოდა, რათა კაცი დანაფებოდა ღვთისშემეცნების პირველწყაროს, – ეს იყო იობის საზღაური სატანჯველის წილ, – და მან თქვა მაშინ: „ყურმოკვრით მსმენოდა შენზე, ახლა კი ჩემი თვალით გიხილეო“ (იობ. 42:5), სიტყვები, რომლებიც წარმოითქმის ალალი გულით, როცა აქამდე შეუხვედრელი უცნობ-ნაცნობნი ხვდებიან ერთმანეთს.

ბოლო თავი

„ძველ აღთქმაში დაფარულია ახალი აღთქმა,
ახალში გამოცხადებულია ძველი“.

(ნეტარი ავგუსტინე იპონელი)

დაბოლოს, მსურს განემარტო საზრისი შესიტყვებისა, რომელიც სათაურად უზის ამ წიგნს – „ძველი აღთქმის წუთისოფელი“. შეიძლება ვისმე უადგილოდ მოეჩვენოს მარადიული წიგნის მიმართ წუთისოფელის ცნება, რომელიც ესოდენ ახლოა ქართული მსოფლგანცდისთვის და ზედმიწევნით გამოხატავს ადამიანური (როგორც პიროვნული, ისე საკაცობრიო) ყოფის წარმავლობას. ამ წარმავლობას ექვემდებარება არა თავად წიგნი, არამედ ის ისტორიული პროცესი, რომელიც ავსებს მის შინაარსს, ქვეყნის შესაქმიდან დაწყებული დანგრეული იერუსალიმის და მისი ტაძრის აღდგენით დამთავრებული. ისტორია დენადია, როგორც მდინარე, ადამიანი კი, ისტორიის სუბიექტი, რომელიც მიაპობს მდინარის ტალღებს, – წარმავალი. მარადიული ღმერთი არა მხოლოდ ზემოდან ადევნებს თვალყურს ამ პროცესს, არამედ მონაწილეობს მასში. ამას ბიბლიის ყოველი მკითხველი გრძნობს და ადასტურებს. ისტორია, დაწყებული ედემი ბაღში საუბრით, ღმერთისა და ადამიანის დიალოგია. არის მასში მარადიული რაღაც, რაც დაფარულია, როგორც საბოლოო მიზანი, და არის მასში წარმავალი ჩენჩო – მიზნის მისაღწევ, ხშირად კაენურ საშუალებათა მთელი ინდუსტრია.

წუთისოფელი წიგნის სათაურში ნიშნავს იმასვე, რასაც ბერძნული ეონი (აიონ), რომელიც, თავის მხრივ, წარმოადგენს ძველადღებულ ქრისტიანულ ყოლამ კონცეპტის ბერძნულ შესატყვისს. ბერძნული ეონ (აიონ) და ებრაული ყოლამ გამოიყენება იმ დროჟამული მონაკვეთის მნიშვნელობით, რომელსაც აქვს თავისი დასაწყისი და აქვს თავისი მიზნობრივი დასასრული (ბერძნული ტელოს ხომ ორივეს – მიზანსაც და დასასრულსაც აღნიშნავს). არის დიდი წუთი და არის მცირე წუთი. დიდი წუთი მოიცავს მთელს მონაკვეთს ქვეყნის გაჩენიდან („დასაწყისში შექმნა ღმერთმა...“ დაბ. 1:1) საბოლოო დასასრულამდე („მოდის ჟამი ყველა ხალხისა და ენათა შეკრებისა; მოვლენ და იხილავენ ჩემს დიდებას“, ესაია 66:18), მცირე წუთი კი ამ დიდ წუთში მიმდინარე ისტორიის შემადგენელი ნაწილია. თუ დაუეკვირდებით, ბიბლია – ძველი აღთქმა მოქცეულია (ჩართულია) ამ დიდ წუთში, რომელიც ქვეყნის გაჩენით იწყება, მიმდინარეობს მასში და მის ფარგლებშივე პოულობს დასასრულს, როგორც მიზანს. დიდი ეონი, დიდი წუთისოფელი გრძელდება, მცირე კი სადღაც მისი მდინარეების ერთ მონაკვეთში მთავრდება. ეს არის ძველი აღთქმის წუთისოფელი, ერთი თვითქმარი მთლიანობა, თუ, რა თქმა უნდა, დავრჩებით ძველი აღთქმისვე თვალსაზრისზე.

ძველი აღთქმის წუთისოფელი, რომელიც რჩეული ხალხის აქტებით არის ავსებული, თავის მთლიანობაში ოთხ ერთმანეთის თანამიმდევრულ, ერთმანეთისგან არსებითად განსხვავებულ ხანას მოიცავს. ესენია ისრაელის სვლანი წუთისოფლის გზებზე: I. მსხეობა (პატრიარქების ხანა ქანაანში:). II. მონობა (ეგვიპტური ხანა). III. თავისუფლება (უდაბნოს ხანა). IV. მკვიდრობა ქანაანში.

I პატრიარქების ხანა ქანაანში მათი მსხეობით აღინიშნება. როგორია აბრაამის ცხოვრების წესი ქანაანში, სადაც შევიდა ის უფლის ნებით? ქანაანი არ არის ის ქვეყანა, სადაც მან უნდა იმკვიდროს. ეს ის ქვეყანაა, სადაც მუდამ უცხოოდ, მსხემად (გერად) უნდა დარჩეს. აბრაამი მუდმივმოარულია. ეს სულა აბრაამის ცხოვრების წესია. ის არსად არ აშენებს საძირკვლიან სახლს, არამედ მხოლოდ „სამსხვერპლოს უფლისათვის“ — ერთადერთ ქვის ნაგებობას, და დგამს კარავს, რომელიც მსხეობის ერთ-ერთი ძირითადი ატრიბუტია (ფსალმ. 119:5). მას არა აქვს ერთი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, არსად საფუძვლიანად არ იკიდებს ფეხს. მთელი თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლის მანძილზე ის რჩება უცხო ადამიანად ქანაანში, მოსულად, არამკვიდრად, რასაც გამოხატავს სიტყვა-ცნება გერ.

II. ეგვიპტის ხანა. ეგვიპტეში ჩასვლა ნაწინასწარმეტყველვეი იყო აბრაამისთვის მიცემულ აღთქმასთან ერთად. როგორ გამოიხატება ეგვიპტეში ცხოვრების წესი? ეს არის მსხეობის სრულიად საწინააღმდეგო ყოფა: იოსები ფარაონის წყალობით თავის ხალხს დაასახლებს ეგვიპტის საუკეთესო მიწაზე — გოშენში, სადაც ის თითქოს მიწის მკვიდრი უნდა გამხდარიყო. მსხემი იცვლის სტატუსს, მაგრამ არა მკვიდრობისკენ, არამედ მონობისკენ. ეგვიპტეში უცხოობა მონობაში გადაიზრდება; ის ხდება მონა ინდუსტრიული საზოგადოებისა, როგორიც იყო ფარაონული ეგვიპტე, ქალაქებისა და პირამიდების მაშენებელი. „კარავში მცხოვრების“ შთამომავალი, რომელსაც საფუძვლიანი სახლი არასოდეს აუშენებია, ახლა ეგვიპტეში აგურებს ამზადებს „საუკუნო“ სახლების ასაგებად. მონობა უცხოობისა და მსხეობის უკიდურესი სახეა, მისი საბოლოო ზღვარია.

III. უდაბნოს ხანა. ეგვიპტის მონობისგან თავდაღწევა და განთავისუფლება იმთავითვე უდაბნოს დაუკავშირდა. „გაგვიშვი უდაბნოში...“ (გამ. 5:3). ეგვიპტიდან გასვლა იყო იმავდროულად უდაბნოში გასვლა — გასვლა თავისუფლებაში. ეგვიპტიდან გასვლით ორი რამ გაკეთდა: ხალხი გათავისუფლდა და, ამასთანავე, დაიბრუნა მსხეობის საწყისი სტატუსი, მაგრამ გასცდა მას. უდაბნოში ცხოვრებას განვიხილავთ, როგორც მსხეობის ზღვრულ რეალიზაციას, როცა უქმდება მსხეობა და ყოფა უფრო მაღალ საფეხურზე აღის. ორი გზაა მსხეობიდან: ეგვიპტეში ჩასვლით (ეგვიპტე დაბალი ადგილია) მსხემი მონად იქცა; უდაბნოში ასვლით (უდაბნო მაღალი ადგილი) მონამ თავისუფლება მოიპოვა. ამიერიდან არც მონა, არც მსხემი, არამედ თავისუფალი. ეს იყო უდაბნოს ხანაში.

IV. ქანაანში დამკვიდრების ხანა: ცხოვრების წესი იცვლება მსხემობისა და აბელური ყოფის საპირისპიროდ (მიწის დამუშავება, ქალაქების შენება, „მოხეტიალე“ უფლის კარვის სანაცვლოდ საძირკველიანი ტაძარი). მოძრაობა, მიმოსვლა, რაც დამახასიათებელი იყო პატრიარქებისთვის, ამ ხანაში წყდება. თორმეტი ტომი ინაწილებს ქანაანის მიწას, რათა თითოეულმა იმკვიდროს თავის წილხვედრილზე, რომელიც უფლის ნებამ გადაუწყვიტა მას.

წრე იკვრება: ისრაელი უბრუნდება აბრაამის იმ მკვიდრობის მდგომარეობას, რომელიც ჰქონდა მას ქალდეელთა ურში (ანუ მკვიდრობას), საიდანაც გამოვიდა (დაბ. 11:31). ხალხი დასახლდა მიწაზე, შექმნა სამეფო და ცხოვრობდა, როგორც მკვიდრი, თუმც მანც უცხო ქანაანის ქვეყანაში ექვსასი წელი. მაგრამ არ იყო სამუდამო მკვიდრობა. კვლავ დგება მსხემობის ხანა, რომელიც განთესვა-განდევნილების ნიშნით მეორდება ხალხის ცხოვრებაში. ამიერიდან ის მსხემობს ბაბილონში და ყველგან სხვაგან, სადაც განიდევნება.

მაგრამ გრძელდება წუთისოფლის გზებზე სვლა: არც ეს მსხემობაა სამუდამო. ისრაელი ბრუნდება ბაბილონიდან, რათა აღადგინოს იერუსალიმი და მისი ტაძარი და კვლავ მოიპოვოს მკვიდრობა.

ამაზე წყდება ძველი აღთქმის ისტორია. ეს არის ძველი აღთქმის წუთისოფელი. ის ჩაკეტილია ამ წიგნში. ის თვითკმარია.

მაგრამ ის, რაც თითქოს ჩაკეტილია და დასრულებული, ღია და განგრძობადია წინასწარმეტყველთა ხილვების ჰორიზონტზე იშლება ახალი პერსპექტივები.

წინასწარმეტყველთა ხილვებში რამდენიმე ჰორიზონტია. პირველი, რომელიც ძველ აღთქმაშივე პოულობს ახდომას (იერემიას წინასწარმეტყველება ბაბილონის ტყვეობიდან დაბრუნების შესახებ); მეორე: გახლჩილი სამეფოს გამთლიანების მოლოდინი, რაც ტანჯული მესიის (მაცხოვრის) მოლოდინში გადაიზრდება (ესაია 53, რომელზეც ნეტარი იერონიმუსი წერდა, რომ აქ ესაია უფრო მახარებელია, ვიდრე წინასწარმეტყველი), რაც ასევე ახდა, და საბოლოოდ, მესამე: ესქატოლოგიური იმედი ახალი შესაქმნის კვლავ ესაიას ხილვაში („აჰა, შევექმნი ახალ ცას და ახალ მიწას, და აღარ გაიხსენება წინანდელი...“ 65:17; „მგელი და კრაფი ერთად მოძოვენ“, 65:25), რამაც ახალი აღთქმის წიგნებში, კერძოდ, პავლე მოციქულის ეპისტოლეებსა და იოანე ღვთისმეტყველის „გამოცხადებაში“ („ვიხილე ახალი ცა და ახალი მიწა, ვინაიდან პირველი ცა და პირველი მიწა გარდახდა“, 21:1) ჰპოვა დადასტურება.

საძიებლები

ბიბლიურ პირები

აარონი 57, 58, 114, 121, 133, 142, 143, 169, 170	ასა 118	ენოქი 109, 110
აბელი 16-18, 31, 90, 91, 94, 105, 166	აშერი 35, 50	ესაია 10, 56, 82, 122, 124, 130, 134, 146-148, 151, 153, 165, 167
აბესალომი 97-102, 104, 118	ახაზი 122	ესავი 28, 31, 32, 107, 110
აბაიამი 118	ახია 115	ეფრონ ხეთელი 25, 31
აბიმელექი 59, 73, 74	ახითოფელი 98	ზებულონი 35, 50
აბინადიბი 92	ბარაკი 42, 49, 50	ზაქარია (მღვდელმთავარი) 119
აბი-ყეზერი 51	ბაყაშა 115	ზაქარია (წმმეტყვ.) 120, 130, 147, 148
აბიშაგა სუნამელი 98	ბეთუელი 32, 107	ზერუბაბელი 130
აბიშაი ცერუიას ძე 100	ბენიამინი 36, 50, 76, 77	ზირაქი 161, 162, 164, 167
აბიჰუ 142, 143	ბენ იშაი 153	თერახი 23
აბნერი 87	ბერშაბე 95-97, 102	თუბალ-კაენი 18
აბრაამი 17, 22, 25-29, 31-34, 36, 37, 39, 42, 44, 52, 63, 90, 91, 94, 101, 105, 107, 111, 159, 160, 165, 173-176	გადი 35	იაბინი 49
აგაგი 80	გედეონი 42, 46, 48, 51-58, 72, 77, 143	იაკობი 17, 24, 28-39, 82, 85, 91, 94, 101, 102, 107, 110-112, 114, 129, 151, 152, 159, 160, 164, 172, 176, 180
ადამი 11, 13-16, 18-21, 27, 31, 94, 107, 109, 134, 135, 144, 149, 150, 152, 153, 155, 161, 163	გოლიათი 84, 85, 86, 87	იაყელი 49, 50, 51
ადონია 98, 102	დავით მეფე 17, 46, 81-105, 107, 108, 112, 114-119, 122, 124, 130, 144, 145, 148, 153, 161, 172, 176	იერემია 110, 128, 132, 133-137, 145, 149, 159, 182
ამაცია 119, 120, 140	დალილა 70, 71	იერობაალი 53
ამიათი 154	დანიელი 175	იერობოამი 114, 115, 126
ამინადაბი 85	დებორა 48-50	იესე 81-85, 87, 89, 91, 152, 153
ამონი 126	ებერი 22	იესო ნავეს ძე 42, 43, 73, 132
ამოსი 140, 141, 145, 155	ევა 16, 107, 149, 178	
ანგია 130	ეზეკიელი 82, 89, 134, 135, 138, 144, 151, 175	
აოდი 46, 47, 48	ეზრა 130	
	ეკლესიასტე 147, 151	
	ელი მღვდელმთავარი 74	
	ელიაბი 81, 85	
	ელიფაზ თემანელი 179	

იეფთაე (იფთახი) 42
 იეპოაკიმი, იუდას მეფე
 128, 145
 იეპოადაყ მღვდელი 119
 იეპოაქინი 127, 128
 ითრო, მოსეს სიმამრი
 39
 იოაბი 46, 96
 იოაში 53, 119, 120
 იობი 27, 28, 34, 101,
 161-163, 167, 174-183
 იოველი 148
 იოთამი 121, 122
 იონა 154-158
 იონათანი 87, 89, 92, 94
 იორამი 115
 იოსები 32, 35-39, 74,
 85, 94, 101, 102, 110,
 111, 176
 იოშაფატი 118, 119
 იოშია 122, 126-128
 ისაკი 24-33, 39, 63, 64,
 74, 91, 101, 105, 107,
 160, 173
 ისაქარი 35, 50
 ისმაელი 26, 31
 ისრაელი 29, 33-35, 96
 იუდა 35, 96, 122
 იფთახი 59-63
 კაენი 16-18, 31, 90, 96
 კენაზი 47
 კიროსი 129, 130
 კიში 76, 77
 კორახი 120, 121
 ლაბანი 32, 34, 107
 ლამექი 18
 ლეა 31, 101

ლევი 35, 121
 ლორუხამა 138, 139
 ლოტი 174
 ლოყამი 138, 139
 მალქი-შუაყი 92
 მამგარი 47, 48, 50
 მანოახი 64
 მაქირი 50
 მენაშე (მეფე) 126, 127
 მელქი-შუაყი 92
 მელქიცედეკი 112, 165
 მიქა 135, 136, 156
 მიქალი 89
 მოსე 33, 36, 39-41, 44,
 53, 58, 59, 72, 88, 89,
 99, 101, 106, 113-115,
 118, 121, 132, 133,
 136, 141-144, 159,
 167-172
 ნაბუქოდონოსორი
 128-130, 136, 151
 ნადაბი 142, 143
 ნათანი 94, 95, 97, 98,
 144
 ნაფთალი 35, 50
 ნებროთი 30
 ნოე 19-22, 109, 110, 175
 ოსია 138-140
 რახელი 34, 36, 74, 78,
 101
 რეუბენი 35, 50, 111, 112
 რებეკა 31, 32, 107
 რობოამი 118
 სალმანასარ V 122
 სამსონი 47, 64-72
 სამუელი 64, 72, 74-84,
 87, 88, 144, 153

სარაჲ 23, 24, 26, 29, 31,
 74, 173
 საული 76-81, 83,
 84-87, 89-94, 100,
 101, 112, 144
 სემი 22
 სიმონი 35, 42
 სისარა 49, 50
 სოლომონი 17, 97, 98,
 101-108, 112, 115,
 118, 123, 124, 127
 სოფონია 152
 ტობია 160
 ურია ხეთელი 96, 108,
 112
 ლოთონიელი 47
 ყაზარია, იგივე ყუზია
 121
 ყაზარიაჰუ (მღვდელმ-
 თავარი) 121
 ყეგლონი, მოაბის მეფე
 47
 ყუზია 120, 121.
 შამა 85
 შეთი 18
 შიმყი 100
 ციდკიაჰუ 128
 ხანა (ანა), სამუელის
 დედა 74
 ხანანია 137
 ხანოქი 18
 ხებერ კენიელი 49, 51
 ხიზკია 122, 123, 124
 ხილკია 126
 ხური 143

ქვეყნისა და ადგილის სახელები

არამი (სირია) 17	ედემი 13-15	კედრონის ხევი 99, 118, 123
არნონი 62	ედომი 30, 50, 107, 119	კიშონის ხევი 50
ალთქმული ქვეყანა 5, 27, 80, 90, 113, 144, 159	ელამი 152	ლაქიში 120
აშდოდი 120	ესპანეთი 153	ლუხი 69
აშური 89, 122, 127, 129, 152, 154	ეტამის ეხი 67	ლიბანი 119
ბაბილონი 21, 89, 106, 122, 127, 137, 150, 151	ეფრემის მთა 48, 50, 139	მამრე 25, 31
ბაბილონის გოდოლი 22	ზეთისხილის მთა 99, 100	მახფელა 25, 31
ბაშანი 113, 141	თანაახი 50	მეგიდო 50, 127
ბახურიმი 100	თარშიში 155, 156, 158	მენამული ზღვა 56, 61
ბეთელი 44, 48, 114, 140, 145	თიმნა 66, 69	მიცფა 61, 63
ბეთლემი 81, 83, 85	იაბეში 78	მოაბი 47, 61, 107, 119
ბენ-ჰინომის ველი 128	იაბნე 120	მორიას ქვეყანა, მთა 27, 28, 105
ბერშება 74, 102	იაბოკი, მდ. 33	ნინევე 154, 155, 157, 158
ბოქიმი 44	იერუსალიმი 91, 98, 99, 105, 107, 108, 112-115, 118, 119, 123-126, 128, 129, 145, 149	ნოდი 90
გათი 120	ილიონი 29	რამა 48
გალაადი 59-61, 63, 78, 113	იორდანე 43, 50, 73, 79, 113, 150	რამათ-ლუხი 69
გალაადის მთა 50, 56, 92	ისრაელი 46, 50, 58, 61, 62, 65, 66, 72-75, 78-82, 84, 85, 88, 90, 91, 94, 96, 98, 102, 104-107, 110, 112-115, 118-123, 127, 130, 135, 139, 141, 143, 144, 152, 153, 158, 159, 164, 169	სამარია 122
გიბყა 78	იუდა 102, 108, 124-128, 130, 152	სეყირი 50
გილბოაყის მთა 93	კადეში 61	სილოამი 58, 74, 115
გილგალი 44, 79, 88	კედემი 51	სინაის მთა 33, 39, 42, 45, 50, 97, 114, 141, 143, 167, 169
დამასკო 119		სოდომი 26, 173, 174
დანი 74, 102, 114		სორეკის ხევი 66, 70
დებორას ფინიკი 48		სპარსეთი 129
ეგვიპტე 36-45, 54, 56, 61, 65, 73, 74, 80, 105, 107, 111, 114, 120, 127, 133, 135, 139-142, 150, 152, 168, 169, 171, 180		ფათროსი 152
		ფენუელი 33
		ქალდეველთა ური 23, 42, 44
		ქანაანი 17, 24, 31, 36, 49, 50, 65, 73, 107, 111, 112

ქუში 152
 ღაზა 52, 66, 69, 71
 ყაროყერი 62
 ყაქორის ველი 40
 ყოფრა 51, 58
 ყუცის ქვეყანა 175

შაღეში 112
 შინყარი 21, 152
 შუამდინარეთი 23, 32
 შუმერი 89
 ციდონი 35
 ხამათი 152

ხარანი 23, 24, 32
 ხებრონი 69, 98
 ხეშბონი 62
 ხმელთაშუა ზღვა 157
 ხორების მთა 39

ხალხები

ამორეველები 62
 გადი 113
 დანი 35, 50
 იუდა 118, 119, 120, 122, 123
 კედეში 51
 ლევიანები 115
 მენაშე (ტომი) 52, 59, 63, 113
 მიდიანელები 51, 54, 55, 56, 57, 68
 რომაელები 133
 სემის მოდგმა 22
 ფილისტიმელები 67, 120
 ყამალეკი 50, 51, 80
 ყამონელები 60, 61, 62, 63, 107
 ციდონელები 107

არაბიბლიური პირები

იბნ გაბიროლი 153
 ვირგილიუსი
 კირკეგორი 28
 ათონელი ჰაგიოგრაფი 42
 სინახერიბი, იგივე ბიბლ. სანხერიბი
 123, 124, 125

წარმართთა ღმერთები

აშთაროთი 43
 აშთორეთი 107, 126
 ბაალი 36, 43, 52-54, 113, 122, 147
 დაგონი 72
 მილქომი 107, 126
 მოლოქი 107
 ქამოში 61-63, 107, 126

არაბიბლიური პერსონაჟები

ალუდა ქეთელაური 80
 ანქიზე 29
 ენეასი 29
 ენქიდუ 30, 56
 ოდისევსი 86

ნაწარმოებები

ბაში-აჩუკი 84
 გილგამეშიანი 30, 38
 ენეიდა 29

მითოლოგიური არსებანი

ლევიათანი 9
 რაჰაბი 9

ებრაული სიტყვები

ადამ 172	თომერ დებორაჰ 48	რუახ 10, 13, 136, 162
ადამაჰ 13, 31	თოჰუ-ვა-ბოჰუ 10, 20, 99	რუახ ელოჰიმ 131, 172
ანაჰიმ რეკიმ 60	იაბაშაჰ 12	სატან 180
არონ ჰა-ბერიტ 114	იად ხაზაკაჰ 180	სებაყ იამიმ 181
ბათ-შებაყ 95	იამ 157	ტობ 12
ბეთ-ელოჰიმ 118	იარეახ 23	ქეთონეთ ფასიმ 102
ბეთ ელ 146	იაჰუ 122	ყედათ-ისრაელ 114
ბემიდბარ 5	იმ ჰა-ელოჰიმ 134	ყოლაჰ 28
ბენ ადამ 16	იმ ჰა-რუახ 134	შაბათ 12
ბენ ისრაელ 34	კეჰალ-იაჰვე 114	შალომ 97, 102, 109, 110, 117
ბენ იშაჲ 153	კოდემ 142, 146	შეარ-მაშუბ 151
ბერეშით 5	ლორუხამაჰ 138-139	შეხუთ 151
გალუთ 150-151	ლოყამი 138, 139	შელომო 102
გიბორ ხაილ 52, 59, 115	მან 40	შემოთ 5
დერეხ 20	მაშიახ 57	შეოლ 157
ელლე ჰადეეარიმ 5	მელეხ 57, 73	შიმშონ 69, 71
ელოჰიმ 11, 13	მინჰა 52	ხოზეჰ 81
ეეიკრა 5	მოშიაყ 57	ხოჰმაჰ 161
ზონაჰ 59	მიზბეახ 114	ხუმაჰ 5
თამ, თამიმ 109	ნაბი 131, 132	ჰაბელ 18
თეშუბაჰ 129	რაკა 60	ჰაბელ ჰაბალიმ 18
თეჰილიმ 5	რეკ 60	
თეჰომ 11		

ბიბლიური ქრონოლოგია

(თარიღები მიახლოებითია)

2167-1992	აბრაამის წლები
2092	აბრაამის შესვლა ქანაანში
2067-1887	ისაკის წლები
2007-1860	იაკობის წლები
1877	იაკობის ჩასვლა ეგვიპტეში
1250-1239	ეგვიპტიდან გამოსვლა
1877-1447	ისრაელი ეგვიპტეში
1527-1407	მოსეს წლები
1447	ეგვიპტიდან გამოსვლა
1407	ქანაანში შესვლა
1351-1051	მსაჯულთა ხანა
1051-1011	საული, ისრაელის ერთიანი სამეფოს პირველი მეფე
1011-971	დავითი
9710-931	სოლომონი
967-960	ტაძრის შენება
929	ერთიანი სამეფოს გაყოფა (ისრაელი და იუდა)
782-753	წინასწარმეტყველნი ოსია და ამოსი
767-739	წინასწარმეტყველნი ესაია და მიქა
626	წინასწარმეტყველი იერემია
593	წინასწარმეტყველი ეზეკიელი
597	იერუსალიმის აღება ბაბილონელთა მიერ
586	იერუსალიმისა და მისი ტაძრის დანგრევა. ხალხის გადასახლება ბაბილონში
536-515	წინასწარმეტყველნი ზაქარია და ანგია
515-445	წინასწარმეტყველი მალაქია
538	ხალხის დაბრუნება იერუსალიმში კიროს სპარსთა მეფის დროს
516	ტაძრის ხელმეორედ აშენება

